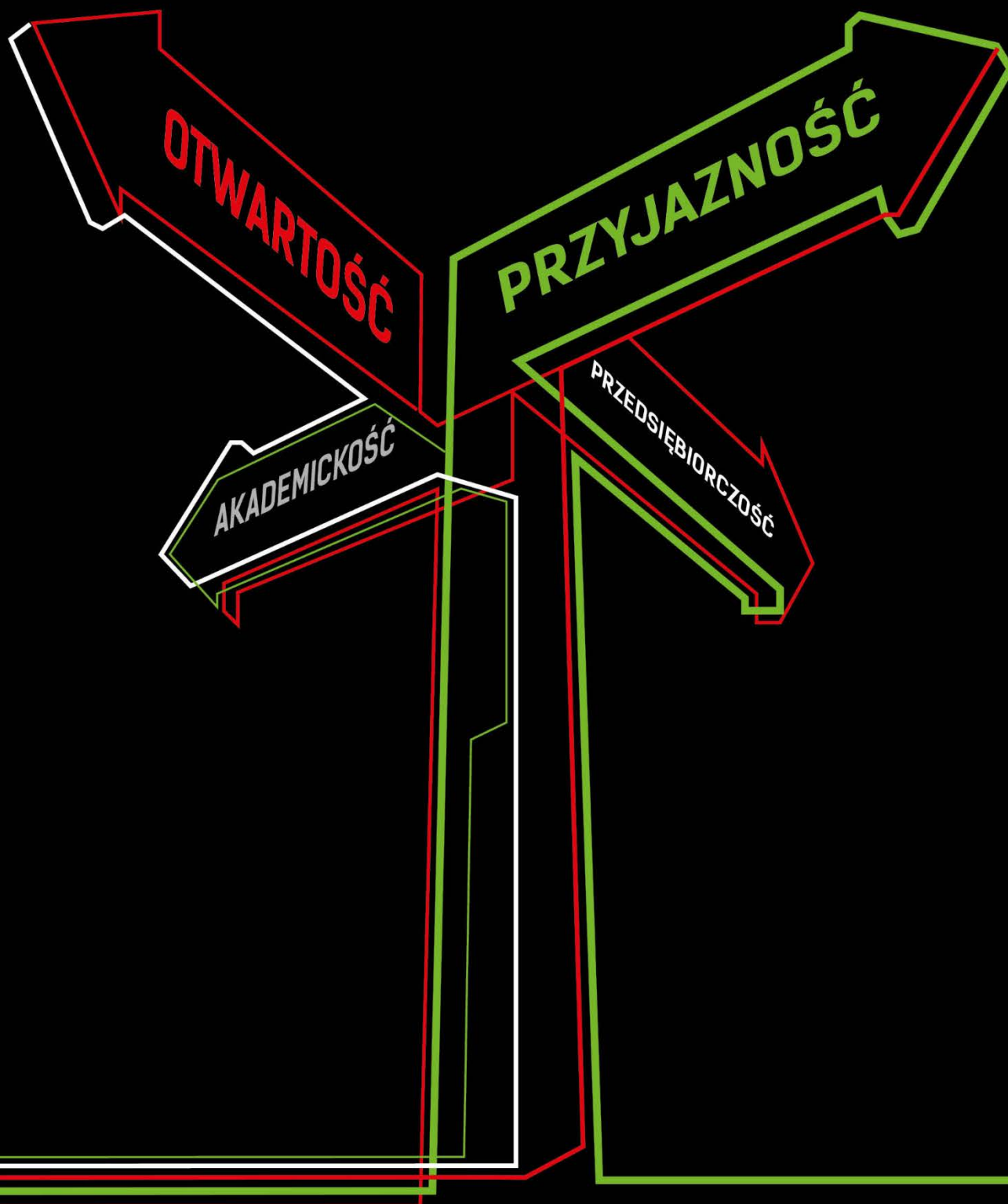

Jak rozwija się Lublin?

Raport monitoringowy z realizacji
Strategii Rozwoju Lublina w latach 2013-2020
w 2013 r.

Zespół autorski

KOORDYNACJA PRAC I NADZÓR MERYTORYCZNY

dr Mariusz Sagan

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Kinga Bednarzewska

Piotr Maleszyk

Paulina Olchowska

Robert Żyśko

PRZYGOTOWANIE DANYCH, ZESTAWIENIA TABELARYCZNE I GRAFICZNE

Piotr Maleszyk

Paulina Olchowska

Robert Żyśko

Urząd Miasta Lublin

Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów

20-080 Lublin, plac Litewski 1

tel.: 81 466 25 00, fax.: 81 466 25 01

e-mail: inwestorzy@lublin.eu

www.strategia2020.lublin.eu

Lublin, maj 2016 r.

Spis treści

Wykaz stosowanych skrótów.....	4
A. Otwartość	11
A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina.....	12
A.2. Rozwój relacji zewnętrznych.....	20
A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	32
A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych.....	35
B. Przyjazność	43
B.1. Poprawa infrastruktury technicznej.....	44
B.2. Zwiększenie komfortu życia	57
B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni.....	73
B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	81
B.5. Podnoszenie jakości edukacji.....	101
B.6. Partycypacja społeczna.....	113
C. Przedsiębiorczość	117
C.1. Rozwój sektora przemysłu	118
C.2. Rozwój sektora usług.....	127
C.3. Kultura przedsiębiorczości	133
C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	146
D. Akademickość	151
D.1. Umiejdzynarodowienie uczelni.....	152
D.2. Symbioza z otoczeniem	160
D.3. <i>Genius loci</i> miasta uniwersyteckiego	164
D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	169
Bibliografia.....	185
Spis ramek	189
Spis rysunków	190
Spis tabel	191

Wykaz stosowanych skrótów

ACK UMCS	Akademickie Centrum Kultury Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej „Chatka Żaka”
AZS	Akademicki Związek Sportowy
DPS	Dom Pomocy Społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ESK 2016	Europejska Stolica Kultury 2016
FINA	(fr. Fédération Internationale de Natation) – Światowa Federacja Pływacka
FP	Fundusz Pracy
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	(ang. Information and Communication Technologies) Technologie Informacyjne i Komunikacyjne
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KUL	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
LOM	Lubelski Obszar Metropolitalny
LPNT	Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.
MNiSW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie
MPK	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o.
MSP / MŚP	Sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw
MUP	Miejski Urząd Pracy w Lublinie
NGA	(ang. Next-generation access) – sieć dostępu nowej generacji
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PKP IC	PKP Intercity S.A.
PL	Politechnika Lubelska
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
PZPN	Polski Związek Piłki Nożnej
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
SDR	Średni Dobowy Ruch [pojazdy/dobę]
SIO	System Informacji Oświatowej
SOR	Szpitalny Oddział Ratunkowy
SSE	Specjalna Strefa Ekonomiczna
SSPW	Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej
Strategia Lublin 2020	Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
UM	Uniwersytet Medyczny w Lublinie
UMCS	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
UMWL	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie
WSEI	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie
WSNS	Wyższa Szkoła Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie
WSPiA	Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Lublinie
WSSP	Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza im. Wincentego Pola w Lublinie
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

W procesie planowania strategicznego w samorządzie niezbędnym elementem jest regularne monitorowanie zachodzących zjawisk i zmian. Pozwala ono nie tylko określić skuteczność i postęp realizacji przyjętych zamierzeń, ale także dokonać korekt wynikających z nieuwzględnionych wcześniej czynników lub z nieprzewidzianych zjawisk, zmieniających uwarunkowania realizacyjne. Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 przyjęta Uchwałą nr 693/XXVIII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 28 lutego 2013 r. zakłada ocenę jej realizacji w oparciu o przyjęte mierniki/wskaźniki monitorujące, które odnoszą się do poszczególnych Obszarów Rozwojowych i Celów.

Niniejszy raport jest pierwszym raportem monitorującym stopień wykonania Strategii Lublin 2020. Opisuje podjęte w 2013 r. przez Urząd Miasta Lublin i jego jednostki zależne oraz podmioty zewnętrzne działania, które przyczyniły się realizacji założonych celów. Prezentuje także stopień realizacji celów w oparciu o mierniki i wskaźniki zawarte w Strategii Lublin 2020, ukazując tym samym tendencje, jakie można było zaobserwować w poszczególnych sferach funkcjonowania miasta i jego otoczenia społeczno-gospodarczego.

Zasadniczą część raportu podzielono na cztery rozdziały odpowiadające przyjętym w Strategii Obszarem Rozwojowym (Otwartość, Przyjazność, Przedsiębiorczość, Akademickość). W ramach rozdziałów poszczególne podrozdziały odpowiadają konkretnym celom.

Większość mierników i wskaźników kwantyfikujących poszczególne cele bazuje na danych zgromadzonych i upublicznionych przez Główny Urząd Statystyczny w Warszawie, danych i informacjach wewnętrznych Urzędu Miasta Lublin, danych przekazanych przez odpowiednie instytucje, jak np. Komenda Miejska Policji w Lublinie, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, oraz informacjach dostępnych w innych źródłach (np. publikacjach, raportach, wydawnictwach branżowych itd.).

Na etapie tworzenia Strategii Lublin 2020 autorzy zaproponowali katalog mierników/wskaźników do monitorowania stopnia realizacji założonych celów. Zgodnie z zapisami jakie znalazły się w Strategii katalogu tego nie należy traktować restrykcyjnie. W niniejszym dokumencie starano się zachować przyjętą strukturę, lecz nie zawsze było to możliwe z różnych przyczyn. W tabeli 1 przedstawiono katalog mierników i wskaźników jakie zostały opisane w niniejszym raporcie.

Tabela 1: Wykaz mierników/wskaźników służących do monitorowania Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 wykorzystanych w raporcie za 2013 r.

Obszar	Cel	Miernik/Wskaźnik	
A. OTWARTOŚĆ ¹	A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	<i>Ilościowe:</i> czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych z krajami sąsiadującymi (kolej, samochód) liczba pasażerów korzystających z portu lotniczego liczba połączeń lotniczych i kolejowych oraz ich kierunki natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej	
		<i>Opisowe:</i> analiza projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjnej Lublina	
		A.2. Rozwój relacji zewnętrznych	<i>Ilościowe:</i> liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin baza noclegowa i jej wykorzystanie liczba miast partnerskich i podpisanych porozumień o współpracy
			<i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie współpracy międzynarodowej (realizowane projekty z miastami partnerskimi) analiza działalności Centrum Kompetencji Wschodnich analiza działalności promocyjnej Urzędu Miasta
A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	<i>Opisowe:</i> analiza realizowanych projektów międzynarodowych przez miasto i podległe mu instytucje analiza działalności instytucji kultury i Urzędu Miasta w kontekście podkreślenia wielokulturowego charakteru miasta		
B. PRZYJAZNOŚĆ	B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	<i>Ilościowe:</i> długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin wysokość PKB na mieszkańca liczba zarejestrowanych patentów wskaźniki innowacyjności	
		<i>Opisowe:</i> analiza postępów w budowie spójnego systemu transportowego/ komunikacyjnego dla metropolii	
		<i>Ilościowe:</i> wydatki budżetu miasta na transport i łączność gęstość sieci drogowej liczba pasażerów korzystających z komunikacji publicznej długość ścieżek rowerowych długość sieci rozdzielczej wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej oraz odsetek mieszkańców korzystających z instalacji ilość oraz struktura odpadów odebranych ilość odprowadzonych i oczyszczonych ścieków wydatki budżetu miasta na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska	
		<i>Opisowe:</i> analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy lokalnego układu komunikacyjnego analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy jakości transportu publicznego analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska	

¹ W Obszarze Rozwojowym Otwartość ze względu na brak kompletnych i rzetelnych danych odstąpiono od podania kilku mierników ilościowych: liczby połączeń autobusowych i ich kierunków, liczby uczestników konferencji i kongresów związanych tematycznie z Partnerstwem Wschodnim oraz liczby realizowanych projektów międzynarodowych przez miasto i podległe mu instytucje. W bieżącym raporcie nie dokonano także analizy powiązań z innymi metropoliami i analizy działalności instytucji/obiektów o funkcjach metropolitalnych na terenie miasta.

Obszar	Cel	Miernik/Wskaźnik
B. PRZYJAZNOŚĆ²	B.2. Zwiększenie komfortu życia	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na osobę średnie ceny mieszkań na rynku pierwotnym i wtórnym wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne liczba przestępstw i ich wykrywalność liczba kolizji i wypadków drogowych liczba szpitali, łóżek szpitalnych, przychodni i udzielonych porad lekarskich liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej, ich obciążenie i struktura korzystających <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie pomocy społecznej i przystosowania przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnością
	B.3. Dbałość o kulturę przestrzeni	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego liczba pojazdów poruszających się po drogach liczba miejsc parkingowych (płatnych i bezpłatnych) tereny zieleni będące w gestii samorządu <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza działalności Urzędu Miasta na rzecz rewitalizacji
	B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> liczba kin i ludności na 1 miejsce oraz liczba widzów i seansów liczba muzeów i zwiedzających księgozbiór bibliotek, liczba czytelników i wypożyczeń liczba obiektów sportowych, klubów sportowych oraz medali zdobywanych przez lubelskich sportowców <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza oferty sportowo-rekreacyjnej miasta analiza działalności inwestycyjnej w obszarze sportu i rekreacji analiza struktury instytucji kultury analiza działalności w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego oraz wspierania różnorodności kulturowej miasta
	B.5. Podnoszenie jakości edukacji	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> liczba miejsc w żłobkach i przedszkolach liczba placówek oświatowych i uczniów w szkołach komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach wyniki sprawdzianów w szkołach podstawowych i egzaminów gimnazjalnych zdawalność egzaminów maturalnych <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza działań Urzędu Miasta w zakresie oświaty (realizowane programy i projekty)
	B.6. Partycypacja społeczna	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> liczba organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne) <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> analiza współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi analiza istniejących form wsparcia komunikacji mieszkańców z władzami miasta

² W przypadku Obszaru Rozwojowego Przyjazność w celu B.5. Podnoszenie jakości edukacji współczynniki skolaryzacji (szkoły podstawowe i gimnazja) zastąpiono prostszymi w interpretacji i wprost pokazującymi poziom nauczania danymi dotyczącymi wyników osiągniętych ze sprawdzianów w szkołach podstawowych i egzaminów gimnazjalnych. Z racji braku jakichkolwiek wyborów lub referendum w 2013 r. nie zostały zamieszczone dane na temat frekwencji w wyborach i referendach. Zaś przy celu B.6. Partycypacja społeczna nie znalazła się analiza efektów funkcjonowania systemu Planów Rozwoju Dzielnic, gdyż nie został on jeszcze wdrożony. Z kolei część tą wzbogacono o analizę istniejących form wsparcia komunikacji mieszkańców z władzami miasta.

Obszar	Cel	Miernik/Wskaźnik
C. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ ³	C.1. Rozwój sektora przemysłu	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca liczba pracujących w przemyśle <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora przemysłu i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych analiza funkcjonowania SSE Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin
	C.2. Rozwój sektora usług	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> zatrudnienie w sektorze usług wg różnych podziałów liczba i powierzchnia użytkowa budynków biurowych oraz handlowo-usługowych oddanych do użytku <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora usług i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych
	C.3. Kultura przedsiębiorczości	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> liczba i struktura podmiotów wpisanych do rejestru REGON zmiany liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON liczba i rodzaj działających klastrów <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności Urzędu Miasta (w tym Miejskiego Urzędu Pracy) w kontekście wspierania rozwoju przedsiębiorczości analiza działalności instytucji otoczenia biznesu
	C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> liczba i struktura podmiotów działalności gospodarczej zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych odsetek podmiotów sektora kreatywnego w podmiotach gospodarczych ogółem <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności Urzędu Miasta i innych instytucji w zakresie wsparcia przemysłów kreatywnych
D. AKADEMICKOŚĆ ⁴	D.1. Umiejędzynarodowienie uczelni	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> liczba studentów zagranicznych w stosunku do ogólnej liczby studentów liczba kierunków prowadzonych w językach obcych miejsca uczelni w rankingach uwzględniających kryterium umiejędzynarodowienia <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza działalności lubelskich uczelni wyższych w zakresie współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi analiza działalności Urzędu Miasta Lublin na rzecz przyciągnięcia studentów zagranicznych
	D.2. Symbioza z otoczeniem	<p><i>Ilościowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> liczba wdrożeń dostarczonych przez naukę <p><i>Opisowe:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> analiza współpracy na płaszczyźnie uczelnie-biznes, uczelnie-uczelnie, uczelnie-miasto

³ Przy celu C.3. Kultura przedsiębiorczości nie podano danych na temat firm działających w lubelskich inkubatorach. Powodem było to, że większość działających w Lublinie inkubatorów nie udostępniła takich informacji. Z kolei przy celu C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych zabrakło danych na temat liczby zatrudnionych w sektorze kreatywnym w stosunku do ogólnej liczby zatrudnionych. Natomiast informacja o liczbie i rodzaju działających klastrów znalazła się w opisie realizacji celu C3. Kultura przedsiębiorczości, a nie jak pierwotnie przewidziano w celu C1. Rozwój sektora przemysłu.

⁴ Przy opisywaniu realizacji celów w Obszarze Rozwojowym Akademyk problematyczną kwestią było zapewnienie porównywalności danych i informacji jakie Urząd Miasta otrzymał od lubelskich uczelni. Z tego względu w raporcie nie zostały podane dane dotyczące liczby naukowców, nauczycieli akademickich i studentów korzystających z europejskich i światowych programów wymiany akademickiej oraz wspólnych projektów realizowanych na płaszczyźnie uczelnie-biznes, uczelnie-uczelnie, uczelnie-miasto. Niemożliwe okazało się również pozyskanie informacji na temat wyników nauczania przedsiębiorczości w szkołach (liczby laureatów, średnich ocen) oraz liczby uczących się języków obcych w szkołach. Przy opisie realizacji celu D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie nie dokonano szczegółowej analizy funkcjonujących programów wsparcia uczniów i studentów. Natomiast informacja na temat miejsc uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie została przeniesiona z celu D.3. Genius loci miasta uniwersyteckiego do celu D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie.

Obszar	Cel	Miernik/Wskaźnik
D. AKADEMICKOŚĆ	D.3. <i>Genius loci</i> miasta uniwersyteckiego	<i>Ilościowe:</i>
		liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców
	<i>Opisowe:</i>	
	analiza oferty praktyk i wolontariatu w instytucjach publicznych analiza oferty kulturalno-edukacyjnej w mieście tworzonej przez środowisko akademickie oraz dedykowanej dla studentów	
D. AKADEMICKOŚĆ	D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	<i>Ilościowe:</i>
		liczba absolwentów szkół średnich i wyższych
		miejsca uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie
		<i>Opisowe:</i>
analiza danych z systemu monitorowania losów absolwentów szkół średnich i uczelni wyższych analiza oferty edukacyjnej lubelskich uczelni wyższych (kierunki, specjalności)		

Uwagi: W opracowaniu nie zostały opisane mierniki jakościowe. Wynika to z faktu nieprzeprowadzenia przez Urząd Miasta badań jakościowych. W 2013 r. opracowano wstępne założenia badawcze wraz z kwestionariuszem ankietowym oraz przeprowadzono pilotaż sprawdzający poprawność konstrukcji kwestionariusza. Pełne badania zostaną przeprowadzone w kolejnych latach.

Źródło: Opracowanie własne

A. Otwartość

Lublin zawsze rozwijał się dzięki otwartości – jako słynące z jarmarków miasto kupieckie pomiędzy Krakowem a Wilnem, na skrzyżowaniu ważnych szlaków prowadzących w cztery strony świata. Dzięki wejściu do Unii Europejskiej i położeniu na wschodnim skraju Polski Lublin powoli wraca do roli miejsca spotkań i wymiany. Otwartość dotyczy wszystkich wymiarów czy rodzajów sąsiedztwa i dlatego przenika całą Strategię jako otwartość naszej wyobraźni na przyszłość i przeszłość, na samych mieszkańców i gości, na umiędzynarodowienie uczelni i kontakty gospodarcze. Tej otwartości potrzebujemy tak w kategoriach kompetencji mentalnych naszej społeczności, jak i w wymiarze praktykowanych kontaktów międzynarodowych, a także jako fundamentu w relacjach z lokalnymi podmiotami oraz okolicznymi gminami i regionem.

Otwartość jako obszar rozwojowy odnosi się do budowania coraz lepszych kontaktów zewnętrznych Lublina budujących wizerunek miasta i kreujących nowe możliwości rozwoju. Obszar ten rozgałęzia się na cztery cele: poprawa dostępności komunikacyjnej miasta, rozwój relacji zewnętrznych, wzmacnianie otwartości kulturowej oraz budowanie więzi regionalnych i metropolitarnych. Realizacja każdego z tych celów jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina

Miejsce Lublina w Polsce i Europie – jego ranga i atrakcyjność – zależą w pierwszej kolejności od poprawy dostępności komunikacyjnej miasta. Aby miasto mogło osiągać korzyści ze swojego położenia, potrzebujemy dróg łączących Lublin z resztą Polski i Europą, mostów na Wiśle, połączeń kolejowych, lotniczych i taniego, szerokopasmowego dostępu do Internetu. Jednym z celów realizowanych działań powinno być uniezależnienie nas od Stolicy i wzmocnienie relacji z innymi ośrodkami. Na tym tle korzystne dla Lublina ustalenia zawiera Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023, w którym zaplanowano nie tylko dokończenie budowy drogi ekspresowej S 17 do Warszawy, ale także budowę drogi ekspresowej wzdłuż wschodniej granicy Polski, łączącej Lublin z Białymstokiem i Rzeszowem, czy dokończenie brakujących odcinków trasy S12 do Piotrkowa Trybunalskiego oraz do granicy z Ukrainą. Możliwość szybkiego i łatwego dotarcia do Lublina różnymi środkami transportu sprawia, że miasto staje się miejscem spotkań i wymiany, zarówno w kontaktach międzynarodowych, jak i relacjach z okolicznymi gminami i regionem. Dostępność komunikacyjna wpływa również na przyjazność miasta i rozwój przedsiębiorczości, a także przyczynia się do wzmocnienia pozycji Lublina jako ośrodka akademickiego.

Ocena dostępności Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Wychodząc od analizy położenia Lublina w kontekście odległości i czasu dojazdu do polskich i zagranicznych miast, w niniejszym raporcie zaprezentowano opis najważniejszych z punktu widzenia dostępności projektów w zakresie infrastruktury drogowej, następnie liczbę pasażerów i połączeń lotniczych, dostępne dane o połączeniach kolejowych, natężeniu ruchu na drogach dojazdowych oraz informacje o długości szerokopasmowej sieci światłowodowej i punktów dostępu Hot Spot.

Lublin jest największym miastem wschodniej Polski i stolicą województwa lubelskiego. Leży na pograniczu Wyżyny Lubelskiej, Polesia i Podlasia, niedaleko wschodniej granicy Unii Europejskiej. Odległość do największych miast i innych ważnych destynacji, mierzona liczbą kilometrów oraz czasem dojazdu, zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2: Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie

	Odległość (km)	Czas przejazdu	
		kolej	samochód
Miasta w Polsce			
Warszawa	161	2 h 21 min	2 h 20 min
Łódź	308	5 h 35 min	3 h 40 min
Wrocław	514	9 h 22 min	5 h 15 min
Kraków	273	6 h 55 min	4 h 10 min
Gdańsk	504	9 h 15 min	5 h 40 min
Poznań	468	5 h 03 min	5 h 39 min
Przejścia graniczne			
Dorohusk (Ukraina)	96	1 h 35 min	1 h 18 min
Terespol (Białoruś)	161	3 h 53 min	2 h 5 min
Barwinek (Słowacja)	258	-	4 h 10 min
Międzynarodowe lotniska			
Świdnik (Port Lotniczy Lublin S.A.)	14,4	0 h 16 min	0 h 19 min
Warszawa (Port Lotniczy im. F. Chopina)	176	2 h 51 min	2 h 30 min
Rzeszów (Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka)	159	3 h 37 min	2 h 20 min
Miasta w Europie			
Mińsk	509	-	5 h 50 min
Lwów	220	-	3 h 20 min
Wiedeń	723	-	8 h 30 min
Praga	787	-	8 h 40 min
Berlin	738	-	7 h 20 min
Bruksela	1467	-	13 h 30 min

Źródło: Opracowanie własne

Bez wątpliwości miejsce Lublina w Polsce i Europie zależy w pierwszej kolejności od poprawy dostępności komunikacyjnej miasta. Rysunek 1 przedstawia przebieg obwodnicy Lublina wraz ze wskazaniem głównych węzłów zjazdowych, której budowa (rozpoczęta w 2011 r.) ma na celu odciążenie ulic miejskich z ruchu tranzytowego oraz zwiększenie dostępności wielu terenów miejskich. Oddanie północnej części obwodnicy nastąpiło w 2014 r.

Rysunek 1: Przebieg obwodnicy Lublina

Źródło: Materiały Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

Budowany od 2010 r. odcinek drogi dojazdowej do Lublina Lublin Felin-Piaski oddano do użytkowania 11 lipca 2013 r. Ponadto kontynuowano budowę obwodnicy na odcinkach: Jastków-Lublin Sławinek, Lublin Rudnik-Lublin Felin oraz Lublin Sławinek-Lublin Rudnik (prace rozpoczęły się w 2011 r.). Cała trasa stanowi odcinek drogi ekspresowej S17, która połączy Lublin z Warszawą oraz ze wschodnią granicą państwa. Realizacja projektu poprawi dostępność transportową Lublina i regionu oraz umożliwi osiągnięcie wielu korzyści społecznych i gospodarczych, m.in. dzięki zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej, rozwojowi handlu i turystyki czy zwiększeniu mobilności społecznej.

W celu poprawy dostępności komunikacyjnej Lublina realizowane były także dwa inne projekty: budowa ul. Zelwerowicza w Lublinie na odcinku od ul. Poligonowej do ul. Choiny wraz z budową wiaduktu nad Suchą Doliną⁵ oraz budowa drogi dojazdowej do węzła drogowego „Dąbrowica” obwodnicy Miasta Lublin w ciągu dróg ekspresowych S12, S17 i S19 (odcinek od skrzyżowania al. Solidarności z al. Warszawską do granic miasta)⁶. Oba projekty ukończono w 2014 r. Realizacja pierwszego poprawi dojazd do dzielnic Bursaki i Rudnik, na terenie których równolegle realizowany jest projekt polegający na kompleksowym uzbrojeniu terenów inwestycyjnych, który przyczyni się do aktywizacji gospodarczej tego obszaru miasta. Inwestycja stanowi jednocześnie kolejny etap łączenia północnych dzielnic miasta z jego obwodnicą, a wybudowaną ul. Zelwerowicza będzie stanowiła alternatywę komunikacyjną dla obciążonej ruchem al. Solidarności. Budowa drogi dojazdowej do węzła drogowego „Dąbrowica” spowoduje natomiast przejście większości ruchu drogowego z dotychczasowej al. Warszawskiej, a tym samym przyczyni się do poprawy warunków bezpieczeństwa i komfortu ruchu na tym odcinku. Inwestycja umożliwi także przeniesienie ruchu tranzytowego na obwodnicę Lublina.

Zasadniczą poprawę dostępności komunikacyjnej Lublina zapewnia otworzony w 2012 r. nowoczesny Port Lotniczy Lublin S.A. w Świdniku. W pierwszym pełnym roku funkcjonowania lotniska odnotowano wysoką dynamikę ruchu pasażerskiego, co - wraz z rozwojem sieci połączeń - świadczy o sukcesie tego projektu infrastrukturalnego. W 2013 r. Port Lotniczy zrealizował łącznie 2 286 operacji lotniczych, obsługując przy tym 189 702 pasażerów. Ponad połowa operacji (1 274) miała charakter ruchu rozkładowego, 936 - ruchu General Aviation, zaś 76 operacji zrealizowanych zostało w systemie ruchu czarterowego (por. tab. 3). Pod względem ilości obsługiwanych pasażerów dominował ruch rozkładowy, z którego skorzystało 95,9% wszystkich pasażerów.

Tabela 3: Liczba operacji lotniczych oraz obsługiwanych pasażerów według rodzaju ruchu lotniczego w 2013 r.

	Razem	Ruch rozkładowy	Ruch czarterowy	Ruch General Aviation
Liczba operacji lotniczych	2 286	1 274	76	936
Liczba obsługiwanych pasażerów	189 702	181 995	6 831	876

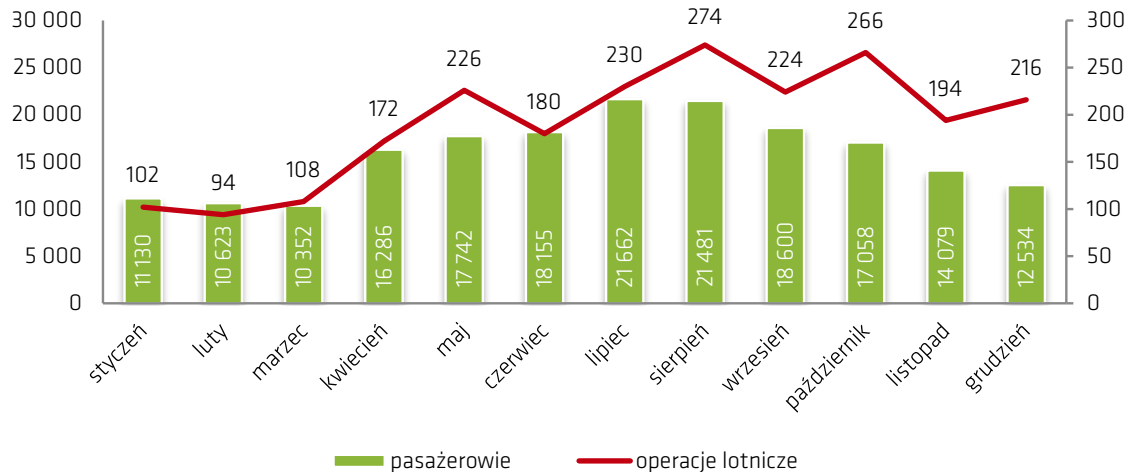
Źródło: Dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

Zaprezentowany poniżej wykres 1 przedstawia rozkład liczby obsługiwanych pasażerów oraz zrealizowanych operacji lotniczych w ciągu roku. Największą liczbę operacji odnotowano w sierpniu (274 operacje), zaś w lipcu lotnisko obsłużyło największą liczbę pasażerów (21 662 osoby).

⁵ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Wykres 1: Liczba pasażerów oraz operacji lotniczych w poszczególnych miesiącach w 2013 r.

Źródło: Dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

W tabeli 4 przedstawiono kierunki połączeń lotniczych obowiązujących w 2013 r. Regularne połączenia były obsługiwane przez trzech przewoźników, a najczęściej obsługiwanymi (2–3 razy w tygodniu) były funkcjonujące od grudnia 2012 r. loty do Londynu (Luton oraz Stansted). W 2013 r. wprowadzono rozkładowe loty do Liverpoolu i Gdańska, a także połączenia czarterowe do Marsa Alam, Antalyi, Burgas. Ogromnym sukcesem okazało się połączenie Lublin-Gdańsk-Lublin – stworzyło ono możliwość rozwoju turystyki i relacji biznesowych. Przez cały sezon letni skorzystało z niego ponad 3 000 pasażerów, a średnie wypełnienie samolotów sięgnęło 95%.

Tabela 4: Kierunki połączeń lotniczych obowiązujące w 2013 r.

Destynacja	Rodzaj połączenia	Przewoźnik	Okres funkcjonowania	Liczba operacji w tygodniu
Londyn (Luton)	rozkładowe	Wizz Air	od XII 2012	3–4
Oslo	rozkładowe	Wizz Air	od XII 2012	2
Londyn (Stansted)	rozkładowe	Ryanair	od XII 2012	3–4
Dublin	rozkładowe	Ryanair	od XII 2012	2
Liverpool	rozkładowe	Ryanair	IV 2013 – XI 2013	2
Gdańsk	rozkładowe	EuroLOT	od VI 2013	2–3
Marsa Alam	czarter	-	zima 2013	1
Antalya	czarter	-	lato 2013	1
Burgas	czarter	-	lato 2013	1

Źródło: Dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

O dostępności komunikacyjnej miasta decyduje również liczba połączeń kolejowych. Przewozy organizowane w 2013 r. przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie⁷ zostały zaprezentowane w tabeli 5. Lublin był stacją początkową dla 33 połączeń, stacją końcową również dla 33 połączeń, zaś stacją pośrednią dla 15 połączeń. Rozkład jazdy w trakcie roku ulegał pewnym korektom, jednak nie powodowały one istotnych zmian w liczbie i relacjach pociągów objętych umową z operatorem. Ogólna liczba pasażerów przewiezionych pociągami organizowanymi przez UMWL w 2013 r. wyniosła 3,4 mln osób.

⁷ Wskazane dane nie obejmują przewozów międzywojewódzkich, realizowanych głównie przez PKP IC. Rozkłady jazdy za 2013 r. nie są dostępne, gdyż do 2014 r. były wykonywane przez przewoźnika i nie podlegały archiwizacji.

Tabela 5: Połączenia kolejowe oraz ich kierunki

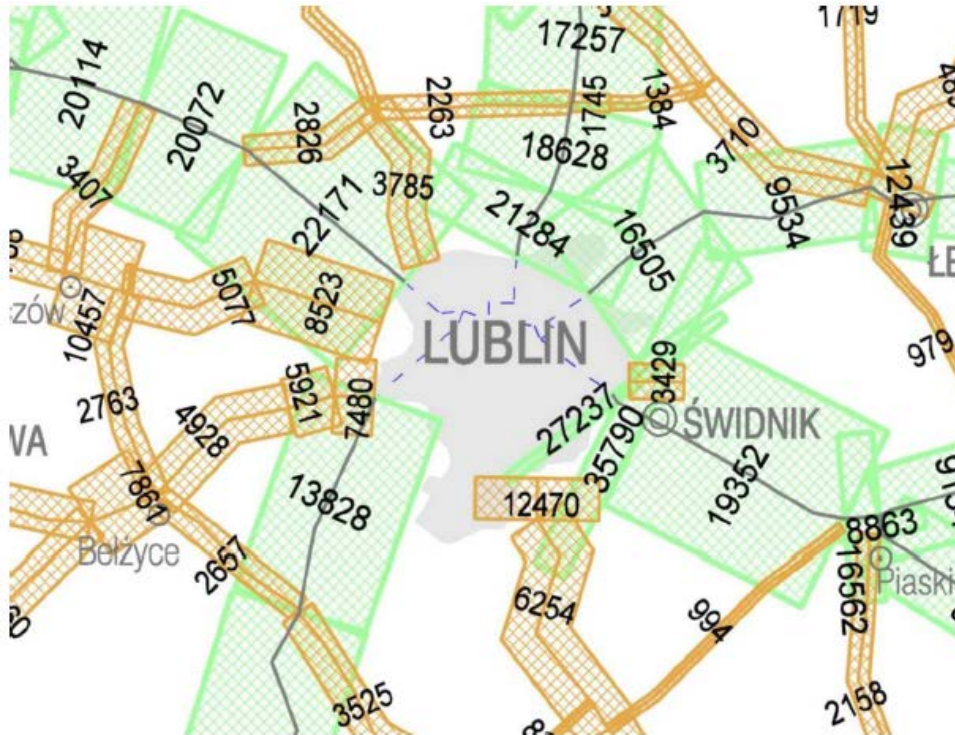
	2013
Połączenia, dla których Lublin był stacją początkową, w tym:	33
<i>Lublin-Dorohusk</i>	1
<i>Lublin-Dęblin</i>	2
<i>Lublin-Chełm</i>	6
<i>Lublin-Lubartów</i>	6
<i>Lublin-Stalowa Wola</i>	5
<i>Lublin-Terespol</i>	2
<i>Lublin-Zamość</i>	2
<i>Lublin-Świdnik</i>	5
<i>Lublin-Szastarka</i>	4
Połączenia, dla których Lublin był stacją końcową, w tym:	33
<i>Dorohusk-Lublin</i>	2
<i>Zamość-Lublin</i>	2
<i>Świdnik-Lublin</i>	5
<i>Szastarka-Lublin</i>	4
<i>Chełm-Lublin</i>	6
<i>Dęblin-Lublin</i>	3
<i>Lubartów-Lublin</i>	6
<i>Stalowa Wola-Lublin</i>	5
Połączenia, dla których Lublin był stacją pośrednią, w tym:	15
<i>Chełm-Lublin-Dęblin</i>	1
<i>Dorohusk-Lublin-Dęblin</i>	2
<i>Terespol-Lublin-Dorohusk</i>	3
<i>Terespol-Lublin-Chełm</i>	1
<i>Zamość-Lublin-Dęblin</i>	1
<i>Łuków-Lublin-Zamość</i>	1
<i>Dęblin-Lublin-Chełm</i>	2
<i>Chełm-Lublin-Terespol</i>	2
<i>Dęblin-Lublin-Zamość</i>	1
<i>Zamość-Lublin-Łuków</i>	1

Zródło: Dane Departamentu Polityki Transportowej i Drogownictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie

Analizując dostępność transportową Lublina warto zwrócić uwagę na natężenie ruchu na głównych trasach dojazdowych. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w odstępach 5-letnich prowadzi kompleksowe badania natężenia ruchu na drogach krajowych. Poprzednie badania przeprowadzone zostały w roku 2000, 2005 oraz 2010 natomiast kolejne zostały przeprowadzone w 2015 r. Wyniki najnowszych dostępnych badań dla Lublina za 2010 r. (por. rys. 2) pokazują, że liczba pojazdów na dobę (tzw. Średni Dobowy Ruch – SDR) na trasie w kierunku Warszawy wynosiła średnio 22 tys.⁸. Podobne natężenie występowało na trasie w kierunku Lubartowa, ale w tym przypadku natężenie szybciej ulegało zmniejszeniu – tuż za giełdą w Elizówce wynosiło już 17,2 tys. pojazdów. Trzecim odcinkiem o wysokim natężeniu ruchu okazała się trasa Lublin-Świdnik.

⁸ Średni Dobowy Ruch obliczany jako liczba pojazdów na dobę.

Rysunek 2: Natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina

Źródło: Plan rozwoju sieci dróg wojewódzkich Województwa Lubelskiego na lata 2012–2020, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Lublinie, Lublin 2012 r.

Współcześnie o dostępności danego miejsca decydują już nie tylko drogi czy linie kolejowe. W dobie rewolucji teleinformatycznej odległość geograficzna traci na znaczeniu. Otwartość i dostępność Lublina zależy więc także od istniejącej infrastruktury teleinformatycznej. Monitorując postępy w tym zakresie zaprezentowano informacje o projektach realizowanych w zakresie poprawy dostępu do Internetu, długości szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbie bezpłatnych punktów dostępu do sieci (Hot Spot).

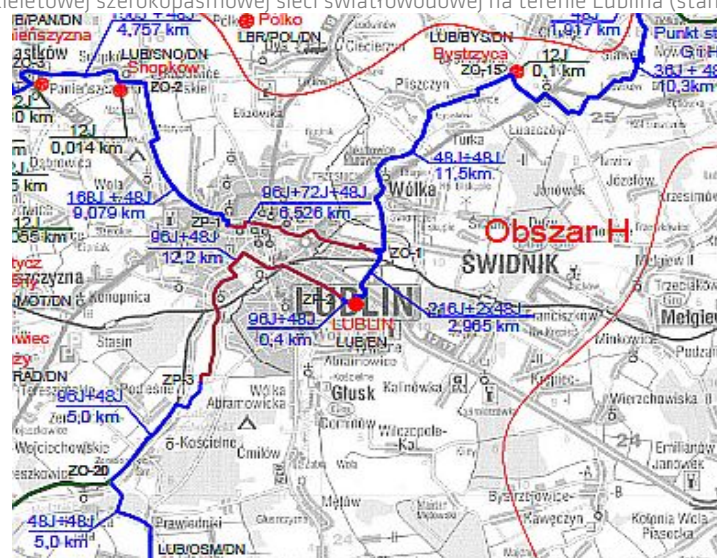
Jednym z przedsięwzięć realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej jest projekt Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej. Celem tego projektu jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. W priorytecie II PO RPW przewidziano realizację Działania 2.1, którego celem jest zwiększenie dostępu do Internetu instytucji publicznych, przedsiębiorstw i mieszkańców obszarów peryferyjnych zagrożonych „wykluczeniem cyfrowym”. W ramy tego działania wpisuje się przedmiotowy projekt Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej, który zakłada zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej i usunięcie nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku w zakresie sieci NGA⁹ oraz podstawowej infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu.

W grudniu 2013 r. długość światłowodów w miejskiej sieci szerokopasmowej wynosiła ponad 44 km. Sieć ta wykorzystywana jest na potrzeby własne gminy Lublin i jednostek jej podległych. Główne ciągi światłowodowe przebiegają następującymi ulicami: Wieniawską, Lubomelską, Lipową, Narutowicza, Nadbystrzycką, Zana, al. Tysiąclecia, al. Solidarności, al. Raławickimi, ul. Jana Pawła II,

⁹ NGA (ang. Next-generation access) – sieć dostępu nowej generacji.

al. Unii Lubelskiej. Na mapie poniżej (rys. 3) przedstawiony został przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina. Kolorem niebieskim oznaczono projektowaną sieć szkieletową zaś kolorem czerwonym infrastrukturę istniejącą. Budowa szerokopasmowej szkieletowej sieci ma przełożyć się na upowszechnienie i obniżenie kosztów dostępu, odczuwalne w praktyce przez użytkowników końcowych.

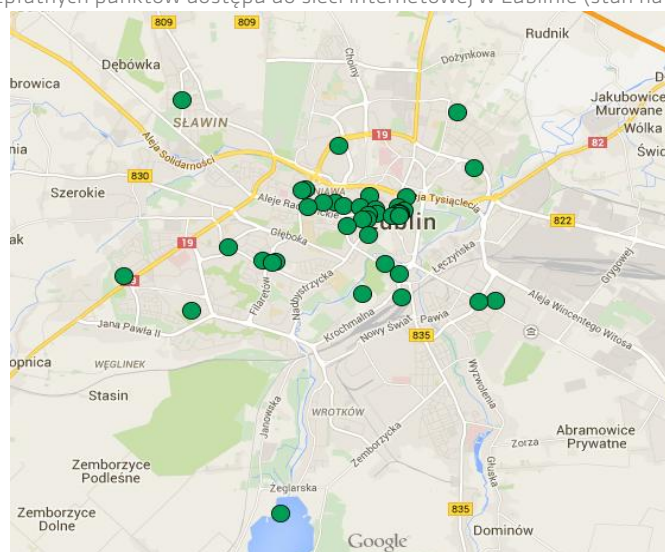
Rysunek 3: Przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina (stan na 2013 r.)

Źródło: Projekt Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - województwo lubelskie

Na koniec 2014 r.¹⁰ w Lublinie funkcjonowało 40 bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot). Ich lokalizacja została przedstawiona na poniższej mapie. Sieć bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej liczy 59 urządzeń. Rozmieszczenie poszczególnych punktów Hot Spot można znaleźć na [stronie internetowej](#) Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej.

Rysunek 4: Lokalizacja bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie (stan na grudzień 2014 r.)

Źródło: Materiały Urzędu Miasta Lublin

¹⁰ Brak danych za 2013 r.

W 2013 r. zakończono realizację projektu współfinansowanego ze środków unijnych *Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim*¹¹.

Nazwa beneficjenta	Województwo Lubelskie
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
Działanie:	8.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion
Całkowita wartość projektu	18 445 445,00 zł
Wartość dofinansowania	15 678 628,25 zł
Termin realizacji projektu	2011 r. – 2013 r.

Celem projektu, w którym także uczestniczyło miasto Lublin, było zapewnienie bezpłatnego dostępu do Internetu oraz niezbędnych urządzeń i oprogramowania dla 2 795 gospodarstw domowych z terenu 47 gmin i 2 powiatów województwa lubelskiego, zagrożonych wykluczeniem z aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym ze względu na trudną sytuację materialną lub niepełnosprawność. Dodatkowo, w sprzęt komputerowy i Internet zostały wyposażone instytucje podległe JST (306 zestawów komputerowych i 81 połączeń do Internetu).

Podsumowując pierwszy rok realizacji Strategii Lublin 2020, najważniejszy dla poprawy dostępności komunikacyjnej Lublina okazał się rozwój Portu Lotniczego Lublin. O sukcesie Portu w pierwszym pełnym roku jego funkcjonowania świadczy zwłaszcza rozbudowa siatki połączeń i wzrost liczby pasażerów. Dzięki funkcjonowaniu Portu, Lublin umocnił swoją pozycję regionalnej metropolii, atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej i turystycznej. Drugim projektem kluczowym dla poprawy dostępności komunikacyjnej jest budowa obwodnicy miasta wraz z drogami dojazdowymi. Cały 2013 r. był okresem intensywnych prac w tym zakresie, a ich efekty w postaci poprawy dostępności transportowej uwidocznia się w kolejnych latach, począwszy od 2014 r.

¹¹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

A.2. Rozwój relacji zewnętrznych

Uzupełnieniem i dopełnieniem poprawy dostępności komunikacyjnej Lublina jest budowanie relacji zewnętrznych – gospodarczych, naukowych, kulturalnych, społecznych i turystycznych. Relacje zewnętrzne generują ruch osób i są źródłem użytecznych inspiracji. Ich nawiązywanie można wspomagać przez uczestnictwo w projektach partnerskich, wzmacnianie roli Lublina jako pośrednika w kontaktach Zachodu i Wschodu, promocję turystyki czy budowanie cyfrowych zasobów miasta i regionu. Realizacja działań na tych płaszczyznach wpływa również na cele wskazane w innych obszarach rozwojowych: rozwój kultury czasu wolnego, rozwój przemysłu i usług czy umiędzynarodowienie uczelni wyższych.

Ocena relacji zewnętrznych Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Rozwój stosunków zewnętrznych można ocenić analizując liczbę turystów odwiedzających Lublin, bazę noclegową w mieście, porozumienia i partnerstwa z innymi miastami, wspólnie realizowane projekty czy działania promocyjne Urzędu Miasta.

Liczba turystów korzystających z noclegów w Lublinie w 2013 r. wyniosła 193 912. W porównaniu do 2012 r. wzrosła o 1,69%, przy czym wzrost ten wynikał ze zwiększenia liczby turystów krajowych. Liczba turystów zagranicznych zmniejszyła się bowiem o 0,92%, a ich udział w ogólnej liczbie turystów – o 0,72 p.p. (por. tab. 6).

Tabela 6: Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin

	2012	2013
Turyści korzystający z noclegów ogółem, w tym:	190 685	193 912
<i>turyści krajowi</i>	137 028	140 747
<i>turyści zagraniczni</i>	53 657	53 165
Udział turystów zagranicznych w ogóle turystów	28,14%	27,42%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W 2013 r. w porównaniu do roku poprzedniego wzrosła ogólna liczba turystycznych obiektów noclegowych. Mimo tego liczba dostępnych miejsc noclegowych zmniejszyła się o 3%.

Tabela 7: Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych

	2012	2013
Turystyczne obiekty noclegowe		
Ogółem, w tym m.in.:	27	29
<i>hotele</i>	15	16
<i>motele</i>	1	1
<i>inne obiekty hotelowe</i>	5	5
<i>szkolne schroniska młodzieżowe</i>	1	1
<i>ośrodki wczasowe</i>	1	1
<i>ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe</i>	1	1
<i>zespoły domków turystycznych</i>	1	1
<i>pozostałe obiekty niesklasyfikowane</i>	1	1
Miejsca w turystycznych obiektach noclegowych		
Ogółem, w tym m.in.:	2 320	2 250
<i>hotele</i>	1 552	1 470
<i>motele</i>	97	97
<i>inne obiekty hotelowe</i>	385	371
<i>szkolne schroniska młodzieżowe</i>	58	56
<i>ośrodki wczasowe</i>	80	70
<i>ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe</i>	27	27
<i>zespoły domków turystycznych</i>	24	24
<i>pozostałe obiekty niesklasyfikowane</i>	76	80

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem w 2013 r. wyniósł 30,3% i był niższy o 0,1 p.p. niż w 2012 r. Szczegółowe zestawienie stopnia wykorzystania miejsc noclegowych wg rodzaju obiektu przedstawiono w tabeli 8. Wzrost wskaźnika odnotowano w kategoriach obiektów hotelowych, szkolnych schroniskach młodzieżowych, ośrodkach wczasowych, domach pracy twórczej oraz zakładach uzdrowiskowych.

Tabela 8: Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (%)

	2012	2013
Ogółem	30,4	30,3
Obiekty hotelowe razem	27,8	28,7
Hotele	31,1	31,5
Motele	23	22,0
Pensjonaty	25,5	21,0
Inne obiekty hotelowe	21,7	24,3
Pozostałe obiekty razem	33,2	32,0
Domy wycieczkowe	69,9	38,5
Szkolne schroniska młodzieżowe	15,6	16,0
Ośrodki wczasowe	35,9	36,0
Ośrodki kolonijne	75,7	53,7
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	23,8	22,0
Domy pracy twórczej	18,9	19,1
Zespoły domków turystycznych	32,2	30,7
Kempingi	10,4	8,2
Pola biwakowe	24,1	20,9
Hostele	20	5,2
Kwatery agroturystyczne	15,5	13,8
Zakłady uzdrowiskowe	74,5	76,0
Pozostałe obiekty niesklasyfikowane	15,8	14,8
Pokoje gościnne	24,3	20,4

Uwagi: W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia. Stopień wykorzystania netto oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Lublin może rozwijać relacje zewnętrzne bazując na współpracy z miastami o zbliżonych uwarunkowaniach, problemach czy aspiracjach. W ramach nawiązywania partnerstw oraz kontaktów międzynarodowych budowane jest uznanie dla miasta i mieszkańców, a tym samym doceniane są ich walory oraz dokonania.

W 2013 r. liczba miast partnerskich wynosiła 22, w tym dwa miasta: Równe i Sumy (Ukraina) podniosły poziom współpracy zmieniając status z „miasto zaprzyjaźnione” na „miasto partnerskie”. Umowy o współpracy partnerskiej zostały podpisane w Lublinie 1 października 2013 r. Ponadto, podpisano 3 nowe listy intencyjne o współpracy z miastami: Nowy Sad (Serbia), Timișoara (Rumunia) oraz Winnica (Ukraina). Zyskały one tym samym status „miasto zaprzyjaźnione”. Czwartym miastem, jakie uzyskało taki status była belgradzka gmina Stari Grad (Serbia) w związku ze wspólną realizacją projektu trójstronnego *Waloryzacja dziedzictwa kulturowego i rozwój trwałej turystyki – wymiana doświadczeń i dobrych praktyk* między Lublinem, Nancy i Belgradem Stari Gradem, współfinansowanego przez francuskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Europejskich.

Tabela 9: Liczba miast partnerskich i podpisanych porozumień o współpracy

	2012	2013
Liczba miast partnerskich	20	22
Liczba podpisanych porozumień o współpracy	0	2
Liczba podpisanych listów intencyjnych	4	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin

We współpracy z miastami partnerskimi Urząd Miasta Lublin zrealizował szereg działań. Należą do nich m.in.:

- organizacja XV edycji *Wspólnych spotkań oplatkowych we Lwowie* z udziałem władz obu miast, Konsulatu Generalnego RP oraz tamtejszych organizacji polonijnych,
- inauguracja działań w projekcie stworzenia trasy turystycznej *Szlak Gedyminowiczów* (Litwa, Polska, Ukraina) z udziałem miast partnerskich Łuck i Równe (Ukraina) oraz Kowno (Litwa),
- organizacja akcji charytatywnej *Wielkanoc w Polsce* z udziałem potomków polskich zesłańców z Białorusi (Pińsk, Baranowicz), Syberii i Kazachstanu (Ułan-Ude, Omsk, Czelabińsk, Krasnojarsk, Nowosibirsk, Żeleznogorsk, Barnauł, Czita, Komsomolsk nad Amurem, Pietropawłowsk, Karaganda, Stiepnogorsk, Kamyszenka), Ukrainy (Charkow, Makiejewka, Zaporozże, Dobropol, Krzywý Róg, Donieck i Dniepropietrowsk) oraz Uzbekistanu (Taszkentu),
- przygotowanie udziału Lublina w *Festiwalu Partnerstwa we Lwowie* – doroczna prezentacja kulturalno-turystyczna wszystkich polskich miast partnerskich Lwowa,
- przygotowanie udziału Lublina w *International Youth Games* w Lancaster (Wielka Brytania),
- przygotowanie udziału Lublina w *międzynarodowym turnieju amatorskiej piłki nożnej* miast partnerskich i zaprzyjaźnionych w Timișoarze (Rumunia),
- organizacja *I Festiwalu Chórów Miast Partnerskich Lublina 2013* z udziałem miast: Nowy Sad (Serbia), Timișoara (Rumunia), Erie (Stany Zjednoczone), Omsk (Rosja),
- udział w polsko-kanadyjskim spotkaniu przedsiębiorców oraz w uroczystościach *Polskiego Tygodnia* w Windsor (Kanada),
- organizacja ukraińsko-polskiego spotkania z udziałem władz Iwano-Frankiwska, Lwowa, Łucka, Równego i Tarnopola poświęconego bieżącej sytuacji politycznej i możliwemu rozwojowi wydarzeń na Ukrainie po odmowie podpisania umowy stowarzyszeniowej z UE przez Prezydenta Ukrainy,
- organizacja spotkań roboczych, tematycznych w miastach partnerskich i zaprzyjaźnionych.

Wśród projektów realizowanych wspólnie z miastami partnerskimi należy wymienić m.in.¹²:

- 1) *Lublin dla wszystkich – partycypacyjny model zarządzania różnorodnością* we współpracy z Neuchâtel (Szwajcaria) z Funduszu Partnerskiego Grantu Blokowego Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.
- 2) *ECOWAS – Zwiększenie świadomości zachowań proekologicznych w zakresie gospodarowania odpadami* z udziałem miast Abegondo (Hiszpania), Mölndal (Szwecja), Traversetolo (Włochy), Hasselt (Belgia) i Sosnowiec. Projekt finansowany był z programu *Europa dla obywateli*.

¹² Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

- 3) *Waloryzacja dziedzictwa kulturowego i rozwój trwałej turystyki – wymiana doświadczeń i dobrych praktyk*, z udziałem Nancy (Francja) oraz Gminy Belgrad Stari Grad współfinansowany przez francuskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Europejskich.
- 4) *Bliżej siebie. Trzy kultury, jedna Europa – współpraca instytucji kultury, organizacji pozarządowych i animatorów*, współfinansowany przez Unię Europejską z Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013. Projekt zrealizowany przez Urząd Miasta Lublin wspólnie z Urzędem Miasta Brześć i Urzędem Miasta Lwów. Skierowany był do instytucji kultury, organizacji pozarządowych i animatorów we Lwowie, Lublinie i Brześciu. Do uczestnictwa w projekcie zgłosiły się instytucje kultury współfinansowane przez samorząd.
- 5) *Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013*. Partnerami programu był: Urząd Miasta Równe, Urząd Miasta Tarnopol, Urząd Miasta Iwano-Frankiwsk. Celem projektu było wzmocnienie potencjału i roli domów kultury w budowaniu współpracy kulturalnej na obszarze polsko-ukraińskiego pogranicza.
- 6) *Projekt Europejski Cities for Business Innovation – Network of Urban Procures*¹³. Głównym celem projektu był wzrost rozwoju gospodarczego, innowacyjności i zwiększenia konkurencyjności Europy poprzez rozwój e-zamówień i transgranicznej współpracy. Realizacja projektu pozwoliła na wymianę doświadczeń w zakresie zamówień publicznych, a także umożliwiła zapoznanie się z europejskimi dobrymi praktykami w tym zakresie. Projekt zrealizowany został w ramach 7 Programu Ramowego Wspólnoty Europejskiej. Liderem projektu było portugalskie miasto Espinho, a partnerami poza Lublinem były miasta: Stoke (Anglia), Castellon (Hiszpania) oraz portugalska firma INOVA+. Projekt realizowany był od 1 listopada 2012 r. do 31 października 2014 r. W trakcie realizacji projektu odbyły się 4 główne seminaria na temat potencjału innowacji w miastach w każdym z miast partnerskich oraz 8 warsztatów, na których przedstawiciele Biura Zamówień Publicznych zapoznali się z europejskimi innowacjami w zakresie zamówień publicznych. Podczas warsztatów uczestnicy poruszali aspekty budowania strategii wdrożenia zamówień przedkomercyjnych, przygotowywania specyfikacji przetargowej. W ramach projektu zostanie również wydany przewodnik: „Rozwój innowacyjnych miejskich zamówień publicznych”.

W ramach podejmowania współpracy międzynarodowej miasto oraz podległe mu instytucje podjęły się realizacji takich projektów, jak¹⁴:

- 1) *Współpraca samorządów miast Równe i Lublin jako element rozwoju obszaru transgranicznego*¹⁵

Nazwa beneficjenta	Komitet Wykonawczy Rady Miasta Równe
Źródło finansowania	Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa
Nazwa programu	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013
Priorytet	III Współpraca sieciowa oraz inicjatywy społeczności lokalnych
Całkowita wartość projektu	1 263 584,72 zł

¹³ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

¹⁴ Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

¹⁵ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Wartość dofinansowania	1137 226,25 zł
Termin realizacji projektu	01.04.2012 r. – 31.03.2015 r.

Cel projektu został sformułowany następująco: rozwój społeczno-ekonomiczny regionu Równe i województwa lubelskiego w ciągu 5 lat po realizacji projektu w wyniku intensyfikacji współpracy samorządów miast Równe i Lublin w różnych obszarach życia.

2) Lublin i Rzeszów – współpraca i wykorzystanie szans rozwojowych¹⁶

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin, partner – Rzeszów
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – 85%, Budżet Państwa – 5%
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013
Priorytet	I Nowoczesna gospodarka
Całkowita wartość projektu	2 164 800,00 zł
Wartość dofinansowania	1 948 320,00 zł
Termin realizacji projektu	01.05.2012 r. – 31.01.2015 r.

Celem ogólnym projektu było stworzenie stałej platformy współpracy Lublina i Rzeszowa w zakresie tworzenia i realizacji polityki rozwojowej i programów rozwoju regionalnego oraz poprawa wizerunku miast w kraju i zagranicą.

Partnerska współpraca opierała się na wymianie doświadczeń, tworzeniu ważnych dla miast dokumentów strategicznych w oparciu o nowe badania, a także organizacji każdego roku dwóch Kongresów: pierwszy – dotyczący tematyki współpracy transgranicznej (z racji usytuowania w obszarze oddziaływania transgranicznego), drugi – dotyczący planowania i projektowania przestrzeni miejskiej.

3) Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości miast Równe i Lublin¹⁷

Nazwa beneficjenta	Komitet Wykonawczy Rady Miejskiej w Równem
Źródło finansowania	Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa
Nazwa programu	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013
Priorytet	I Wzrost konkurencyjności obszaru przygranicznego
Całkowita wartość projektu	373 730,00 €
Wartość dofinansowania	336 357,00 €
Termin realizacji projektu	01.05.2012 r. – 30.04.2015 r.

Celem projektu była poprawa konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw w miastach Równem i Lublinie przez zapewnienie międzysektorowej współpracy między przedstawicielami małych i średnich przedsiębiorstw, samorządów i instytucji wsparcia biznesu obu miast.

Cele szczegółowe obejmowały:

- poprawę klimatu dla rozwoju biznesu w Równem w drodze ustanowienia stałego dialogu między przedstawicielami małych i średnich przedsiębiorstw oraz instytucji samorządowych,
- stworzenie warunków dla rozwoju kontaktów transgranicznych między instytucjami biznesu i samorządu w Równem i Lublinie,

¹⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

¹⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

- promocję potencjału gospodarczego miast Równe i Lublina.
- 4) *S.O.S – bezpieczna koegzystencja ludzi i bezdomnych zwierząt na polsko-ukraińskim pograniczu: Lwów, Lublin, Łuck oraz Iwano-Frankiówsk*¹⁸

Nazwa beneficjenta	Komitet Wykonawczy Rady Miasta Lwów
Źródło finansowania	Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa
Nazwa programu	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013
Priorytet	III Współpraca sieciowa oraz inicjatywy społeczności lokalnych
Całkowita wartość projektu	1 268 397,80 zł
Wartość dofinansowania	1 141 558,04 zł
Termin realizacji projektu	01.09.2012 r. – 31.08.2014 r.

Działania realizowane w ramach projektu sprzyjały podniesieniu kwalifikacji specjalistów z danej dziedziny, stwarzały możliwość wykorzystania w praktyce nabytej wiedzy i umiejętności oraz motywowały do wykorzystywania ich na co dzień w celu zwiększenia efektywności i produktywności pracy. Równocześnie nawiązano i rozwinięto współpracę między pracownikami instytucji specjalizowanych i organami władzy samorządowej.

Projekt przyczynił się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa mieszkańców miast partnerskich oraz do poprawy sytuacji ekologicznej w miastach. Poprawa stanu środowiska prowadzi do poprawy jakości życia ludności, zwiększenia atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej danego miejsca. Działania w ramach projektu sprzyjały upowszechnieniu doświadczenia europejskiego w dziedzinie regulowania liczebności bezdomnych zwierząt w miastach oraz harmonijnemu rozwojowi społeczno-ekonomicznemu miast.

- 5) *Utworzenie miejskiego systemu zagospodarowania elektrośmieci we Lwowie na podstawie doświadczeń Miasta Lublin*¹⁹

Nazwa beneficjenta	Departament Planowania Przestrzennego Rady Miasta Lwów
Źródło finansowania	Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa
Nazwa programu	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013
Całkowita wartość projektu	1 350 780,00 €
Wartość dofinansowania	1 202 194,20 €
Termin realizacji projektu	01.02.2013 r. – 31.01.2015 r.

Zrealizowany projekt wpłynął na polepszenie stanu środowiska w wyniku redukcji negatywnego wpływu domowych odpadów elektronicznych i elektrycznych o 50%, co pozwoliło zmniejszyć negatywny wpływ szkodliwych elementów znajdujących się w nich i dzięki temu zwiększyć poziom bezpieczeństwa środowiska w regionie.

¹⁸ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

¹⁹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

6) USER - zmiany i konflikty w wykorzystaniu przestrzeni publicznych²⁰

Nazwa beneficjenta	Grenoble Alpes Metropole (Francja)
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Urbact II
Całkowita wartość projektu	731 570,00 €
Wartość dofinansowania	541 877,00 €
Termin realizacji projektu	12.02.2013 r. – 30.04.2015 r.

Projekt został zrealizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z miastami: Drezno (Niemcy), Grenoble (Francja), Kopenhaga (Dania), Kraków (Polska), Lizbona (Portugalia), Malaga (Hiszpania), Pescara (Włochy), Ryga (Łotwa).

Główną ideą programu URBACT II jest organizowanie sieci współpracy miast europejskich w celu zapewnienia zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju miast w Europie z uwzględnieniem postanowień Strategii Lizbońskiej i Goeteborskiej. W programie szczególny nacisk kładzie się na szerzenie wiedzy na temat zintegrowanego zarządzania miejskiego i wymianę doświadczeń w tym zakresie.

W ramach projektu każde miasto partnerskie opracowało własny Lokalny Plan Działania, który został przygotowany przy współudziale Lokalnej Grupy Wsparcia.

7) Poprawa świadczenia usług administracyjnych dla mieszkańców regionów transgranicznych poprzez tworzenie sieci centrów świadczenia usług administracyjnych i rozwoju współpracy między Centrum Świadczenia Usług Administracyjnych w Łucku, Centrum Świadczenia Usług Administracyjnych w Iwano-Frankiwsku oraz Biurem Obsługi Mieszkańców w Lublinie²¹

Nazwa beneficjenta	Komitet Wykonawczy Rady Miasta Łuck
Źródło finansowania	Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa
Nazwa programu	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013
Priorytet	III Współpraca sieciowa oraz inicjatywy społeczności lokalnych
Całkowita wartość projektu	1 845 955,98 zł
Wartość dofinansowania	1 628 686,96 zł
Termin realizacji projektu	01.03.2013 r. – 31.12.2014 r.

Projekt przyczynił się do poprawy jakości świadczonych usług administracyjnych dla mieszkańców regionów transgranicznych poprzez utworzenie sieci centrów świadczenia usług administracyjnych i rozwoju współpracy między Centrum Świadczenia Usług Administracyjnych w Łucku, Centrum Świadczenia Usług Administracyjnych w Iwano-Frankiwsku oraz Biurem Obsługi Mieszkańców w Lublinie.

8) Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie²²

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Partnerski Grantu Blokowego Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy
Nazwa programu	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
Całkowita wartość projektu	761 464,00 zł
Wartość dofinansowania	685 326,00 zł

²⁰ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

²¹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

²² Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Termin realizacji projektu | 01.05.2013 r. – 30.06.2014 r.

Projekt zrealizowany był w partnerstwie z Miastem St. Gallen w Szwajcarii oraz Institut für Qualitätsmanagement und Angewandte Betriebswirtschaft der FHS St. Gallen.

Działania realizowane w ramach projektu przyczyniły się do podniesienia jakości i trafności realizowanych zadań publicznych i inwestycji miejskich, w odniesieniu do zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców i interesariuszy. W projekcie wykorzystano sprawdzoną przez partnerów szwajcarskich metodę badań, służącą analizom strategicznym oraz określeniu planów rozwojowych. Metodologia została przetestowana w Lublinie, gdzie szczegółową grupę docelową stanowiły, oprócz Urzędu Miasta wraz z jednostkami podległymi i pomocniczymi, mieszkańcy oraz instytucje z Lublina. Transfer wiedzy i doświadczeń szwajcarskich w zakresie podejmowania decyzji strategicznych przy wykorzystaniu mechanizmów partycypacji społecznej okazał się cennym źródłem inspiracji do opracowywania własnych koncepcji badań społecznych. Ponadto projekt zacieśnił współpracę Lublina z miastem St. Gallen.

Oceniając współpracę międzynarodową Urzędu Miasta warto zwrócić uwagę na różnorodność realizowanych projektów: obejmują one stosunki społeczne, kulturowe, ekonomiczne i ekologiczne. Ich realizacja pozwala na osiągnięcie licznych korzyści dla Lublina i jego mieszkańców. Łączenie zasobów i wiedzy partnerów międzynarodowych może – dzięki efektom skali i synergii – pozwolić na realizację celów niedostępnym pojedynczym podmiotom. Efektami współpracy mogą być cenne kontakty biznesowe czy transfer konkretnych metod pracy czy rozwiązań. Współpraca międzynarodowa przynosi także niewymierne korzyści – poszerza horyzonty myślowe i pozwala na twórczą wymianę doświadczeń i pomysłów potwierdzając, że Lublin rzeczywiście zasługuje na miano „Miasta inspiracji”.

Ze względu na swą lokalizację i kulturowe powinowactwo, w Lublinie obecne jest zrozumienie dla problemów krajów Partnerstwa Wschodniego i innych położonych na wschód od Unii Europejskiej oraz wola współpracy w ich rozwiązywaniu. Potencjał ten wzmocni utworzone Centrum Kompetencji Wschodnich. Porozumienie o utworzeniu Centrum podpisali 10 kwietnia 2012 r. Prezydent Lublina Krzysztof Żuk, Marszałek Województwa Lubelskiego Krzysztof Hetman oraz Dyrektor Biura Projektowego UNDP w Polsce Kamil Wyszowski. Centrum Kompetencji Wschodnich to *think tank*, którego rolą jest transfer idei, aktywne wspieranie budowania zaufania i inicjatyw demokratycznych. W ramach Centrum prowadzony jest ośrodek informacyjny zbudowany na zasadzie klasyfikowania kompetencji, promujący wartościowe przedsięwzięcia oraz liderów międzynarodowej współpracy. Stworzona została sieć współpracy w zakresie administracji, kultury, nauki i biznesu. Lublin jest promowany jako miejsce spotkań specjalistów i specjalistek z zakresu wschodniej polityki rozwojowej. Ponadto, Centrum Kompetencji Wschodnich wspiera lubelskie instytucje w zarządzaniu programami grantowymi skierowanymi do podmiotów realizujących projekty transgraniczne, a także projekty o wymiernych korzyściach ekonomicznych i społecznych dla Lubelszczyzny²³.

DZIAŁALNOŚĆ
CENTRUM KOMPETENCJI
WSCHODNICH

²³ Strona internetowa [Centrum Kompetencji Wschodnich](#).

W 2013 r. działalność Centrum Kompetencji Wschodnich nie była jeszcze skoordynowana na poziomie Urzędu zarządzeniem Prezydenta, a odpowiedzialność za kierowanie aktywnością Centrum spoczywało na Biurze Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju w Lublinie. W toku współpracy zorganizowano w ramach działalności Centrum II edycję Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej, zapraszając przedstawicieli samorządów, władz centralnych, działaczy społecznych i kulturalnych oraz przedstawicieli instytucji i organizacji współpracy transgranicznej z krajów Partnerstwa Wschodniego i Unii Europejskiej. Kongres trwał 6 dni (od 1 do 6 października 2013 r.) i zgromadził ok. 1 000 uczestników z 20 państw. W dyskusjach w ramach 9 linii programowych wzięło udział ponad 100 panelistów. Odbył się również specjalny program *Kultura dla Partnerstwa Wschodniego*, zaś obradom towarzyszył *Festiwal Integracje-Mediacje* ukazujący różnorodność współczesnych kultur krajów Partnerstwa Wschodniego. Kongres był sfinansowany w ramach projektu *Lublin i Rzeszów – współpraca i wykorzystanie szans rozwojowych*. Patronat honorowy nad imprezą objęło Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce. Rangę spotkania podniosło wideoprzesłanie komisarza ds. rozszerzenia UE Stefana Fülego, w którym podkreślono znaczenie Kongresu dla dalszego rozwoju współpracy pomiędzy UE, a krajami objętymi programem Partnerstwa Wschodniego. Podczas Kongresu podpisano umowy partnerskie pomiędzy miastem Lublin a ukraińskimi miastami Równe i Sumy. Miało miejsce również rozstrzygnięcie corocznego konkursu na najlepsze projekty transgraniczne. W konkursie została przyznana nagroda główna w każdej z siedmiu kategorii: dobre rządzenie, społeczeństwo obywatelskie, kultura, turystyka, edukacja, społeczna odpowiedzialność biznesu i innowacje społeczne – oraz wyróżnienia dla projektów, które w sposób szczególny wpływały na rozwój relacji transgranicznych lub posiadały znaczący element innowacyjności społecznej.

Rozwojowi relacji zewnętrznych sprzyja również budowa oferty internetowej ukazującej atuty miasta. W ramach tego działania przewidziano tworzenie i doskonalenie zasobów oraz usług internetowych, w tym Biblioteki Wirtualnej. Tym samym w 2013 r. kontynuowano realizację projektu *Lubelska Biblioteka Wirtualna*²⁴, współfinansowanego przez Unię Europejską, który wpisuje się w budowanie oferty internetowej ukazującej atuty miasta w ramach rozwoju relacji zewnętrznych.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013
Działanie	4.1 Społeczeństwo informacyjne
Całkowita wartość projektu	19 802 883,61 zł
Wartość dofinansowania	16 652 302,96 zł
Termin realizacji projektu	01.03.2010 r. - 31.03.2015 r.

W ramach kluczowego projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013 utworzono internetową platformę łączącą zasoby cyfrowe będące w posiadaniu bibliotek i instytucji kultury Lubelszczyzny oraz zapewniono do nich szybki i powszechny dostęp.

²⁴ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Równie istotnym celem projektu było zabezpieczenie cennych dokumentów regionu i piśmienniczych zabytków kultury, co przekłada się także na promocję regionu i uczestników projektu.

Uruchomiony został także nowoczesny portal prezentujący dane i organizujący dostęp do wybranych zasobów. Utworzenie biblioteki wirtualnej pozwoliło połączyć biblioteki naukowe i biblioteki publiczne w wirtualną sieć.

Dzięki projektowi stworzono centralny wirtualny katalog bibliotek naukowych, a mieszkańcom zapewniono szybki i szeroki dostęp do zasobów wiedzy będących w posiadaniu najważniejszych w regionie instytucji odpowiedzialnych za gromadzenie i udostępnianie zasobów bibliotecznych i kulturowych Lubelszczyzny. Lubelska Biblioteka Wirtualna poszerzyła także katalog usług elektronicznych oferowanych obywatelom.

Rozwój relacji zewnętrznych determinowany jest także poprzez promocję Lublina w kraju i za granicą. W 2013 r. miasto spójnie i konsekwentnie wdrażało strategię marki. Miasto Lublin posiada znak towarowy – logo miasta, który promuje Lublin oraz ma zdolność odróżniania produktu lub usługi na rynku (rys. 5). Stanowi on narzędzie marketingowe oraz podstawę budowania wizerunku i reputacji marki. Poprzez wzbudzanie emocji i pozytywnych skojarzeń znak (logo) przyciąga uwagę, podnosi atrakcyjność i rangę oznaczanych przedsięwzięć czy wyrobów. W 2013 r. zakończyła się procedura zastrzeżenia logo *Lublin. Miasto inspiracji* w dwóch obszarach: pełny zakres słowno-graficzny: LUBLIN MIASTO INSPIRACJI (Z-393785) oraz sygnety - znak graficzny w kolorystyce czarno-białej (Z-393786).

Rysunek 5: Znak towarowy Miasta Lublin

Źródło: Materiały Urzędu Miasta Lublin

Miasto Lublin przygotowało również system identyfikacji wizualnej dla marki gospodarczej. Ma on służyć budowaniu spójnej i trwałej komunikacji skierowanej do określonego odbiorcy biznesowego. Marka gospodarcza wraz z jej nową wizualizacją (por. rys. 6) jest bezpośrednią pochodną marki głównej miasta. Jej wyodrębnienie wynika z chęci podkreślenia koncentracji na określonym odbiorcy.

Rysunek 6: Znak marki gospodarczej Miasta Lublin

Źródło: Materiały Urzędu Miasta Lublin

W październiku 2013 r. rozstrzygnięto trzecią edycję programu *Miejsca Inspiracji*. W wyniku procedury naboru wyłoniono 10 podmiotów z branży gastronomiczno-hotelarskiej, które przez kolejne dwa lata mogły posługiwać się tytułem „Miejsce Inspiracji”. Laureatami w obszarze obiektów gastronomicznych zostali: Restauracja Żydowska Mandragora, Caffè Trybunalska, Restauracja Kardamon, Kawiarnia & Księgarnia Między Słowami, Irish Pub u Szewca, Akwarela Cafe i Restauracja 16 Stołów. Największą liczbę punktów spośród obiektów noclegowych przyznano: Hotelowi Ilan, Apartamentom Kamienica Muzyków oraz Hotelowi AGIT Congress & SPA.

W 2013 r. w prestiżowym konkursie Welcome 2013 – pierwszym Międzynarodowym Festiwalu Marketingu Miejsc, jako najlepszy projekt w dziedzinie budowania marek miejsc zwyciężył Carnival Sztukmistrzów. Carnival jest jednym z wielu wydarzeń kulturalnych i sportowych promujących Miasto Lublin. Zostały one szerzej zaprezentowane w punkcie poświęconym wspieraniu czasu wolnego (Cel B.4.), w tabelach 47 oraz 48.

Miasto Lublin prowadzi także działania promocyjne wykorzystując strategię marketingu treści – np. aplikacje mobilne. Mieszkańcy Lublina mają możliwość nieodpłatnego pobrania kilkunastu wersji tapet na komórkę oraz dzwonka na telefon. Motywem przewodnim materiałów graficznych są elementy systemu identyfikacji wizualnej marki miasta z logo *Lublin. Miasto inspiracji*.

Miasto Lublin regularnie bierze udział w wielu konkursach i rankingach mających charakter ogólny lub szczegółowy (branżowy). Niektóre z nich są organizowane cyklicznie, dlatego możliwe jest porównywanie osiągnięć rok do roku, co pozwala ocenić zachodzące zmiany. W 2013 r. Lublin wziął udział w opracowywanym corocznie *Rankingu samorządów według „Rzeczpospolitej”*. Niezależna kapituła ekspertów pod przewodnictwem Jerzego Buzka wyłoniła miasta i gminy, które dbają o rozwój, bezpieczeństwo finansowe i standard życia mieszkańców. W ogólnym zestawieniu miast na prawach powiatu Lublin uplasował się na 15 pozycji rankingu wśród 65 miast na prawach powiatu (bez Warszawy). To wzrost o 12 pozycji w porównaniu do 2012 r., kiedy to zajmował 27 pozycję. Pod względem oceny sytuacji finansowej miasto zajęło 4 miejsce, pozyskania dotacji z Unii Europejskiej – 7 miejsce. Z kolei realizowany projekt Zintegrowanego Systemu Miejskiego Transportu Publicznego znalazł się na 13 pozycji wśród największych inwestycji samorządowych prowadzonych w Polsce w 2012 r.

Gmina Lublin została również laureatem II edycji *Programu Promocji Gmin „Business Excellence”* w kategorii gmina miejska. *Program Promocji Gmin „Business Excellence”* jest realizowany pod patronatem honorowym Marszałka Województwa Lubelskiego oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie. Do tytułu Laureata „Business Excellence” nominowane są gminy, które stawiają na rozwój przedsiębiorczości.

Urząd Miasta Lublin został także *Samorządowym Liderem Zarządzania 2013* w dziedzinie usługi społeczne za program *Rodzina Trzy Plus*. Spośród 47 jednostek samorządu terytorialnego z całej Polski, które wzięły udział w konkursie, lubelski program *Rodzina Trzy Plus* został doceniony w kategorii innowacyjnych rozwiązań w grupie miast na prawach powiatu. Konkurs przeprowadzono w ramach projektu: *Doskonalenie zarządzania usługami publicznymi i rozwojem w jednostkach samorządu lokalnego (gminach i powiatach)*, zorganizowanym przez Komisję Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej we współpracy ze Związkiem Miast Polskich, Związkiem Powiatów Polskich oraz Związkiem Gmin Wiejskich RP. W ścisłym finale konkursu w tej samej dziedzinie znalazł się również program *Lublin Przyjazny Seniorom*.

Ponadto, Lublin w 2013 r. otrzymał wyróżnienie w postaci *Honorowej Odznaki Rady Europy*. Jest to prestiżowa nagroda, którą miasta i gminy zdobywają za szerzenie myśli europejskiej i efektywną współpracę z miastami partnerskimi. Odznakę przekazał na ręce Prezydenta Krzysztofa Żuka Victor Ruffy, Członek Honorowy Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy na uroczystości inauguracyjnej Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej. Lublin otrzymał również *Plakietkę Honorową Rady Europy*. Jest to jedno z najważniejszych wyróżnień za współpracę międzynarodową jaką realizują miasta. *Plakietka Honorowa Rady Europy* przyznawana jest raz do roku miastom, które otrzymały już *Flagę Honorową* w przeszłości (Lublin otrzymał ją w 2008 r.). Natomiast rok wcześniej – bo w 2007 r. – przyznano Lublinowi *Dyplom Rady Europy*.

Rosnąca liczba turystów, a przede wszystkim wysoka aktywność w zakresie współpracy projektowej z partnerami zewnętrznymi, potwierdzają istnienie silnych więzi miasta z jego otoczeniem już na obecnym etapie realizacji Strategii Lublin 2020. Relacje te stanowią kapitał, który może przyczynić się do przyspieszenia rozwoju miasta. Realizowane działania urzeczywistniają rolę Lublina jako pośrednika w kontaktach Wschodu z Zachodem, przyczyniając się do umocnienia funkcji metropolitarnych miasta. Pozytywnie należy ocenić także strategię marki Lublina jako miasta inspiracji oraz wysokie miejsca Lublina w różnych rankingach, wskazujące na poprawę rozpoznawalności miasta i jego sukcesów w kraju i zagranicą. Rozwój relacji zewnętrznych wymaga dalszej aktywności na opisanych obszarach oraz poprawy w zakresie istniejącej w mieście bazy noclegowej.

A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej

Otwartość kulturowa powinna przenikać działania wiążące się z nawiązywaniem przez Lublin i jego mieszkańców relacji zewnętrznych. W sferze komunikacji subiektywnie skraca realnie istniejące dystanse i jest powiązana z tworzeniem relacji zewnętrznych. W czysto międzyludzkich kategoriach jest przejawem poszanowania godności osoby ludzkiej i sprowadza się do atmosfery wzajemnej akceptacji osób różniących się pochodzeniem, językiem, kulturą, życiowymi preferencjami czy zwyczajami. Otwartość kulturowa jest zarazem wpisana w historię i kulturowe dziedzictwo Lublina i regionu, dlatego można ją traktować jako elementem naszej tradycji i tożsamości.

Otwartość kulturową można uznać za element przyczyniający się do budowy kreatywnego regionu. Gotowość do dialogu różniących się osób wspiera proces uczenia się i wyzwala nowe pomysły, stwarzając środowisko sprzyjające kreacji i rozwoju innowacji. Postawa otwartości umożliwi osiągnięcie korzyści z szeroko rozumianych procesów umiędzynarodowienia, przejawiających się na przykład rosnącą liczbą turystów zagranicznych, wzbogaceniem oferty kulturalnej, internacjonalizacją przedsiębiorstw czy rosnącą liczbą studentów z innych krajów. Otwartość kulturowa przenika więc różne obszary Strategii, pozwalając na osiągnięcie dodatkowych – wymiernych i niewymiernych – korzyści dla miasta i jego mieszkańców.

Mierzenie otwartości kulturowej miernikami lub wskaźnikami typowo statystycznymi, wyrażonymi w liczbach jest trudne, dlatego w tym przypadku zostały podane informacje o projektach, które przyczyniają się do jej budowania. W zakresie kreowania wielokulturowego charakteru Lublina realizowane były następujące projekty²⁵:

1) HERMAN – zarządzanie dziedzictwem kulturowym na obszarze Europy Środkowej²⁶

Nazwa beneficjenta	Miasto Eger (Węgry)
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program dla Europy Środkowej na lata 2007–2013
Działanie	4.3 Wykorzystanie zasobów kulturowych przez bardziej atrakcyjne miasta i regiony
Całkowita wartość projektu	9 324 399,00 zł
Wartość dofinansowania	7 576 723,35 zł
Termin realizacji projektu	07.2012 r. – 12.2014 r.

Projekt koncentrował się na aspektach związanych z zarządzaniem dziedzictwem kulturowym. Partnerzy projektu, w tym 10 miast, regionów i instytucji (z 5 krajów Europy Centralnej), pracowali nad poprawą metod zarządzania i waloryzacji dziedzictwa kulturowego, aby lepiej wykorzystać jego potencjał gospodarczy. Zakończenie realizacji projektu nastąpiło w 2014 r.

²⁵ Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

²⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

2) *Bliżej siebie. Trzy kultury, jedna Europa – współpraca instytucji kultury, organizacji pozarządowych i animatorów*²⁷

Partner wiodący	Miasto Lublin
Partnerzy	Miasto Lwów, Miasto Brześć
Nazwa programu	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013
Całkowita wartość projektu	734 000,00 zł
Wkład własny	73 400,00 zł
Termin realizacji projektu	09.2012 r. – 08.2013 r.

Projekt przyczynił się do wzmocnienie współpracy kulturalnej na obszarze polsko-ukraińskiego pogranicza. Skierowany był do instytucji kultury, organizacji pozarządowych i animatorów we Lwowie, Lublinie i Brześciu. Do uczestnictwa w projekcie zgłosiły się instytucje kultury współfinansowane przez samorząd:

- 3 osiedlowe instytucje kultury z Lublina (Dom Kultury LSM, Dom Kultury Czechów i Dom Kultury Bronowice),
- 3 instytucje kultury z Brześcia (Dom Kultury Kolejarski, Miejski Dom Kultury oraz Pałac Kultury),
- 2 instytucje kultury z Lwowa (Miejski Pałac Kultury i Dom Kultury Lewandówka).

3) *Inwestycja w kulturę. Działania systemowe na rzecz edukacji kulturalnej*²⁸

Partner wiodący	Miasto Lublin
Partnerzy	Urząd Miasta Równego, Urząd Miasta Tarnopola, Urząd Miasta Iwano-Frankiwska
Nazwa programu	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013
Całkowita wartość projektu	888 541,00 €
Wkład własny	88 854,10 €
Termin realizacji projektu	01.2013 r. – 09.2014 r.

Projekt przysłużył się wzmocnieniu potencjału i roli domów kultury w budowaniu współpracy kulturalnej na obszarze polsko-ukraińskiego pogranicza. Uczestniczyło w nim 580 przedstawicieli lokalnych instytucji kultury oraz społeczności lokalnej zainteresowanych nowoczesną edukacją kulturalną. Dzięki projektowi lokalne instytucje kultury zostały wyposażone w niezbędny sprzęt do realizacji programu *Medialab East*, co pozwoliło dostosować je do europejskich standardów pracy i podejmowania współpracy. Umożliwi to realizację międzynarodowych i transgranicznych projektów wykorzystujących nowe technologie i nowe media oraz uatrakcyjni ofertę programową prowadzoną przez te instytucje o nowe programy wykorzystujące zakupiony sprzęt.

²⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

²⁸ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

4) Poprawa sytuacji bytowej Romów poprzez remont lokali mieszkalnych w Lublinie²⁹

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji
Nazwa programu	Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce w 2013 r.
Całkowita wartość projektu	9 121,00 zł
Wartość dofinansowania	8 000,00 zł
Termin realizacji projektu	01.05.2013 r. – 30.11.2013 r.

Zrealizowany projekt polegał na poprawie sytuacji zdrowotnej, bytowej i edukacyjnej Romów poprzez wyremontowanie lokali przez nich zamieszkiwanych. Przeprowadzenie prac remontowych zabezpieczyło rodziny z punktu widzenia bezpieczeństwa, zdrowia i higieny. W mieszkaniach powstały także dogodniejsze warunki do pracy i nauki.

Obok wskazanych projektów, na uwagę zasługują również liczne wydarzenia artystyczne, które umożliwiają poznanie innych kultur, a przez to przyczyniają się do wzrostu ich akceptacji i otwartości kulturowej mieszkańców. Na szczególną uwagę zasługuje *Festiwal Wielokulturowy Lublin*, podczas którego można było wziąć udział w warsztatach tańca żydowskiego, ormiańskiego, czeczeńskiego czy tańców bałkańskich, a także warsztatach malowania ikon, zdobienia ciała henną, kaligrafii japońskiej, malowanie mandali, wycinanki żydowskiej i wycinanki białoruskiej. Festiwal oferował możliwość odwiedzenia Centrum Islamu, Domu Sióstr Białych Misjonarek Afryki, Cerkwi Greckokatolickiej i świątyni prawosławnych. Dzieci i młodzież mogły uczestniczyć w spotkaniach tzw. szkoły wielokulturowej. Do innych artystycznych wydarzeń istotnych dla promowania otwartości kulturowej można zaliczyć również m.in.: *Festiwal Teatrów Europy Środkowej Sąsiedzi „Słodko-Gorzki”*, *Inne Brzmienia Art'n'Music Festiwal*, *Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka*, *Międzynarodowe Spotkanie Teatrów Tańca czy Festiwal „Ukraina w centrum Lublina”*. Więcej informacji na ich temat znajduje się w części B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego (tab. 48).

Podsumowując można stwierdzić, że realizowane projekty przyczyniały się do kształtowania postaw sprzyjających współpracy i tolerancji wobec różnorodności. Na podkreślenie zasługuje istotna rola organizacji pozarządowych w opisanych przedsięwzięciach. Wielokulturowość jest także istotnym rysem oferty kulturalnej dostępnej w mieście. Kierunkiem dalszych działań promujących otwartość kulturową może być systemowy rozwój wymiany międzynarodowej dla młodzieży szkolnej.

²⁹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych

Miasta powstawały, a następnie przez wiele stuleci działały jako centra obsługi okolicznych terenów. Wraz ze swoim wzrostem i narastaniem problemów wewnętrznych od XIX wieku stawały się coraz bardziej „egoistyczne” i oderwane od potrzeb regionu. Rozwój zrównoważony oznacza dla Lublina próbę przełamania tej tendencji i powrót do integracji regionalnej poprzez wzmocnienie więzi regionalnych i tworzenie Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego. Przejawem odpowiedzialności za rozwój Lubelszczyzny jest dążenie, by najważniejszą z funkcji zewnętrznych Lublina było reprezentowanie interesów regionu: ułatwianie dostępu do kultury i nauki, do rynków zbytu i nowych technologii, tworzenie platformy kontaktów i wymiany gospodarczej oraz społecznej. Otwartość na potrzeby regionu skutkuje zwielokrotnieniem walorów samego miasta, oferując w zamian regionowi możliwość korzystania z całego skumulowanego tu potencjału. Warunkiem wypełniania tej roli jest wzmocnienie wzajemnych powiązań – zarówno komunikacyjnych, jak i instytucjonalnych – opartych na wspólnej infrastrukturze. Pomocne w budowie relacji gospodarczych jest również tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, mających duże znaczenie dla poprawy zamożności mieszkańców regionu.

Oceniając realizację celu budowania więzi regionalnych i metropolitalnych posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Wychodząc od pytania o zasadność metropolitalnych aspiracji Lublina, w pierwszej kolejności przeanalizowano postępy w budowie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitalnego. Następnie zaprezentowano dane o długości tras komunikacji publicznej poza granicami miasta oraz ostatnie porozumienia w tym zakresie. Analizując potencjał gospodarczy metropolii przytoczono dostępne dane o produkcie krajowym brutto oraz wybrane wskaźniki innowacyjności.

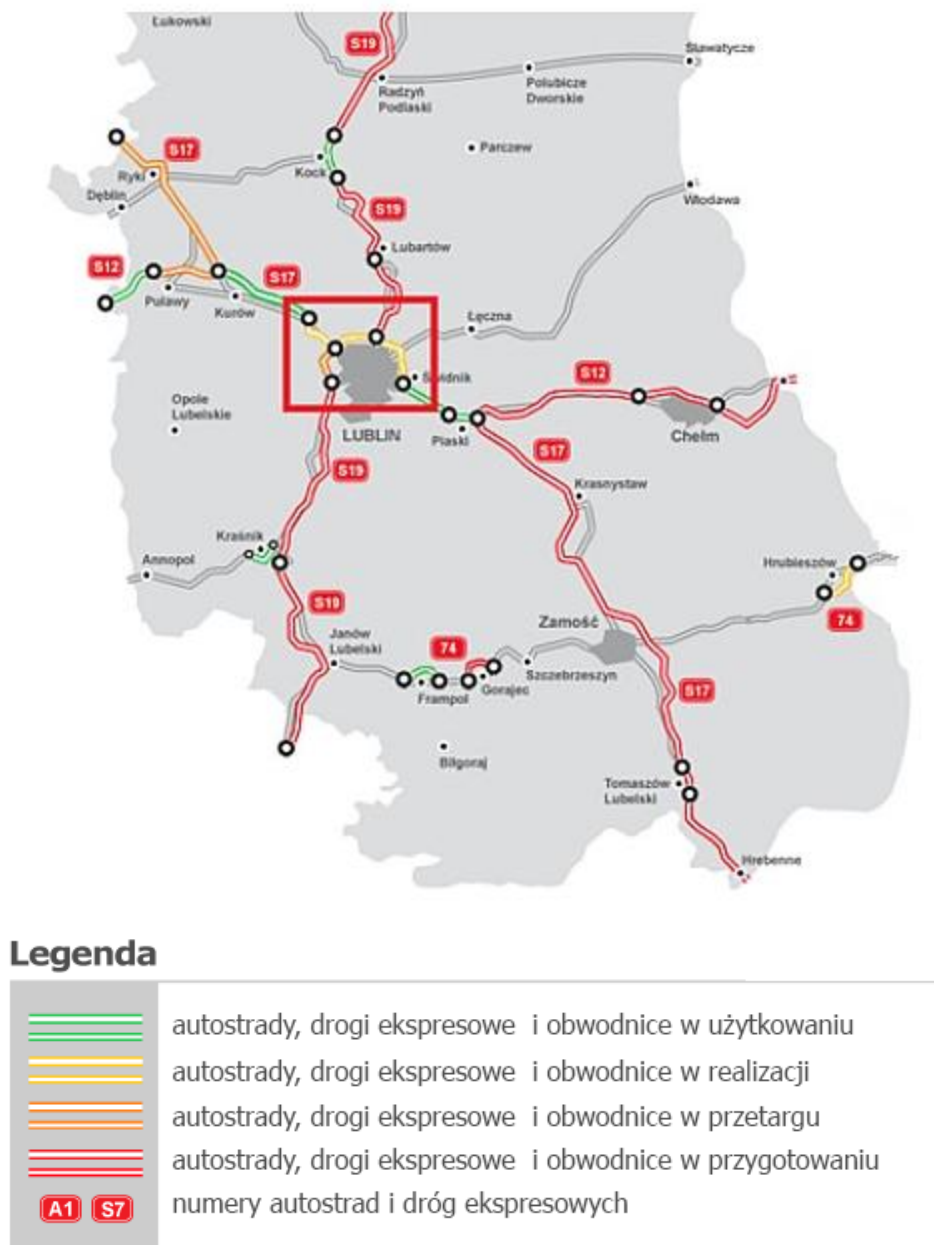
Lublin, jako miasto o wielorakich relacjach znacznie przekraczających jego granice, ma aspiracje metropolitalne. W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przyjęto kryterium demograficzne, zgodnie z którym ośrodek obszaru metropolitalnego w Polsce to miasto liczące powyżej 0,3 mln osób, a obszar metropolitalny musi obejmować więcej niż 0,5 mln mieszkańców³⁰. Lublin wraz z obszarami funkcjonalnymi spełnia to kryterium: w 2013 r. liczba mieszkańców Lublina wynosiła 343 598, a Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego – 713 691. Obszar LOM stanowi największą koncentrację terenów zurbanizowanych we wschodniej części Polski. Realizacja aspiracji metropolitalnych Lublina nie zależy jednak od spełnienia kryteriów demograficznych, lecz przede wszystkim od kryteriów funkcjonalnych w systemie osadniczym kraju (funkcje metropolitalne)³¹. Rozwój funkcji metropolitalnych Lublina zależy także od zacieśnienia współpracy z sąsiednimi gminami i powiatami.

³⁰ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, s. 70, 188.

³¹ Zob. np.: T. Markowski, T. Marszał, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006 r.

Warunkiem koniecznym wzmocnienia więzi Lublina zarówno z sąsiednimi jednostkami terytorialnymi, jak i innymi metropoliami, jest usprawnienie połączeń komunikacyjnych. Na rysunku 7 przedstawiono postęp w budowie dróg ekspresowych w województwie lubelskim. Najważniejszym, realizowanym obecnie projektem, jest budowa obwodnicy Lublina.

Rysunek 7: Budowa dróg w województwie lubelskim

Źródło: Materiały Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad

Tabela 10 przedstawia inwestycje w obszarze rozwoju spójnego systemu transportowego dla Lublina i jego obszaru funkcjonalnego, zakończone w 2013 r. Największe znaczenie dla poprawy dostępności komunikacyjnej miasta i regionu miała rozbudowa Portu Lotniczego Lublin, zakończona w I kw. 2013 r.

Tabela 10: Inwestycje w obszarze spójnego systemu transportowego dla metropolii

Inwestor	Poniesione nakłady	Opis inwestycji
Port Lotniczy Lublin S.A.	502 127 170,13 zł całkowite wydatki kwalifikowane wynoszą 215 366 916,82 zł dofinansowanie z UE w kwocie nieprzekraczającej 125 mln zł dofinansowanie w formie dotacji celowej w kwocie nieprzekraczającej 19 439 823,53 zł	Rozbudowa Regionalnego Portu Lotniczego: Port lotniczy Lublin S.A. (Świdnik).
Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie	7 189 000 zł netto	Zakup 10 szt. nowych, niskopodłogowych autobusów marki Autosan M12LF w ramach realizacji projektu: „Zintegrowany System Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie”.
Zarząd Dróg i Mostów w Lublinie	484 435,17 zł	Przebudowa ul. Sławinkowskiej, budowa chodnika i oświetlenia drogowego w ul. Sławinkowskiej w Lublinie, na odcinku od ul. Zbożowej do granic miasta, wykonanie pasa wyłączenia do zjazdu na działkę nr 48/8 przy ul. Sławinkowskiej 49b w Lublinie z chodnikiem, na odcinku od ul. Zbożowej do zjazdu na w/w działkę.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od poszczególnych podmiotów

Znacznie większa liczba inwestycji znajdowała się wciąż w fazie realizacji. Obok sygnalizowanej już budowy obwodnicy miasta, w 2013 r. trwały także prace nad drogą dojazdową do węzła drogowego „Dąbrowica”, zakończone w 2014 r. W fazie planistycznej znajdował się projekt budowy drogi dojazdowej do węzła „Jakubowice” obwodnicy. Inne zapowiedziane inwestycje, istotne dla stworzenia spójnego systemu transportu dla metropolii, obejmują m.in.: ciąg dróg od Zintegrowanego Intermodalnego Dworca do al. Solidarności, budowę Trasy Zielonej od skrzyżowania Lubelskiego Lipca 80 do al. Jana Pawła II czy przebudowę al. Kraśnickiej od ul. Jana Pawła II do granic miasta wraz z przebudową skrzyżowania al. Kraśnickiej z drogą 747 w Konopnicy. Warto zasygnalizować także projekty inwestycyjne w zakresie innych rodzajów infrastruktury, z których korzystają także mieszkańcy sąsiadujących z Lublinem gmin czy powiatów. W 2013 r. zakończono drugi etap budowy infrastruktury dla Specjalnej Strefy Ekonomicznej na Felinie. Kontynuowano również prace nad wykonaniem punktu zbierania i przeładunku odpadów Oczyszczalni Ścieków „Hajdów”, obsługującym gminy: Lublin, Świdnik, Wólka i Konopnica. Metropolitarną pozycję Lublina wzmocni także oddanie do użytku stadionu miejskiego wraz z drogami dojazdowymi, zaplanowane na 2014 r.

Istotne znaczenie dla wzmocnienia więzi miasta Lublina z otaczającymi gminami ma rozwój komunikacji podmiejskiej. Zgodnie z danymi przekazanymi przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie, długość tras komunikacji publicznej poza granicami Lublina w 2012 r. i 2013 r. wynosiła 62,6 km.

Tabela 11: Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (km)

	2012	2013
Długość tras poza granicami miasta Lublin	62,6	62,6

Źródło: Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie

W celu wspierania budowy spójnego transportowego/komunikacyjnego systemu dla metropolii, od 1 kwietnia 2012 r. na mocy zawartego pomiędzy gminami Lublin i Jastków porozumienia, linia nr 5

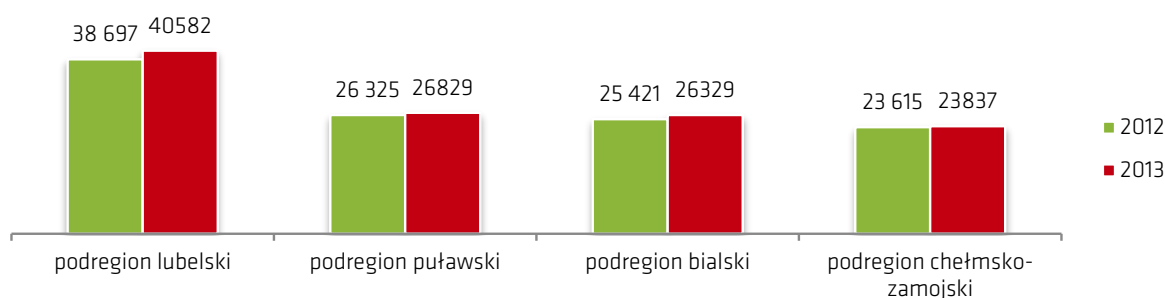
wybranymi kursami została wydłużona do Snopkowa. Od nocy 17/18 maja 2012 r. linia nocna N2 skierowana została wybranymi kursami do Świdnika. Od 2 października 2013 r. na mocy zawartego pomiędzy gminami Lublin i Świdnik porozumienia linia nr 55 wybranymi kursami została wydłużona do Świdnika. Dodatkowo, na mocy wcześniej zawartych porozumień lubelska komunikacja miejska obsługuje wybrane miejscowości na terenie gmin: Konopnica, Niedrzwica Duża, Głusk, Wólka, Niemce i Jastków.³²

W ramach współpracy regionalnej z innymi samorządami w 2013 r. przeprowadzono liczne spotkania i konsultacje z potencjalnymi partnerami w celu stworzenia podwalin dla dalszej współpracy. Efektem działań było przygotowanie i złożenie wniosków o dofinansowanie dla 2 projektów:

- *Współpraca JST jako czynnik rozwoju Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego* w ramach I i II edycji Konkursu dotacji na działania wspierające jednostki samorządu terytorialnego w zakresie planowania współpracy w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych w ramach Programu Pomoc Techniczna 2007–2013,
- *Efektywna współpraca Jednostek Samorządu Terytorialnego podstawą rozwoju Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego* w ramach programu *Rozwój miast poprzez wzmocnienie kompetencji jednostek samorządu terytorialnego, dialog społeczny oraz współpracę z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego* (mechanizm finansowy Europejskiej Współpracy Gospodarczej).

Warunkiem pełnienia roli regionalnego bieguna wzrostu przez Lublin i jego obszary funkcjonalne jest posiadanie znacznego potencjału gospodarczego, przejawiającego się wysoką liczbą i produktywnością podmiotów gospodarczych oraz wysoką dynamiką rozwoju gospodarczego. Najczęściej wykorzystywanym miernikiem rozwoju gospodarczego jest produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca. W statystyce publicznej dane regionalne o PKB nie są jednak obliczane na poziomie powiatów (NUTS 4), lecz jedynie na poziomie podregionów (NUTS 3) oraz są publikowane ze znacznym opóźnieniem. Na wykresie 2 zaprezentowano wysokość PKB na mieszkańca podregionu lubelskiego oraz trzech innych podregionów województwa lubelskiego w 2012 i 2013 r.

Wykres 2: PKB na mieszkańca w podregionach województwa lubelskiego w 2012 i 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podregion lubelski, obejmujący powiaty: miasto Lublin, lubelski, świdnicki, łączyński oraz lubartowski, charakteryzuje się wielkością PKB na mieszkańca równą 40 582 zł. Stanowi to 94,3% średniej

³² Informacje przekazane przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie.

krajowej i 133,4% średniej województwa lubelskiego. Podregion z Lublinem i jego obszarem funkcjonalnym jest zdecydowanym liderem w województwie lubelskim. PKB na mieszkańca w pozostałych podregionach oscyluje w przedziale od 78,3% średniej dla województwa w podregionie chełmsko-zamojskim do 88,2% w podregionie puławskim.

Jednym z kluczowych czynników wspierających realizację aspiracji metropolitalnych Lublina, a zarazem wzmacniających konkurencyjność całego regionu, jest potencjał innowacyjny miasta. Jako największe miasto regionu, z ulokowanymi na jego obszarze przedsiębiorstwami i uczelniami wyższymi, Lublin odgrywa kluczową rolę dla powstawania, adaptacji i dyfuzji rozwiązań innowacyjnych na obszarze województwa. Na tej płaszczyźnie związki Lublina z regionem można postrzegać dwukierunkowo. Z jednej strony, podmioty zlokalizowane w regionie mogą rozwijać się korzystając z wiedzy i rozwiązań wypracowanych w środowisku innowacyjnym dużego miasta. W tym przypadku jednostki zlokalizowane w mieście będą reprezentowały podaż innowacji, a podmioty regionalne – popyt na takie rozwiązania. Z drugiej, dzięki kooperacji z podmiotami ulokowanymi w Lublinie oraz zapotrzebowaniu na innowacyjne dobra i usługi podmiotów gospodarczych i samych mieszkańców, jednostki ulokowane w regionie mogą same dostarczać rozwiązań dla podmiotów gospodarczych i mieszkańców Lublina. Innymi słowy, obecność kooperantów i popyt na rozwiązania innowacyjne w Lublinie może stymulować podaż innowacji w regionie. Wzmacnianie współpracy miasta z regionem na rzecz rozwoju środowiska innowacyjnego będzie pozytywnie wpływać na zrównoważony rozwój miasta i regionu.

Jednym z rodzajów danych ilościowych mogących świadczyć o poziomie innowacyjności miasta i regionu jest liczba patentów i wynalazków. W 2013 r. w Lublinie zarówno liczba uzyskanych patentów, jak i liczba zgłoszonych wynalazków, w porównaniu do roku poprzedniego wzrosła. Uzyskano 68 patentów, zgłoszono 159 wynalazków, a ich łączna suma w 2013 r. była wyższa o 6,1% niż w 2012 r. Na poziomie województwa można natomiast zauważyć tendencję odwrotną: łączna liczba patentów i wynalazków w 2013 r. była niższa o 3,6% niż w roku poprzedzającym (por. tab. 12)³³.

Tabela 12: Liczba patentów i wynalazków w Lublinie oraz województwie lubelskim

	Lublin		woj. lubelskie	
	2012	2013	2012	2013
Liczba patentów i wynalazków ogółem, w tym:	214	227	303	292
<i>uzyskane patenty</i>	63	68	98	97
<i>zgłoszone wynalazki</i>	151	159	205	195

Źródło: Bazy danych Urzędu Patentowego RP oraz Bank Danych Lokalnych GUS

Zdecydowana większość dostępnych w statystyce publicznej danych regionalnych, użytecznych do konstruowania wskaźników potencjału innowacyjnego, dotyczy jedynie poziomu województw. W niektórych analizach porównawczych wykorzystuje się regionalny syntetyczny wskaźnik innowacji, prezentowany w raportach Komisji Europejskiej wydawanych co dwa lata. Okazuje się jednak, że więk-

³³ Zaprezentowane dane obejmują wszystkie zgłoszenia i wszystkie udzielone prawa, w których przynajmniej jeden ze zgłaszających lub jeden z uprawnionych z patentu ma siedzibę lub miejsce zamieszkania na analizowanym obszarze.

szczość wskaźników cząstkowych wykorzystanych w najnowszej publikacji z 2014 r. zostało skalkulowanych w oparciu za dane z 2010 r.³⁴ Z tego powodu na potrzeby monitorowania potencjału innowacyjnego regionu w ramach Strategii Lublin 2020 wykorzystano dane GUS w czterech kategoriach: wydatki na działalność badawczo-rozwojową, zatrudnienie w branżach B+R, liczba przedsiębiorstw innowacyjnych oraz nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną. Dane za lata 2012–2013 zostały zaprezentowane w tabeli 13.

Tabela 13: Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego

	2012	2013
Wewnętrzne wydatki na badania i rozwój		
Ogółem (mln zł), w tym:	652,2	402,1
w sektorze przedsiębiorstw	108,3	80,3
w sektorze szkolnictwa wyższego	416,3	213,5
pozostałe	127,6	0,61
Jako % PKB	1,02	0,61
Zewnętrzne wydatki na badania i rozwój		
Ogółem (mln zł)	101,6	71,3
Jako % PKB	0,16	0,11
Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną		
Ogółem (mln zł)	906,6	532,6
Jako % PKB**	1,42	0,81
Pozostałe wskaźniki innowacyjności		
Zatrudnienie w branżach B+R na 1 000 osób aktywnych zawodowo	0,74	0,70
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w % ogólnej liczby przedsiębiorstw	13,6	13,0

Uwagi:

* Nakłady wewnętrzne na B+R to nakłady poniesione na prace B+R wykonane w jednostce sprawozdawczej, natomiast nakłady zewnętrzne zostały poniesione wyłącznie na prace B+R wykonane poza jednostką sprawozdawczą przez innych wykonawców (podwykonawców) krajowych i zagranicznych.

** Dane o PKB za 2013 r. stanowią wielkości szacunkowe i pochodzą z opracowania *Wstępne szacunki produktu krajowego brutto według województw w 2013 r.*, GUS, 27.01.2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Dane przedstawione w tabeli 13 wskazują na spadek potencjału innowacyjnego województwa lubelskiego. Nakłady na prace badawczo-rozwojowe w 2013 r., zarówno te realizowane wewnątrz firmy jak i zlecane zewnętrznym podmiotom, obniżyły się, do czego przyczynił się przede wszystkim regres w sektorze szkolnictwa wyższego. Wyraźny spadek dotyczył także nakładów przedsiębiorstw na działalność innowacyjną. W ocenie znaczenia krótkookresowych wahań wskaźników dla kierunków zmian zachodzących w dłuższym okresie należy jednak zachować daleko idącą ostrożność ze względu na zmienność alokacji środków z programów unijnych, jak i mające miejsce na przełomie lat 2012–2013 silne spowolnienie krajowej gospodarki. Jednocześnie pozostałe wskaźniki: udział przedsiębiorstw innowacyjnych oraz zatrudnienie w branżach badawczo-rozwojowych, charakteryzowały się znacznie większą stabilnością.

³⁴ *Regional Innovation Scoreboard 2014*, Komisja Europejska, UE 2014 r., s. 44-45.

Podsumowując realizację celu A.4. Budowania więzi regionalnych i metropolitalnych w 2013 r. należy podkreślić postępy w budowie wspólnego systemu transportowego, przede wszystkim dzięki rozbudowie lotniska w Świdniku. Najważniejsze inwestycje w zakresie infrastruktury drogowej są natomiast na etapie realizacji bądź planów, dlatego znacząca poprawa spójności transportowej obszaru funkcjonalnego nastąpi dopiero w kolejnych latach realizacji Strategii Lublin 2020. Niepokojącym zjawiskiem może być pogorszenie wskaźników innowacyjności dla województwa, pomimo poprawy dostępnych danych dla samego miasta. Istnieją co prawda powody, by negatywne zmiany uznać w dużej mierze za efekt przejściowy, jednak wzrost innowacyjności może wymagać większej aktywności interesariuszy Strategii Lublin 2020 w kolejnych latach. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych Lublina może być również efektem wielu działań realizowanych w innych obszarach rozwojowych, o ile obejmą one swoim zasięgiem co najmniej obszar kraju bądź będą realizowane w powiązaniu z innymi ośrodkami metropolitalnymi. Identyfikacja faktycznie realizowanych funkcji metropolitalnych będzie możliwa dopiero w dłuższej perspektywie czasowej.

B. Przyjazność

Miasta od zawsze dają swoim mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa wynikające z przebywania w oswojonej przestrzeni, z przynależności do społeczności i posiadania własnej kultury. Dziś te podstawowe ludzkie potrzeby (ale na wyższym już poziomie) zaspokajają przyjazność, którą można uznać za cechę definiującą nowoczesną miejskość i urbanizację. Miasto, w którym panuje serdeczna atmosfera, pełna zaufania i wzajemnego szacunku, staje się powiększonym „domem” – miejscem, w którym warto uczyć się i pracować; miejscem, w jakim domownikom przyjemnie się żyje, a goście czują się jak u siebie.

O przyjazności miasta decyduje wiele cech i funkcji miasta odpowiadających szerokiemu wachlarzowi potrzeb mieszkańców, dlatego ten obszar rozwojowy rozgałęzia się aż na sześć celów. Są to: poprawa infrastruktury technicznej, zwiększenie komfortu życia, dbałość o kulturę przestrzeni, wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego, podnoszenie jakości edukacji i partycypacja społeczna. Ważnym wymiarem przyjazności miasta, przewijającym się w każdym z tych celów, jest przyjazność względem środowiska naturalnego. Realizacja celów Strategii jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

B.1. Poprawa infrastruktury technicznej

Mimo obserwowanego w ostatnich latach przyspieszenia inwestycji miejskich mających na celu poprawę infrastruktury technicznej, potrzeby Lublina wymagają dalszych starań w tym zakresie, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów rozwoju zrównoważonego i wysokich standardów ekologicznych. Od ich kontynuacji zależy nie tylko poprawa warunków do inwestowania, ale też jakość obsługi mieszkańców i instytucji oraz dostosowanie miasta do podstawowych potrzeb wszystkich jego użytkowników. Działania w zakresie poprawy infrastruktury technicznej miasta obejmują różne jej rodzaje: sieć drogową, system komunikacji publicznej, sieć komunikacji pieszej i rowerowej oraz podstawowe systemy obsługi miasta, w tym wodociągi, kanalizację czy system gromadzenia odpadów.

Oceniając realizację celu poprawy infrastruktury technicznej posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano wydatki na transport i łączność w budżecie miasta. Następnie zaprezentowano dostępne dane o gęstości sieci drogowej, pasażerach komunikacji miejskiej, drogach rowerowych, długości sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej wraz z liczbą użytkowników, dane o odpadach i ściekach. Uzupełnieniem danych ilościowych są krótkie informacje o najważniejszych zrealizowanych projektach infrastrukturalnych. Analizę zamyka przedstawienie działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska.

Aby usprawnić funkcję usługową oraz dostępność Lublina kontynuowany jest proces poprawy układu komunikacyjnego miasta. Łączna wartość wydatków na transport i łączność w 2013 r. wyniosła 518 390 152,42 zł. W porównaniu do 2012 r. wzrosła ona o 36,5%. Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach z budżetu miasta ogółem wyniósł 27,79%, co w porównaniu do 2012 r. oznacza jego wzrost o 4,63 p.p. (por. tab. 14).

Tabela 14: Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność

	2012	2013
Wartość wydatków (zł)	379 751 354,07	518 390 152,42
Udział wydatków w wydatkach budżetu ogółem (%)	23,16	27,79

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Lublin za 2012 i 2013 r.

Wzrost wartości wydatków na transport i łączność przełożył się na zwiększenie gęstości sieci drogowej w Lublinie. W 2013 r. gęstość dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni wyniosła 282,1 km na 100 km², co oznacza wzrost o 0,8% w stosunku do 2012 r. (por. tab. 15). Jednocześnie zmniejszyła się długość dróg o nawierzchni gruntowej.

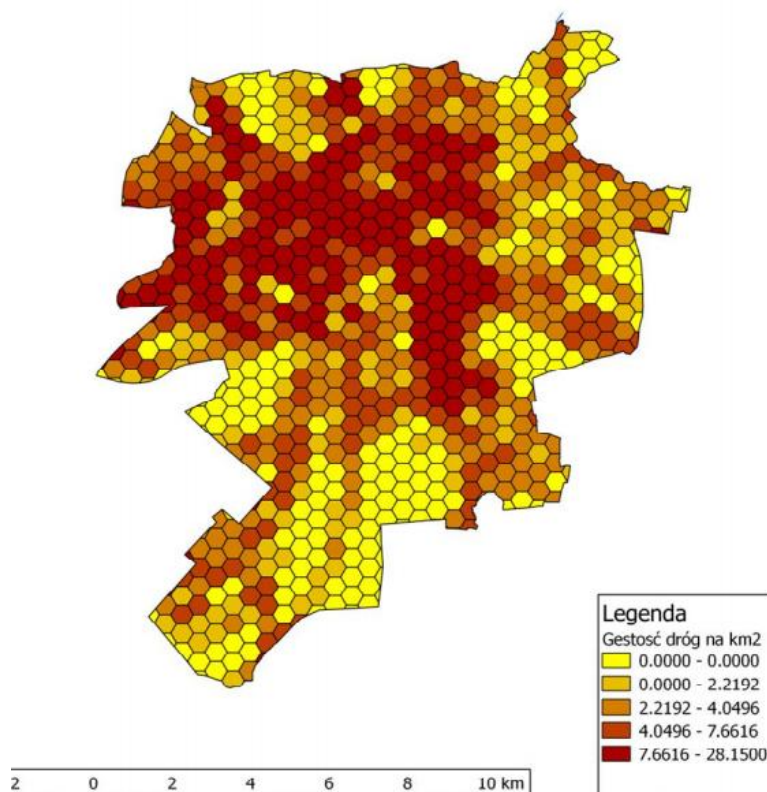
Tabela 15: Gęstość sieci drogowej (na 100 km²)

	2012	2013
Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni	279,7	282,1
Drogi gminne i powiatowe o gruntowej nawierzchni	53,4	53,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Poniższa mapa przedstawia gęstość dróg w Lublinie wg lokalizacji. Najwyższą gęstością cechowały się dzielnice znajdujące się w centralnej oraz zachodniej części miasta, zwłaszcza: Stare Miasto, Śródmieście, Kalinowszczyzna, Bronowice, Rury, Wieniawa, Czechów Południowy i Węglin Północny. Relatywnie niskie zagęszczenie sieci drogowej występowało natomiast w południowych i wschodnich dzielnicach, szczególnie w Abramowicach, Zembrzycach i Hajdowie-Zadębiu.

Rysunek 8: Gęstość dróg w Lublinie

Źródło: P. Drop, P. Gajewski, M. Mackiewicz, *Zastosowanie danych Openstreetmap oraz wolnego oprogramowania do badań dostępności komunikacyjnej w skali lokalnej*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica 14, 2013 r., s. 164

W ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – etap II Bezpieczeństwo-Dostępność-Rozwój, w zakresie rozbudowy infrastruktury, dokonano *Remontu odcinka drogi powiatowej nr 2269L, ul. Zembrzycka w Lublinie*³⁵.

³⁵ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Program Wieloletni pod nazwą „Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych – etap II Bezpieczeństwo-Dostępność-Rozwój”
Całkowita wartość projektu	3 544 083,87 zł
Wartość dofinansowania	1 772 041,00 zł
Termin realizacji projektu	2013 r.

Droga powiatowa nr 2269L stanowi ważną część lokalnego układu komunikacyjnego, powiązanego z siecią istniejących dróg – ul. Zemborzycka łączy się z drogą wojewódzką nr 835 (ul. W. Kunickiego, ul. Lubelskiego Lipca 80, al. Unii Lubelskiej) a następnie z al. Tysiąclecia (droga krajowa nr 12/17). Inwestycja dotyczyła remontu drogi powiatowej nr 2269L na odcinku od skrzyżowania z ul. Diamentową do skrzyżowania z ul. Kunickiego o długości 1 885 m. Realizacja inwestycji poprawiła układ komunikacyjny w tym rejonie Lublina, w której już teraz swoją siedzibę ma wiele przedsiębiorstw, w tym firm przemysłowych. Obok podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej tej dzielnicy miasta, efektem tego projektu jest także ułatwienie dojazdu do Zalewu Zemborzyckiego, będącego ważnym miejscem wypoczynku i rekreacji mieszkańców.

Gmina Lublin otrzymała ogólną subwencję z budżetu państwa na *Przebudowę ul. Filaretów (realizacja etapu I – od ul. Głębokiej do ul. Zana oraz etapu II – od ul. Zana do ul. Jana Pawła II wraz z wiaduktami)*³⁶.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	subwencja ogólna budżetu państwa
Całkowita wartość projektu	21 304 470,78 zł
Wartość dofinansowania	8 339 100,00 zł
Termin realizacji projektu	2013 r. – 2014 r.

Ulica Filaretów stanowi ważny odcinek miejskiego i regionalnego układu komunikacyjnego łącząc południowo-wschodnie dzielnice mieszkaniowe Lublina (skupiające ok. 80 tys. mieszkańców) z centrum miasta (w którym zlokalizowana jest większość miejsc pracy, szkół, przedszkoli, instytucji użyteczności publicznej) oraz z dzielnicą akademicką. Ponadto ulica ma znaczący udział w obsłudze komunikacyjnej terenów znajdujących się w bezpośredniej bliskości drogi (dojazdy do istniejącej zabudowy mieszkaniowej oraz handlowo-usługowej). Na odcinku tym odbywa się regularna publiczna komunikacja autobusowa. W ruchu regionalnym stanowi ona alternatywne, tranzytowe połączenie drogi krajowej nr 19 (al. Kraśnicka), poprzez ul. Jana Pawła II, z ul. Smorawińskiego i al. Spółdzielczości Pracy, tj. północnym wylotem z Lublina drogi nr 19. Poprawę płynności i bezpieczeństwa ruchu na ulicy Filaretów zapewni przebudowa zjazdów i zatok przystankowych, przebudowa oświetlenia ulicznego, a w szczególności budowa dodatkowego (w stosunku do istniejącej organizacji ruchu) pasu do skrętu w prawo w ul. Głęboką na odcinku od skrzyżowania ul. Filaretów z ul. Pana Tadeusza do ul. Głębokiej).

³⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Dążąc do budowania systemu transportu zrównoważonego, podejmowane są działania usprawniające transport publiczny w mieście. W 2013 r. liczba przejazdów pasażerów korzystających z komunikacji publicznej w Lublinie wyniosła 114,7 mln osób – o 8,2% więcej niż w 2012 r. Podzielenie tej wielkości przez liczbę dni w roku daje wynik ok. 314 tys. przejazdów każdego dnia, przy czym należy mieć świadomość, że w dniach roboczych pozostawała ona wyższa niż w dni wolne od pracy.

Tabela 16: Liczba pasażerów korzystających z miejskiej komunikacji publicznej

	2012	2013
Przejazdy pasażerów korzystających z komunikacji publicznej (w mln)	106	114,7
Liczba przejazdów przypadających na 1 dzień (w tys.)	290	314

Uwagi: Szacunku liczby pasażerów dokonano w oparciu o dane o sprzedaży biletów jednorazowych oraz biletów okresowych, stosując przeliczniki GUS.

Źródło: Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie

Rozwój systemu komunikacji publicznej zakłada poszerzenie jej na nowe obszary miasta, rozbudowę taboru, wprowadzenie inteligentnego systemu zarządzania ruchem i informacją dla pasażerów oraz promowanie i rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego. Długość tras komunikacji miejskiej w Lublinie w 2013 r. w porównaniu do 2012 r. wzrosła o 6 km i wyniosła 183,9 km.

Tabela 17: Długość tras komunikacji miejskiej w Lublinie (km)

	2012	2013
Długość tras w granicach miasta Lublin	177,9	183,9

Źródło: Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie

W 2013 r. w Lublinie funkcjonowały 62 połączenia komunikacji publicznej, w tym 50 obsługiwanych przez linie autobusowe (o 4 mniej niż w 2012 r.), 3 przez linie autobusowe nocne oraz 9 przez linie trolejbusowe (por. tab. 18).

Tabela 18: Liczba realizowanych połączeń miejskiej komunikacji publicznej

	2012	2013
Linie autobusowe	54	50
Linie autobusowe nocne	3	3
Linie trolejbusowe	9	9

Źródło: Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie

Zgodnie z danymi Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie w 2013 r. liczba autobusów wyniosła 238 (o 7 mniej niż w 2012 r.), zaś liczba trolejbusów oraz autobusów przewoźników prywatnych wzrosły o 1 i wyniosły odpowiednio 65 i 72 pojazdy. Jednocześnie kontynuowano proces unowocześnienia taboru i rozwoju transportu niskoemisyjnego.

Tabela 19: Posiadany tabor komunikacji publicznej

	2012	2013
Autobusy MPK	245	238
Trolejbusy MPK	64	65
Autobusy przewoźników prywatnych	71	72

Źródło: Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie

W 2013 r. realizowano trzy projekty finansowane ze środków unijnych, służące poprawie jakości transportu publicznego³⁷:

1) *Modernizacja infrastruktury przystankowej wraz z budową systemu informacji pasażerskiej dla poprawy jakości funkcjonowania komunikacji miejskiej w Lublinie*³⁸

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013
Działanie	5.3 Miejski transport publiczny
Całkowita wartość projektu	13 162 806,24 zł
Wartość dofinansowania	8 753 418,65 zł
Termin realizacji projektu	01.07.2007 r. – 29.12.2014 r.

Zrealizowany projekt przyczynił się do poprawy komfortu podróży transportem zbiorowym, zwiększenia dostępności środków transportu publicznego dla osób niepełnosprawnych ruchowo oraz do redukcji niekorzystnego oddziaływania systemu transportu na środowisko poprzez przejęcie pasażerów ze środków transportu indywidualnego.

2) *Zintegrowany System Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie*³⁹

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013
Działanie	3.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego
Całkowita wartość projektu	463 555 377,59 zł
Wartość dofinansowania	331 645 979,79 zł
Termin realizacji projektu	09.12.2010 r. – 31.12.2015 r.

Cele projektu to m.in.: wzrost atrakcyjności systemu transportu publicznego w Lublinie, wzrost konkurencyjności transportu zbiorowego w stosunku do indywidualnego, poprawa komfortu podróży transportem zbiorowym, poprawa dostępności osób niepełnosprawnych ruchowo do środków transportu publicznego, wzrost niezawodności funkcjonowania transportu publicznego, czy redukcja niekorzystnego oddziaływania systemu transportu miejskiego na środowisko poprzez wprowadzenie ekologicznego taboru autobusowego i trolejbusowego oraz przejęcie pasażerów ze środków transportu indywidualnego.

W ramach dwóch powyższych projektów w 2013 r. podjęto następujące inwestycje:

- w 66 lokalizacjach ustawiono wyświetlacze dynamicznej informacji pasażerskiej – elektroniczne tablice pokazujące rzeczywisty czas przyjazdu pojazdów na przystanek,
- wybudowano i przebudowano 16 zatok przystankowych,
- wzbogacono tabor lubelskiej komunikacji miejskiej o 20 nowych autobusów przegubowych.

³⁷ Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

³⁸ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

³⁹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

3) Budowa Miasteczka Ruchu Drogowego w Lublinie⁴⁰

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013
Działanie	5.3 Miejski transport publiczny
Całkowita wartość projektu	17 574 329,17 zł
Wartość dofinansowania	3 749 350,00 zł
Termin realizacji projektu	27.09.2007 r. – 31.12.2014 r.

Projekt zrealizowano w partnerstwie z Miejskim Ośrodkiem Sportu i Rekreacji „Bystrzyca”, Wojewódzkim Ośrodkiem Ruchu Drogowego w Lublinie oraz Komendą Wojewódzką Policji w Lublinie.

Powstała w efekcie realizacji infrastruktura posłuży szeroko pojmowanej edukacji komunikacyjnej. Kształtowanie postaw od przedszkolaka przyczyni się w przyszłości do wydatnego polepszenia bezpieczeństwa na drogach Lublina. Miasteczko Ruchu Drogowego w sposób kompleksowy rozwiąże problem nauki jazdy rowerem i motorowerem na drogach publicznych i ścieżkach rowerowych.

Ponadto, dzięki zawarciu w 2013 r. umowy kredytowej z Bankiem Rozwoju Rady Europy na kwotę 280 mln zł, która została udostępniona do wypłaty w ciągu 2 lat, możliwe było uzupełnienie montażu finansowego dla najważniejszych inwestycji i tym samym wykorzystanie środków UE. Okres spłaty został określony na 20 lat, z możliwością 5-letniej karencji. Pozyskany kredyt pozwolił na dofinansowanie takich inwestycji jak:

- zintegrowany system miejskiego transportu publicznego (w tym zakup taboru),
- budowa drogi dojazdowej do węzła drogowego „Dąbrowica” obwodnicy Miasta Lublin w ciągu dróg ekspresowych S 12, S 17 i S 19,
- budowa dróg dojazdowych do węzła drogowego „Jakubowice” obwodnicy Miasta Lublin w ciągu dróg ekspresowych S12, S17, S19 wraz ze skrzyżowaniami z ul. gen. Duchy, al. Solidarności, al. Sikorskiego i ul. Północną oraz budową ul. Zelwerowicza,
- przebudowa ul. Filaretów (etap I – od ul. Głębokiej do ul. Zana oraz etap II – od ul. Zana do ul. Jana Pawła II),
- przebudowa ul. Głuskiej,
- przebudowa al. Raclawickich i ul. Sowińskiego,
- budowa szkoły podstawowej w dzielnicy Sławin,
- budowa basenu przy ul. Łabędziej.

Obok realizacji inwestycji drogowych, służących usprawnieniu połączeń pomiędzy różnymi częściami miasta, ważny jest również rozwój i promocja sieci połączeń pieszych i rowerowych. Według danych GUS, długość ścieżek rowerowych w Lublinie w 2013 r. wyniosła 79,2 km, o 21,5% więcej w porównaniu do 2012 r. Wzrosła również długość ścieżek rowerowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (por. tab. 20).

⁴⁰ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Tabela 20: Długość ścieżek rowerowych (km)

	2012	2013
Ścieżki rowerowe ogółem	66,5	85,1
Ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności	1,9	2,5

Uwagi: dane obejmują drogi dla rowerów wydzielone, drogi dla rowerów obok chodnika, drogi dla pieszych i rowerów, drogi dla pieszych z dopuszczonym ruchem rowerowym, pasy rowerowe, kontrapasy rowerowe, ulice z kontraruchem, ulice z zakazem ruchu a dopuszczonym ruchem rowerowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin

Poprawa infrastruktury technicznej zakłada również rozwój infrastruktury komunalnej, w tym rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej i podłączanie nowych gospodarstw domowych do sieci oraz zwiększanie efektywności energetycznej miasta. Inwestycje realizowane w 2013 r. doprowadziły do wzrostu długości czynnej sieci kanalizacyjnej, gazowej sieci rozdzielczej oraz wodociągowej sieci rozdzielczej odpowiednio o 2,8%, 2,6% i 1,8%. Długość urządzeń sieciowych systemu obsługi miasta została przedstawiona w tabeli 21.

Tabela 21: Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej (w km)

	2012	2013
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	572,4	588,5
Długość czynnej gazowej sieci rozdzielczej	593,1	608,3
Długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej	594,4	604,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Realizowane inwestycje pozytywnie wpływają na dostępność urządzeń sieciowych dla ludności. W 2013 r. zwiększył się odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej i gazowej, a udział osób korzystających z sieci wodociągowej utrzymał się na poziomie z 2012 r. (por. tab. 22).

Tabela 22: Korzystający z instalacji sieciowych w % ogółu ludności

	2012	2013
Korzystający z sieci kanalizacyjnej	90,3	90,5
Korzystający z sieci gazowej	87,2	87,3
Korzystający z sieci wodociągowej	95,2	95,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Sprostanie wyzwaniom rozwojowym miasta oznacza konieczność modernizacji systemów ochrony środowiska i gospodarki komunalnej, m.in. poprzez rozwój systemu proekologicznej gospodarki odpadami, rozbudowę składowisk czy modernizację sieci kanalizacji deszczowej. Efekty tych działań można monitorować wykorzystując dane o wytwarzanych i odzyskiwanych odpadach i oczyszczanych ściekach.

Analizując informacje o odpadach należy mieć na uwadze, że efektem rozwoju cywilizacyjnego jest rosnąca konsumpcja, której towarzyszy zwiększająca się ilość odpadów. Ich składowanie wiąże się jednak z niekorzystnymi zmianami w środowisku naturalnym, dlatego odpady powinny być segregowane i w jak największej części poddawane odzyskowi. Pozytywne zmiany w tym kierunku miała zapewnić znowelizowana ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁴¹, popularnie określana

⁴¹ Nowelizacja dokonana ustawą z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2011 nr 152 poz. 897.

jako „ustawa śmieciowa”. Ustawa ta przeniosła na gminy obowiązek odbierania odpadów od mieszkańców i weszła w życie 1 lipca 2013 r., czyli w połowie roku objętego analizą. Tworzenie systemu gospodarowania odpadami nie jest jednak procesem zakończonym, o czym świadczy wiele kontrowersji dotyczących wykonywania tej ustawy wśród samorządów, krytyczny raport NIK czy późniejsze nowelizacje tej ustawy⁴². Dane za 2013 r. powinny więc być oceniane z ostrożnością.

Skutkiem wejścia ustawy w życie jest silny wzrost liczby właścicieli nieruchomości w Lublinie, od których odbierano odpady komunalne. W 2013 r. odpady odebrano od 105,1 tys. właścicieli, co oznacza wzrost o 63% w stosunku do 2012 r. Ilość odpadów komunalnych odebranych z obszaru miasta w 2013 r. wyniosła 113,2 tys. ton i zmniejszyła się o jedną piątą w stosunku do 2012 r. Szczegółowe dane na ten temat przedstawiono w tabeli 23. Warto zwrócić uwagę, że maleje udział odpadów zmieszanych, zwłaszcza odpadów składowanych niepoddanych odzyskowi, a rośnie udział odpadów zebranych selektywnie. Natomiast ilość odprowadzonych ścieków w 2013 r. wyniosła 17 162 tys. m³ co stanowi o 1,7% mniej niż w 2012 r. Wszystkie ścieki odprowadzone zostały oczyszczone (por. tab. 24).

Tabela 23: Ilość oraz struktura odpadów odebranych

	2012		2013	
Odpady komunalne odebrane ogółem (w tonach), w tym:	142 650,14	100%	113 168,61	100%
<i>niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne</i>	102 806,76	72,1%	90 205,06	79,7%
<i>składowane</i>	14 813,42	10,4%	9 507,27	8,4%
<i>poddane odzyskowi</i>	87	61,7%	80	71,3%
<i>odpady odebrane selektywnie ulegające biodegradacji</i>	6 086,26	4,3%	6 329,52	5,6%
<i>odpady odebrane z frakcji: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło</i>	2 057,11	1,4%	3 811,54	3,4%
<i>odpady budowlane i rozbiórkowe (inne niż niebezpieczne)</i>	2 951,20	2,1%	5 249,09	4,6%
<i>odpady komunalne nie wymienione w innych grupach</i>	28 748,81	20,2%	7 573,40	6,7%
Liczba właścicieli nieruchomości, od których odebrano odpady komunalne	64 447		105 114	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin

Tabela 24: Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m³)

	2012	2013
Ścieki odprowadzone	17 457	17 162
Ścieki oczyszczone	17 457	17 162

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wartość wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w 2013 r. wyniosła 105 095 369,24 zł i była o 18,8% wyższa niż w roku poprzednim. Zwiększył się również udział tych nakładów w wydatkach budżetu miasta ogółem (por. tab. 25).

⁴² Zob. np. Najwyższa Izba Kontroli, *NIK o odpadach komunalnych*, 22 czerwca 2015 r.

Tabela 25: Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska

	2012	2013
Wartość wydatków (w zł)	88 429 823,26	105 095 369,24
Udział wydatków w wydatkach budżetu ogółem (w %)	5,39	5,64

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu miasta Lublin za 2012 i 2013 r.

W ramach wspierania ochrony środowiska odpowiedzialne za nią instytucje miejskie podjęły się w 2013 r. realizacji szeregu projektów ekologicznych:

- 1) Gmina Lublin przystąpiła do ogólnopolskiego programu *Moje miasto bez elektrośmieci*, który skierowany był zarówno do indywidualnych mieszkańców miasta, jak również lubelskich szkół. System powstał dzięki nawiązaniu współpracy Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Lublin z ElektroEko – Organizacją Odzysku Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego. Dzięki wdrożeniu programu zapewniony został sprawnie działający, bezpłatny system zbiórki zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego.
- 2) Została zainicjowana kampania edukacyjno-informacyjna na temat nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi: *EKO TY – EKO LUBLIN*. Jej celem było poinformowanie mieszkańców o założeniach nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi. Kampania pomagała także w upowszechnianiu idei segregacji odpadów.
- 3) Gmina Lublin zorganizowała konkurs „HURA MAKULATURA 2013”. Za środki pozyskane z przekazania zebranej makulatury, placówki biorące udział w konkursie wzbogaciły świetlice szkolne i sale przedszkolne o pomoce dydaktyczne, gry edukacyjne, książki itp.
- 4) Dnia 5 maja 2013 r. zorganizowano VIII Ekopiknik Rodzinny. Odwiedzający mogli zapoznać się z zasadami nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi, zasięgnąć informacji jak w bezpieczny dla środowiska sposób pozbyć się tzw. elektrośmieci oraz materiałów zawierających azbest. Przygotowano ciekawe materiały informacyjne, ulotki i przewodniki promujące ścieżki przyrodniczo-edukacyjne zlokalizowane w lasach Lubelszczyzny i Poleskim Parku Narodowym.

Warto zwrócić uwagę także na projekty w dziedzinie ochrony środowiska, w realizacji których wykorzystano zewnętrzne źródła finansowania⁴³:

- 1) *Termomodernizacja oświatowych obiektów użyteczności publicznej w Lublinie – etap II*⁴⁴

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Nazwa programu	System zielonych inwestycji, Część 1 – zarządzanie energią w budynkach użyteczności publicznej
Całkowita wartość projektu	11 380 763,23 zł
Wartość dofinansowania	3 814 819,91 zł
Termin realizacji projektu	2010 r. – 2013 r.

⁴³ Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

⁴⁴ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Celem projektu było zwiększenie efektywności ekologicznej wybranych obiektów poddanych termomodernizacji poprzez: zmniejszenie o ponad połowę zużycia energii (w stosunku do stanu obecnego), oszczędność energii cieplnej oraz znaczne ograniczenie emisji dwutlenku węgla do atmosfery.

Przedmiotem wyżej wymienionej inwestycji była termomodernizacja ośmiu budynków szkolnych w Lublinie:

- Szkoły Podstawowej nr 10, ul. Kalinowszczyzna 70,
- Szkoły Podstawowej nr 32, ul. Przerwy-Tetmajera 2,
- Szkoły Podstawowej nr 34, ul. Kosmowskiej 3,
- Szkoły Podstawowej nr 40, ul. Róży Wiatrów 9,
- Szkoły Podstawowej nr 47, ul. Zdrowa 1,
- Gimnazjum nr 15, ul. Elektryczna 51,
- Zespołu Szkół Samochodowych, ul. Długosza 10a – 2 budynki.

Efekt ekologiczny jaki założono to zmniejszenie rocznego zużycia energii w stosunku do stanu pierwotnego o 51,55%, natomiast łączne oszczędności energii cieplnej to około 6 898 GJ/rok, ograniczenie lub uniknięcie emisji CO₂ to 519 MgCO₂ ton/rok.

2) *Kanalizacja sanitarna z przyłączami w drodze serwisowej przy ul. Rataja oraz przyłącza kanalizacji sanitarnych w ul. Rataja dla II etapu Strefy Ekonomicznej⁴⁵*

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie
Całkowita wartość projektu	2 830 663,80 zł
Wartość dofinansowania	2 264 531,04 zł
Termin realizacji projektu	2012 r. – 2013 r.

W wyniku realizacji inwestycji wybudowano sieć kanalizacji sanitarnej, obsługującą istniejącą zabudowę wzdłuż ul. Rataja w Lublinie. Bezpośrednio po zakończeniu zadania możliwe jest przyłączenie do kanalizacji sanitarnej 65 posesji, a w przyszłości dodatkowej ilości gospodarstw domowych. Wybudowana kanalizacja pozwoli na odprowadzanie ścieków ze Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin i jej okolic. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej spowoduje m.in. likwidację istniejących zbiorników bezodpływowych (szamb). Sytuacja ta wpłynie pozytywnie na stan środowiska: poprawie ulegnie jakość wód powierzchniowych, a wody podziemne zyskają ekologiczną ochronę. Realizacja zadania wpłynie bezpośrednio na poprawę warunków sanitarnych tego rejonu i podniesienie standardu życia jego mieszkańców, a tereny SSE zyskają na swojej atrakcyjności dla inwestorów.

⁴⁵ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

3) Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Lublinie⁴⁶

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Nazwa programu	System zielonych inwestycji, Część 1 – zarządzanie energią w budynkach użyteczności publicznej
Całkowita wartość projektu	10 707 100,00 zł
Wartość dofinansowania	2 827 875,00 zł
Termin realizacji projektu	01.10.2012 r. – 31.05.2014 r.

Projekt obejmował termomodernizację następujących budynków:

- Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2, ul. Przyjaźni 12 w Lublinie,
- Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 6, ul. Krochmalna 29 w Lublinie,
- Gimnazjum nr 7, ul. Krasińskiego 7 w Lublinie,
- I Liceum Ogólnokształcące, al. Racławickie 26 w Lublinie,
- IX Liceum Ogólnokształcące, ul. Struga 6 w Lublinie,
- Budynek Urzędu Miasta Lublin, ul. Podwale 3a w Lublinie.

Zakładany efekt ekologiczny przedsięwzięcia to: zmniejszenie rocznego obliczeniowego zużycia energii do ogrzewania budynków, w stosunku do stanu pierwotnego o 57%, łączna oszczędność energii cieplnej to 9 011,00 GJ/rok, ograniczenie lub uniknięcie emisji CO₂ to 697 MgCO₂/rok.

4) Kanalizacja deszczowa w ulicy Głuskiej w Lublinie na odcinku od mostu przy ul. Głuskiej do ul. Strojnowskiego wraz z przyłączami do wpustów deszczowych⁴⁷

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie
Całkowita wartość projektu	5 917 799,63 zł
Wartość dofinansowania	4 700 000,00 zł
Termin realizacji projektu	2013 r. – 2014 r.

W wyniku realizacji inwestycji wybudowana została sieć kanalizacji deszczowej wraz z przykanałkami, która umożliwi odprowadzanie wód opadowych z nawierzchni utwardzonych, chodników, zieleni i terenów przyległych do ul. Głuskiej. Wody deszczowe odprowadzane będą do miejskiego systemu kanalizacji deszczowej do kolektora DN2000 oraz do rowów otwartych poprzez separatory SKG BP, a następnie do rzeki Czerniejówki. Wykonane odprowadzenie wód opadowych nie stanowi zagrożenia dla wód gruntowych i głębinowych i nie wpłynie na zmiany stosunków wodnych.

⁴⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁴⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

5) *Termomodernizacja oświatowych obiektów użyteczności publicznej w Lublinie – etap III⁴⁸*

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Nazwa programu	System zielonych inwestycji, Część 1 – zarządzanie energią w budynkach użyteczności publicznej
Całkowita wartość projektu	7 592 625,00 zł
Wartość dofinansowania	1 909 734,00 zł
Termin realizacji projektu	01.07.2013 r. – 31.05.2014 r.

Przedmiotem wyżej wymienionego przedsięwzięcia była termomodernizacja czterech budynków szkolnych w Lublinie:

- Szkoły Podstawowej nr 31, ul. Lotnicza 1 w Lublinie,
- VI Liceum Ogólnokształcącego, ul. Mickiewicza 36 w Lublinie,
- Szkoły Podstawowej nr 4, ul. Hiacyntowa 69 w Lublinie,
- Gimnazjum nr 19, ul. Szkolna 6 w Lublinie.

Planowany efekt ekologiczny przedsięwzięcia to zmniejszenie rocznego zużycia energii w stosunku do stanu pierwotnego o 53%. Oszczędność energii cieplnej (pierwotnej) ma sięgnąć 5 903 GJ/rok, a ograniczenie lub uniknięcie emisji CO₂ ma wynieść 408 MgCO₂ ton/rok.

6) *Kanalizacja deszczowa NF od ul. Skalskiego wzdłuż granicy miasta do Strefy Ekonomicznej i w al. Witosa do granicy Miasta Lublin⁴⁹*

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie
Całkowita wartość projektu	5 810 191,28 zł
Wartość dofinansowania	3 400 000,00 zł
Termin realizacji projektu	12.2013 r. – 09.2014 r.

W wyniku realizacji zadania wybudowana została kanalizacja deszczowa, która umożliwia odprowadzanie ścieków deszczowych w sposób zorganizowany z obszaru obejmującego części gmin: Lublin, Świdnik i Głusk. Tym samym stwarza ona możliwość odwodnienia części Strefy Ekonomicznej, zrealizowanego przez GDDKiA nowego układu drogowego, a także planowanych do budowy w tym rejonie dróg i placów. Wykonane odprowadzenie wód opadowych nie stanowi zagrożenia dla wód gruntowych i głębinowych i nie wpłynie na zmiany stosunków wodnych.

7) *Kanalizacja deszczowa w ul. Zelwerowicza w Lublinie, na odcinku od skrzyżowania z ul. Poligonową do skrzyżowania z ul. Choiny, wraz z przyłączami do wpustów deszczowych⁵⁰*

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie
Całkowita wartość projektu	3 282 974,85 zł
Wartość dofinansowania	2 500 000,00 zł
Termin realizacji projektu	12.2013 r. – 31.10.2015 r.

⁴⁸ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁴⁹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁵⁰ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

W wyniku realizacji zadania wybudowana została sieć kanalizacji deszczowej wraz z przykanalikami w ul. Zelwerowicza, na odcinku od skrzyżowania z ul. Poligonową do skrzyżowania z ul. Choiny. Wybudowana sieć kanalizacji deszczowej umożliwi odprowadzenie ścieków deszczowych w sposób zorganizowany do miejskiego systemu kanalizacji deszczowej. Wody powierzchniowe zbierane będą kratami ściekowymi włączonymi do zaprojektowanej kanalizacji deszczowej. Kanalizacja zaprojektowana została jako szczelna, a więc nie będzie następowało przesiąkanie ścieków do gruntu, ani też drenowanie gruntu. Wykonane odprowadzenie wód opadowych i ścieków sanitarnych nie stanowi zagrożenia dla wód gruntowych i głębinowych i nie wpływa na zmiany stosunków wodnych.

W dniach 19–20 września 2013 r., Lublin był gospodarzem organizowanej po raz czwarty konferencji *ECOFORUM „Po pierwsze środowisko”* – spotkania przedstawicieli świata nauki, polityki, biznesu dostrzegających potrzebę proekologicznej działalności w zakresie ochrony środowiska. Konferencja ta, zainicjowana w 2010 r. przez Prezydenta Miasta Lublin, stanowi okazję do dyskusji eksperckich i wymiany pomysłów oraz doświadczeń przedstawicieli różnych środowisk w zakresie skutecznej ochrony środowiska. Ponadto, w czasie konferencji *ECOFORUM* zostają wyróżnione proekologiczne praktyki ludzi, firm i instytucji.

Cel poprawy infrastruktury technicznej pozytywnie wyróżnia się zarówno pod względem realizowanych działań, jak i osiągniętych efektów. Na jego priorytetowe znaczenia w 2013 r. wskazuje wzrost wydatków na transport i łączność w budżecie miasta aż o 36,5%. Koncentracja na projektach infrastrukturalnych w pierwszej fazie realizacji Strategii wydaje się być zasadnym kierunkiem zwiększenia przyjazności miasta. Przebudowa ulic Zemborzyckiej i Filaretów przyczyniła się do zwiększenia przepustowości dróg i bezpieczeństwa. Rozwój komunikacji publicznej, w tym szczególnie realizacja projektu Zintegrowany System Transportu Miejskiego, doprowadził do przejścia części pasażerów z ruchu indywidualnego i wzrostu liczby pasażerów o ponad 8%. Mocną stroną Lublina jest także budowa kolejnych ścieżek rowerowych i wysoka dostępność urządzeń sieciowych dla mieszkańców. W pierwszym roku nowych reguł gospodarowania odpadami wzrosła liczba osób, od których są one odbierane, a towarzyszył temu spadek odpadów odebranych i wzrost udziału tych zebranych selektywnie i przetworzonych. Realizowane projekty w zakresie ochrony środowiska naturalnego i rozwoju zrównoważonego wskazują na dużą aktywność władz miasta w tym zakresie, a termomodernizacja blisko 20 budynków oświatowych przyniesie zarówno korzyści środowiskowe, jak i ekonomiczne. Projekty infrastrukturalne były przy tym realizowane z poszanowaniem interesów różnych uczestników ruchu i z dbałością o jakość przestrzeni miasta.

B.2. Zwiększenie komfortu życia

Poczucie wygody życia reprezentuje najbardziej podstawowe potrzeby mieszkańców związane z przyjaznością miasta. Chodzi tu, po pierwsze: o jakość przestrzeni miejskich, po drugie: o poprawę warunków mieszkaniowych, po trzecie: o działania na rzecz grup społecznych zmarginalizowanych lub wymagających szczególnej opieki, po czwarte: o pewne rutynowe obszary działań gminy, takie jak obsługa interesantów, w których można osiągnąć spektakularny postęp.

Oceniając postępy w zakresie komfortu życia posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano wskaźniki związane z rynkiem mieszkaniowym. Następnie zaprezentowano dane o liczbie przestępstw i wypadków drogowych, a w dalszej kolejności również wskaźniki w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej. Przedstawiono także analizę działalności Urzędu Miasta w zakresie zwiększania dostępności usług publicznych oraz w zakresie pomocy społecznej i przystosowania przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnością. Analizę dopełniają zestawienie rynku nieruchomości Lublina z innymi miastami, porównanie tempa starzenia się społeczeństwa w Lublinie i Polsce ogółem oraz wyniki ankietowego badania jakości życia w Lublinie. O komforcie życia decyduje także dostosowanie układu funkcjonalno-przestrzennego miasta do potrzeb mieszkańców, dlatego analizując postępy w zwiększaniu komfortu życia należy zwrócić uwagę także na realizację działań i mierniki przyporządkowane do celów: B.1. Poprawa infrastruktury technicznej oraz B.3. dbałość o kulturę przestrzeni.

Kluczowym czynnikiem oddziałującym na jakość życia jest mieszkalnictwo. O ile nowe inwestycje są adresowane do zamożniejszej części społeczeństwa, o tyle poprawa standardów już istniejących zasobów mieszkaniowych może okazać się dostępniejszym i powszechniejszym sposobem rozwiązywania problemów mieszkaniowych. W 2013 r. odnotowano ilościową poprawę zasobów mieszkaniowych: przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę wyniosła 25,1 m² (wzrost o 0,7 m²), a liczba mieszkań na 1 tys. mieszkańców wzrosła do 420 (por. tab. 26). Przepiętna powierzchnia mieszkania w Lublinie wyniosła 59,9 m².

POPRAWA
WARUNKÓW
ZAMIESZKANIA

Tabela 26: Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki

	2012	2013
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (w m ²)	24,4	25,1
Mieszkania na 1 000 mieszkańców	408,4	420

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

W 2013 r. oddano do użytkowania 2 407 mieszkań - o 14% więcej niż w roku poprzednim. Wzrostowi temu towarzyszył jednoczesny spadek liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto (1 389 - mniej o 23% w porównaniu do 2012 r.) oraz mniejsza liczba wydanych pozwoleń na budowę mieszkań deweloperskich (1 181 - spadek o 48%)⁵¹.

⁵¹ Raport o sytuacji na rynkach nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2013 r., Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa, wrzesień 2014 r., s. 126.

Na rynku pierwotnym, średnia cena ofertowa m² w IV kw. 2013 r. wynosiła 5 017 zł, natomiast średnia cena transakcyjna m² to 4 796 zł (por. tab. 27). Mieszkania nabywane w 2013 r. na rynku pierwotnym były, w porównaniu do 2012 r., większe średnio o 1,6 m². Na rynku wtórnym średnia cena ofertowa m² w IV kw. 2013 r. wynosiła 4 902 zł, natomiast średnia cena transakcyjna m² 4 392 zł. Średnia cena mieszkań w budynkach wybudowanych po 2002 r. w porównaniu do starszego budownictwa, była większa o ok. 25%. Z analizy kształtowania się średnich cen m² mieszkań w 2013 r. na obu rynkach, zarówno z ofert jak i zawartych transakcji, wynika, że ceny były stabilne, ulegając tylko nieznacznym wahaniom, co może świadczyć o stabilizacji na lubelskim rynku nieruchomości (por. tab. 28). Średnia cena nieruchomości w Lublinie jest relatywnie niska na tle największych polskich miast (por. ramka 1). Warto zwrócić uwagę na poprawę dostępności jednego m² mieszkania za przeciętne wynagrodzenie uzyskiwane w Lublinie, która w poszczególnych kwartałach wahała się w granicach 0,72–0,85 m² na rynku pierwotnym oraz 0,76–0,93 m² na wtórnym. Powierzchnia mieszkaniowa dostępna za średnią płacę uzyskiwaną w Warszawie, Krakowie, Poznaniu czy Wrocławiu była niższa średnio o 15%⁵².

Tabela 27: Średnia cena m² mieszkania w Lublinie na rynku pierwotnym i wtórnym

		Rynek pierwotny		Rynek wtórny	
		Cena ofertowa	Cena transakcyjna	Cena ofertowa	Cena transakcyjna
2012	I kwartał	5 080	4 935	5 057	4 848
	II kwartał	5 134	4 906	5 076	4 805
	III kwartał	5 111	4 864	5 065	4 886
	IV kwartał	5 043	4 699	4 995	4 588
2013	I kwartał	5 126	4 679	4 491	4 917
	II kwartał	5 014	4 943	4 858	4 703
	III kwartał	5 140	4 770	4 935	4 273
	IV kwartał	5 017	4 796	4 901	4 392

Zródło: Raport o sytuacji na rynkach nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2013 r., Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa, wrzesień 2014 r.

Tabela 28: Dynamika zmian średniej ceny m² mieszkania w Lublinie w 2013 r.

		Rynek pierwotny		Rynek wtórny	
		Cena ofertowa	Cena transakcyjna	Cena ofertowa	Cena transakcyjna
r./r.	I kwartał	100,9	94,8	88,8	101,4
	II kwartał	97,7	100,8	95,7	97,9
	III kwartał	100,6	98,1	97,4	87,5
	IV kwartał	99,5	102,1	98,1	95,7
kw./kw.	I kwartał	101,6	99,6	89,9	107,2
	II kwartał	97,8	105,6	108,2	95,6
	III kwartał	102,5	96,5	101,6	90,9
	IV kwartał	97,6	100,5	99,3	102,8

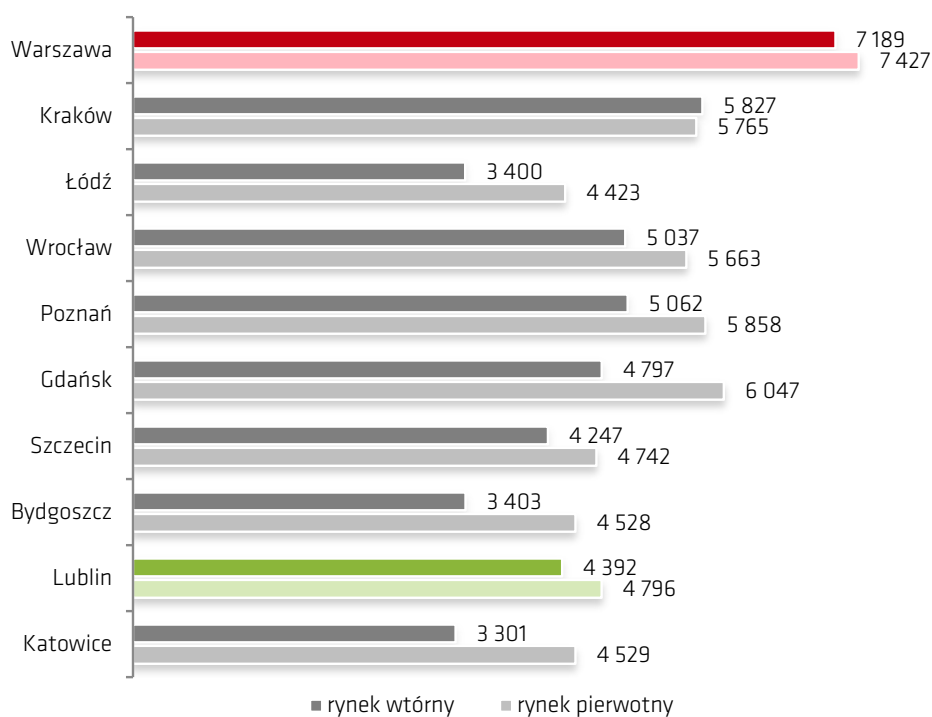
Zródło: Raport o sytuacji na rynkach nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2013 r., Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa, wrzesień 2014 r.

⁵² Ibidem, s. 128, 183, 257, 273.

W 2013 r., podobnie jak w kilku poprzednich latach, następowała stopniowa stabilizacja sytuacji na rynkach nieruchomości mieszkaniowych po okresie napięć z lat 2006–2008. Stabilizacji tej sprzyjało przejściowe ograniczenie aktywności gospodarczej, zaprzestanie udzielania kredytów walutowych oraz brak rządowych programów wsparcia nabywania mieszkań. Sytuacja na pierwotnych rynkach nieruchomości mieszkaniowych w 2013 r. była zbliżona do równowagi, na co wskazuje stabilna cena m² przeciętnego mieszkania, zmniejszająca się liczba mieszkań w ofercie sprzedaży oraz krótszy czas ich wyprzedaży. Również sytuacja na rynkach istniejącego zasobu (rynkii wtórne) była stabilna.

We wszystkich miastach poddanych analizie ceny m² mieszkań na rynku pierwotnym przewyższają ceny na rynku wtórnym. Różnice w tych cenach nie są znaczące, chociaż rynek pierwotny zazwyczaj oferuje mieszkania lepsze jakościowo od już istniejących. Ceny nieruchomości mieszkaniowych w Lublinie są niższe o 35-40% niż w Warszawie oraz o 10-25% w stosunku do Krakowa, Wrocławia, Poznania czy Gdańska. Są natomiast wyższe niż w Łodzi, Katowicach, Szczecinie i Bydgoszczy.

Wykres 3: Średnia cena transakcyjna m² mieszkania w największych polskich miastach w IV kw. 2013 r.

Ramka 1:
Rynek nieruchomości w Polsce w 2013 r.

Źródło: Raport o sytuacji na rynkach nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2013 r., Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa, wrzesień 2014 r.

W 2013 r. zarówno pierwotny jak i wtórny rynek nieruchomości mieszkaniowych w Lublinie odnotował wzrost zawieranych transakcji, pomimo odczuwalnych skutków spowolnienia gospodarczego, trudnej sytuacji na rynku pracy oraz braku wsparcia programem zakupu mieszkań. Na obu rynkach, na rabaty przy zakupie mieszkania mogli liczyć nabywcy mieszkań w słabszych lokalizacjach (w przypadku rynku pierwotnego w rejonach, gdzie było kilka inwestycji) oraz mieszkań o dużych metrażach. Ceny transakcyjne mieszkań w dobrych lokalizacjach podlegały nieznacznym obniżkom względem ceny ofer-

towej. Analizy pozwalają stwierdzić, że w Lublinie wzrosła aktywność inwestycyjna deweloperów w zakresie budowania mieszkań w bardzo dobrych lokalizacjach (ściśle centrum), o podwyższonym standardzie (apartamenty) oraz gwarantujących szybką sprzedaż i wysokie ceny. Natomiast na rynku wtórnym w dalszym ciągu utrzymuje się duże zainteresowanie mieszkaniami z niższego segmentu cenowego tj. wybudowanymi w blokach z wielkiej płyty oraz o przeciętnym standardzie wykończenia. Na wzrost sprzedaży na rynku wtórnym, według pośredników rynku nieruchomości, wpłynął m.in. brak rządowych programów wsparcia, co spowodowało, że kupujący chętnie wybierali tanie, lepiej zlokalizowane oraz gotowe do zamieszkania lokale z rynku wtórnego⁵³.

Stopniowa poprawa standardów mieszkaniowych znajduje potwierdzenie we wzroście odsetka mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno-techniczne. W 2013 r. wzrósł odsetek mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie (o 0,2 p.p.) oraz łazienkę (o 0,1 p.p.). Odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje wodociągowe pozostał na tym samym poziomie i wyniósł 99% (por. tab. 29).

Tabela 29: Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne

	2012	2013
Wodociąg	99,0	99,0
Łazienka	95,9	96,0
Centralne ogrzewanie	90,4	90,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Zwiększenie komfortu życia to także zwiększenie bezpieczeństwa publicznego. O zdecydowanej poprawie bezpieczeństwa świadczy spadek o 20,5% liczby stwierdzonych przestępstw, która w 2013 r. wyniosła 9 577 (por. tab. 30). Zmniejszenie skali przestępczości wpłynęło także na obniżenie liczby przestępstw wykrytych⁵⁴. Niestety odnotowano również obniżenie odsetka przestępstw wykrytych w stosunku do przestępstw stwierdzonych o 3,7 p.p., przy czym spadek wykrywalności przestępstw o charakterze kryminalnym był znacznie mniejszy i wynosił 0,2 p.p.

Tabela 30: Liczba przestępstw i ich wykrywalność

	2012	2013
Przestępstwa stwierdzone	12 049	9 577
Przestępstwa wykryte	6 798	5 050
Stosunek przestępstw wykrytych do stwierdzonych	56,4%	52,7%

Źródło: Dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie

W analizowanym okresie zmniejszeniu uległa również liczba odnotowanych wypadków drogowych – w 2013 r. wyniosła 229, o 9,8% mniej niż w 2012 r. O 1,9% wzrosła natomiast liczba odnotowanych kolizji drogowych.

Tabela 31: Liczba kolizji i wypadków drogowych

	2012	2013
Odnotowane wypadki drogowe	254	229
Odnotowane kolizje drogowe	4 735	4 826

Źródło: Dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie

⁵³ *Raport o sytuacji na rynkach nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2013 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa, wrzesień 2014 r., s. 123–124.

⁵⁴ Przestępstwo wykryte to przestępstwo stwierdzone, w którym ustalono przynajmniej jedną osobę podejrzaną i udowodniono jej popełnienie przestępstwa w zakończonym postępowaniu przygotowawczym. Przestępstwo stwierdzone jest natomiast zdarzeniem, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem.

Troska o wygodę życia polega także na dostosowaniu miasta do potrzeb różnych grup mieszkańców, począwszy od dzieci, osób chorych bądź niepełnosprawnych, rodzin zagrożonych wykluczeniem lub będących w trudnej sytuacji życiowej, rodzin wielodzietnych lub niepełnych, aż po seniorów. Bezpieczeństwo socjalne tych grup, mające wymiar materialny i niematerialny, zależy m.in. od poprawy jakości usług publicznych, w tym dostępu do ochrony zdrowia, czy usprawnienia obsługi mieszkańców i dostępu do informacji publicznej.

Dostępność opieki zdrowotnej jest w znacznej mierze uwarunkowana czynnikami znajdującymi się poza kompetencjami władz miasta, jednak należą do najważniejszych aspektów kształtujących jakość życia mieszkańców i przyjazność miasta. W 2013 r. w Lublinie funkcjonowało 9 szpitali. Liczba łóżek na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej zwiększyła się o 12 i wyniosła 4 547, co w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców daje 132,2 łóżek. Oceniając dostępność publicznych usług medycznych należy mieć na uwadze, że specjalistyczna opieka zdrowotna zaspokaja potrzeby nie tylko mieszkańców miasta, ale także całego regionu. Województwo lubelskie należy do regionów o najwyższym wskaźniku liczby łóżek szpitalnych w stosunku do populacji, zajmując 3 miejsce w Polsce. Liczba przychodni i praktyk lekarskich realizujących ambulatoryjne świadczenia opieki zdrowotnej nieznacznie zmniejszyła się i wyniosła 276, podczas gdy liczba udzielonych porad wzrosła o 3,1% i wyniosła 4,2 mln.

Tabela 32: Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej

	2012	2013
Szpitale (bez oddziałów i filii)	9	9
Łóżka na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej	4 535	4 547
Łóżka na 10 tys. mieszkańców	130,4	132,2
Przychodnie i praktyki lekarskie	279	276
Udzielone porady lekarskie (ambulatoryjna opieka zdrowotna)	4 084 990	4 212 202

Uwagi: stan na 31 grudnia danego roku. Porady w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej, łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortu MON i MSW.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Zdrowia Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie.

Liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej w 2013 r. wyniosła 18, pozostając tym samym na niezmiennym poziomie w porównaniu do 2012 r. Analizując tabelę 33 można zauważyć, że liczba placówek w latach 2012–2013 nie uległa zmianom, nieznacznie zwiększyła się natomiast liczba miejsc w placówkach łącznie z filiami, w tym liczba miejsc w noclegowniach, domach i schroniskach dla bezdomnych.

Tabela 33: Placówki oraz miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej

	2012	2013
Placówki (z filiami), w tym:	18	18
<i>filie placówek stacjonarnej pomocy społecznej</i>	1	1
<i>domy pomocy społecznej</i>	7	7
<i>filie domów pomocy społecznej</i>	1	1
<i>placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej</i>	2	2

	2012	2013
<i>dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży</i>	2	2
<i>noclegownia</i>	1	1
<i>schronisko lub dom dla bezdomnych</i>	3	3
<i>pozostałe</i>	2	2
Miejsca (łącznie z filiami)	891	893
Miejsca w noclegowniach, domach i schroniskach dla bezdomnych	139	140

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

W ramach pomocy społecznej udzielanej w 2013 r. wsparciem objętych zostało 24 757 osób, co stanowi 7,28% mieszkańców miasta⁵⁵. Liczba osób będących mieszkańcami placówek stacjonarnej pomocy społecznej wyniosła 839 i wzrosła o 2,4% w stosunku do roku poprzedzającego. Struktura osób przebywających w ośrodkach stacjonarnych została przedstawiona w tabeli 34. Wśród ich mieszkańców dominowali przewlekle somatycznie chorzy (36,5%) oraz osoby w podeszłym wieku (23%). Stopień wykorzystania placówek w 2013 r. wzrósł o 2,1 p.p. i wyniósł 94%.

Tabela 34: Liczba i struktura beneficjentów oraz obciążenie placówek stacjonarnej pomocy społecznej

	2012		2013	
Mieszkańcy (łącznie z filiami), w tym:	819	100%	839	100%
<i>niepełnosprawni intelektualnie dorośli, dzieci i młodzież</i>	19	2,3%	19	2,3%
<i>niepełnosprawni fizycznie</i>	102	12,5%	104	12,4%
<i>osoby bezdomne</i>	145	17,7%	148	17,6%
<i>osoby w podeszłym wieku</i>	206	25,2%	193	23,0%
<i>przewlekle somatycznie chorzy</i>	295	36,0%	306	36,5%
<i>pozostali</i>	52	6,3%	69	8,2%
Stopień wykorzystania miejsc (w %)	91,9		94,0	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

W 2013 r. instytucje miasta Lublin odpowiedzialne za realizację polityki społecznej podejmowały szereg działań zmierzających do podniesienia komfortu życia mieszkańców, zwłaszcza względem tych osób, które z racji swojej trudnej sytuacji szczególnie zasługują na opiekę. W ramach Programu *Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych*, realizowanego ze środków Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, w maju 2013 r. rozpoczęto *Rozbudowę Domu Pomocy Społecznej „Kalina” w Lublinie*⁵⁶.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
Nazwa programu	Program Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych
Całkowita wartość projektu	2 428 680,88 zł
Wartość dofinansowania	2 064 378,75 zł
Termin realizacji projektu	16.05.2013 r. – 31.07.2015 r.

⁵⁵ *Ocena zasobów pomocy społecznej*, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Lublin 2014 r., s. 23.

⁵⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Dom Pomocy Społecznej „Kalina” to jednostka organizacyjna i budżetowa miasta Lublin przeznaczona dla osób w podeszłym wieku. Mieszkają w nim pensjonariusze wymagający znacznego wsparcia przy podstawowych czynnościach życiowych. Są to osoby z różnymi schorzeniami, od typowych niedomagań wieku starczego, poprzez cukrzycę, astmę oskrzelową, po chorobę Alzheimera czy schizofrenię.

Rozbudowa i modernizacja DPS Kalina przyniosła wymierne korzyści pensjonariuszom i kadrze DPS. Przede wszystkim podniosła komfort życia, bezpieczeństwa i pracy w ośrodku. Realizacja projektu przyczyniła się do poprawy skuteczności pomocy społecznej poprzez zapewnienie wysokiej jakości usług spełniających standardy i potrzeby osób starszych.

Urząd Miasta Lublin stale podejmuje aktywne działania ukierunkowane na poprawę jakości życia osób niepełnosprawnych, w tym dostosowanie do ich potrzeb przestrzeni publicznej. Ramy instytucjonalne pomocy samorządu tworzą w szczególności następujące jednostki organizacyjne i dokumenty strategiczne oraz ciała doradcze:

- Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin (powołana na lata 2011–2015),
- Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin,
- Dział ds. Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie,
- Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin (2008–2013).

W 2013 r. instytucje samorządowe odpowiedzialne za realizację polityki społecznej realizowały szereg projektów. Urząd Miasta zrealizował projekt dotyczący zatrudnienia osób niepełnosprawnych *Przez staż i pracę do aktywności i samodzielności*. Celem było zwiększenie dostępności zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych z Lublina. Wsparciem zostało objętych 21 osób niepełnosprawnych, które w ramach projektu skorzystały z kompleksowego wsparcia doradztwa zawodowego oraz poradnictwa psychologicznego. Przed realizacją projektu Urząd Miasta zatrudniał 51 osób niepełnosprawnych, co stanowiło 4,12% ogółu zatrudnienia. Nowe etaty zwiększyły ten wskaźnik do 5,9%.

Miasto Lublin realizuje pilotażowy program *Aktywny Samorząd*, wyznaczając do wykonania tego zadania Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie. W ramach programu, osoby niepełnosprawne mają możliwość składania wniosków o dofinansowanie do zakupu wózków inwalidzkich o napędzie elektrycznym, specjalistycznego sprzętu komputerowego i dopłatę do studiów. Oddział Lubelski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w pierwszej transzy przekazał kwotę 725 300 zł na realizację działań programu. Mieszkańcy Lublina mogli również składać wnioski w zakresie: likwidacji barier transportowych, likwidacji barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym, likwidacji barier w poruszaniu się, pomocy w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej oraz pomocy w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

W strukturze Urzędu Miasta Lublin działa Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, które realizuje zadania z zakresu:

- współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie identyfikacji problemów i analizy potrzeb środowisk niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin,
- podejmowania i koordynowania działań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności i barier utrudniających osobom niepełnosprawnym funkcjonowania w społeczeństwie,
- opracowywania projektów służących poprawie warunków życia i integracji społecznej osób niepełnosprawnych,
- opiniowania aktów prawnych, w tym projektów uchwał Rady Miasta i zarządzeń Prezydenta dotyczących warunków życia i funkcjonowania osób niepełnosprawnych,
- udzielenia informacji o rodzajach i warunkach pomocy świadczonej dla osób niepełnosprawnych.

Obok realizacji ustalonych zadań, w 2013 r. Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych zorganizowało Konferencję „Wyrównywanie szans w dostępie do aktywnego życia dla wszystkich – Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych”, promującą wdrażanie Konwencji⁵⁷ i znaczenia jej ratyfikacji w ujęciu ogólnopolskim i lokalnym. Konferencja adresowana była do osób, instytucji i organizacji podejmujących lub mogących podejmować działania ukierunkowane na wspieranie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych aspektach życia, przyczyniających się do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością.

Jednostką organizacyjną miasta Lublin, przy pomocy której wykonywane są zadania samorządu gminnego i powiatowego z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej, jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie. Działalność MOPR finansowana jest ze środków własnych miasta oraz ze środków budżetu państwa. Duże znaczenie dla jego funkcjonowania mają również środki finansowe pozyskiwane z funduszy unijnych.

MOPR, zgodnie ze statutem, realizuje zadania własne i zlecone gminie, zadania własne i zlecone powiatowi, określone ustawami oraz zadania pomocy społecznej przyjęte do realizacji na podstawie zawartych porozumień i umów z organami administracji rządowej lub jednostkami samorządu terytorialnego. Zadania MOPR określają w szczególności: ustawa o pomocy społecznej⁵⁸, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁵⁹, ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych⁶⁰, ustawa o świadczeniach rodzinnych⁶¹, ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej⁶² oraz ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów⁶³. Duży nacisk położono również na współpracę ze środowiskiem lokalnym

⁵⁷ Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r., rząd Polski podpisał ją 20 marca 2007 r., ratyfikacja Konwencji przez Polskę miała miejsce 6 września 2012 r.

⁵⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.

⁵⁹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz.U. 2011 nr 149 poz. 887.

⁶⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776.

⁶¹ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz.U. 2003 nr 228 poz. 2255.

⁶² Ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej, Dz.U. 2005 nr 86 poz. 732.

⁶³ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, Dz.U. 2007 nr 192 poz. 1378.

w ramach Programu Aktywności Lokalnej Mieszkańców Miasta Lublin na lata 2009–2013⁶⁴. Zadania realizowane przez MOPR wpisują się w Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005–2013⁶⁵.

Do zadań Działu ds. Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie należy realizacja zadań określonych w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Dział ds. Osób Niepełnosprawnych MOPR koordynuje działania podejmowane przez jednostki miasta i organizacje pozarządowe na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez realizację Powiatowego programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Lublina, a także wspiera osoby niepełnosprawne w ich codziennym funkcjonowaniu w ramach dofinansowań ze środków PFRON⁶⁶. W Dziale realizowane są zadania finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych bezpośrednio skierowane do osób niepełnosprawnych oraz skierowane do nich za pośrednictwem organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych.

Do zadań realizowanych przez Dział ds. Osób Niepełnosprawnych w 2013 r. należały:

- dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych dla osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, usługi tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika dla osoby niepełnosprawnej,
- realizacja Programu na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin,
- realizacja pilotażowego programu *Aktywny Samorząd*.

W ramach zadań bezpośrednich dofinansowywane są: wyroby medyczne, będące przedmiotami ortopedycznymi i środki pomocnicze oraz sprzęt rehabilitacyjny, turnusy rehabilitacyjne, likwidacja barier technicznych, w komunikowaniu się i architektonicznych, usługi tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika, obszary w ramach pilotażowego programu *Aktywny samorząd*. Zadaniem skierowanymi do osób niepełnosprawnych za pośrednictwem jednostek prawnych, są natomiast warsztaty terapii zajęciowej, sport, kultura, rekreacja i turystyka, zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny i zadania zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym.

W 2013 r. wzrosła liczba zadań zleczanych fundacjom i organizacjom pozarządowym, a blisko 95% wnioskodawców otrzymało dofinansowanie na sprzęt rehabilitacyjny. Zmniejszyła się natomiast liczba

⁶⁴ Uchwała nr 549/XXVII/2008 Rady Miasta Lublin z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie przyjęcia i wdrożenia „Programu Aktywności Lokalnej Mieszkańców Miasta Lublin na lata 2009–2013”.

⁶⁵ Uchwała Nr 797/XXXIII/2005 Rady Miasta Lublin z dnia 8 września 2005 r. w sprawie „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005–2013”.

⁶⁶ Dane przekazane przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie.

innych form wsparcia, zwłaszcza zadań dofinansowanych bezpośrednio: uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych i likwidacji różnego rodzaju barier (por. tab. 35).

Tabela 35: Liczba wniosków ogółem złożonych na poszczególne zadania ze środków PFRON oraz liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie w 2013 r. o charakterze socjalnym

Nazwa zadania	Liczba wniosków		Rozpatrzone pozytywnie	
	2012	2013	2012	2013
Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych	2 122	2 220	1 981	309
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	102	123	92	84
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym	3 607	3 399	3 355	3 210
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się dla osób niepełnosprawnych	814	641	306	159
Tłumacz języka migowego i tłumacz - przewodnik	10	6	10	6
Zadania zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym	54	100	23	27
RAZEM	6 709	6 489	5 767	3 795

Źródło: Sprawozdania MOPR za 2012 i 2013 r.

Dział ds. Osób Niepełnosprawnych realizował również Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008–2013. Środki na realizację Programu pochodzą z budżetu miasta Lublin. W celu realizacji zadań publicznych i przyznania w 2013 r. dotacji dla organizacji pożytku publicznego ogłoszony został otwarty konkurs ofert na realizację następujących zadań publicznych:

- 1) Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania – 30 000 zł.
- 2) Świadczenie poradnictwa dla osób niepełnosprawnych – 8 000 zł.
- 3) Prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej – 55 000 zł.
- 4) Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi – 32 000 zł.
- 5) Rehabilitacja osób niepełnosprawnych – 138 000 zł – w tym, podzadanie:
 - Rehabilitacja społeczna – świadczenie usług asystenta osoby niepełnosprawnej – pilotaż – 56 000 zł.
- 6) Integracja osób niepełnosprawnych z mieszkańcami Lublina – 11 567 zł.
- 7) Programy promujące osiągnięcia osób niepełnosprawnych – 34 000 zł.
- 8) Umożliwienie zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego osobom niepełnosprawnym – 40 000 zł.
- 9) Łączna wysokość środków na realizację zadań publicznych przez organizacje pożytku publicznego wynosiła 348 567 zł. Środki, jakie zgodnie z zawartymi umowami zostały faktycznie przekazane, wyniosły 346 469 zł. Organizacje do końca roku wydatkowały kwotę 345 876,83 zł. Odbiorcami ośmiu zadań przewidzianych do realizacji przez organizacje pozarządowe było łącznie 172 954 osób.

W grudniu 2013 r. zakończono realizację projektu systemowego *Człowiek inwestycją w społeczeństwo*⁶⁷.

Nazwa beneficjenta	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny
Nazwa programu	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Działanie	7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
Całkowita wartość projektu	3 800 000,00 zł
Wartość dofinansowania	3 400 998,26 zł
Termin realizacji projektu	03.2008 r. – 12.2013 r.

Projekt realizowany był w partnerstwie z Miejskim Urzędem Pracy w Lublinie. Efektem realizacji projektu było udzielenie wsparcia 642 osobom korzystającym z usług MOPR poprzez wykorzystanie takich narzędzi, jak: kontrakt socjalny, usługa asystenta osoby niepełnosprawnej, indywidualny program usamodzielnień, program aktywności lokalnej oraz program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

Wszelkie inwestycje i przestrzeń publiczna są na bieżąco dostosowywane przy okazji realizacji każdej inwestycji drogowej poprzez budowę obniżonych krawężników. Urząd Miasta Lublin wraz z Zarządem Dróg i Mostów w Lublinie stale rozszerza zakres przystosowania przestrzeni publicznej dla osób niepełnosprawnych poprzez udźwiękowienie sygnalizacji świetlanych na drogowych przejściach dla pieszych, zmianę faktury czy koloru kontrastujących pasów przed wejściem na drogowe przejście dla pieszych czy dostosowanie infrastruktury drogowej.

W zakresie przystosowania przestrzeni publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych Wydział Inwestycji i Remontów Urzędu Miasta Lublin w 2013 r. zrealizował inwestycje polegające na⁶⁸: montażu dźwigów osobowych w Szkole Podstawowej nr 28 przy ul. Radości, Liceum Ogólnokształcącym nr 1 przy al. Racławickich, Zespole Szkół nr 12 przy ul. Sławinkowskiej oraz Gimnazjum nr 16 przy ul. Poturzyńskiej. Rozbudowano także Dom Pomocy Społecznej „Kalina” przy ul. Kalinowszczyzna 84.

Ponadto, Zarząd Dróg i Mostów zrealizował szereg inwestycji, spełniających warunki niezbędne do korzystania z dróg publicznych przez osoby niepełnosprawne:

- przebudowę Drogi Męczenników Majdanka – od istniejącej pętli przy Drodze Męczenników Majdanka do ul. Doświadczalnej oraz fragment ul. Doświadczalnej (od Drogi Męczenników Majdanka do ul. Jagiełły),
- przebudowę ul. Doświadczalnej na odcinku od pętli trolejbusowej przy ul. Jagiełły do al. Wincentego Witosa,
- rozbudowę ul. Abramowickiej,
- budowę dróg dojazdowych do obwodnicy Miasta Lublin – przedłużenie ul. Mełgiewskiej w kierunku węzła drogowego „Mełgiew” w ciągu dróg ekspresowych S12, S17 i S19,

⁶⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁶⁸ Dane przekazane przez Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin.

- kontynuację budowy ulic oznaczonych symbolami 4/1KDL-G, 5KDL-G, 6KDL-G, 7KDL-G oraz ul. Rataja (na odcinku od ul. Grygowej do granicy miasta),
- remont chodnika przy ul. Kruczkowskiego,
- przebudowę ulic: Filaretów, Głuskiej, Sławinkowskiej, Dożynkowej, Jana Sawy, Drogi Męczenników Majdanka na odcinku od ul. Grabskiego do zaprojektowanej zatoki autobusowej przy ul. Grenadierów,
- budowę ul. Romanowskiego.

Na przebudowywanych i nowych sygnalizacjach świetlnych montowano sygnalizatory akustyczne z automatyką regulacyjną (ul. Krańcowa, al. Andersa – ul. Zawilcowa, ul. Krochmalna przy ul. Włóściańskiej), czy przyciski dla osób z niepełnosprawnością z sygnalizacją dźwiękową, wibracyjną oraz opisem geometrii skrzyżowań za pomocą komunikacji dotykowej (skrzyżowanie ul. Głębokiej z ul. Filaretów). Ponadto w ramach bieżącego utrzymania ulic w 2013 r. wykonano szereg obniżek krażeńników na ulicach: Szafirowej, Bydgoskiej, Jana Sawy, Orkana, Trześniowskiej, Tumidajskiego, Żmigród, Kiepury, Bolesława Śmiałego, Nowy Świat, Droga Męczenników Majdanka (od ul. Lotniczej do ul. Władysława Grabskiego), Adama Mickiewicza, Łukowskiej, Zemborzyckiej, Langiewicza, Kasztanowej, Bazylianówce.

W 2013 r. na terenie miasta wyznaczono 14 nowych miejsc parkingowych – kopert⁶⁹. Łącznie wg stanu na dzień 31.12.2013 r. w Lublinie funkcjonowało 319 miejsc postojowych dla osób niepełnosprawnych.

WSPARCIE DLA RODZIN

Przyjazność miasta powinna przejawiać się także nadaniem wysokiego priorytetu różnym formom wspierania rodzin. W Lublinie funkcjonuje rozbudowany system wspierania rodzin oraz różne formy pieczy zastępczej. Miasto posiada system rodzin zastępczych, funkcjonują liczne placówki opiekuńczo-wychowawcze. W dyspozycji pozostają także jednostki pełniące funkcje profilaktyczne i doradcze oraz zapewniające wsparcie w sytuacji kryzysowej. Wsparcie zostało również zapewnione usamodzielniającym się wychowankom rodzin zastępczych jak również placówek opiekuńczo-wychowawczych.

W styczniu 2013 r. Urząd Miasta rozpoczął drugą już edycję *Programu „Rodzina Trzy Plus”*⁷⁰. Jego celem jest ułatwianie dużym rodzinom dostępu do dóbr kultury, sportu, rekreacji oraz do usług i towarów oferowanych przez jednostki organizacyjne i instytucje kultury Urzędu Miasta Lublin oraz podmioty zewnętrzne, a także promowanie pozytywnego wizerunku dużej rodziny, zwiększenie szans rozwoju dla dzieci i młodzieży wychowującej się w takiej rodzinie i zbudowanie przychylnego klimatu lokalnego dla dużych rodzin, a tym samym przeciwdziałanie niekorzystnej sytuacji demograficznej miasta Lublin. Do końca 2013 r. wydano 3 793 karty „Rodzina Trzy Plus”, co oznacza, że z programu skorzystało 16%

⁶⁹ Dane przekazane przez Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin.

⁷⁰ [Strona internetowa](#) Programu „Rodzina Trzy Plus”.

uprawnionych rodzin. W programie uczestniczą 74 podmioty, z czego 17 to jednostki organizacyjne miasta, a 57 to podmioty niepubliczne.

Polityka rozwoju miasta powinna również uwzględniać szczególne potrzeby osób starszych. Dalsze trwanie życia ulega ciągłemu wydłużaniu się. W podregionie lubelskim przeciętne dalsze trwanie życia osób urodzonych w 2013 r. wynosiło 81,6 lat dla kobiet i 73,6 lat dla mężczyzn, przewyższając średnią ogólnopolską o pół roku. Dane GUS dotyczące liczby mieszkańców Lublina wskazują, że począwszy od 2008 r., procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej populacji przewyższył odsetek osób w przedprodukcyjnym (por. ramka 2). Starzenie się społeczeństwa jest zjawiskiem występującym zarówno w skali ogólnopolskiej, jak i europejskiej. Rola osób starszych w funkcjonowaniu życia społecznego będzie coraz istotniejsza, a problemy i potrzeby tej grupy coraz silniej odczuwalne. Biorąc to pod uwagę Urząd Miasta Lublin propaguje inicjatywy dotyczące rozwijania warunków dla godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób starszych.

WSPARCIE
OSÓB
STARSZYCH

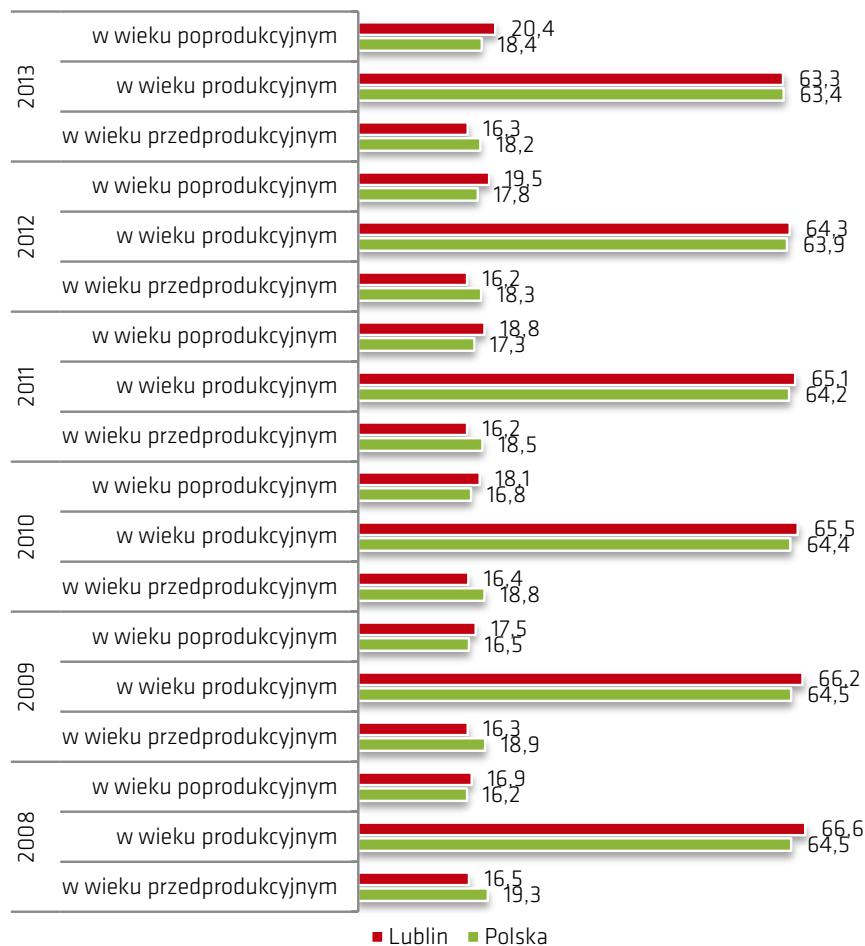
Uchwałą Rady Miasta Lublin został przyjęty Program Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015⁷¹. W Lublinie realizuje się szereg działań skierowanych do seniorów. Jednym z nich jest „Bank czasu” – wolontariat osiedlowy. To pilotażowy program, który zakładał zorganizowanie pomocy sąsiedzkiej na rzecz osób potrzebujących wsparcia. Inicjatywa polegała na pozyskiwaniu danych osób oferujących chęć świadczenia pomocy w ramach wolontariatu. Wolontariusze zgłoszeni do „Banku czasu” deklarują określone formy wsparcia na rzecz innych, np. zakupy, pomoc w odrabianiu lekcji, wspólne uczestnictwo w imprezach kulturalnych. Program realizowała Filia Nr 3 MOPR w Lublinie przy współpracy z partnerami, w ramach organizowania społeczności lokalnej Osiedla im. A. Mickiewicza.

Kolejną inicjatywą było utworzenie Świetlicy dla Seniorów w Lublinie przy ul. Puchacza 6. Swoją ofertę kieruje do osób starszych, chorych, niepełnosprawnych, chcących żyć w sposób aktywny. W świetlicy zorganizowano również kąciak zdrowia, w ramach którego każdy senior może na bieżąco kontrolować poziom ciśnienia krwi, cukru i wagi ciała. Ponadto, w ramach jej działalności organizowane są imprezy okolicznościowe, spotkania integracyjne i wycieczki krajoznawcze.

⁷¹ Uchwała nr 685/XXVII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 17 stycznia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015.

Mając na uwadze fakt, że dalsze trwanie życia (w momencie urodzenia) ulega ciągłemu wydłużaniu się (w 2013 r. w Polsce dla kobiet wynosiło 81,1 lat zaś dla mężczyzn 73,1), co jest zjawiskiem dobrze odbieranym osobiście (żyjemy dłużej), należy jednak pamiętać o negatywnej tendencji starzenia się społeczeństwa. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Polski na przestrzeni lat 2008–2013 systematycznie zmniejszał się, zaś odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł o 2,2 p.p.

Wykres 4: Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i Lublinie (%)

Ramka 2:
Starzenie się społeczeństwa jako problem ogólnokrajowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W ramach realizacji Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015, w marcu 2013 r. został ogłoszony otwarty konkurs ofert na realizację zadań służących aktywizacji i integracji osób w podeszłym wieku zamieszkujących na terenie Lublina. W wyniku konkursu wyłoniono 4 podmioty, które realizowały dwa zadania: „podejmowanie działań mających na celu integrację i aktywizację społeczną seniorów” oraz „realizacja przedsięwzięć prezentujących pozytywny wizerunek seniora i promujących twórczość artystyczną osób starszych”.

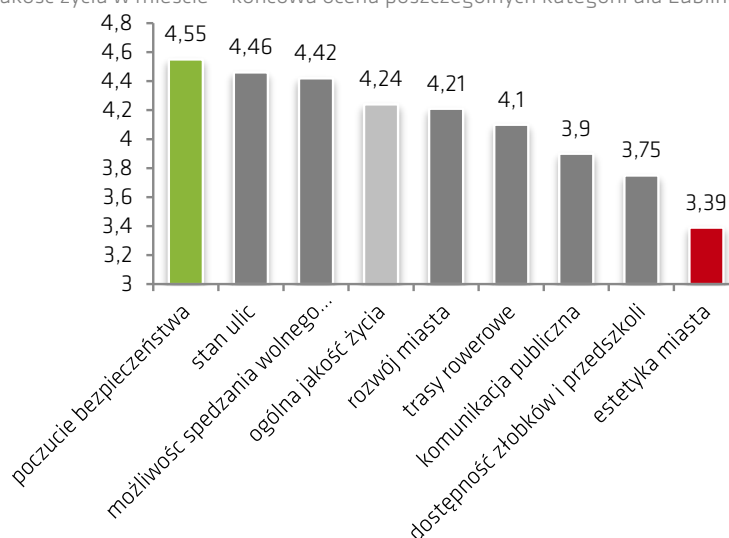
Miasto Lublin zostało laureatem Konkursu „Dobry Klimat dla Rodziny”, ogłoszonego przez Prezydenta Bronisława Komorowskiego z Małżonką w 2012 r. Konkurs ma na celu wyróżnienie gmin i po-

wiatów podejmujących szczególnie wartościowe inicjatywy w zakresie polityki prorodzinnej oraz promocję dobrych praktyk dotyczących wspierania rodzin. Lublin był jednym z 5 najwyższej ocenionych samorządów w kategorii Inicjatywy międzypokoleniowe – został doceniony za wielopłaszczyznową i konsekwentną aktywność kreującą pozytywny wizerunek seniora.

Urząd Miasta Lublin podejmując działania międzypokoleniowe ściśle współpracuje z różnymi organizacjami i instytucjami: Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie, przedszkolami, szkołami podstawowymi i gimnazjami, uczelniami wyższymi, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, domami pomocy społecznej, domami kultury, klubami osiedlowymi, zakładami opieki zdrowotnej, itp. Działania podejmowane są również we współpracy z Radami Dzielnic, dzięki czemu ich zakres odpowiada na potrzeby i oczekiwania społeczności lokalnej. W akcje promocyjne włączane są lokalne media. Działania podejmowane są w stałej współpracy z Pełnomocnikiem Prezydenta Miasta Lublin do Spraw Seniorów oraz Społeczną Radą ds. Seniorów. Z każdym rokiem w realizowane inicjatywy włącza się coraz więcej mieszkańców.

Ankieterzy z firmy MillwardBrown spytali mieszkańców poszczególnych miast o ocenę komunikacji publicznej, stanu ulic, tras rowerowych, poczucia bezpieczeństwa, dostępności żłobków i przedszkoli, estetyki miasta, oferty spędzania wolnego czasu i rozwoju miasta. W sondażu na zlecenie Gazety Wyborczej mieszkańcy wystawiali oceny w każdej kategorii w skali od 1 do 6. Poniższy wykres przedstawia wyniki, jakie uzyskał w badaniu Lublin.

Wykres 5: Jakość życia w mieście – końcowa ocena poszczególnych kategorii dla Lublina w 2013 r.

Źródło: Badania przeprowadzone przez MillwardBrown w dn. 24.10-16.11.2013 r., metoda CAT

Mieszkańcy Lublina najwyższej ocenili kategorię „poczucie bezpieczeństwa”, przyznając jej 4,55 punktów. Wysokie noty przyznano również „stanowi ulic” oraz „możliwości spędzania wolnego czasu” (odpowiednio: 4,46 i 4,42). Najniższy wynik – 3,39 – dotyczył „estetyki miasta”, dość nisko w porównaniu do innych kategorii oceniono również „dostępność żłobków i przedszkoli” (3,75). Ogólną jakość życia w mieście oceniono na 4,24 w sześciostopniowej skali. W tej kwestii, w grupie 23 miast poddanych badaniu, Lublin zajął 17. miejsce.

Ramka 3:
Jakość życia
w mieście

Analiza mierników podporządkowanych celowi B.2. Zwiększenie komfortu życia prowadzi do wniosku, że Lublin pod wieloma względami oferuje wysoką jakość życia swoim mieszkańcom. Sytuacja mieszkaniowa poprawia się, o czym świadczy zwłaszcza rosnąca powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na mieszkańca i wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne. Płace uzyskiwane w mieście pozwalają na zakup większej powierzchni niż w największych miastach wojewódzkich, co może być czynnikiem zachęcającym młodych ludzi do pozostania w mieście. Lublin jest miastem bezpiecznym, co potwierdza zarówno niska i malejąca liczba przestępstw, jak i wysokie poczucie bezpieczeństwa deklarowane przez mieszkańców w badaniu ankietowym. Pod względem dostępności opieki szpitalnej sytuacja w Lublinie jest relatywnie dobra na tle kraju.

Mieszkańcy znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej mogą liczyć na wsparcie w ramach pomocy społecznej. Pod względem obciążenia placówek stacjonarnej pomocy społecznej i struktury ich beneficjentów nie odnotowano istotnych zmian. Na pozytywną ocenę zasługuje rozbudowa Domu Pomocy Społecznej „Kalina”, możliwa dzięki pozyskaniu środków zewnętrznych. Zmienia się charakter polityki wobec osób niepełnosprawnych. W 2013 r. ograniczono wydatki na niektóre formy wsparcia indywidualnego, natomiast rośnie znaczenie pomocy udzielanej za pośrednictwem różnego rodzaju instytucji, w tym zwłaszcza fundacji i organizacji pozarządowych. Miasto Lublin realizuje również własną politykę prorodzinną i senioralną. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że różne dziedziny polityki społecznej mają coraz częściej charakter programowy, realizowany w oparciu o wieloletnie programy, co stwarza szansę na osiągnięcie lepszych efektów niż w sytuacji, gdy dominują działania doraźne.

Wprawdzie pod wieloma analizowanymi aspektami w 2013 r. nastąpiła poprawa, jednak osiągnięcie celu „zwiększenie komfortu życia” zależy od utrzymania pozytywnych zmian w dłuższym horyzoncie czasowym, gdyż dopiero takie będą odczuwalne przez szerokie grono mieszkańców. Wydaje się również, że ocena realizacji tego celu powinna w większym stopniu niż gdzie indziej uwzględniać opinie mieszkańców wyrażone w badaniach ankietowych. Warto także zwrócić uwagę na liczne, dwukierunkowe powiązania tego celu z innymi obszarami i celami Strategii Lublin 2020. Poprawa sytuacji mieszkaniowej i materialnej zależy przede wszystkim od sytuacji na rynku pracy, bezpieczeństwo publiczne może zachęcać inwestorów do lokalizacji działalności gospodarczej, a szeroko rozumiany komfort życia może przyczyniać się do przyciągania i zatrzymywania talentów w Lublinie. Zwiększenie jakości życia wymaga dalszej poprawy estetyki miasta i funkcjonowania komunikacji publicznej, przyporządkowane do celów: B.1. Poprawa infrastruktury technicznej i B.3. Dbałość o kulturę przestrzeni.

B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni

Przestrzeń jest nieodnawialnym zasobem miasta, dlatego należy ją traktować ze szczególną odpowiedzialnością wobec przeszłych i przyszłych pokoleń, by harmonijnie zaspokajała ludzkie potrzeby. Jest to wyzwanie dla planowania przestrzennego, które powinno być na tyle intensywne aby wyprzedzić i przeważać presję zmian przestrzennych ze strony inwestorów i naturalnych procesów demograficznych czy rozwojowych. Wysoka kultura przestrzeni oznacza racjonalne i przemyślane gospodarowanie przestrzenią, a także dbłość o jej estetykę i piękno z priorytetowym traktowaniem walorów historycznych, krajobrazowych i ekologicznych. Cechami takiego otoczenia są m.in.: dostępność pieszo i rowerem codziennych celów podróży, wygodna i estetyczna mała architektura, obecność sztuki publicznej, brak hałasu akustycznego i wizualnego, możliwość łatwego obcowania z naturą i historią, urozmaicone widoki i obecność panoram, dobre warunki do rekreacji, atrakcyjne miejsca spotkań, dbłość o estetykę w dużej i małej skali, czytelny układ urbanistyczny.

Analizując realizację celu B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności pokazano pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego, następnie informacje o liczbie pojazdów, miejscach parkingowych i terenach zielonych. Za pomocą wskaźnika opisowego przedstawiono działalność Urzędu Miasta na rzecz rewitalizacji i wzmacniania wartości kulturowych przestrzeni miejskiej. Oceniając działania w tym zakresie warto zwrócić uwagę na synergię z innymi celami: kultura przestrzeni integruje cele: B.1. Poprawa infrastruktury technicznej, B.2. Zwiększenie wygody życia i B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego. Wieloaspektowy charakter działań w tym zakresie stanowi zarazem wyzwanie dla polityki publicznej, gdyż wymaga współpracy wielu operatorów zarządzających różnymi rodzajami szeroko rozumianej infrastruktury na wspólnej przestrzeni.

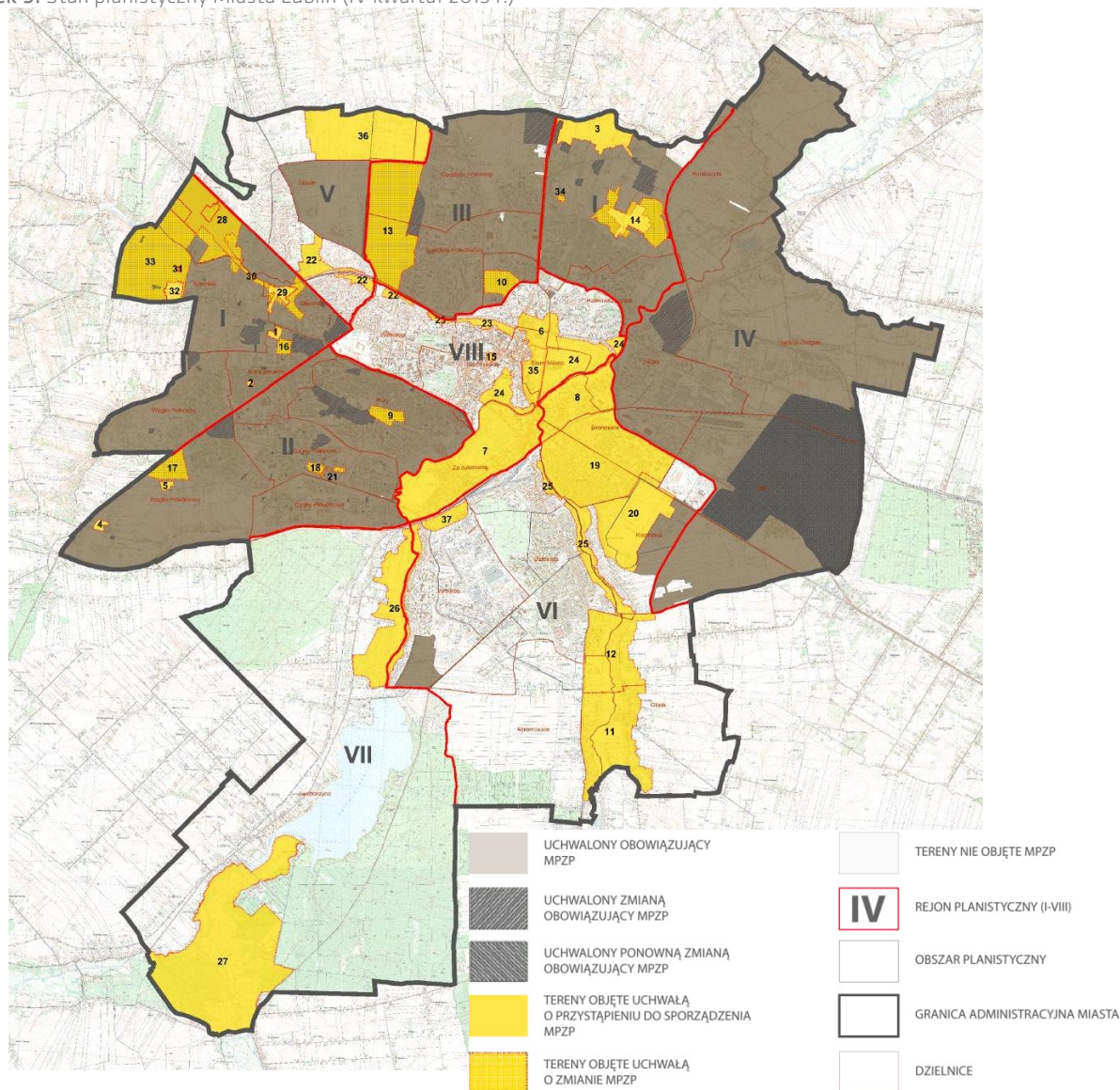
Podstawowym narzędziem dla ustalenia przeznaczenia obszarów miasta oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Plany miejscowe obejmują wycinki obszaru gminy i są szczegółowym opracowaniem określającym przyrodnicze, społeczne, ekonomiczne i kulturowe warunki ich przestrzennego zagospodarowania oraz cele i zasady polityki przestrzennej. W 2013 r. pokrycie powierzchni miasta obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego wyniosło 43,1% (por. tab. 36). Warto zwrócić uwagę, że średnia dla miast wojewódzkich wyniosła 38,8%. Stan planistyczny miasta przedstawiono na rysunku 9. Obszary z planem zagospodarowania to przede wszystkim dzielnice położone w zachodniej, wschodniej i północnej części miasta. Uchwalone w 2013 r. zmiany oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmowały łącznie pow. 89,24 ha i dotyczyły m.in. obszarów w rejonie al. Kraśnickiej, ul. Nałęczowskiej i ul. Wojciechowskiej, Rogatki Warszawskiej czy Cmentarza Komunalnego na Majdanku. Trwały również prace nad planami dla kolejnych obszarów, z których znaczna część jest położona bliżej centrum miasta, a więc charakteryzuje się starszą i bardziej zagęszczoną zabudową. Łączna powierzchnia opracowywanych planów wynosi 2 139,32 ha, co stanowi 14,5% powierzchni miasta.

Tabela 36: Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)

	2012	2013
Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)	45,4	43,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

Rysunek 9: Stan planistyczny Miasta Lublin (IV kwartał 2013 r.)

Źródło: Materiały Wydziału Planowania Urzędu Miasta Lublin

Na jakość przestrzeni wpływa m.in. liczba pojazdów poruszających się po drogach miasta. W 2013 r. wyniosła ona 196 850 co stanowiło o 3,25% więcej niż w 2012 r. (por. tab. 37).

Tabela 37: Liczba pojazdów zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów

	2012	2013
Pojazdy ogółem	190 648	196 850

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

Zwiększeniu się liczby pojazdów towarzyszył wzrost wskaźników związanych z pojazdami samochodowymi (por. tab. 38), jednak na tle pozostałych miast wojewódzkich Lublin charakteryzuje się relatywnie niską liczbą pojazdów w stosunku do liczby ludności. Liczba samochodów osobowych na 1 000

ludności wzrosła o 5,2%, liczba samochodów ciężarowych na 1 000 ludności – o 0,6%, zaś analogiczny wskaźnik dla motocykli – o 7,3%.

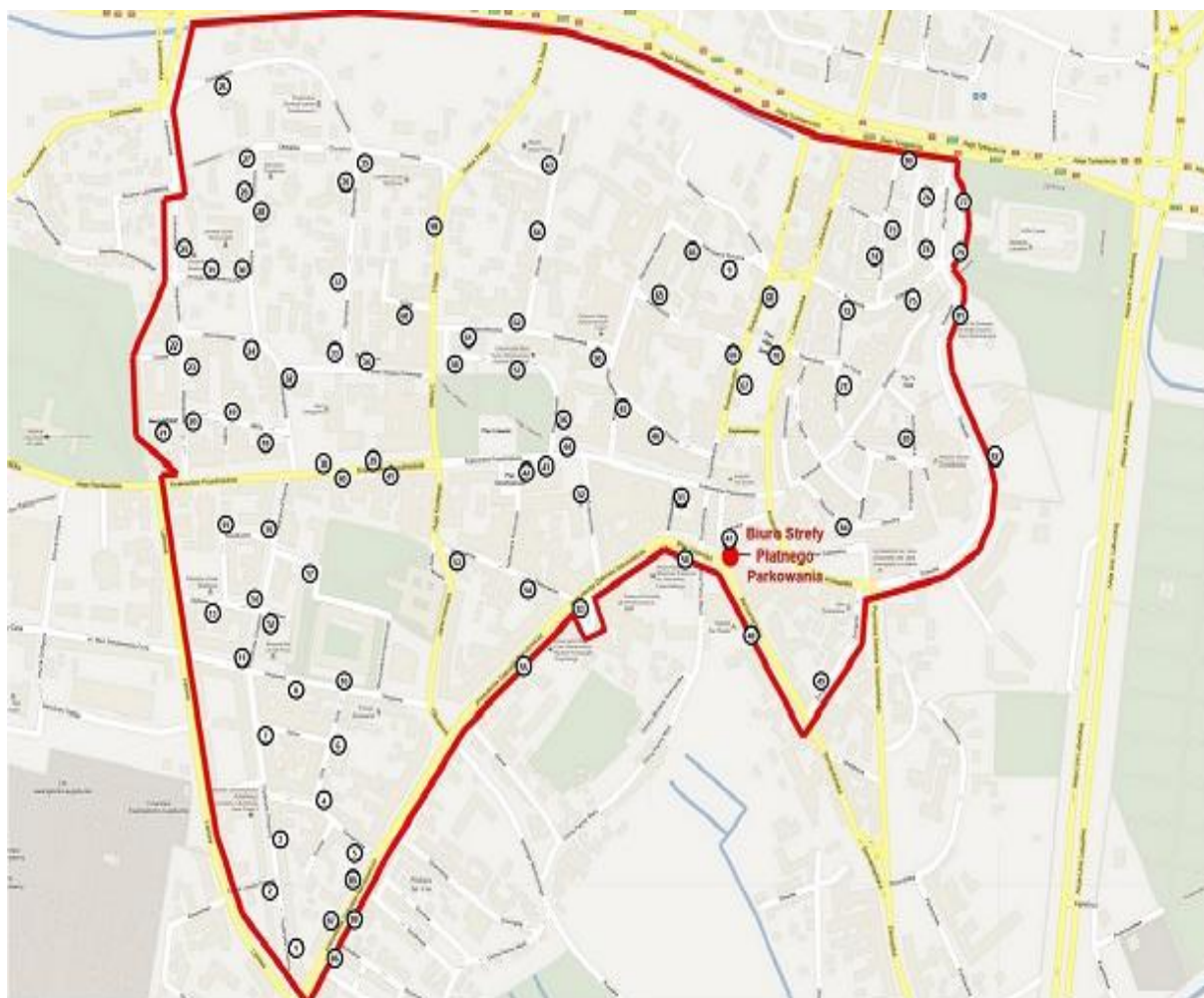
Tabela 38: Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki

	2012	2013
Samochody osobowe na 1 000 ludności	425,0	446,9
Samochody ciężarowe na 1 000 ludności	88,0	88,5
Motocykle na 1 000 ludności	17,8	19,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Zarząd Dróg i Mostów w Lublinie nie prowadzi ewidencji wszystkich miejsc postojowych zlokalizowanych na terenie miasta. Liczba miejsc w strefie płatnego parkowania w 2013 r. wyniosła około 1 700. W 2013 r. odnotowano ok. 1 750 000 transakcji w parkomatach oraz 13 530 transakcji przez telefony komórkowe. Ponadto sprzedano: 3 257 abonamentów miesięcznych, 116 półrocznych, 12 rocznych, 852 abonamenty mieszkańca i 371 abonamentów osoby niepełnosprawnej.

Rysunek 10: Funkcjonowanie strefy płatnego parkowania w Lublinie w 2013 r.

Źródło: Materiały Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie

W 2013 r. wpływy do budżetu z tytułu funkcjonowania strefy płatnego parkowania osiągnęły kwotę 4 982 000 zł. Prowizja operatora (pokrywająca wszelkie koszty działalności strefy) wyniosła

2 153 000 zł. Szczegółowe informacje dotyczące granic strefy płatnego parkowania w Lublinie oraz lokalizacji parkomatów zostały zaprezentowane na rysunku 10.

Pod względem powierzchni terenów zielonych w stosunku do całkowitego obszaru miasta, Lublin z wynikiem 5,7% należy do najbardziej zielonych miast wojewódzkich. W 2013 r. w mieście istniało 8 parków spacerowo-wypoczynkowych, a także 53 zieleńce (por. tab. 39). Łączna powierzchnia terenów zieleni pozostających w gestii samorządu liczyła 306,1 ha. W porównaniu do 2012 r., obszary zieleni powiększyły się o 0,7 ha.

Tabela 39: Tereny zieleni w gestii samorządu

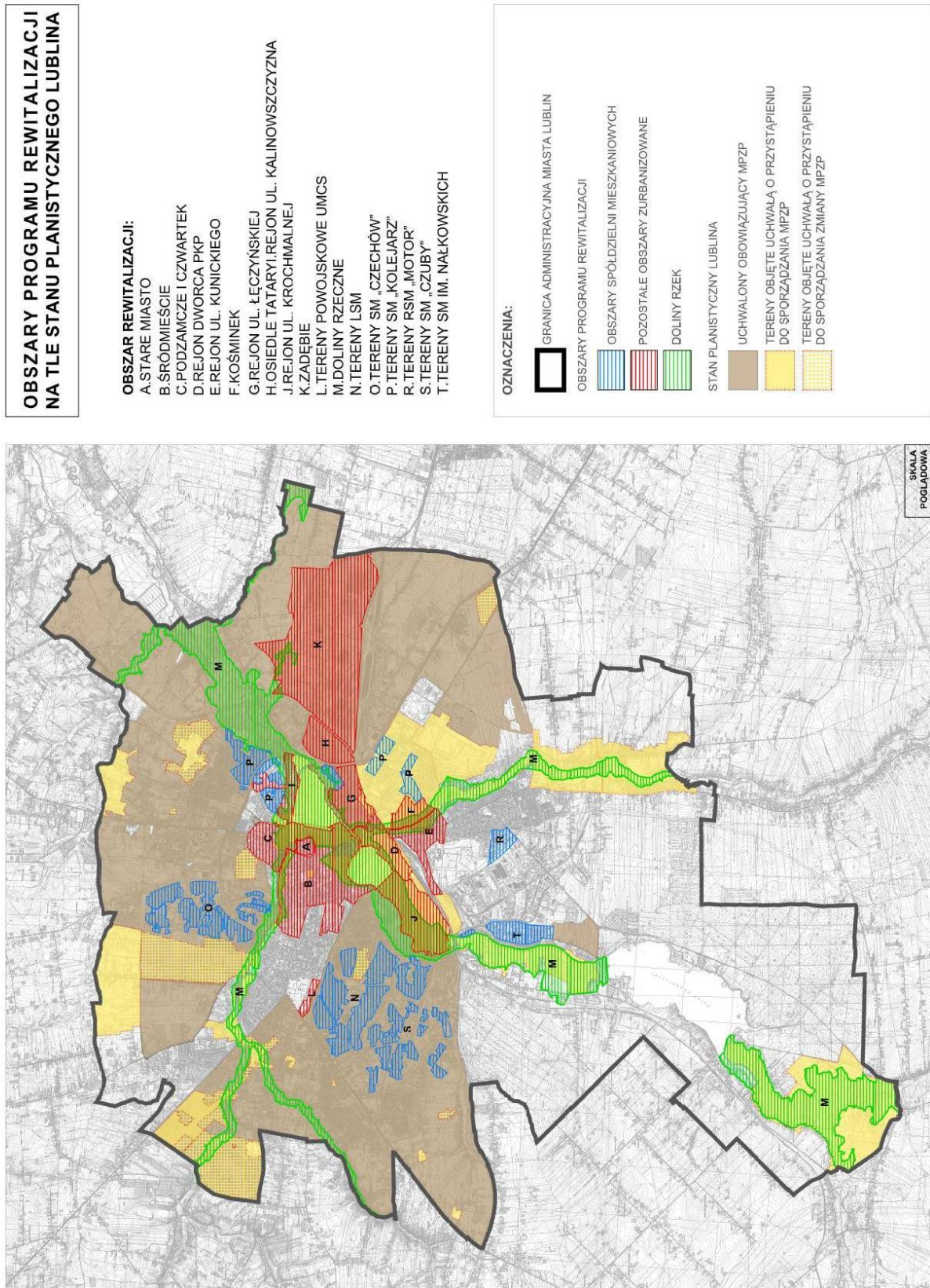
	2012	2013
Obiekty		
Parki spacerowo-wypoczynkowe	8	8
Zieleńce	53	53
Tereny zieleni osiedlowej	-	-
Powierzchnia (ha)		
Parki spacerowo-wypoczynkowe	140,4	140,4
Zieleńce	105,0	105,0
Tereny zieleni osiedlowej	60,0	60,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

Obszary miasta o szczególnych potrzebach rozwojowych zostały objęte Programem Rewitalizacji⁷². Ich rozmieszczenie na tle stanu planistycznego miasta zaprezentowano na rysunku 11.

⁷² Uchwała nr 752/XXXIII/2009 Rady Miasta Lublin z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina.

Rysunek 11: Obszary programu rewitalizacji na tle stanu planistycznego Lublina

W dziedzinie rewitalizacji zrealizowano następujące projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej (okres programowania 2007–2013)⁷³:

1) *Rewaloryzacja Ogrodu Saskiego w Lublinie*⁷⁴

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013
Całkowita wartość projektu	12 715 352,12 zł
Wartość dofinansowania	7 345 252,52 zł
Termin realizacji projektu	02.07.2009 r. – 31.12.2013 r.

Zasadniczym celem projektu było przywrócenie funkcji społecznych, kulturalnych i turystycznych rozległemu obszarowi (12,79 ha) Ogrodu Saskiego założonego w 1837 r., będącego zabytkiem sztuki ogrodowej województwa lubelskiego. W ramach realizacji projektu wykonano nowe nawierzchnie na istniejących i projektowanych placach, alejach i ścieżkach, zbudowano schody terenowe i pochylnie oraz wyremontowano ogrodzenie parku. Dokonano rewaloryzacji zieleni parkowej przywracającej Ogrodowi Saskiemu pierwotny układ i charakter. Wykonane zostały także elementy małej architektury (m.in. wymiana ławek i koszy, remont placu zabaw, polegający na wymianie nawierzchni i zużytych urządzeń oraz zmianie aranżacji funkcjonalnej i przestrzennej), modernizacja układu wodnego oraz remont szaleńców miejskich. W ramach projektu realizowane były prace związane z muszlą koncertową, zainstalowano także kamery do prowadzenia całodobowego monitoringu. Widocznym efektem realizacji projektu jest przede wszystkim zwiększenie atrakcyjności terenów zielonych Ogrodu Saskiego, co stworzyło odpowiednie warunki do spędzenia w nim czasu wolnego, a także przyczyniło się do poprawy walorów estetycznych Lublina. Dodatkowo wybudowana infrastruktura zapewniła powszechny dostęp do Internetu osobom odwiedzającym Ogród Saski. Skorygowane ciągi komunikacyjne umożliwiają swobodny dostęp do wszystkich zakątków ogrodu osobom o ograniczonych możliwościach ruchowych.

2) *Konserwacja najcenniejszych zabytków Lublina – Kaplicy Trójcy Świętej i zabudowy wzgórza zamkowego oraz Bramy Krakowskiej*⁷⁵

Nazwa beneficjenta	Muzeum Lubelskie w Lublinie
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013
Całkowita wartość projektu	13 162 450,91 zł
Wartość dofinansowania	7 891 372,99 zł
Termin realizacji projektu	30.12.2009 r. – 31.07.2013 r.

Zrealizowany projekt to drugi etap największych w historii Muzeum Lubelskiego kompleksowych prac budowlanych, remontowych, konserwatorskich, modernizacyjnych oraz adaptacyjnych dla potrzeb działalności muzealnej i dla podniesienia standardów obsługi zwiedzających. Prace objęły historyczną zabudowę wzgórza zamkowego wraz z Kaplicą Trójcy Świętej oraz zabytkową Bramę Krakowską. W ramach projektu dokonano konserwacji gotyckiej elewacji zewnętrznej, zabezpieczono sklepienia

⁷³ Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

⁷⁴ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁷⁵ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

prezbiterium, wyremontowano pomieszczenia podziemi i krypt, wymieniono system klimatyzacji oraz specjalistyczne oświetlenie, wyremontowano dach obiektu oraz zbudowano podjazd dla niepełnosprawnych. Przy realizacji projektu zastosowano najnowsze technologie budowlane i konserwatorskie.

Efektywne zarządzanie ładem przestrzennym wymaga wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych, zgodnie z ideą budowy inteligentnego miasta (*smart city*). W 2013 r. kontynuowano realizację projektu *Opracowanie i wdrożenie systemu informacji przestrzennej dla Miasta Lublin*⁷⁶, którego zakończenie zaplanowano na 2015 r. Jego realizacja pozwoli na zwiększenie dostępności wiarygodnych informacji odnośnie przestrzeni miasta i zachodzących w niej zjawisk (gospodarczych, społecznych, decyzji administracyjnych). System Informacji Przestrzennej Lublina zostanie ściśle powiązany ze strukturami i zasobami (bazami) danych prowadzonymi przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Marszałka Województwa Lubelskiego, starostów powiatowych, burmistrzów oraz wójtów z obszarów wchodzących w skład przyszłego Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego. Przedsięwzięcie znacznie usprawni funkcjonowanie administracji publicznej.

Kolejnym projektem kontynuowanym w 2013 r., współfinansowanym ze środków UE, była *przebudowa ul. Narutowicza wraz z ulicami przyległymi (etap I) oraz adaptacja budynku przy ul. Narutowicza 32a na potrzeby Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. T. Szeligowskiego w Lublinie*⁷⁷, którego realizację zaplanowano na koniec 2014 r. Przebudowa ul. Narutowicza i okolicznych ulic przyczyni się do usprawnienia komunikacyjnego tej okolicy, natomiast remont budynku przy ul. Narutowicza 32a doda obiektowi walorów estetycznych oraz przyczyni się do podwyższenia standardu funkcjonalności edukacyjnej Szkoły Muzycznej.

Za największe osiągnięcie w ramach realizacji celu B.3. Dbałość o kulturę przestrzeni w 2013 r. należy uznać zakończenie dwóch, bardzo istotnych dla Lublina i jego mieszkańców, projektów rewitalizacyjnych: Rewaloryzacji Ogrodu Saskiego oraz Konserwacji najcenniejszych zabytków Lublina – Kaplicy Trójcy Świętej i zabudowy wzgórza zamkowego oraz Bramy Krakowskiej. Przyczyniły się one do poprawy estetyki Lublina oraz podniesienia jego walorów historycznych, krajobrazowych i ekologicznych, wpływając również na poczucie dumy lublinian ze swojego miasta. Atutem Lublina jest wysoki na tle innych miast udział terenów zielonych. Pod względem pokrycia obszaru miasta planami zagospodarowania Lublin także wypada dobrze na tle innych miast wojewódzkich. W analizowanym roku nie odnotowano zwiększenia objęcia miasta planami zagospodarowania przestrzennego, ale trwające prace na nowymi planami, obejmującymi także centralne części miasta, rokują wzrost tego wskaźnika w nadchodzących latach. W Lublinie odnotowano wzrost liczby samochodów, jednak funkcjonująca na terenie

⁷⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁷⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

miasta strefa płatnego parkowania pozwala na zmniejszenie natężenia ruchu i jego negatywnych skutków w centralnej części miasta. Wzrost natężenia ruchu stwarza presję na infrastrukturę transportową (cel B.1. Poprawa infrastruktury technicznej), stanowiąc zarazem wyzwanie dla planowania przestrzennego w mieście.

B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego

Czas wolny mieszkańców to naturalne zasoby lokalnej społeczności, o które toczy się gra rynkowa pomiędzy wieloma podmiotami próbującymi pozyskać te zasoby dla konsumpcji proponowanych przez siebie usług, szczególnie w sektorze nowych mediów. Szanując wolne wybory mieszkańców oraz działając w trosce o zdrowie mieszkańców i zachowanie lokalnej tożsamości, miasto powinno tworzyć jak najatrakcyjniejszą ofertę spędzania czasu wolnego w swojej przestrzeni oraz infrastrukturze, opierając się na swoich zasobach kulturowych i społecznych. Oferta ta ma za zadanie wspierać wszechstronny osobowy i fizyczny rozwój mieszkańców. Uczestnictwo w sporcie i kulturze zalicza się zatem ważnych ludzkich potrzeb, których zaspokojenie podnosi zadowolenie z życia.

Oceniając możliwości spędzania czasu wolnego za pomocą różnych mierników należy mieć na uwadze, że oferta miasta w tym obszarze ma bardzo interdyscyplinarny charakter, jest kreowana przez szerokie grono podmiotów i nierzadko wymaga międzysektorowej współpracy. Zaproponowane wskaźniki ilościowe i opisowe nie powinny być więc traktowane jako próba oddania pełni możliwości spędzania czasu wolnego, z góry skazana na niepowodzenie, ale raczej jako zarys oferty dostępnej w mieście i inspirację do podejmowania kolejnych działań. W prezentowanej części w pierwszej kolejności przeanalizowano wskaźniki ilościowe: liczbę kin, widzów i seansów, informacje o muzeach i zwiedzających, dane o działalności bibliotek oraz liczbę obiektów i klubów sportowych wraz z najważniejszymi osiągnięciami sportowymi lublinian. Wskaźniki opisowe obejmują szerokie spektrum zagadnień: strukturę instytucji kultury, walory miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego, ofertę sportowo-rekreacyjną miasta i działalność wspierającą różnorodność kulturową. W prezentowanym raporcie zwrócono uwagę na realizowane projekty w zakresie infrastruktury sportowej, zasygnalizowano znaczenie Strategii Rozwoju Kultury na lata 2013–2020 i przedstawiono wykaz jednostek organizacyjnych województwa i miasta działających w obszarze kultury. Następnie opisano najważniejsze działania Miejskiego Konserwatora Zabytków i zaprezentowano projekty w zakresie wspierania dziedzictwa kulturowego współfinansowane ze środków unijnych oraz najważniejsze produkty turystyczne miasta Lublin.

Oferta wspierania rozwoju kultury czasu wolnego jest ściśle zależna od infrastruktury kulturowej i społecznej. W 2013 r. w Lublinie funkcjonowało 6 kin, które udostępniały 20 sal (o 7 więcej niż w 2012 r.) z 3 767 miejscami na widowni (o 45% więcej niż w roku poprzednim). Informacje o kinach w mieście zaprezentowano w tabeli 40. Rozbudowa obiektów kinowych doprowadziła do obniżenia wskaźnika liczby ludności na 1 miejsce w kinach stałych (o 31,8%). Niestety towarzyszyły temu spadki liczby seansów (o 11,3%) i widzów (o 10%).

Tabela 40: Działalność kin

	2012	2013
Ogółem kina	6	6
Sale	13	20
Miejsca na widowni	2 598	3 767
Seanse ogółem	23 133	20 526
Widzowie ogółem	731 684	658 162
Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	133,83	91,21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W 2013 r. zmniejszyła się o 2 liczba muzeów oraz ich oddziałów funkcjonujących w Lublinie. Do najpopularniejszych obiektów muzealnych należały: Muzeum Lubelskie, Państwowe Muzeum na Majdanku oraz Muzeum Wsi Lubelskiej (por. tab. 42). Muzeum Lubelskie odwiedziło ponad 220 tys. osób, o 25,7% więcej niż w 2012 r. Frekwencja w Muzeum Wsi Lubelskiej była niższa o 5%, a w Muzeum na Majdanku – o 0,6%. Według danych GUS, liczba zwiedzających w muzeach wzrosła o 12,9%.

Tabela 41: Liczba muzeów

	2012	2013
Muzea łącznie z oddziałami	8	6
Oddziały	4	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Tabela 42: Frekwencja w najczęściej odwiedzanych muzeach w Lublinie (w tys.)

	2012	2013
Muzeum Lubelskie	175,5	220,6
Państwowe Muzeum na Majdanku	101,3	100,7
Muzeum Wsi Lubelskiej	70	66,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin

W Lublinie istniało 41 bibliotek i ich filii, posiadających w swoich zbiorach ponad 900 tys. książek. W 2013 r. powstała jedna nowa placówka biblioteczna, a księgozbiór bibliotek zwiększył się o 3,3%. Powiększono również zbiory elektroniczne. Rozwojowi bibliotek towarzyszył wzrost liczby czytelników i wypożyczeń, odpowiednio o 5,6% i 2,5%. Rozwój bibliotek i czytelnictwa znalazł odzwierciedlenie także w poprawie wskaźników w relacji do liczby mieszkańców. Dane na temat działalności bibliotek zaprezentowano w tabeli 43.

Tabela 43: Działalność bibliotek

	2012	2013
Biblioteki i filie	40	41
Księgozbiór	872 965	902 150
Zbiory elektroniczne zinwentaryzowane	877	917
Czytelnicy w ciągu roku	74 192	78 031
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	1 581 696	1 621 076
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	8 692	8 380
Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności	2 511	2 626
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności	213	225
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	21	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Dnia 15 stycznia 2013 r. pomiędzy Miastem Lublin, Instytutem Książki i Miejską Biblioteką Publiczną im. H. Łopacińskiego został podpisany *List intencyjny o współpracy Miasta Lublin z Instytutem*

Książki w sprawie upowszechniania literatury i rozwoju czytelnictwa wśród mieszkańców miasta, w szczególności poprzez popularyzację w Lublinie publikacji Instytutu Książki wydawanych we współpracy z Instytutem Literackim w Paryżu, czasopism wydawanych przez Instytut Książki na zlecenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz udziału Lublina w działaniach statutowych Instytutu Książki.

Pojęcie kultury czasu wolnego odnosi się do sfery prywatnej każdego człowieka i przede wszystkim tego, w jaki sposób spędza on czas poza obowiązkami zawodowymi i szkolnymi. Sposoby spędzania wolnego czasu zwykle zależą od wieku, sytuacji ekonomicznej czy wykształcenia. Bez względu na wymienione czynniki, jednym z najbardziej powszechnych sposobów jest aktywność fizyczna, stąd miasto ma za zadanie zapewnić mieszkańcom odpowiednie zaplecze sportowe, a także przygotować zachęcającą ofertę sportowo-rekreacyjną.

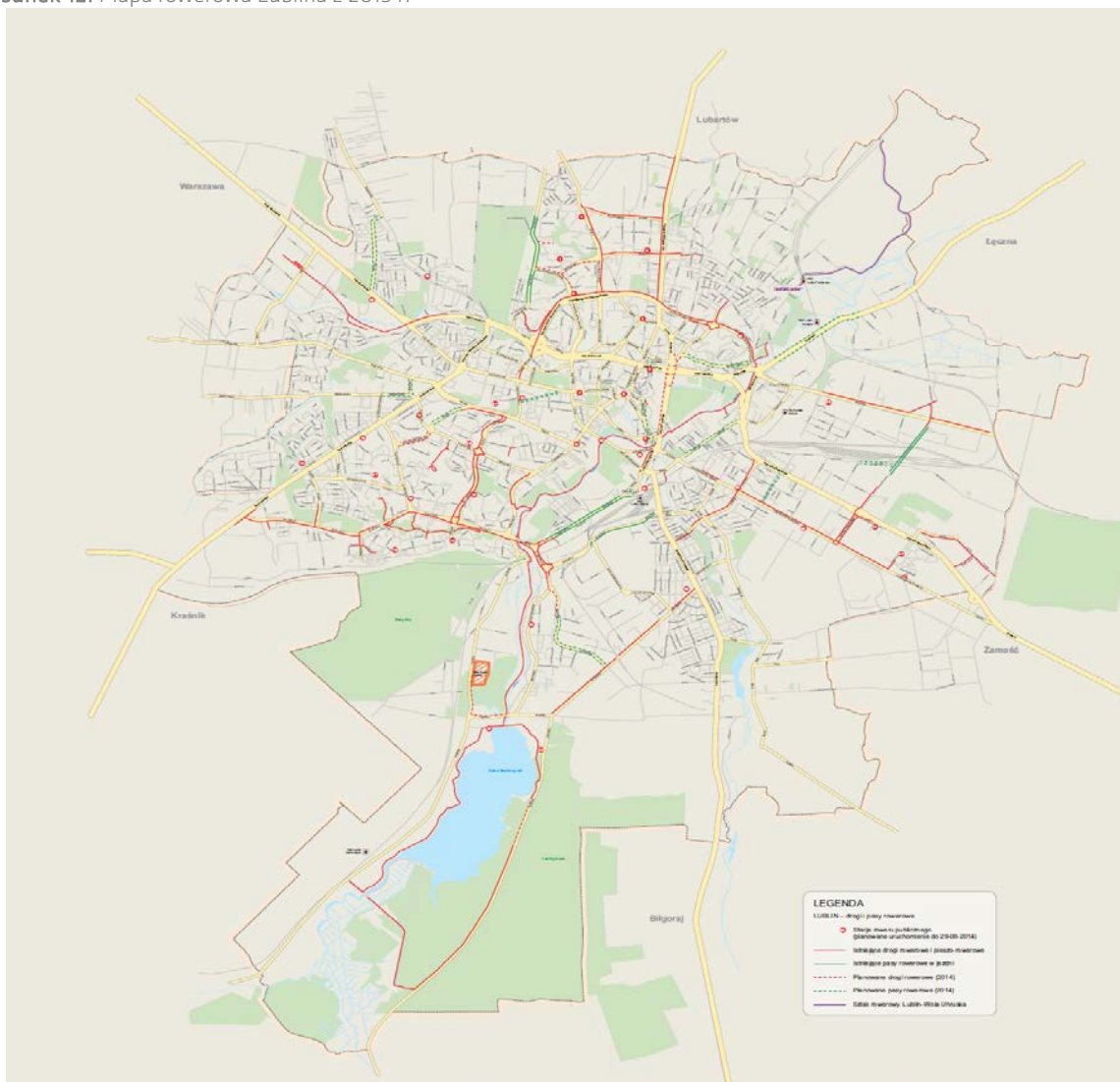
Większość dyscyplin sportowych wymaga odpowiedniej infrastruktury sportowej. W tabeli 44 zaprezentowano informacje o obiektach sportowych wg ich rodzaju. Zgodnie z danymi Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin, w 2013 r. funkcjonowało 535 obiektów 25 rodzajów. Obok obiektów sportowych bez wątpienia ofertę sportowo-rekreacyjną miasta wzbogacają ścieżki rowerowe (zob. część B.1. oraz rys. 12) oraz trasy rowerowe znajdujące się w bliskiej odległości od granic administracyjnych miasta. Istniejąca infrastruktura stwarza możliwość różnorodnego spędzania czasu wolnego.

Tabela 44: Liczba obiektów sportowych

	2013
Stadiony	5
Boiska piłkarskie	19
Boiska do piłki nożnej	75
Kryte pływalnie	12
Hale sportowe	8
Korty tenisowe	17
Sale sportowe	87
Sale do tenisa stołowego	17
Moje boisko „Orlik 2012” w tym biały orlik	14
Boiska do koszykówki	68
Boiska do siatkówki	48
Boiska do siatkówki plażowej	7
Boiska do piłki ręcznej	37
Boiska do streetballa	4
Siłownie /szkolne/	34
Hala lodowa	1
Skocznie lekko-atletyczne	32
Bieżnie lekko-atletyczne	36
Ujeżdźalnie	1
Wyciąg nart wodnych	1
Skate park	3
Kręgielnie	2
Strzelnice	5
Tor rowerowy	1
Akademia golfa	1

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin

Rysunek 12: Mapa rowerowa Lublina z 2013 r.

Źródło: Materiały Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie

Obok infrastruktury, istotnym elementem budowania oferty czasu wolnego jest działalność klubów sportowych. W Lublinie w 2013 r. funkcjonowały 104 kluby sportowe wpisane do ewidencji, 57 uczniowskich klubów sportowych, 45 klubów sportowych zarejestrowanych w KRS oraz 4 uczelniane kluby sportowe AZS (por. tab. 45).

Tabela 45: Liczba klubów sportowych

	2013
Kluby sportowe wpisane do ewidencji	104
Uczniowskie kluby sportowe	57
Kluby sportowe zarejestrowane w KRS	45
Kluby sportowe AZS	4

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin

Istniejąca baza rekreacyjno-sportowa przekłada się na osiągnięcia lubelskich sportowców. W 2013 r. zdobyli oni łącznie 27 medali, a 132 razy stawali na podium. Wykaz medali i zajętych miejsc lubelskich sportowców przedstawiono w tabeli 46, a listę osiągnięć członków poszczególnych klubów sportowych, z zaznaczeniem dziedziny osiągnięć, zamieszczono w tabeli 47.

Tabela 46: Osiągnięcia lubelskich sportowców

	2013
I miejsce	45
II miejsce	36
III miejsce	51
Złoty medal	7
Srebrny medal	11
Brązowy medal	9

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin

Tabela 47: Osiągnięcia lubelskich sportowców w poszczególnych klubach i dziedzinach

Nazwa klubu	Dziedzina osiągnięć	Liczba osiągnięć
Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji „START”	łucznictwo, pływanie, tenis stołowy	6
Lubelski Sportowy Klub Głuchych „SPARTAN”	bieg maratoński, sztafeta, skok w dal	6
Uczniowski Klub Sportowy „Skarpa”	pływanie	13
Zapaśnicze Towarzystwo Sportowe „SOKÓŁ”	sumo	9
Lubelski Klub Kolarstwa Górskiego	kolarstwo górskie	6
Klub Motorowy „CROSS”	wyścigi motocross	8
Lubelski Klub Karate Tradycyjnego	karate tradycyjne	10
Sportowy Klub Kick-Boxing Politechniki Lubelskiej	kick-boxing	5
Klub Sportowy „PACO”	kulturystyka, boks	9
Klub Oyama Karate	karate	6
Miejski Klub Sportowy „KALINA-LUBLIN”	kick-boxing	5
Lubelski Uczniowski Klub Sportowy „ORLIK”	pływanie	1
Lubelskie Towarzystwo Kajakowe „FALA”	maraton kajakowy	1
Lubelski Sportowy Klub Taekwon-do	taekwon-do	3
Klub Tenisa Stołowego „OPTIMA”	tenis stołowy	4
Miejski Klub Sportowy „START”	lekkoatletyka	1
Klub Uczelniany Akademickiego Związku Sportowego UMCS	lekkoatletyka, bieg	2
Związek Polskich Spadochroniarzy	akrobacje na otwartych spadochronach, mikroloty	4
Lubelski Klub Mas Oyama's Karate Kyokushinkai	karate Kyokushin	1
Bokserki Klub Sportowy „Olimp”	boks	2
Kolarski Klub Tandemowy „HETMAN”	kolarstwo szosowe	4
Miejskie Towarzystwo Pływackie „Lublinianka”	pływanie	4
Automobilklub Lubelski	wyścigi motocyklowe	2
Towarzystwo Piłki Siatkowej	siatkówka plażowa	1
Klub Sportowy „Budowlani”	rugby	3
Automobilklub Wschodni	górskie samochodowe mistrzostwa Polski	1

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin

Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej powinien obejmować zarówno organizację wydarzeń sportowych, jak i rozbudowę infrastruktury. W 2013 r. mieszkańcy mieli możliwość czynnego i biernego uczestniczenia w 12 imprezach i wydarzeniach sportowych, m.in. w zawodach biegowych, turniejach w koszykówce, meczach żużlowych czy piłki ręcznej (zob. tab. 48).

Tabela 48: Imprezy i wydarzenia sportowe zorganizowane w 2013 r.

Data wydarzenia	Nazwa imprezy
11 maja	Lublin Maraton MTB
17 maja	Test Coopera
1 czerwca	XXI Bieg Solidarności
8 czerwca	Maraton Lubelski
24 sierpnia	IV Otwarte Mistrzostwa Lublina w koszykówce ulicznej
23-25 sierpnia	Międzynarodowy turniej towarzyski w koszykówce mężczyzn
7 września	Duathlon Lublin
26 września	Night Skating Lublin
12 października	Mecz żużlowy Polska vs. Mistrzowie Świata
27 października	Eliminacje do Mistrzostw Europy Kobiet w Piłce Ręcznej - Polska-Czechy
10 listopada	Zawody strzeleckie „Puchar Niepodległości 2013”
18 listopada	Grand Prix z Biegiem Natury

Źródło: Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin

W 2013 r. zakończono realizację dwóch projektów, na które udało się pozyskać środki zewnętrzne:

1) *Budowa bezpiecznego systemu ścieżek rowerowych w Lublinie – etap II*⁷⁸

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013
Działanie	7.1 Infrastruktura Kultury i Turystyki
Całkowita wartość projektu	4 425 540,01 zł
Wartość dofinansowania	2 760 641,46 zł
Termin realizacji projektu	05.12.2011 r. – 31.10.2013 r.

Projekt polegał na budowie ścieżki rowerowej o łącznej długości około 5,5 km wzdłuż ul. Osmodlińskiej i ul. Cienistej po wschodniej stronie Zalewu Zemborzyckiego wraz z instalacją monitoringu i urządzeń bezpieczeństwa ruchu. W celu podniesienia bezpieczeństwa użytkowników ciąg rowerowy został wyposażony w znaki poziome i pionowe, a w szczególnie niebezpiecznych miejscach zostały zamontowane barierki wygradzeniowe. W bezpośredniej bliskości ścieżki powstała infrastruktura towarzysząca: stojaki rowerowe, ławeczki, kosze na śmieci.

2) *Budowa krytej pływalni przy Zespole Szkół nr 7 przy ul. Roztocze 14 w Lublinie*⁷⁹

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej Ministerstwa Sportu i Turystyki
Nazwa programu	Wojewódzki Program Rozwoju Szkolnej Infrastruktury Sportowej
Całkowita wartość projektu	7 987 620,00 zł
Wartość dofinansowania	1 000 000,00 zł
Termin realizacji projektu	12.09.2011 r. – 20.12.2013 r.

Wybudowanie krytej pływalni przy Zespole Szkół nr 7 bezpośrednio przyczyniło się do poprawy bazy sportowej szkoły oraz sąsiednich dzielnic. W wyniku realizacji projektu powstała nowoczesna przyszkolna pływalnia, która pozwala na wprowadzenie zajęć dydaktycznych z nauki pływania oraz

⁷⁸ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁷⁹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

utworzenie klas profilowych w szkole z zakresu pływania. Obiekt służy również uczniom pobliskich placówek oświatowych w zakresie sportowych zajęć pozalekcyjnych. Ponadto jest ogólnodostępny dla lokalnej społeczności. Powstanie obiektu wpływa na rozpowszechnienie zdrowego stylu życia oraz pozwala przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu wśród dzieci i młodzieży poprzez sport.

Rok 2013 był okresem kontynuacji budowy szeregu obiektów infrastrukturalnych, które pozwolą na zwiększenie oferty sportowej i rekreacyjnej w mieście w kolejnych latach. Dzięki pozyskaniu finansowania z funduszy europejskich realizowane były następujące projekty:

- Budowa stadionu miejskiego w Lublinie wraz z zagospodarowaniem przylegającego terenu⁸⁰,
- Budowa „Akademii Golfa” nad Zalewem Zemborzyckim⁸¹,
- Europejska Stolica Turystyki Rowerowej w Lublinie⁸².

Wykorzystując inne zewnętrzne źródła finansowania w 2013 r. realizowano następujące inwestycje:

- Budowa zespołu krytych pływalni przy al. Zygmuntońskich 4 w Lublinie⁸³,
- Budowa krytej pływalni z salą gimnastyczną przy ul. Łabędziej w Lublinie⁸⁴,
- Budowa wielofunkcyjnej sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej przy ul. Świerkowej w Lublinie⁸⁵,
- Przebudowa boisk i bieżni lekkoatletycznej przy Zespole Szkół Elektronicznych w Lublinie⁸⁶.

Uczestnictwo w kulturze jest jedną z najważniejszych potrzeb ludzkich, których zaspokojenie przyczynia się do wszechstronnego rozwoju osobistego i wspólnotowego oraz istotnie podnosi zadowolenie z życia. Tworzenie potencjału kultury oraz możliwości jego wykorzystywania jest zadaniem wielu podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych, wśród których istotną rolę pełni samorząd. Wyrazem zaangażowania władz miejskich w czynienie kultury wartościowym elementem życia mieszkańców jest dokument Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020⁸⁷. Materiałem wyjściowym do prac nad strategią były dwie aplikacje oraz raporty i analizy będące efektem rozpoczętych w 2007 r. starań Lublina o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Tym samym Strategia Rozwoju Kultury wykorzystuje wizję rozwoju kultury wypracowaną w procesie ESK 2016, uzupełniając ją o wnioski wynikające z weryfikacji potrzeb i aktualnych wyzwań oraz porządkując i ukierunkowując ją zgodnie z metodologią i zaleceniami przyjętymi przez Strategię Rozwoju Lublina na lata 2013–2020. W rezultacie powstał nowoczesny dokument strategiczny oparty na zasadach różnorodności kulturowej, solidarności, otwartości i współpracy zakorzenionych w historycznym dziedzictwie Lublina. Dlatego też obok

⁸⁰ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸¹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸² Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸³ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸⁴ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸⁵ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸⁶ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

⁸⁷ Uchwała Nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020.

zwykłego zakresu zadań samorządu w dziedzinie kultury, zawiera on szerokie spektrum działań wymagających budowania partnerskich relacji z innymi podmiotami (publicznymi, prywatnymi i społecznymi), synergii z innymi dziedzinami życia i uwzględnienia potrzeb różnych interesariuszy. Priorytetami strategii są: edukacja kulturalna i artystyczna, rozwój kultury w dzielnicach, wzmocnienie pozycji Lublina w Europie i świecie oraz Lublin 2017, czyli obchody 700. rocznicy nadania praw miejskich.

W Lublinie funkcjonują liczne instytucje kultury promujące walory miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego, jak i kształtujące postawy kulturowe mieszkańców. W skład instytucji będących jednostkami organizacyjnymi województwa oraz miasta Lublin wchodzi⁸⁸:

- Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie⁸⁹,
- Teatr im. J. Osterwy w Lublinie⁹⁰,
- Teatr Muzyczny w Lublinie⁹¹,
- Muzeum Lubelskie w Lublinie⁹²,
- Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie⁹³,
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie⁹⁴,
- Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie⁹⁵,
- Dzielnicowy Dom Kultury „Bronowice”⁹⁶,
- Dzielnicowy Dom Kultury „Węglin”⁹⁷,
- Centrum Kultury w Lublinie⁹⁸,
- Galeria Labirynt⁹⁹,
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie¹⁰⁰,
- Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”¹⁰¹,
- Teatr im. H. Ch. Andersena w Lublinie¹⁰²,
- Zespół Pieśni i Tańca „Lublin” im. Wandy Kaniorowej¹⁰³,
- Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”¹⁰⁴,
- Teatr Stary w Lublinie¹⁰⁵,

⁸⁸ [Portal Lubelskie Online, Biuletyn Informacji Publicznej Samorząd Miasta Lublin.](#)

⁸⁹ [Strona internetowa Filharmonii im. H. Wieniawskiego w Lublinie.](#)

⁹⁰ [Strona internetowa Teatru im. J. Osterwy w Lublinie.](#)

⁹¹ [Strona internetowa Teatru Muzycznego w Lublinie.](#)

⁹² [Strona internetowa Muzeum Lubelskiego w Lublinie.](#)

⁹³ [Strona internetowa Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie.](#)

⁹⁴ [Strona internetowa Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie.](#)

⁹⁵ [Strona internetowa Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Lublinie.](#)

⁹⁶ [Strona internetowa Dzielnicowego Domu Kultury „Bronowice”.](#)

⁹⁷ [Strona internetowa Dzielnicowego Domu Kultury „Węglin”.](#)

⁹⁸ [Strona internetowa Centrum Kultury w Lublinie.](#)

⁹⁹ [Strona internetowa Galerii Labirynt.](#)

¹⁰⁰ [Strona internetowa Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie.](#)

¹⁰¹ [Strona internetowa Ośrodka „Brama Grodzka - Teatr NN”.](#)

¹⁰² [Strona internetowa Teatru im. H. Ch. Andersena w Lublinie.](#)

¹⁰³ [Strona internetowa Zespołu Pieśni i Tańca „Lublin” im. Wandy Kaniorowej.](#)

¹⁰⁴ [Strona internetowa Ośrodka Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”.](#)

¹⁰⁵ [Strona internetowa Teatru Starego w Lublinie.](#)

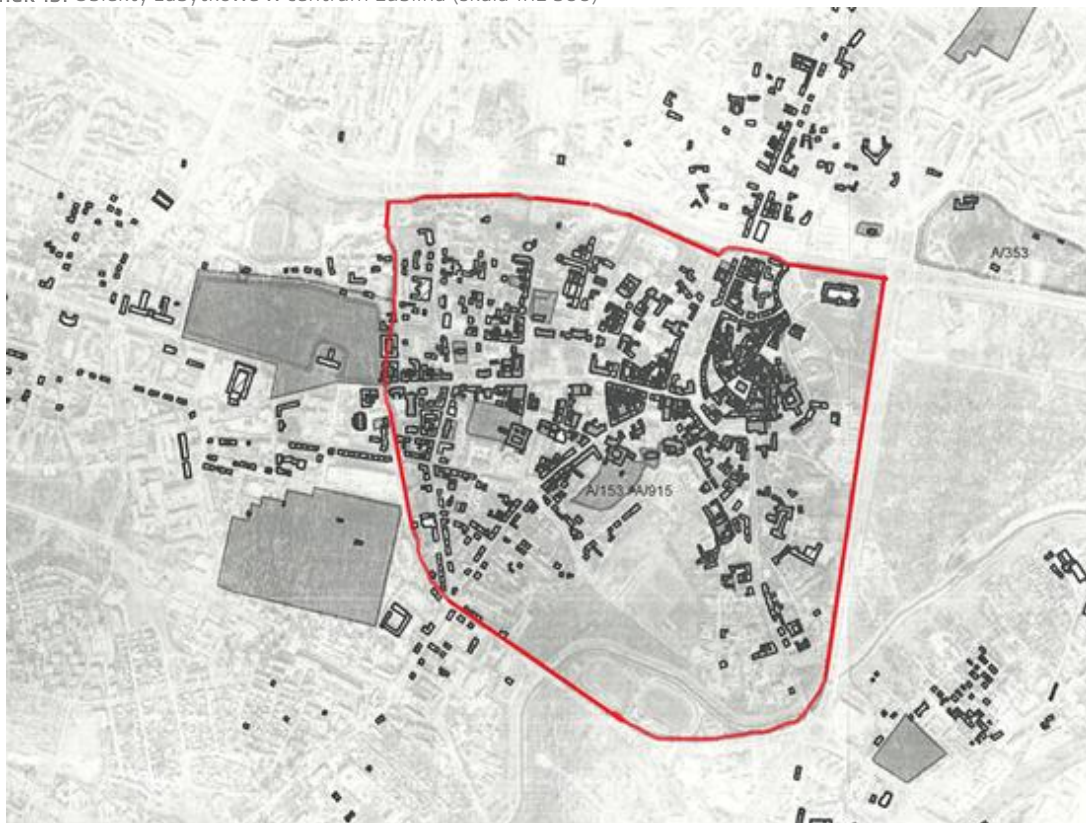
- Warsztaty Kultury w Lublinie¹⁰⁶.

Warto zwrócić uwagę na zapoczątkowany, w 2013 r. wieloletni, interdyscyplinarny program *Dzielnice Kultury*, którego celem jest zwiększenie potencjału kulturalnego dwudziestu siedmiu dzielnic Lublina. Realizacja programu ma doprowadzić do zwiększenia aktywnego uczestnictwa w kulturze mieszkańców Lublina oraz podniesienie ich kompetencji kulturowych.

W granicach administracyjnych Lublina znajduje się aktualnie ponad 2 000 obszarów i obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (w tym 225 obiektów będących własnością gminy Lublin). Jest to zasób wyróżniający Lublin na tle innych miast wschodniej części Polski, a jego wartość ma znaczenie ogólnopolskie, co zostało potwierdzone nadaniem Lublinowi w 2007 r. przez Prezydenta RP statusu Pomnika Historii. Z tego względu ochrona walorów miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego nabiera szczególnego znaczenia.

W celu sprawnej realizacji opieki nad zabytkami, należącej do zadań własnych gminy, w 2009 r. powołane zostało Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków. Konserwator prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, w formie zbioru kart adresowych oraz w formie elektronicznej w programie SOWA¹⁰⁷. Zgodnie z zaleceniami ustawowymi Gminna Ewidencja Zabytków zawiera obiekty zabytkowe z terenu miasta. Mapę z oznaczonymi obiektami przedstawiono na rysunku 13.

Rysunek 13: Obiekty zabytkowe w centrum Lublina (skala 1:12 500)

Źródło: Materiały Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków [w:] *Strategia zarządzania dziedzictwem kulturowym miasta Lublin 2014–2020*, s. 41

¹⁰⁶ [Strona internetowa Warsztatów Kultury w Lublinie.](#)

¹⁰⁷ Program SOWA został opracowany przez Instytut Systemów Przestrzennych i Kartograficznych w Gliwicach na zlecenie Urzędu Miasta Lublin, przy współpracy z Biurem Miejskiego Konserwatora Zabytków. Program jest wdrażany od marca 2011 r.

Poniżej zestawiono ważniejsze działania Miejskiego Konserwatora Zabytków w 2013 r.:

- 1) Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków w 2013 r. opracowało mapę „Lublin. Turystyczna mapa miasta” (opracowanie tekstów, rysunków, zdjęć), która wydana została wspólnie z Lubelską Regionalną Organizacją Turystyczną w trzech wersjach językowych (polska, angielska, ukraińska), w nakładzie 3 000 egzemplarzy.
- 2) W Kurierze Lubelskim cotygodniowo zamieszczane były artykuły dotyczące zabytkowej urbanistyki i architektury miasta (łącznie prawie 100 tekstów).
- 3) Na bieżąco uzupełniane są informacje na temat dziedzictwa historycznego i kulturowego miasta na stronie internetowej Biura¹⁰⁸.
- 4) Biuro uczestniczy od 2012 r. w europejskim projekcie HerMan (Heritage Management) – Zarządzanie Dziedzictwem Kulturowym, w ramach którego podejmowany jest szereg działań edukacyjnych i popularyzatorskich. Wymienić tu należy akcję pilotażową „Reklama w przestrzeni historycznej Lublina”, w związku z którą realizowane były następujące aktywności: cykl wykładów i warsztatów dla dzieci i młodzieży, wystawa „Fabryka dobrej przestrzeni”, utworzenie funpage’a „Fabryka dobrej przestrzeni” na Facebooku¹⁰⁹, cykl spotkań z właścicielami, zarządcami i administratorami zabytkowych nieruchomości objętych akcją pilotażową.
- 5) W latach 2012 i 2013 pracownicy Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków wzięli udział w organizowanym przez Wydział Sportu i Turystyki „Sezonie Lublin” oprowadzając w trakcie 11 wykładów plenerowych ok. 350 osób, którym prezentowano dziedzictwo kulturowe różnych części miasta.
- 6) Zorganizowane zostało wydarzenie „Lublin z Duszą” – spacer prezentujący kulturę i dziedzictwo Lublina studentom lubelskich uczelni wyższych poprzez oprowadzanie po lubelskim Miasteczku Akademickim.
- 7) Podczas różnorodnych okazji prezentowano także dziedzictwo kulturowe Lublina gościom Urzędu Miasta, m.in. przedstawicielom Śląskiego Związku Gmin i Powiatów, uczestnikom organizowanej przez Ministerstwo Kultury wycieczki dla profesjonalistów w zakresie ochrony zabytków i dziennikarzy z Bawarii, pracownikom służby ochrony zabytków z Brześcia, studentom z Bazylei, Warszawy, Wrocławia, uczestnikom konferencji i spotkań projektowych w ramach realizowanych projektów europejskich.
- 8) Miejski Konserwator Zabytków współpracował też z Ośrodkiem „Brama Grodzka – Teatr NN” w związku z organizacją lubelskiej edycji konkursu fotograficznego „Wiki lubi zabytki”, organizowanego przez Wikipedię i Narodowy Instytut Dziedzictwa.

W ramach wspierania dziedzictwa kulturowego w Lublinie, wykorzystując unijne wsparcie finansowe, zrealizowano następujące projekty¹¹⁰:

¹⁰⁸ Strona internetowa Biura Miejskiego Konserwatora zabytków.

¹⁰⁹ Strona internetowa funpage’a „Fabryka dobrej przestrzeni” na portalu Facebook.

¹¹⁰ Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

1) Renowacja klasztoru powiżytkowskiego na centrum działań artystycznych w Lublinie¹¹¹

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
Działanie	11.1 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym
Całkowita wartość projektu	38 427 853,65 zł
Wartość dofinansowania	15 227 939,16 zł
Termin realizacji projektu	01.01.2007 r. – 31.07.2013 r.

Główną ideą projektu była renowacja zabytkowego budynku dawnego klasztoru powiżytkowskiego wraz z rekompozycją dawnego ogrodu przyklasztornego oraz strefy wejściowej wraz z zabytkową kapliczką. Zakres prac renowacyjnych objętych projektem wynikał bezpośrednio z wytycznych konserwatorskich i polegał m.in. na: przywróceniu historycznych walorów przestrzennych obiektu, zapewnieniu trwałości technicznej struktury obiektu, wyposażeniu go w instalacje i urządzenia wynikające z jego pełnej adaptacji dla potrzeb instytucji kulturalnych, które w efekcie realizacji projektu, będą jego użytkownikami. Realizacja projektu pozwoli na ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego, którym jest zabytkowy kompleks poklasztorny położony w historycznym układzie i kontekście urbanistycznym. Jednocześnie możliwe stało się utrwalenie i rozszerzenie w tym kompleksie funkcji kulturalnych realizowanych przez 3 miejskie instytucje: Centrum Kultury, Miejskiej Biblioteki Publicznej i Ośrodka Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”.

2) Budowa Domu Kultury przy ul. Judyma w Lublinie¹¹²

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013
Działanie	7.1 Infrastruktura kultury i turystyki
Całkowita wartość projektu	2 935 659,74 zł
Wartość dofinansowania	2 054 961,80 zł
Termin realizacji projektu	15.11.2007 r. – 31.12.2013 r.

W ramach inwestycji został wybudowany trzykondygnacyjny, podpiwniczony budynek o zwartej bryle z salą muzyczną na poziomie piwnicy, trzema salami klubowymi na parterze oraz biblioteką na pierwszym piętrze. Pomieszczenia instytucji kultury wyposażono w sprzęt umożliwiający szeroką działalność w zakresie upowszechniania kultury oraz edukacji kulturalnej. Budowa instytucji kultury stworzyła warunki do rozwoju profesjonalnego i amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania kulturą i sztuką, szczególnie w zakresie dziedzin teatralnych, muzycznych, tanecznych i kultury słowa. Efektem społeczno-gospodarczym projektu są liczne korzyści dla społeczności lokalnej oraz regionu związane z wykorzystaniem zasobów ludzkich.

Ponadto, w 2013 r. kontynuowano realizację projektu: *HERMAN – zarządzanie dziedzictwem kulturowym na obszarze Europy Środkowej*¹¹³, którego zakończenie przewidziano na 2014 r. Informacje

¹¹¹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

¹¹² Więcej informacji na [stronie projektu](#).

¹¹³ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

o tym projekcie, realizowanym w partnerstwie z innymi miastami Europy Środkowej, zostały przedstawione w części A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej.

Kultura powstaje w polifonicznej, zróżnicowanej przestrzeni dialogu. Zgodnie z Konwencją UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, różnorodność kulturowa przejawia się w zróżnicowanych formach, w różnych postaciach twórczości artystycznej, wytwarzania, rozpowszechniania, dystrybucji form wyrazu kulturowego i korzystania z nich, niezależnie od stosowanych środków i technik¹¹⁴. Ze względu na swoje wyjątkowe tradycje, lubelska kultura jest nastawiona na uczestnictwo i różnorodność, na spotkanie się kultur, religii, idei, pobudzając mieszkańców do odkrywania siebie, innych ludzi i świata. Różnorodność ta znajduje odzwierciedlenie w ofercie turystycznej i kulturalnej miasta, pozwalającej wyjść naprzeciw zainteresowaniom i gustom wymagających uczestników kultury. Poniżej przedstawiono najważniejsze produkty turystyczne miasta¹¹⁵:

1) Zwiedzanie Starego Miasta i oferty Muzeum Lubelskiego (muzeum, Kaplica Trójcy świętej, donżon, filie muzeum)

Dodatkowo usługami, z których często korzystają wybierający tę ofertę, będzie przewodnictwo turystyczne oraz usługa gastronomiczna. Odbiorcami są zarówno uczestnicy wycieczek zorganizowanych jak i turyści indywidualni. Zwiedzanie Starego Miasta należy do najpopularniejszych obecnie funkcjonujących ofert w Lublinie, o czym świadczy frekwencja notowana w obiektach muzealnych. Bardzo dużym zainteresowaniem cieszy się zwiedzanie Muzeum Lubelskiego (muzeum, Kaplica św. Trójcy, donżon), Trasy Podziemnej, Muzeum Martyrologii „Pod Zegarem”, Muzeum Archidiecezjalnego i Bramy Trynitarzkiej.

2) Uczestnictwo w imprezach kulturalnych i wydarzeniach (głównie festiwale, jarmarki)

Są to wydarzenia takie jak: Jarmark Jagielloński, Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „Kody”, „Otwarte Miasto – Open City”, „Najstarsze pieśni Europy” (więcej wydarzeń opisano w tabeli 49).

3) Turystyka miejska – wizyty w galeriach handlowych, odwiedzanie kawiarni, pubów i klubów, korzystanie z oferty kin i turystyki zdrowotnej

Oferta turystyczna zawarta w tym produkcie jest dedykowana dla mieszkańców mniejszych miejscowości w regionie. Analizując możliwości spędzenia w Lublinie popołudnia lub dnia wolnego przez te osoby, można wskazać na kompozycję następujących usług i dóbr, będących przedmiotem szczególnego zainteresowania: wizyta w galerii handlowej, odwiedzenie kawiarni lub restauracji w centrum miasta, spacer do parku, skorzystanie z usług centrów rozrywki i wielu innych punktów usługowych.

¹¹⁴ Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.

¹¹⁵ Dane Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin.

4) Turystyka biznesowa – uczestnictwo w targach, wystawach, konferencjach, kongresach, szkoleniach

W Lublinie funkcjonuje turystyka biznesowa, której podstawowym składnikiem jest oferta świadczona przez Targi Lublin S.A. W ramach tego można mówić o wykorzystaniu następujących dóbr i usług turystycznych: infrastruktura i usługi dostarczane przez Targi Lublin S.A., wykorzystanie bazy noclegowej oraz konferencyjnej lubelskich hoteli, posiłki i usługi cateringowe świadczone przez lubelskie restauracje, korzystanie z przewozów taksówkami, uczestnictwo w imprezach kulturalnych, organizowanych w lubelskich teatrach i centrach kultury.

5) Turystyka sentymentalna – powrót do miasta przodków

W Lublinie obecnie funkcjonuje oferta turystyki sentymentalnej, skierowana do gości pochodzenia żydowskiego lub o żydowskich korzeniach. Część z nich odwiedza tylko Państwowe Muzeum na Majdanku, co nie oznacza jeszcze, że korzystają oni z produktu turystycznego, a jedynie, że odwiedzają atrakcję turystyczną. O produkcie turystycznym możemy mówić kiedy korzystają oni z szerszej oferty miasta, obejmującej m.in. następujące możliwości: odwiedzanie wystawy „Lublin. Pamięć Miejsca” i skorzystanie z usługi przewodnickiej w Ośrodku „Brama Grodzka – Teatr NN”, posiłek w restauracji z kuchnią żydowską Mandragora, wizytę na Starym Cmentarzu Żydowskim (Kirkucie), obejrzenie studni na ul. Szerokiej, odwiedzenie Jesziwa Chachmej Lublin (Lubelska Szkoła Mędrców). Coraz popularniejszą usługą w ramach tej oferty jest także wykorzystanie multimedialnych przewodników, dostępnych na urządzenia mobilne, wykorzystujących technologię „Rozszerzonej Rzeczywistości”.

6) Turystyka aktywna – wykorzystanie infrastruktury oraz uczestnictwo w imprezach związanych z turystyką aktywną

Lublin jest miastem, którego walory naturalne warunkują możliwość uprawiania turystyki aktywnej. W ramach oferty realizowanej w oparciu o atrakcje i infrastrukturę turystyki aktywnej, można wymienić różnorodne warianty. Jednym z wariantów jest skorzystanie w infrastrukturę zlokalizowanej w pobliżu Zalewu Zembrzyckiego: korzystanie z wyciągu nart wodnych „Reland”, przejazd ścieżką rowerową wokół Zalewu Zembrzyckiego, czy korzystanie z basenów i zjeżdźalni w kompleksie rekreacyjnym „Słoneczny Wrotków”. Kolejnym wariantem turystyki aktywnej była nauka i doskonalenie umiejętności jazdy na rowerze w „BikeParku Lublin” lub spływ rzeką Bystrzycą, połączony z przepłynięciem przez Zalew Zembrzycki¹¹⁶. W sezonie zimowym na uwagę zasługuje oferta lodowiska „Icemania”, czy nauka narciarstwa zjazdowego na stoku narciarskim „Globus Ski”.

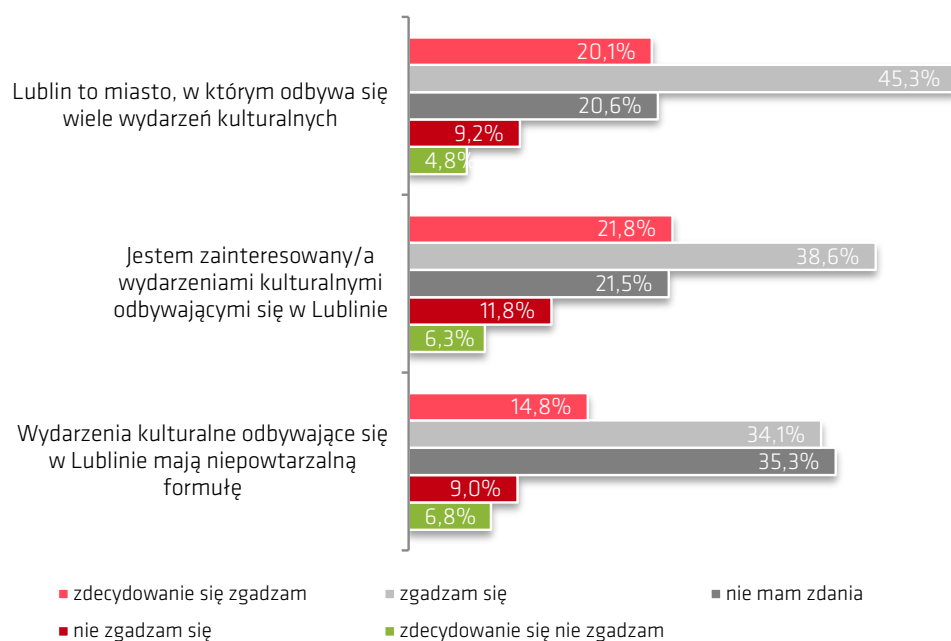
¹¹⁶ Dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

W ramach projektu *Lublin i Rzeszów – współpraca i wykorzystanie szans rozwojowych* przeprowadzono badania „Wizerunku i atrakcyjności turystycznej Lublina” wśród turystów i odwiedzających miasto Lublin.

Wśród respondentów na pytanie *Co zachęciło Pana/Panią do przyjazdu do Lublina?* około 29,3% wskazywało cel turystyczny (wypoczynek, zwiedzanie). Stosunkowo duży udział osiągnął również przyjazd związany z uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych (25,4%).

W celu określenia wizerunku turystycznego Lublina w ankiecie zdefiniowano 6 pytań i poproszono respondentów o opinię w jakim stopniu w skali od 1 (najniższa ocena) do 5 (najlepsza ocena) zgadzają się lub nie z podanymi informacjami. Badania wykazały, że Lublin w opinii respondentów jest miastem wielu ciekawych wydarzeń o niepowtarzalnej formule. Ponad 50% udzieliło odpowiedzi pozytywnych (z czego około 17% zdecydowanie), a tylko około 15% negatywnych (w tym średnio 5% zdecydowanie) w tym zakresie. Ponad połowa ankietowanych była zainteresowana wydarzeniami kulturalnymi w mieście, w tym co piąty badany był zdecydowanie zainteresowany.

Wykres 6: Postrzeganie Lublina jako miasta kultury (rozkład odpowiedzi w %)

Źródło: A. Tucki, *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina*, Raport z badania przeprowadzonego na terenie Lublina w dniach 15.06.2013 r. – 09.09.2013 r., Lublina 2013 r.

Ramka 4:
Wizerunek
turystyczny
Lublina

Podsumowaniem postrzegania oferty turystycznej, jaką oferuje Lublin była ogólna ocena atrakcyjności turystycznej. Jak pokazują przeprowadzone badania, dla 80% respondentów Lublin stanowi atrakcyjną destynację turystyczną, przy czym co czwarty badany ocenił Lublin, jako bardzo atrakcyjny, a prawie połowa raczej atrakcyjny.

Ważnym elementem oferty kulturalnej miasta są wydarzenia o charakterze cyklicznym. Najważniejsze z nich, zrealizowane w 2013 r., zamieszczono w tabeli 49.

Tabela 49: Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2013 r.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Harmonie Starego Miasta</i>	17 marca – 17 listopada	Jest to cykl koncertów ukazujący twórczość muzyczną w bogatym kontekście kultury polskiej i światowej, promujący tradycję i nowoczesność, szerokie spektrum gatunków i form, technik i praktyk wykonawczych. Nawiązuje do wielowiekowej tradycji Lublina – miasta urodzin Henryka Wieniawskiego, miejsca na styku Wschodu i Zachodu, gdzie od wieków krzyżowały się nurty muzyczne i tendencje artystyczne, mieszały obyczaje i religie.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Festiwal Tempus Paschale</i>	24 marca – 23 kwietnia	Festiwal odbywa się od 1997 r. W jego ramach organizowane są koncerty muzyki dawnej w zabytkowych lubelskich wnętrzach, a uczestniczą w nich soliści i zespoły z kraju i zagranicy. Koncertom towarzyszą wystawy malarstwa. Jest to jedyna w regionie impreza, skupiająca się na promowaniu muzyki dawnej.
<i>Maat Festival</i>	4 kwietnia – 31 grudnia	Momentem przełomowym dla formuły programu kuratorskiego 'maat festival' był 2013 r. Przekształcił się on wtedy w międzynarodowy program rezydencyjny, w którym z zaproszonymi artystami można było spotykać się przez cały rok. Tym sposobem stał się pierwszym w Polsce rezydencyjnym festiwalem w takim wymiarze – jego program był realizowany w postaci rezydencji artystycznych rozciągniętych na przestrzeni całego roku z finałem w grudniu.
<i>Scena Miasta</i>	8 maja	Koncert inauguracyjny Lubelskie Dni Kultury Studenckiej, które są dorocznym świętem studentów wszystkich uczelni wyższych Lublina.
<i>Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „KODY”</i>	10–18 maja	Festiwal powstał, aby łączyć i przenikać tradycję muzyki archaicznej z nowoczesnymi poszukiwaniami. Współcześni kompozytorzy i muzycy improwizujący, zarówno w formie, jak i środkach wyrazu, niejednokrotnie nawiązują do archaicznych form dźwiękowych. Zestawienie estetyki tradycyjnej i współczesnej tworzy nową jakość, gdy funkcja magiczna muzyki archaicznej spotyka się z funkcją estetyczną muzyki nowoczesnej.
<i>Wielokulturowy Lublin</i>	23–27 maja	Wyjątkowe wydarzenie artystyczno-edukacyjne, prezentujące wielość i bogactwo kulturowe Lublina. Podczas kilku dni miasto staje się sceną dla koncertów, spektakli i wystaw. Osoby aktywne mogą wziąć udział w warsztatach umiejętności tańca żydowskiego, tańca ormiańskiego, tańca czeczeńskiego, tańców bałkańskich, malowania ikon, zdobienia ciała henną, kaligrafii japońskiej, malowania mandali, wycinanki żydowskiej i wycinanki białoruskiej. Do dzieci i młodzieży skierowane są specjalne spotkania tzw. szkoły wielokulturowej, a do dorosłych debaty i prezentacje multimedialne. Istnieje możliwość odwiedzenia Centrum Islamu, Domu Sióstr Białych Misjonarek Afryki, Cerkwi Greckokatolickiej i świątyń prawosławnych.
<i>Lubelskie Spotkania Literackie – Miasto Poezji</i>	3–7 czerwca	Duchowym patronem lubelskich spotkań poetyckich stał się Józef Czechowicz, a nagroda przyznawana przez „Miasto Poezji” nazwana została „Kamień” – tak jak tytuł pierwszego tomu wierszy poety z 1927 r. Miejskami spotkań, działań i zdarzeń związanych z poezją były zarówno sale uniwersytetu, bibliotek, domów kultury jak też ulice, alejki parkowe, place, przystanki autobusowe, stacja PKP, Domy Opieki Społecznej, szpitale, szkoły, świątynie, galerie, kawiarnie, wnętrza trolejbusów. Tradycją „Miasta Poezji” stało się tatuowanie chodników Lublina dziesiątkami wierszy.
<i>Noc Kultury</i>	8–9 czerwca	Impreza, podczas której wszystkie instytucje kulturalne oferują darmowy wstęp oraz specjalne atrakcje. Najważniejszą sceną wydarzeń Nocy Kultury jest publiczna przestrzeń miejska, gdzie teatry o światowej renomie stają na równi z ulicznymi artystami, muzyka symfoniczna przeplata się z jazzem, folkielem i elektro-funkiem.
<i>Festiwal Teatrów Europy Środkowej Sąsiedzi „Słodko-Gorzki”</i>	13–16 czerwca	Festiwal obecnie prezentuje dwa oblicza teatru – radosne i bolesne. Organizatorzy przedstawiają spektakle będące rozrywką z pogranicza teatru i cyrku, teatru muzycznego i tanecznego. Oprócz nich w ramach festiwalu odbywają się także projekcje filmowe oraz wieczory muzyczne w klubie festiwalowym.
<i>Festiwal Sztuki w Przestrzeni Publicznej Otwarte Miasto – Open City</i>	21 czerwca – 20 lipca	Organizowany przez Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża” festiwal jest jedną z największych w Polsce cyklicznych prezentacji sztuki współczesnej w przestrzeni miejskiej. W 2013 r. odwoływał się do tradycji Unii Lubelskiej, ale też do współczesnych przeobrażeń idei unijnych. Celem wystawy był namysł nad przeszłością, teraźniejszością i przyszłością europejskich egoizmów oraz próbami ich przekraczania.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowy Festiwal Organowy</i>	26 czerwca – 25 września	Pomysł międzynarodowych festiwali zrodził się jesienią 1995 r., kiedy Jerzy Kulka wraz z ks. Ryszardem Jurakiem odbyli podróż do Monachium, a miasto otrzymało niezwykle wartościowy i unikalny instrument, na którym można wykonywać całą literaturę organową od renesansu po współczesność, od mistrzów włoskich, niemieckich po kompozytorów francuskich.
<i>Letnie Forum Tańca Współczesnego</i>	28–30 czerwca	Jest to cykl prezentacji spektakli i warsztatów tańca uzupełnionych wykładami i pokazami filmowymi, adresowanych do szerokiego grona odbiorców, głównie z Lublina i regionu. Każdego roku tuż przed wakacjami artyści tańca z Polski lub zagranicy prowadzą intensywne działania artystyczne i edukacyjne organizowane w różnych przestrzeniach miasta.
<i>Land Art Festival</i>	3–13 lipca	Lubelski Landart Festiwal to przedsięwzięcie, które ma na celu uprawianie i upowszechnianie sztuki ziemi. Ten rodzaj działalności łączy naturę ze sztuką, otwierając nowe możliwości działań artystycznych w przestrzeni środowiska naturalnego oraz przestrzeni publicznej. Festiwal stwarza nowe szanse i nową jakość wypowiedzi artystycznej, a przy okazji promuje region lubelski jako miejsca przyjazne ludziom, sztuce i kulturze. Projekty artystyczne realizowane są w symbiozie ze środowiskiem naturalnym. Festiwal ma charakter międzynarodowy.
<i>Inne Brzmienia Art'n'Music Festival</i>	5–7 lipca	Cykl imprez kulturalnych (koncertów, wystaw i warsztatów artystycznych), w których udział biorą polscy i zagraniczni muzycy, artyści, przedstawiciele świata filmu, mediów i nauki. Miejscem spotkań są dwa miasta partnerskie – Lublin i Lwów.
<i>Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka 2013</i>	14–18 lipca	Organizowane od 1984 r. Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne są jednymi z najstarszych i najważniejszych imprez tego typu w kraju. Głównym ich celem jest zaprezentowanie i popularyzacja wśród lubelskiej publiczności folkloru różnych krajów i narodów. W dotychczasowych edycjach wzięło udział około 230 zespołów z 5 kontynentów. Główne koncerty odbędą się w Centrum Kongresowym Uniwersytetu Przyrodniczego.
<i>Carnaval Sztuk – Mistrzów</i>	8–11 sierpnia	Łączy wielkie widowisko z pogranicza teatru i nowego cyrku w przestrzeni miasta. Wydarzenie to stanowi rozwinięcie odbywającego się w Lublinie od kilku lat Festiwalu Sztukmistrzów. Do miasta zjeżdżają artyści i specjaliści sztuki cyrkowej z wielu krajów Europy, którzy oprócz magicznych spektakli i widowisk przeprowadzili cykl warsztatów dla profesjonalistów oraz dla początkujących adeptów tej dziedziny sztuki. Nazwa wydarzenia nawiązuje do postaci Sztukmistrza z Lublina – bohatera książki noblisty Izaaka Bashevisa Singera. W programie Carnawalu w 2013 r. znalazło się ponad 80 wydarzeń artystycznych na żywo w wykonaniu ponad 100 artystów z całego świata.
<i>Jarmark Jagielloński</i>	15–18 sierpnia	Jarmark Jagielloński to wydarzenie artystyczno-kupieckie, które w swojej formule łączy prezentację wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych twórców tradycyjnych m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi oraz bogaty program wydarzeń kulturalnych. Jarmark Jagielloński swoją ideą nawiązuje do słynnych Jarmarków Lubelskich, które na przełomie XV i XVI wieku były jednym z najbardziej znanych handlowych wydarzeń międzynarodowych. Podczas Jarmarku istotną rolę odgrywają widowiska artystyczne i historyczne. Odbywa się turniej rycerski, w którym duży nacisk jest położony na rytuały rycerskie i historyczne.
<i>Festiwal Solo Życia</i>	30–31 sierpnia	Festiwal promuje utalentowanych, młodych muzyków z całej Europy poprzez umożliwienie im debiutu scenicznego. Aby wziąć udział w Festiwalu należy nagrać wymyśloną przez siebie partię solową, zagrana na dowolnym instrumencie do nagranych wcześniej podkładu muzycznego. Komisja po przesłuchaniu solówek dokonuje wyboru wykonawców, którzy swoje umiejętności prezentują podczas koncertu finałowego. Podczas imprezy występują najlepsi polscy instrumentalniści w różnych kategoriach muzyki rozrywkowej. Festiwal zwieńczony jest koncertem gwiazdy oraz jam session.
<i>Europejski Festiwal Smaku</i>	5–8 września	Festiwal z wielkim sukcesem pokazuje wielokulturowość i dziedzictwo kulinarne Lubelszczyzny. Jest największym kulinarnym świętem regionu, które przyciąga wyjątkowym połączeniem wydarzeń kulturalnych z tradycją lubelskiej kuchni.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowy Festiwal "Najstarsze Pieśni Europy"</i>	3-5 października	Podczas festiwalu prezentowane są najstarsze muzyczne świadectwa kultury tradycyjnej z różnych regionów Europy. W dotychczasowych edycjach festiwalu uczestniczyło kilkadziesiąt zespołów śpiewaczych i liczni soliści z Albanii, Białorusi, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rosji, Ukrainy, Słowacji, Serbii i Włoch. Archaiczne pieśni, których korzenie nierzadko sięgają czasów przedchrześcijańskich, wykonują zarówno wiekowi strażnicy wiejskiej tradycji, jak i młodzi artyści z miasta, którzy podjęli trud rekonstrukcji dawnych technik śpiewania i ocalenia ginących pieśni.
<i>Chatka Blues Festiwal</i>	11-12 października	Chatka Blues Festiwal odbywa się od 2010 r. w ACK UMCS „Chatka Żaka” w Lublinie. Organizatorem przedsięwzięcia jest Fundacja Absolwentów UMCS, a pomysłodawcą i dyrektorem artystycznym Adam Bartoś. Za produkcję techniczną odpowiada ACK UMCS.
<i>Festiwal Konfrontacje Teatralne</i>	12-19 października	W ramach festiwalu prezentowane są dokonania najciekawszych osobowości teatralnych, które przedstawiają nowy sposób rozumienia teatru. Program główny uzupełniony jest o „show case lubelski”, czyli prezentację lubelskiego środowiska teatralnego.
<i>Performance Platform Lublin</i>	24-26 października	W festiwalu praktyka artystyczna jest równie ważna jak teoria sztuki i edukacja. Oprócz pokazów sztuki performance odbyły się tu także warsztaty, wykłady, dyskusje, wystawy, prezentacje multimedialne i projekcje filmów. Tytułowa „platforma” zbliżyła publiczność i artystów, aktywizowała odbiorców pod kątem indywidualnej ekspresji – uczestnicy warsztatów mieli możliwość skonfrontowania swojej wrażliwości wizualnej z publicznością.
<i>Międzynarodowe Spotkanie Teatrów Tańca</i>	6-11 listopada	Festiwal zainicjowany został w 1997 r. Obecnie jest jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina, a także jednym z najbardziej liczących się festiwali sztuki tańca w Polsce i Europie. Ideą Festiwalu jest wzajemne poznanie i wymiana doświadczeń oraz inspiracja odmiennością kulturową pomiędzy Polską i krajami Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Zachodniej i innymi częściami świata. Twórcy Spotkań podkreślają uniwersalny wymiar wydarzenia, przypominając, że taniec współczesny jest szczególnym medium porozumienia – sztuką w pełni demokratyczną, doskonale przekazującą emocje wzbogacone mocnym ładunkiem intelektualnym.
<i>Festiwal „Ukraina w centrum Lublina”</i>	15-17 listopada	Festiwal „Ukraina w Centrum Lublina” to przegląd współczesnej kultury ukraińskiej w przeróżnych odsłonach. Podczas koncertów muzycznych prezentowane są różnorodne style i interpretacje muzyczne, nowe i ciekawe projekty znanych na Ukrainie formacji. Tradycyjnymi elementami festiwalu stały się przedstawienia teatralne i przegląd filmów, wystawy, warsztaty artystyczne, konkurs wiedzy o Ukrainie dla uczniów lubelskich szkół, czy spotkania literackie.
<i>Międzynarodowy Festiwal Młodego Kina Pełny Metraż</i>	20-24 listopada	Jest to jedyny w Polsce Festiwal poświęcony wyłącznie pełnometrażowym filmom kina niezależnego. Filmy takie realizowane są przez pasjonatów, przede wszystkim z autentycznej potrzeby wypowiedzi za pomocą języka filmu. Powstają w oparciu o oryginalne scenariusze twórców, dzięki temu stają się szczerym i ważnym głosem pokoleniowym młodych ludzi.
<i>IX Studencki Ogólnopolski Festiwal Teatralny Kontestacje</i>	28-30 listopada	Festiwal to spotkania mające na celu zainteresowanie teatrem szerszej publiczności akademickiej i nie tylko. Nieprzekonanych przyciągać ma nazwa stanowiąca jednocześnie swego rodzaju ideę programową – „Kontestacje”, a więc krytyczne spojrzenie na zastaną rzeczywistość, sprzeciw, a wręcz bunt wobec ogólnie przyjętych norm i wartości, ukazanie teatru jako medium mogącego ten bunt wyrazić najpełniej.
<i>Międzynarodowy Festiwal Muzyki Ludowej „Mikołajki Folkowe”</i>	5-8 grudnia	Najstarszy i jeden z największych w Polsce festiwali prezentujących muzykę inspirowaną folklorem. Festiwal odbywa się od 1991 r. Celem imprezy jest popularyzacja kultury tradycyjnej we wszystkich jej przejawach, głównie poprzez prezentację twórczych przekształceń muzycznego folkloru.
<i>Lublin Jazz Festival</i>	7-8 grudnia	To wydarzenie artystyczne prezentujące różnorodność form współczesnej muzyki jazzowej. Organizatorzy zapraszają artystów reprezentujących różnorodne nurty i style muzyczne, jak też podejmują działania, które tworzą przestrzeń do szeroko pojętej edukacji oraz integracji środowiska jazzowego.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowy Festiwal Jazzowy Jazz Bez</i>	15–21 grudnia	Festiwal jest przedsięwzięciem renomowanym, dobrze znanym w środowisku muzycznym polskim i ukraińskim. Festiwal zyskał opinię imprezy prezentującej najlepsze wzorce współczesnej muzyki improwizowanej, przyczyniając się w ten sposób do budowania bezpośrednich polsko-ukraińskich kontaktów kulturalnych, w tym tworzenia międzynarodowych formacji muzycznych.
<i>Festiwal Bożego Narodzenia</i>	18 grudnia – 6 stycznia	Festiwal jest próbą stworzenia niepowtarzalnego klimatu i przywołania magii Świąt w centrum Lublina. Szopka Bożonarodzeniowa każdego roku powstaje w nowej aranżacji, a miasto zostaje udekorowane kolorową, świetlną iluminacją oraz choinkami.
<i>Sylwester Miejski</i>	31 grudnia	Sylwester miejski zajmuje stałe miejsce w kalendarzu lubelskich imprez. Co roku mieszkańcy Lublina wspólnie witają Nowy Rok w centrum Lublina na Placu Litewskim. Na wszystkich, którzy chcą spędzić sylwestrową noc na świeżym powietrzu czekają niezwykle atrakcje: koncerty muzycznych gwiazd, występy kabaretów oraz taneczna muzyka serwowana przez uznanych DJ'ów.

Uwagi: Wydarzenia zostały uszeregowane według daty rozpoczęcia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie portalu internetowego kultura.lublin.eu

Kolejną formą promowania kultury jest przyznawania dorocznych nagród Prezydenta Miasta Lublin za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury¹¹⁷. Nagrody są przyznawane w następujących kategoriach:

- 1) *Nagroda Artystyczna Miasta Lublin* – przyznawana jest osobom fizycznym lub prawnym oraz innym podmiotom, w tym także grupom nieformalnym, na podstawie oceny osiągnięć o istotnym znaczeniu, za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego, w szczególności w takich dziedzinach sztuki jak: film, literatura, muzyka, sztuki wizualne, w tym m.in.: malarstwo, rzeźba, grafika, rysunek, fotografia, multimedia, instalacja, taniec, teatr.
- 2) *Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury* – przyznawana jest animatorom i menedżerom kultury będącym osobami fizycznymi, prawnymi lub innymi podmiotami, w tym także grupami nieformalnymi, na podstawie oceny działalności, za znaczące osiągnięcia powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego w zakresie upowszechniania kultury dotyczące w szczególności: animacji i organizacji wydarzeń kulturalnych, edukacji kulturalnej i artystycznej, wspomagania artystycznej twórczości amatorskiej, popularyzacji różnorodnych dziedzin kultury i sztuki.
- 3) *Nagroda Miasta Lublin za Całokształt Działalności* – przyznawana jest wyłącznie osobom fizycznym za co najmniej dwudziestoletnią działalność twórczą, artystyczną lub w zakresie upowszechniania kultury na podstawie oceny całokształtu osiągnięć o istotnym znaczeniu, w uznaniu wybitnych dokonań w obszarze kultury i sztuki.
- 4) *Nagrodę Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury* – może otrzymać osoba fizyczna lub prawna za wspieranie finansowe lub pozafinansowe przedsięwzięć kulturalnych, twórczości artystycznej oraz innych działań w zakresie kultury i sztuki w minionym roku kalendarzowym.

¹¹⁷ Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego nr 2013.2478 z dnia 2013.05.09).

- 5) *Nagrody Okolicznościowe* – mogą być przyznawane osobom fizycznym lub prawnym, a także innym podmiotom, w tym grupom nieformalnym, na podstawie oceny działalności lub osiągnięć o istotnym znaczeniu, za dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury lub z okazji jubileuszu działalności twórczej, artystycznej lub jubileuszu działalności w zakresie upowszechniania kultury.

W 2013 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dorocznymi nagrodami za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury następujące osoby:

- Wojciech Klonek – Żurawie – Lubelskie Wyróżnienia Kulturalne w kategorii „Dźwięk”,
- Anna Chabros – Żurawie – Lubelskie Wyróżnienia Kulturalne w kategorii „Obraz”,
- Anna Gładysz – Żurawie – Lubelskie Wyróżnienia Kulturalne w kategorii „Asysta”,
- Jakub Radkowski (Sin Sen) – Żurawie – Lubelskie Wyróżnienia Kulturalne w kategorii „Słowo”,
- Joanna Reczek – Żurawie – Lubelskie Wyróżnienia Kulturalne w kategorii „Animator Kultury”,
- Adam Maruszak – 65-lecie Zespołu Pieśni i Tańca „Lublin” im. W. Kaniorowej,
- Danuta Połonczak – 20. edycja Studium Wiedzy o Filmie – Dom Kultury „Czechów”,
- Sławomir Andrzej Mielezko – 50-lecie pracy twórczej - Związek Polskich Artystów Plastyków,
- Władysław Stefan Grzyb – 20-lecie Ogólnopolskiego Przeglądu Hejnałów Miejskich,
- Teresa Drozd – Międzynarodowy Dzień Teatru – Teatr im. H. Ch. Andersena,
- Beata Saj – Międzynarodowy Dzień Teatru – Teatr im. H. Ch. Andersena,
- Piotr Kobielski-Grauman – 40-lecie pracy twórczej – Stowarzyszenie Pisarzy Polskich,
- Marek Andrzejewski – 20-lecie pracy artystycznej,
- Zdzisław Ohar – 20-lecie Chóru La Musica,
- Mateusz Nowak – dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury – Dzielnicowy Dom Kultury „Węglin”,
- Andrzej Polakowski – 50-lecie pracy twórczej – Związek Polskich Artystów Fotografików,
- Joanna Barczyk – 35-lecie pracy twórczej – Związek Polskich Artystów Plastyków,
- Zbigniew Strzałkowski – 60-lecie pracy twórczej – Stowarzyszenie Pisarzy Polskich,
- Józef Zięba – 55-lecie pracy twórczej – Stowarzyszenie Pisarzy Polskich,
- Kazimierz Stanisław Leszczyński – 60-lecie działalności Zespołu Tańca Ludowego UMCS,
- Lech Leszczyński – 60-lecie działalności Zespołu Tańca Ludowego UMCS,
- Zespół Tańca Ludowego UMCS – 60-lecie działalności Zespołu Tańca Ludowego UMCS,
- Maria Koldryn-Jaszczyżyn – 40-lecie pracy twórczej,
- Andrzej Jedliczka – 50-lecie pracy twórczej – Związek Polskich Artystów Plastyków,
- Jolanta Słomianowska – 35-lecie pracy twórczej – Związek Polskich Artystów Plastyków,
- Walenty Wróblewski – 35-lecie pracy twórczej – Związek Polskich Artystów Plastyków,
- Mariusz Drzewiński – 30-lecie pracy twórczej – Związek Polskich Artystów Plastyków,
- Mieczysława Goś – 30-lecie istnienia pracowni Działań Plastycznych i Galerii ACK „Chatka Żaka”,

- Jolanta Męderowicz – 25-lecie pracy zawodowej – Związek Polskich Artystów Plastyków,
- Aleksander Budzyński – dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury – Fundacja Teatrotterapia Lubelska,
- Radosława Kwiatkowska – dokonania w dziedzinie upowszechniania kultury – Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego,
- Wiesława Sołtys – dokonania w dziedzinie upowszechniania kultury – Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego,
- Tadeusz Rokicki – dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury – Polski Związek Chórów i Orkiestr,
- Marcin Wroński – Nagroda Artystyczna Miasta Lublina za 2012 r.,
- Grzegorz Józefczuk – Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury w 2012 r.,
- Leszek Mądzik – Nagroda Miasta Lublin za Całokształt Działalności,
- PGE Dystrybucja S.A. w Lublinie – Nagroda Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury 2012 r.

W przeprowadzonej analizie potwierdzono, że oferta spędzania czasu wolnego w Lublinie jest bogata i stale rozwijana, zaspokajając potrzeby mieszkańców Lublina. Świadczy o tym obecność różnorodnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, w oparciu o którą funkcjonuje wiele klubów sportowych, a także aktywność instytucji kultury i liczne wydarzenia kulturalne. Walory miasta w zakresie dziedzictwa kulturowego i historycznego stanowią kluczowy element oferty turystycznej miasta. W ramach realizowanych projektów inwestycyjnych, w 2013 r. zakończono renowację klasztoru powiżytkowskiego na centrum działań artystycznych, oddano do użytku basen przy Zespole Szkół Nr 7 oraz zbudowano drogi rowerowe w okolicy Zalewu Zemborzyckiego. Największe inwestycje znajdowały się jednak w fazie realizacji. Formą promocji kultury były także przyznawane corocznie nagrody Prezydenta Miasta Lublina.

B.5. Podnoszenie jakości edukacji

Jakość oświaty to ważny czynnik decydujący o przyjazności miasta. Poza realizacją powszechnego obowiązku nauki szkoły pełnią dziś bardzo ważną rolę jako ośrodki autorytetu, wiedzy i kultury w lokalnych społecznościach. Dbanie o szkoły jest jednym z obowiązkowych zadań samorządu. Biorąc pod uwagę te szczególne funkcje można dojść do wniosku, że miasto, które chce się rozwijać, musi robić więcej dla oświaty i swoich mieszkańców, niż wymagają tego przepisy. Dlatego też samorząd, szkoły i mieszkańcy powinni szukać nowych form współpracy. Działania, które miasto może podejmować na rzecz rozwoju współpracy z placówkami oświatowymi obejmują m.in. zwiększanie funkcjonalności i atrakcyjności sieci przedszkoli i szkół oraz ich otoczenia, wspieranie rozwoju kwalifikacji nauczycieli, wzbogacanie programów nauczania, motywowanie rodziców do korzystania z oferty edukacji pozaszkolnej, wzmacnianie autorytetu nauczyciela i współpracy na linii nauczyciele-rodzice.

Oceniając postępy w zakresie podnoszenia jakości edukacji posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Najpierw zaprezentowano dane o żłobkach i przedszkolach. Następnie przeanalizowano sytuację w szkołach podstawowych i ponadgimnazjalnych pod względem liczby szkół i uczniów, komputeryzacji szkół i zdawalności egzaminów na kolejnych etapach kształcenia. Miernik opisowy realizacji celu Strategii to analiza działań Urzędu Miasta w zakresie oświaty, w którym przedstawiono najważniejsze realizowane programy i projekty.

Instytucjonalnymi formami opieki nad dziećmi do lat 3 są żłobki i kluby dziecięce. Funkcjonowanie żłobków uległo istotnej zmianie w 2011 r., kiedy w życie weszła ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3¹¹⁸. Na mocy tej ustawy, żłobki przestały być częścią systemu opieki zdrowotnej i obecnie pieczę nad działalnością regulowaną niniejszą ustawą sprawuje Minister Pracy i Polityki Społecznej. W 2013 r. liczba żłobków i klubów malucha w Lublinie wzrosła do 16, a liczba miejsc – do 1 119 (por. tab. 50). Liczba miejsc w tych placówkach wzrosła więc o 26,3%, co (biorąc pod uwagę równoczesny spadek liczby dzieci w wieku 0–3 w analogicznym okresie) przekłada się na wyraźny wzrost dostępności opieki nad najmłodszymi dziećmi. Niemal 90% wszystkich miejsc było oferowanych przez żłobki podległe samorządowi.

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty są przedszkola. W roku szkolnym 2013/2014 obejmowało ono dzieci w wieku 3–6 lat i było realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w punktach przedszkolnych. Przedszkola przeznaczone są dla dzieci w wieku 3–6 lat, punkty przedszkolne – dla dzieci w wieku 3–5 lat, a oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych – dla dzieci pięcioletnich i sześciolletnich. W 2013 r. w Lublinie funkcjonowało 135 przedszkoli, 58 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i 8 punktów przedszkolnych (por. tab. 50). Liczba oferowanych miejsc wyniosła 14 060 i wzrosła o 2,1% w stosunku do 2012 r. Ponad 2/3 miejsc było oferowanych w placówkach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego. Mając na uwadze, że populacja dzieci w wieku przedszkolnym zameldowanych na terenie miasta Lublin wynosiła

¹¹⁸ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U.2013.1457 j.t.

14 027 dzieci, liczba miejsc w 100% zaspokajała potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej w mieście Lublinie.

Tabela 50: Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne

	2012	2013
Żłobki i kluby dziecięce, w tym:	13	16
<i>żłobki podległe samorządowi</i>	8	8
Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych, w tym:	886	1 119
<i>miejsca w żłobkach podległych samorządowi</i>	817	967
Przedszkola, w tym:	134	135
<i>przedszkola prowadzone przez jednostki samorządu gminnego</i>	63	64
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (klasy, grupy)	55	58
Punkty przedszkolne	9	8
Miejsca w oświacie publicznej i niepublicznej dla dzieci w wieku przedszkolnym, w tym:	13 770	14 060
<i>miejsca w przedszkolach, oddziałach i punktach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego</i>	9 257	9 606

Uwagi: Dane o żłobkach są podane według stanu na koniec roku, dane o przedszkolach – według stanu na dzień 30 września.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych oraz danych Urzędu Miasta Lublin

Kluczową rolę w edukacji pełnią szkoły. Tabela 51 przedstawia liczbę placówek oświatowych w Lublinie. W porównaniu do roku poprzedzającego, w 2013 r. zwiększyła się liczba szkół podstawowych, na niezmiennym poziomie pozostała liczba gimnazjów, zaś zmniejszeniu uległa liczba liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, szkół policealnych, szkół artystycznych, oraz zasadniczych szkół zawodowych.

Tabela 51: Placówki oświatowe

	2012	2013
Szkoły podstawowe, w tym:	51	52
<i>szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)</i>	45	46
<i>szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży</i>	6	6
Gimnazja, w tym:	42	42
<i>dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)</i>	33	33
<i>dla dzieci i młodzieży specjalne</i>	5	5
<i>dla dorosłych</i>	4	4
Licea ogólnokształcące, w tym:	65	58
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	35	35
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży specjalne</i>	1	1
<i>uzupełniające dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	0	0
<i>uzupełniające dla młodzieży specjalne</i>	1	0
<i>uzupełniające dla dorosłych</i>	13	6
<i>ponadpodstawowe dla dorosłych</i>	15	16
Licea profilowane, w tym:	5	3
<i>licea profilowane dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	3	1
<i>licea profilowane dla młodzieży specjalne</i>	1	1
<i>licea profilowane dla dorosłych</i>	1	1
Technika, w tym:	27	26

	2012	2013
<i>ponadgimnazjalne technika dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	20	20
<i>technika uzupełniająca dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1	1
<i>ponadgimnazjalne technika dla dorosłych</i>	0	0
<i>ponadgimnazjalne technika uzupełniająca dla dorosłych</i>	6	5
Szkoły policealne, w tym:	52	51
<i>szkoły policealne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	13	12
<i>szkoły policealne dla dorosłych</i>	39	39
Szkoły artystyczne, w tym:	12	4
<i>szkoły artystyczne nie dające uprawnień zawodowych ze specjalnymi</i>	4	4
<i>szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe</i>	8	-
Zasadnicze szkoły zawodowe, w tym:	16	15
<i>ponadgimnazjalne szkoły przysposabiające do pracy zawodowej specjalne</i>	1	1
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	10	9
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży specjalne</i>	3	3
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych</i>	2	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Zmniejszenie liczby szkół ponadgimnazjalnych należy wiązać ze spadkiem liczby młodzieży w przedziale wiekowym odpowiadającym temu etapowi szkolnemu. Niż demograficzny występujący w ostatnich latach przełożył się na zmniejszenie się łącznej liczby uczniów w szkołach o 6,4%. Liczba uczniów w szkołach podstawowych wzrosła o 1%, a w szkołach ponadgimnazjalnych (szkoły zawodowe, technika i licea) spadła o 6,7%. Warto także dodać, że w roku szkolnym 2013/2014 w szkołach podstawowych kształciło się 550 dzieci w wieku 6 lat, co stanowiło 18,2% populacji dzieci w klasie pierwszej. Analizując tendencje w zakresie liczby uczniów, między poszczególnymi typami szkół można zauważyć wyraźne różnice: liczba uczniów w technikach nieznacznie wzrosła, zaś w pozostałych rodzajach placówek szkolnych nastąpił spadek, największy w grupie liceów profilowanych i ogólnokształcących. Zmniejszenie liczby osób uczących się miało miejsce także w grupie szkół policealnych. Szczegółowe dane na ten temat zaprezentowano w tabeli 52.

Tabela 52: Uczniowie w placówkach oświatowych

	2012	2013
Ogółem, w tym:	60 804	56 920
Szkoły podstawowe, w tym:	18 476	18 663
<i>szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)</i>	18 199	18 370
<i>szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży</i>	277	293
Gimnazja, w tym:	9 590	9 326
<i>dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)</i>	9 310	9 063
<i>dla dzieci i młodzieży specjalne</i>	187	190
<i>dla dorosłych</i>	93	73
Licea ogólnokształcące, w tym:	13 172	12 466
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	10 646	10 202
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży specjalne</i>	25	20

	2012	2013
<i>uzupełniające dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	0	0
<i>uzupełniające dla młodzieży specjalne</i>	17	0
<i>uzupełniające dla dorosłych</i>	435	78
<i>ponadpodstawowe dla dorosłych</i>	2 049	2 166
Licea profilowane, w tym:	158	56
<i>licea profilowane dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	96	12
<i>licea profilowane dla młodzieży specjalne</i>	25	14
<i>licea profilowane dla dorosłych</i>	37	30
Technika, w tym:	5 809	5 850
<i>ponadgimnazjalne technika dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	5 484	5 733
<i>technika uzupełniające dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	41	28
<i>ponadgimnazjalne technika dla dorosłych</i>	0	0
<i>ponadgimnazjalne technika uzupełniające dla dorosłych</i>	284	89
Szkoły policealne, w tym:	11 054	8 704
<i>szkoły policealne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1 554	1 364
<i>szkoły policealne dla dorosłych</i>	9 500	7 340
Szkoły artystyczne, w tym:	1 135	504
<i>szkoły artystyczne nie dające uprawnień zawodowych ze specjalnymi</i>	406	504
<i>szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe</i>	729	-
Zasadnicze szkoły zawodowe, w tym:	1 410	1 351
<i>ponadgimnazjalne szkoły przysposabiające do pracy zawodowej specjalne</i>	71	73
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1 088	1 039
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży specjalne</i>	211	230
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych</i>	40	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Dążąc do maksymalnej efektywności nauczania konieczne jest odpowiednie regulowanie liczebności klas. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół w 2013 r. wyniosła: 23,03 dla szkół podstawowych, 25,54 dla gimnazjów oraz 27,76 dla szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 53: Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół

	2013/2014
Szkoła podstawowa	23,03
Gimnazjum	25,54
Szkoła ponadgimnazjalna	27,76

Uwagi: Sprawozdanie SIO wg stanu na dzień 30 września 2013 r., z wyłączeniem szkół specjalnych.

Źródło: Dane Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin

Liczba uczniów przypadających na 1 komputer w szkołach w Lublinie w 2013 r. wyniosła 11,59; liczba uczniów przypadająca na jeden komputer z dostępem do Internetu – 11,92; zaś liczba komputerów z dostępem do Internetu w przeliczeniu na 1 ucznia – 0,084.

Tabela 54: Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach

	2013/2014
Liczba uczniów przypadających na 1 komputer	11,59
Liczba uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu	11,92
Liczba komputerów z dostępem do Internetu w przeliczeniu na 1 ucznia	0,084

Uwagi: Na podstawie zmodernizowanego SIO – raport wg stanu na 28.11.2014 r.

Źródło: Dane Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin

Oceniając jakość nauczania w lubelskich szkołach warto przeanalizować wyniki egzaminów na różnych szczeblach edukacji.

W 36 szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd do sprawdzianu przystąpiło 2 632 uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową, piszących tzw. arkusz standardowy. Najważniejsze informacje o wynikach przedstawiono w tabeli 55. Średni wynik dla szkół w Lublinie wyniósł 27,8 na 40 punktów możliwych do uzyskania. Był to trzeci wynik wśród 12 miast na prawach powiatu zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Średnia dla kraju wyniosła 24 pkt., przy czym 31 szkół uzyskało wynik powyżej tej wielkości. Aby ocenić jakość kształcenia w szkołach, wyniki analizuje się w skali staninowej. Szkoły z wynikiem wysokim to te, w których wyniki egzaminu znajdują się w przedziale od 7 do 9 stopnia skali, z wynikiem średnim – od 4 do 6 stopnia, zaś z wynikiem niskim – od 1 do 3 stopnia. W 2013 r. 27 szkół uzyskało wysoki wynik, 6 – średni, a 3 – niski. Dla porównania, w roku poprzedzającym wysoki wynik uzyskało 25 szkół.

Tabela 55: Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd

	2013
Średni wynik dla szkół podstawowych (pkt)	27,8
Średni wynik dla szkół w kraju (pkt)	24,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	27
Liczba szkół z wynikiem średnim	6
Liczba szkół z wynikiem niskim	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2012/2013

W 21 gimnazjach prowadzonych przez samorząd w 2013 r. do egzaminu gimnazjalnego przystąpiło 2 587 uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową. Wybrane informacje o wynikach z części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej zaprezentowano w tabeli 56. Średni wynik dla gimnazjów w Lublinie z części humanistycznej wyniósł 69,5%, a matematyczno-przyrodniczej – 55,5%, w obu przypadkach znacząco przewyższył średnią krajową. W grupie 12 miast na prawach powiatu zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich Lublin zajął odpowiednio 3 i 6 pozycję. Aby ocenić jakość kształcenia w szkołach, wyniki analizuje się w skali staninowej. Szkoły z wynikiem wysokim to te, w których wyniki egzaminu znajdują się w przedziale od 7 do 9 stopnia skali, z wynikiem średnim – od 4 do 6 stopnia, zaś z wynikiem niskim – od 1 do 3 stopnia. W 2013 r. 9 gimnazjów uzyskało wysokie wyniki z części humanistycznej, a 6 z części matematyczno-przyrodniczej.

Tabela 56: Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd

	2013	
	Część humanistyczna	Część matematyczno-przyrodnicza
Średni wynik dla szkół podstawowych	69,5	55,5
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	62,0	48,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	9	6
Liczba szkół z wynikiem średnim	8	11
Liczba szkół z wynikiem niskim	4	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2012/2013

W 2013 r. w szkołach prowadzonych przez samorząd do egzaminu maturalnego przystąpiło 3 851 uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową, w tym 2 982 uczniów liceów ogólnokształcących, 818 - techników, 51 - liceów profilowanych, 3 - techników uzupełniających. Aby uzyskać świadectwo dojrzałości, maturzyści musieli zdać egzaminy pisemne na poziomie podstawowym z przedmiotów obowiązkowych: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego oraz egzaminy ustne z języka polskiego i języka obcego nowożytnego, otrzymując co najmniej 30% maksymalnej liczby punktów. Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach w Lublinie wyniosła 85%. Była ona ściśle uzależniona od typu szkoły: najwyższa w liceach ogólnokształcących, niższa w technikach, a bardzo niska w liceach profilowanych oraz liceach i technikach uzupełniających (por. tab. 57). Średnia zdawalność egzaminu maturalnego w Lublinie wyniosła 85% i była wyższa od zdawalności w Polsce o 4 p.p.

Tabela 57: Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w Lublinie (%)

	2013
Ogółem	85
Liceum ogólnokształcące	90
Technikum	74
Liceum profilowane	56
Liceum ogólnokształcące uzupełniające	20
Technikum uzupełniające	11

Uwagi: Dane dotyczą absolwentów zdających egzamin maturalny w terminie głównym (w maju).

Źródło: Dane Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin

Analizując ogólny procentowy wskaźnik zdawalności egzaminu maturalnego należy zwrócić uwagę, że duży wpływ na jego wysokość ma liczba zdających w danym typie szkoły oraz struktura kształcenia ponadgimnazjalnego na danym terenie. Szczególnie istotny jest procent uczniów w liceach ogólnokształcących w stosunku do liczby uczniów z innych typów szkół. Znaczenie ma też liczba szkół dla dorosłych. Zbliżoną strukturę kształcenia ponadgimnazjalnego mają duże miasta (metropolie) i stąd porównywanie wyników szkół na ich terenie jest najbardziej zasadne. Pod względem zdawalności matury wśród dwunastu miast Unii Metropolii Polskich, szkoły lubelskie utrzymują się na wysokiej trzeciej pozycji od 2011 r.¹¹⁹

Urząd Miasta w 2013 r. zrealizował zarówno przedsięwzięcia przyczyniające się do poprawy infrastruktury szkolnej i przedszkolnej, jak i programy i projekty edukacyjne podnoszące jakość kształcenia.

¹¹⁹ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2012/2013.

W ramach wspierania rozwoju infrastruktury oświatowej w 2013 r. podejmowano szereg działań, które zestawiono w tabeli 58.

Tabela 58: Inwestycje oświatowe zakończone w 2013 r.

Obszar inwestycji	Kwota inwestycji (zł)
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 10 przy ul. Kalinowszczyzna.	1 276 499
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 34 przy ul. Kosmowskiej.	1 886 820
Termomodernizacja budynku Gimnazjum nr 15 przy ul. Elektrycznej.	894 499
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 47 przy ul. Zdrowej.	1 194 513
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 40 przy ul. Róży Wiatrów.	2 356 872
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 32 przy ul. Tetmajera.	1 228 990
Termomodernizacja kompleksu budynków Zespołu Szkół Samochodowych przy ul. Długosza.	2 089 770
Budowa przedszkola i żłobka przy ul. Wolskiej.	12 500 000
Budowa krytej pływalni przy Zespole Szkół nr 7 (Gimnazjum nr 24).	8 800 000
	9 429 052
Modernizacja budynku Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. T. Szeligowskiego.	w tym dofinansowanie z UE 1 528 052
Budowa placu zabaw w ramach programu „Radosna Szkoła” przy Szkołach Podstawowych nr 20, 30, 31, 39.	753 189

Zródło: Informacja na temat rozwoju gospodarczego Miasta Lublin i realizowanych inwestycji I-IV kwartał 2013 r. Urząd Miasta Lublin, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów

Ponadto, w 2013 r. podjęto następujące prace remontowo-budowlane:

- kompleksowe remonty sanitariatów za kwotę 778 000 zł w V Liceum Ogólnokształcącym oraz w Zespole Szkół Transportowo-Komunikacyjnych,
- remont sanitariatów i szatni za kwotę 363 000 zł w Szkole Podstawowej Nr 10,
- remont szatni za kwotę 620 000 zł w Szkole Podstawowej Nr 27,
- remont ogrodzenia za kwotę 236 000 zł w Przedszkolu Nr 39,
- budowę łącznika w Szkole Podstawowej Nr 48 za kwotę 535 000 zł,
- przebudowę kuchni w Szkole Podstawowej Nr 30 za kwotę 1 274 280 zł,
- dostosowanie budynku Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 2 do obowiązujących przepisów przeciwpożarowych za kwotę 150 476 zł,
- rozpoczęcie budowy wind dla osób niepełnosprawnych w Szkole Podstawowej Nr 28 – wartość robót wyniesie ogółem 1 100 000 zł.

DZIAŁALNOŚĆ URZĘDU
MIASTA W ZAKRESIE
OŚWIATY

Wśród działań podejmowanych przez Urząd Miasta ukierunkowanych na podniesienie jakości kształcenia i bezpieczeństwa w szkołach, można wskazać następujące programy:

1) Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów

Program realizowany na podstawie Uchwały nr 84/VIII/2011 Rady Miasta Lublin z dnia 31 marca 2011 r., w sprawie zasad udzielania pomocy materialnej w formie stypendiów naukowych dla wybitnie uzdolnionych studentów oraz uczestników studiów doktoranckich, zamieszkujących na terenie miasta. Na wypłatę, przyznanych na rok akademicki 2012/2013 stypendiów, wydatkowano w 2013 r. kwotę 475 875 zł. W 2013 r. przyznano 67 stypendiów, w tym 43 stypendia dla studentów oraz 24 stypendia dla uczestników studiów doktoranckich.

2) *W trosce o bezpieczeństwo*

Projekt, którego autorem był Urząd Miasta Lublin, realizowany był przez Gimnazjum Nr 16 im. F. Chopina w Lublinie przy ul. Poturzyńskiej w ramach rządowego programu ograniczenia przestępczości i aspołecznych zachowań *Razem bezpiecznie*. Celem projektu było kształtowanie prospołecznych wzorców zachowań w sytuacjach, które mogą zagrażać bezpieczeństwu, zdrowiu lub życiu m.in.: uświadomienie młodzieży przyczyn stosowania agresji i przemocy oraz używania substancji psychoaktywnych, przygotowanie do reagowania w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia poprzez szkolenia z udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, zmiana zachowań i reagowania w sytuacjach związanych z agresją i przemocą oraz włączenie w działania mieszkańców dzielnicy i wolontariuszy. Całkowity koszt projektu wyniósł 68 031 zł, z czego dotacja rządowa stanowiła 57 527 zł, zaś 10 504 zł to środki własne.

3) *Bezpieczna droga*

Głównym celem projektu było zapewnienie dzieciom możliwości bezpiecznego przechodzenia przez ulicę w drodze do i ze szkoły w miejscach, które nie posiadają sygnalizacji świetlnej. W ramach projektu w 2013 r. zatrudniano łącznie 37 osób, które pełniły funkcję strażnika ruchu drogowego. Koszt projektu to kwota 962 039,61 zł.

4) *Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce*

Dzięki dotacji Ministra Administracji i Cyfryzacji w ramach programu zrealizowano następujące zadania:

- Zakup podręczników dla uczniów romskich – beneficjentami byli uczniowie romscy, którzy w roku szkolnym 2013/2014 uczęszczali do szkół na terenie Lublina. Na realizację zadania w 2013 r. wydatkowano kwotę 10 631,99 zł, z czego wkład własny wyniósł 1 248,99 zł, zaś pozostałą kwotę w wysokości 9 383 zł stanowiły środki pochodzące z dotacji.
- Zakup przyborów szkolnych dla uczniów romskich – beneficjentami byli uczniowie romscy, którzy w roku szkolnym 2013/2014 uczęszczali do wszystkich typów szkół na terenie Lublina. Na realizację zadania w 2013 r. wydatkowano łącznie 2 969,57 zł, w tym 2 635 zł stanowiła dotacja, zaś 334,57 zł było wkładem własnym miasta.
- Integracyjny wyjazd na kolonie dla dzieci romskich i polskich – celem głównym projektu było zorganizowanie integracyjnego wyjazdu na kolonie dla dzieci romskich i polskich. Udział uczestników w integracyjnych wyjazdach na kolonie dla dzieci romskich i polskich był nieodpłatny. Na realizację zadania w 2013 r. wydatkowano kwotę 29 670 zł, w tym 26 320 zł były to środki z dotacji, zaś 3 350 zł stanowił wkład własny miasta.

5) *Rządowy program pomocy uczniom w 2013 r. – Wyprawka szkolna*

Celem programu było wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i wspieranie rozwoju edukacyjnego uczniów przez dofinansowanie zakupu podręczników, a w przypadku uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umiarkowane lub znaczne – także

zakupu materiałów dydaktycznych. Pomocą objęto 2 912 uczniów, w tym 539 uczniów klasy I szkoły podstawowej, 461 uczniów klasy II szkoły podstawowej, 472 uczniów klasy III szkoły podstawowej, 457 uczniów klasy V szkoły podstawowej, 20 uczniów klasy II zasadniczej szkoły zawodowej, 293 uczniów klasy II liceów i techników oraz 670 uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego tj. uczniów słabowidzących, niesłyszących, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym. Na realizację zadania w 2013 r. miasto otrzymało dotację celową w kwocie 800 635,69 zł.

6) Dofinansowanie zakupu i/lub wydruku podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych uczęszczających do szkół lub placówek, dla których organem prowadzącym jest Zlece-niobiorca

Pomocą objęto 11 niewidomych uczniów uczęszczających do szkół i placówek prowadzonych przez miasto. Na realizację zadania w 2013 r. została przekazana dotacja celowa w kwocie 36 896,07 zł.

7) Rządowy program wspierania w latach 2009–2014 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w kasach I–III szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia – Radosna szkoła

Celem programu było wyposażenie szkół w pomoce dydaktyczne do miejsc zabaw w szkole i utworzenie lub modernizacja szkolnych placów zabaw, co powinno ułatwiać realizowanie podstawy programowej kształcenia ogólnego i stwarzać bezpieczne i przyjazne warunki do wszechstronnego rozwoju dziecka. W 2013 r. w programie udział wzięły 4 szkoły podstawowe, przy których utworzono szkolne place zabaw: Szkoła Podstawowa Nr 20, Szkoła Podstawowa nr 30, Szkoła Podstawowa Nr 31 i Szkoła Podstawowa Nr 39. Na realizację zadania w 2013 r. miasto otrzymało dotację w kwocie 369 794,52 zł oraz wniosło wkład własny w kwocie 383 394,48 zł.

W 2013 r. Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin, przedszkola, szkoły i placówki oświatowe realizowały łącznie 22 projekty oświatowe w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ogólna wartość projektów realizowanych w 2013 r. wyniosła 22 022 288,39 zł, z czego Wydział Oświaty i Wychowania realizował 4 projekty o wartości 14 606 493,26 zł. Były to:

1) Razem możemy więcej

Projekt realizowany był od 1 sierpnia 2013 r. do 31 lipca 2015 r. Całkowita wartość projektu to kwota 4 361 637 zł, w tym wkład własny miasta wyniósł 654 245,55 zł. Celem głównym projektu było zwiększenie szans edukacyjnych 197 dzieci poprzez stworzenie warunków do uczestnictwa w edukacji przedszkolnej w oddziałach Przedszkola nr 12 przy ul. Wolskiej w Lublinie. Projekt zakłada popularyzację edukacji przedszkolnej, a także wzmocnienie rozwoju psychoruchowego dzieci poprzez ich uczestnictwo w zajęciach rewalidacyjno-wyrównawczych. Wartość zakupionego w ramach projektu w 2013 r. wyposażenia Oddziałów Integracyjnych Przedszkola Nr 12 wyniosła ponad 350 000 zł.

2) *Już czas na staż*

Projekt realizowany był od 1 stycznia 2013 r. do 31 sierpnia 2014 r. Całkowita wartość projektu to kwota 6 121 483,06 zł, z czego wkład własny niepieniężny wyniósł 505 189,28 zł (udostępnienie sal na zajęcia), a wkład własny pieniężny – 106 959,03 zł.

W projekcie uczestniczyło 6 zespołów szkół zawodowych:

- Państwowe Szkoły Budownictwa i Geodezji im. H. Łopacińskiego w Lublinie,
- Zespół Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego im. Gen. Franciszka Kleeberga w Lublinie,
- Lubelskie Centrum Edukacji Zawodowej im. K. K. Baczyńskiego w Lublinie,
- Zespół Szkół Nr 5 im. Jana Pawła II w Lublinie,
- Zespół Szkół Transportowo-Komunikacyjnych im. Tadeusza Kościuszki w Lublinie,
- Zespół Szkół Odzieżowo-Włókienniczych im. Władysława Stanisława Reymonta w Lublinie.

Głównym celem projektu było zwiększenie szans edukacyjnych i zawodowych 1 096 uczniów z 6 zespołów szkół zawodowych z Lublina poprzez organizację dodatkowych zajęć ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych i wzrost umiejętności praktycznych, a także staży i praktyk zwiększających doświadczenie zawodowe uczniów. Dzięki unijnym funduszom doposażone zostały pracownie i warsztaty szkolne ww. zespołów szkół zawodowych w specjalistyczne oprogramowanie, maszyny i urządzenia, tworzące w warsztatach i zawodowych pracowniach szkolnych warunki pracy analogiczne do tych występujących u pracodawców. Szkoły otrzymały również niezbędne do prowadzenia zajęć pomoce dydaktyczne. Wartość sprzętu zakupionego w 2013 r. do pracowni i warsztatów szkolnych oraz pomocy dydaktycznych wyniosła ponad 850 000 zł. W ramach projektu uczniowie odbyli również staże zawodowe u pracodawców, uczestniczyli w dodatkowych zajęciach wyrównujących z matematyki dla klas I, dodatkowych zajęciach z matematyki przygotowujących do matury, dodatkowych zajęciach w warsztatach i pracowniach szkolnych a także w dodatkowych zajęciach z języka obcego zawodowego zgodnego z kierunkiem kształcenia.

3) *Kreatywnie w przedsiębiorczość*

Projekt realizowany był od 1 sierpnia 2012 r. do 30 lipca 2015 r. w partnerstwie z Politechniką Lubelską. Całkowita wartość projektu to 1 625 279 zł. Celem głównym projektu było wzmocnienie podstaw przedsiębiorczości i otwartości na innowacje przez uczniów z 5 liceów ogólnokształcących z Lublina poprzez opracowanie i pilotażowe wdrożenie Innowacyjnego Programu Nauczania Podstaw Przedsiębiorczości, wraz z portalem edukacyjnym. Wspólnie z Wydziałem Oświaty i Wychowania projekt realizują:

- I Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Lublinie,
- II Liceum Ogólnokształcące im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Lublinie,
- VI Liceum Ogólnokształcące im. Hugona Kołłątaja w Lublinie,
- XXIII Liceum Ogólnokształcące im. Nauczycieli Tajnego Nauczania w Lublinie,
- XXIV Liceum Ogólnokształcące w Lublinie.

Działania zrealizowane w ramach projektu w 2013 r. to m.in.: opracowanie *Innowacyjnego Programu Nauczania Podstaw Przedsiębiorczości*, utworzenie Portalu Edukacyjnego wraz z grą symulacyjną polegającą na założeniu i prowadzeniu własnej firmy przez uczniów liceów biorących udział w projekcie (Instytut badawczy na prawach komercyjnych), zorganizowanie szkolenia dla nauczycieli podstaw przedsiębiorczości zaznajamiającego z założeniami Portalu Edukacyjnego, pilotażowe wdrożenie w liceach ogólnokształcących uczestniczących w projekcie *Innowacyjnego Programu Podstaw Przedsiębiorczości* wraz z analizą efektów, W roku szkolnym 2013/2014 wsparcie w ramach projektu otrzymało 342 uczniów i uczennic pięciu liceów ogólnokształcących z Lublina.

4) *Nowoczesne kompetencje – Nowe perspektywy. Podniesienie kwalifikacji pracowników oświaty w Gminie Lublin*

Projekt realizowany był w okresie od 1 sierpnia 2012 r. do 31 lipca 2013 r. Całkowita wartość projektu to kwota 2 498 094,20 zł, w tym wkład własny (niepieniężny) wyniósł 374 714,20 zł. Projekt zakładał objęcie wsparciem pracowników oświaty w gminie Lublin: nauczycieli, pracowników administracyjnych w szkołach, przedszkolach i placówkach oświatowych oraz kadre zarządzającą lubelską oświatą).

W ramach projektu w 2013 r. zrealizowanych zostało:

- 9 kierunków studiów podyplomowych dla pracowników administracyjnych i kadry zarządzającej w placówkach oświatowych oraz organie prowadzącym,
- 11 kursów doskonalących dla pracowników administracyjnych i kadry zarządzającej w placówkach oświatowych oraz organie prowadzącym,
- 10 kursów dla nauczycieli (9 doskonalących i 1 kwalifikacyjny),
- 2 kursy doskonalące dla nauczycieli kształcenia zawodowego.

Dzięki udziałowi w powyższych formach wsparcia nauczyciele podnieśli swoją wiedzę oraz nabyli nowe kwalifikacje. Przyczyniło się to do poprawy jakości nauczania w lubelskich szkołach, przedszkolach i placówkach oświatowych i tym samym wzbogaciło ich ofertę edukacyjną¹²⁰.

Podsumowując realizację celu podnoszenia jakości edukacji w 2013 r. warto zwrócić na kilka aspektów zasługujących na pozytywną ocenę. Liczba miejsc w przedszkolach i innych ośrodkach dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat zaspokajała potrzeby mieszkańców w tym zakresie, a ponad 2/3 miejsc było oferowanych w placówkach prowadzonych przez samorząd. Szkoły w Lublinie uzyskiwały również bardzo dobre wyniki w sprawdzianach wiedzy i egzaminach kończących kolejne etapy kształcenia, plasując się w czołówce miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Podnoszeniu jakości edukacji sprzyja także liczba uczniów w klasach, wynosząca średnio 23–28 osób w zależności od typu szkoły.

¹²⁰ Dane Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin.

Prezentowane projekty realizowane w 2013 r. były ukierunkowane na osiągnięcie różnych celów. Pod względem wielkości wydatków dominowały nakłady na infrastrukturę techniczną, zwłaszcza w zakresie termomodernizacji i prac remontowych. Projekty realizowały także inne cele o charakterze jakościowym, takie jak wzrost bezpieczeństwa w szkołach, pomoc uczniom w trudnej sytuacji materialnej, wsparcie dla najbardziej uzdolnionych czy promowanie umiejętności praktycznych i postaw przedsiębiorczych. Do poprawy jakości kształcenia powinno przyczynić się także podnoszenie kwalifikacji pracowników oświaty.

Oceniając realizację Strategii Lublin 2020 należy pamiętać, że zapewnienie wysokiej jakości edukacji jest celem wymagającym długofalowych działań. W kolejnych latach realizacji Strategii Lublin 2020, wraz z poprawą stanu infrastruktury szkół, zasadne wydaje się stopniowe zwiększenie nacisku na projekty przyczyniające się bezpośrednio do wzrostu wiedzy i kompetencji uczniów, jak i kwalifikacji ich nauczycieli.

B.6. Partycypacja społeczna

Strategia definiuje partycypację społeczną jako nową filozofię zarządzania miastem. W partycypacji wyrażają się bowiem najwyższe potrzeby mieszkańców związane z aktywnością obywatelską i współodpowiedzialnością za swoje miejsce życia. Partycypacja społeczna oznacza gotowość do wspólnego projektowania rozwiązań bez hierarchicznego podporządkowania się partnerów. Stworzenie mechanizmów działania i stałe włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne skutkuje tworzeniem zaufania w relacjach samorząd-obywatele. Wyższy poziom zaufania społecznego zwiększa natomiast komfort życia i zdolność do współdziałania na rzecz wspólnego dobra. Lublin ma już duże osiągnięcia w dziedzinie partycypacji, co wyróżnia go na tle innych miast.

Analizując realizację celu B.6. Partycypacja społeczna posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. W pierwszej kolejności zaprezentowano liczbę organizacji pozarządowych prowadzących działalność na terenie miasta. Następnie przeanalizowano współpracę organizacji pozarządowych z Urzędem Miasta, biorąc pod uwagę zarówno aspekty finansowe, jak i pozafinansowe formy współpracy. Przedstawiono także różne formy wspierające proces komunikacji z mieszkańcami.

Jednym z przejawów społecznej aktywności mieszkańców jest powstawanie i działalność organizacji pozarządowych. Dane na ten temat zaprezentowano w tabeli 59. Łączna liczba organizacji pozarządowych w Lublinie w 2013 r. wyniosła 1 606. Powstały 33 nowe fundacje, zaś liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych w porównaniu do 2012 r. zwiększyła się o 38. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2013 r. wzrosła o 6,8% i w 2013 r. wyniosła 47, co jest jednym z najwyższych wskaźników wśród miast wojewódzkich. Informacje o instytucjach pozarządowych prowadzących działalność na terenie Lublina można uzyskać za pośrednictwem bazy na portalu [bazy na portalu bazy.ngo.pl](http://bazy.ngo.pl).

Tabela 59: Liczba organizacji pozarządowych

	2012	2013
Fundacje	376	409
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	1 159	1 197
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	44	47

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

Podstawową formą współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi są dotacje na wykonywanie zadań publicznych. Łączna kwota dotacji udzielonych w 2013 r. z budżetu miasta organizacjom pozarządowym i innym podmiotom (wraz z zakupionymi usługami od Wodnego Ochotniczego Pogotowania Ratunkowego) wyniosła 23 388 590 zł. W 2013 r. w trybie przewidzianym w art. 19a Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹²¹, 36 organizacji złożyło 42 oferty. Dofinansowanie otrzymało 31 organizacji na realizację 36 ofert. W odniesieniu do roku poprzedzającego,

¹²¹ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.2014.1118 j.t. z późn. zm.

wysokość udzielonych dotacji jest niższa w zakresie promocji i ochrony zdrowia, kultury fizycznej, sportu i rekreacji, ochrony środowiska i pomocy społecznej, natomiast wyższa w dziedzinie kultury.

Tabela 60: Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe

	2012	2013
Ogółem, w tym:	24 037 416	23 388 590
<i>promocja i ochrona zdrowia</i>	1 328 764	152 000
<i>kultura</i>	1 777 418	2 818 360
<i>kultura fizyczna, sport, rekreacja</i>	2 251 700	2 132 050
<i>ochrona środowiska</i>	76 780	67 860
<i>osoby niepełnosprawne, pomoc społeczna</i>	20 380 172	18 218 320

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2013 r., s. 2–3.

Współpraca miasta z instytucjami pozarządowymi odbywała się także w formach pozafinansowych. Organizacje współpracujące uzyskują nieodpłatnie lokale na spotkania, sprzęt niezbędny do prowadzenia działalności statutowej, materiały promocyjne i informacje. Regularnie odbywały się spotkania konsultacyjne z przedstawicielami NGO organizowane przez Kancelarię Prezydenta.

Współpraca Urzędu Miasta Lublin z podmiotami trzeciego sektora wspierana jest przez Radę Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin, którą oficjalnie powołano na podstawie Zarządzenia Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r.¹²² W 2013 r. odbyło się siedem posiedzeń Rady, poświęconych debacie nad projektami takich dokumentów, jak: Strategia Rozwoju Lublina 2013–2020, Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013–2015¹²³, Uchwały Rady Miasta Lublin w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury¹²⁴, Uchwały w sprawie szczegółowych warunków trybu przyznawania i wysokości stypendiów dla osób zajmujących się twórczością artystyczną i upowszechnianiem kultury¹²⁵, a także Program współpracy Gminy Lublin z organizacjami pozarządowymi¹²⁶. Rada zajęła również stanowisko wobec planowanego projektu uchwały o inicjatywie lokalnej.

Najważniejsze zagadnienia dotyczące inwestycji i przestrzeni miasta wypracowywane są w ramach konsultacji społecznych. Procedura konsultacji społecznych została określona Uchwałą nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r.¹²⁷. Konsultacje mogą odbywać się

¹²² Zarządzenie nr 69/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.

¹²³ Uchwała nr 763/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013–2015”.

¹²⁴ Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury, Dz. Urz. Województwa Lubelskiego nr 2013.2478 z dnia 2013.05.09.

¹²⁵ Uchwała Nr 746/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania stypendiów dla osób zajmujących się twórczością artystyczną i upowszechnianiem kultury oraz ich wysokości.

¹²⁶ Uchwała nr 922/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie uchwalenia programu współpracy Gminy Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz z podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2014.

¹²⁷ Uchwała nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Lublin.

w szczególności w trybie bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, badań ankietowych, zgłaszania opinii i wniosków oraz internetowego forum dyskusyjnego z użyciem strony Urzędu Miasta Lublin. W 2013 r. regularnie odbywały się spotkania z mieszkańcami w poszczególnych dzielnicach, podczas których władze miasta konsultowały kształt najważniejszych miejskich projektów i sposobu wydatkowania środków budżetowych.

W celu wsparcia komunikacji z mieszkańcami, w 2013 r. funkcjonowało szereg rozwiązań: instytucji, programów i narzędzi internetowych, ułatwiających kontakt mieszkańców z władzami samorządowymi. Dzięki istnieniu ponad 20 społecznych ciał doradczych przy Prezydencie Miasta Lublin, mieszkańcy mogli wyrażać swoje opinie na temat strategicznych dokumentów, zgłaszać wnioski oraz podejmować inicjatywy służące rozwojowi miasta. W 2013 r. kontynuowano realizację *Programu Aktywności Samorządowej*¹²⁸. Dotyczył on opracowania i wdrożenia nowatorskiego systemu monitorowania usług publicznych w administracji samorządowej. W ramach programu przeprowadzono badania ankietowe jakości życia i zarządzania, spotkania społecznych grup eksperckich, oraz spotkania RADAR - dyskusje, których efektem było wypracowanie priorytetowych obszarów usług publicznych wymagających interwencji i naprawy. Narzędziem zapewniającym mieszkańcom możliwość wyrażania opinii jest Skrzynka Dialogu¹²⁹. Stanowi ona prosty formularz na stronie internetowej Urzędu Miasta, uzupełniony tradycyjnymi skrzynkami w Biurach Obsługi Mieszkańców, który zapewnia mieszkańcom oraz wszystkim zainteresowanym osobom możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag oraz wyrażania opinii o sprawach dotyczących miasta, pozostających w zakresie kompetencji Prezydenta. Do zgłaszania służbom miejskim problemów w przestrzeni miejskiej, zaobserwowanych w najbliższym otoczeniu, służy serwis naprawmyto.pl, uruchomiony 13 września 2012 r. Aplikacja wykorzystuje nowoczesne i funkcjonalne narzędzia internetowe, takie jak intuicyjna mapa, możliwość dodawania zdjęć czy wersja mobilna aplikacji. Do końca 2013 r. zgłoszono 5 000 alertów, z czego naprawiono ponad 2 800, a 400 miało status „w trakcie naprawy”. W stosunku do poprzedniego roku zanotowano 70% wzrost liczby użytkowników. Kolejnym narzędziem jest strona internetowa partycypacja.lublin.eu, stworzona w 2013 r., przeznaczona do informowania mieszkańców na temat prowadzonych konsultacji, spotkań oraz wszelkich form włączania obywateli w bezpośrednie zarządzanie miastem. W 2013 r. we współpracy ze Związkiem Stowarzyszeń Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych realizowano projekt *Lubelskie Forum-Aktywni Obywatele*, w ramach którego opracowano Mapę Aktywności mieszkańców w 27 dzielnicach miasta. Realizacja zadania została wsparta finansowo przez Urząd Miasta Lublin w rezultacie otwartego konkursu ofert na wsparcie zadań publicznych skierowanych do mieszkańców Lublina, organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy¹³⁰, działających na terenie Lublina, realizowanych przez organizacje w ramach programów finansowanych ze środków pochodzących spoza budżetu miasta Lublin.

¹²⁸ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

¹²⁹ [Strona internetowa skrzynki dialogu społecznego](#).

¹³⁰ *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, Dz.U.2014.1118 j.t. z późn. zm.

Interesującym przykładem aktywności i zaangażowania obywateli w rozwój miasta jest inicjatywa nieformalnej grupy ojców „Plac zabaw Generała Sowińskiego”, której celem było wyremontowanie starego placu zabaw pomiędzy budynkami przy al. Racławickich 24 – ul. Sowińskiego 1 i 3. Przedsięwzięcie to zostało wyróżnione nagrodą „Super Samorząd 2012” przez Fundację im. Stefana Batorego, przyznawanej uczestnikom akcji „Masz Głos, Masz Wybór”¹³¹. Dzięki zaangażowaniu mieszkańców oraz ich aktywnej współpracy z radnymi Dzielnicy Wieniawa i Rady Miasta Lublin, przedstawicielami administracji terenu i Zarządu Nieruchomości Komunalnych, udało się doprowadzić do wyremontowania placu zabaw, a jego uroczyste otwarcie odbyło się 16 grudnia 2013 r.

Istnienie wielu mechanizmów uzgadniania potrzeb mieszkańców Lublina w procesie zarządzania miastem stanowi mocną stronę Urzędu Miasta. W Lublinie występuje duża i wciąż rosnąca liczba organizacji pozarządowych, wspieranych przez Urząd Miasta. Kolejnym przejawem rozwoju demokracji partycypacyjnej w 2013 r. jest działalność licznych społecznych zespołów doradczych, w tym Rady Działalności Pożytku Publicznego zrzeszającej przedstawicieli sektora non profit. Realny wpływ mieszkańców na działania służb miejskich stwarza procedura konsultacji społecznych, a także takie narzędzia, jak: skrzynka dialogu, portal naprawmyto.pl, spotkania radarowe czy strona internetowa partycypacja.lublin.eu. Aktywność mieszkańców stanowi zatem cenny zasób Lublina, którego zagospodarowanie stanowi kluczowy czynnik prowadzenia przyjaznej i skutecznej polityki miejskiej.

¹³¹ Więcej informacji na [stronie inicjatywy](#).

C. Przedsiębiorczość

Naturalnym sposobem poprawy zamożności mieszkańców jest działalność gospodarcza. Jej celem nie jest skokowe osiągnięcie bogactwa, ale dążenie do dobrej sytuacji materialnej mającej stabilny i wzrostowy charakter, budującej nadzieję na przyszłość oraz poszerzanie kręgu silnej klasy średniej, której indywidualna zamożność przełoży się na bogactwo miasta. Lublin ma dobry punkt startu do wzrostu przedsiębiorczości, dysponuje zasobami poszukiwanej wiedzy, które wyznaczają główne kierunki rozwoju lubelskiej gospodarki: technologie informatyczne, nowoczesne usługi, branża motoryzacyjna, biotechnologia i farmacja oraz przetwórstwo żywności.

Przedsiębiorczość to obszar rozwojowy poruszający kwestie zarówno atrakcyjności Lublina dla inwestorów, jak i pobudzania aktywności gospodarczej mieszkańców, co w efekcie ma przyczynić się do dywersyfikacji i uelastycznienia gospodarki miasta. Obszar ten budowany jest przez cztery cele strategiczne: rozwój sektora przemysłu, rozwój sektora usług, kulturę przedsiębiorczości oraz wspieranie przemysłów kreatywnych. Odpowiednio dobrany zestaw wskaźników ilościowych i opisowych umożliwi monitorowanie realizacji każdego z tych celów.

C.1. Rozwój sektora przemysłu

Przemysł to sektor wywierający znaczący wpływ na całokształt gospodarki. Jest zarówno producentem dóbr inwestycyjnych dla pozostałych działów gospodarki (dostarcza maszyny i urządzenia dla rolnictwa, budownictwa, transportu, czy zaopatruje działy nieprodukcyjne), jak i producentem coraz większej gamy dóbr konsumpcyjnych, służących zaspokajaniu potrzeb ludności, a tym samym poprawianiu warunków bytowych. Ponadto rozwój sektora przemysłu pozytywnie wpływa na wymianę handlową – nie tylko ją intensyfikuje, lecz również zmienia jej strukturę, przynosząc wymierne korzyści gospodarcze.

Oceniając postępy w zakresie rozwoju sektora przemysłu posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Wychodząc od analizy stanu koniunktury w przemyśle oraz wskaźników odnoszących się do całego sektora (w tym produkcji sprzedanej oraz liczby osób pracujących), dokonano oceny polityki rozwoju prowadzonej przez miasto w zakresie promocji gospodarczej oraz obsługi inwestorów. Wiedząc, że tworzeniu warunków do inwestycji przemysłowych sprzyja również rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej, w dalszej części zaprezentowano efekty jej działalności. Podejmowane działania przyczyniły się do pozyskania nowych inwestorów przemysłowych, których wykaz dopełnia analizę realizacji celu.

Doświadczenia historyczne pokazują, że opieranie rozwoju gospodarczego na jednej branży może w sytuacji wahań koniunktury prowadzić do niestabilności, a nawet zapaści lokalnej gospodarki. Z drugiej strony, każde miasto posiada określone zasoby, które nie są jednakowo atrakcyjne dla wszystkich

branż. Wielosektorowy rozwój przemysłu Lublina powinien więc być podyktowany jego aktywami: tradycją, kadrami, kooperantami, zapleczem rynkowym, firmami istniejącymi i odnoszącymi już sukcesy na rynku. Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż, które mogą stanowić mocny impuls rozwojowy dla Lublina. Są to: przemysł spożywczy, przemysł maszynowy i samochodowy, sektor energii odnawialnej, biotechnologia oraz przemysł farmaceutyczny. Wybór kluczowych branż zgodnie ze strategią multispecjalizacji jest wyrazem realizmu przejawiającego się wyznaczaniem celów osiągalnych i bliskich lokalnej rzeczywistości, nie oznacza natomiast, że miasto nie zamierza sprzyjać rozwojowi także innych branż przemysłu.

Wskaźnikiem koniunktury w przemyśle, który ukazuje zarówno obecną kondycję w sektorze, jak i pozwala przewidywać dynamikę rozwojową w najbliższym okresie, są nakłady inwestycyjne. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw z sektora przemysł i budownictwo w Lublinie w 2013 r. wyniosły 555,2 mln zł i były o 17,4% wyższe niż w 2012 r. (por. tab. 61). Wyraźny wzrost inwestycji może być sygnałem poprawy koniunktury po okresie silnego spadku popytu i wysokiej niepewności w następstwie globalnego kryzysu gospodarczego, podczas którego największe spadki produkcji odnotowały właśnie przemysł i budownictwo. Z drugiej strony dane o wartości brutto środków trwałych w tych przedsiębiorstwach skłaniają do ostrożności w ocenach dotyczących ożywienia gospodarczego w tym sektorze. Po bardzo wysokim wzroście w 2012 r. wynoszącym 41,3%, wartość środków trwałych w 2013 r. zmniejszyła się o 11,3% i wyniosła 7 603,6 mln zł.

Tabela 61: Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysł i budownictwo w Lublinie (mln zł)

	2012	2013
Nakłady inwestycyjne	472,8	555,2
Wartość brutto środków trwałych	8 570,0	7 603,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Pozytywnym sygnałem świadczącym o poprawie koniunktury w branży są dane dotyczące produkcji. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w cenach bieżących w Lublinie w 2013 r. wyniosła 9 644,9 mln zł i była wyższa o 6,9% niż w 2012 r. Wskaźnik wartości produkcji w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrósł o 7,3% i wyniósł 27 796 zł (por. tab. 62).

Tabela 62: Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca

	2012	2013
Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w cenach bieżących (mln zł)	9 019,0	9 644,9
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w cenach bieżących (w zł)	25 908	27 796

Uwagi: Dane dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób w przemyśle (sekcje B-E).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Liczba pracujących w sekcji przemysł i budownictwo w 2013 r. w porównaniu do 2012 r. zmniejszyła się o 538 osób (spadek o 2,3%) i wyniosła 22 804 osób. W podziale ze względu na płeć, liczba pracujących mężczyzn zmniejszyła się o 343 osoby, a kobiet – o 195 osób (por. tab. 63).

Tabela 63: Pracujący w sekcji przemysł i budownictwo

	2012	2013
Ogółem, w tym:	23 342	22 804
<i>mężczyźni</i>	17 260	16 917
<i>kobiety</i>	6 082	5 887

Uwagi: Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Prowadzenie skutecznej polityki rozwoju przez miasto wymaga podejmowania aktywnych działań w zakresie promocji gospodarczej miasta. Wiele inicjatyw Urzędu Miasta było dedykowanych określonym sektorom i branżom, jednak oddziaływanie niektórych miało charakter wielosektorowy. W tej części raportu przedstawione zostaną działania ukierunkowane na rozwój przemysłu oraz te, których efekty oddziałują jednocześnie na wiele branż i sektorów. Do najważniejszych, podejmowanych w 2013 r. można zaliczyć:

- realizację 48 projektów w zakresie pozyskania i obsługi inwestorów z branży przemysłowej,
- dystrybucję oferty inwestycyjnej wśród firm z przemysłowych branż priorytetowych i wspierających rozwój gospodarczy miasta: przemysłu spożywczego, przemysłu maszynowego i samochodowego, sektora energii odnawialnej, biotechnologii oraz przemysłu farmaceutycznego.
- przygotowanie artykułów publikowanych w prasie lokalnej i ogólnopolskiej, w tym branżowej, m.in. do takich wydawnictw jak: Outsourcing and More, Rzeczpospolita, Lajf, Poland Today, czy Puls Biznesu,
- opracowanie informatora, który ukazał się w ukraińskich dziennikach - Wiadomości i Gazeta Wołyńska oraz w białoruskim Wieczornym Brześciu,
- redagowanie newslettera gospodarczego oraz portalu ekonomicznego „Wybierz Lublin” (we współpracy z Kurierem Lubelskim),
- dystrybucja Strategii Lublin 2020, opracowań analitycznych oraz folderów wydawanych przez Urząd Miasta Lublin oraz Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych, opracowanych w różnych wersjach językowych: polskiej, angielskiej i rosyjskiej,
- obsługa wizyt studyjnych (m.in: do Indii, Francji, USA, Hiszpanii, Szwajcarii, Japonii, Niemiec, Włoch, Rosji, Korei) oraz wizyt przyjazdowych dziennikarzy zagranicznych (z Niemiec, Austrii, Rosji, Wielkiej Brytanii, Japonii),
- organizacja konferencji, m.in.: „Inspiration Destination. Perspektywy rozwoju gospodarczego Lublina” (Lublin, maj) i „Uwarunkowania Rozwoju Gospodarczego Województwa Lubelskiego na Przykładzie Gminy Lublin” (Warszawa, listopad), oraz prezentacja potencjału Lublina na gali CEE Green Building Awards (Warszawa, listopad),
- organizacja, wraz z Urzędem Marszałkowskim, V edycji Wschodniego Forum Gospodarczego Lub-Invest, podczas którego jednym z bloków tematycznych był panel „Możliwości rozwoju fotowoltaiki w województwie lubelskim”,

- przyznanie *Nagrody Gospodarczej Prezydenta Lublina*, której celem jest stymulowanie pro jakościowego współzawodnictwa przedsiębiorstw. Wśród przedsiębiorstw sektora przemysłowego wyróżnienie w kategorii „Innowacyjność” otrzymała Lubelska Wytwórnia Dźwigów Osobowych Lift Sernice, w kategorii „Obecność na Rynku Globalnym” zwyciężyła firma AGRAM (branża spożywcza), a wyróżnienie otrzymała Odlewnia Żeliwa Sp. z o.o., w kategorii „Pracodawca roku” wyróżniono Spółdzielnię Pszczelarską „APIS”, a Megatem EC-Lublin został zwycięzcą w kategorii „Zielona Gospodarka”.

Istotnym elementem systemu wspierającego inwestycje i rozwój, nie tylko sektora przemysłu, jest obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta. Zgodnie z koncepcją *one-stop-shop*, kompleksową obsługę całego procesu inwestycyjnego w jednym miejscu oferuje Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów. Każde zapytanie jest przekazywane do *project managera* odpowiedzialnego za obsługę danej branży, który w ciągu 24 godzin potwierdza przyjęcie zgłoszenia, odpowiada na podstawowe pytania i przedstawia siebie jako osobę do dalszego kontaktu. Kolejne działania są ściśle uzależnione od treści zapytań inwestorów i mogą obejmować m.in.: przedstawienie podstawowych informacji inwestycyjnych, przygotowanie spersonalizowanej oferty inwestycyjnej, przygotowanie informacji zawierającej specjalistyczne informacje o uwarunkowaniach inwestycyjnych w mieście (np. zasoby ludzkie, systemy sieci technicznych, powierzchnie biurowe, granty unijne i rządowe, programy miejskie itp.) czy przygotowanie wizyty studyjnej, obejmującej prezentację miasta i spotkania z władzami miasta, przedstawicielami uczelni czy deweloperów.

Warto zaznaczyć, że w 2013 r. Lublin został doceniony za strategię przyciągania inwestycji i nagrodzony nagrodą *Rising Stars – 10 Upcoming BPO/SSC Destinations 2013* (Colliers International) oraz został laureatem *Programu Promocji Gmin Business Excellence 2012/2013*.

Jednym z działań sprzyjających tworzeniu warunków do inwestycji przemysłowych jest rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin. Głównym celem jej utworzenia w 2007 r. było przyspieszenie rozwoju gospodarczego Lublina, zmniejszenie skali bezrobocia, a także zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw otwartych na innowacje.

Według stanu na koniec 2013 r. na terenie Podstrefy Lublin działalność prowadziły 24 przedsiębiorstwa, z czego 22 korzystały z pomocy publicznej w związku z posiadaniem aktywnego zezwolenia¹³². Deklarowane inwestycje (skumulowane) wynosiły 682 113 770 zł, przy czym inwestycje zrealizowane stanowiły 73% tej kwoty. W ulokowanych w strefie przedsiębiorstwach łącznie istniało 1 039 miejsc pracy, z czego 588 to miejsca nowoutworzone. Dane na temat funkcjonowania strefy zaprezentowano w tabeli 64.

¹³² Zezwolenie wydane na podstawie Ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz.U.2015.282 j.t..

Tabela 64: Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin

	2012	2013
Liczba inwestorów na terenie SSE	19	24
Liczba działających przedsiębiorstw na koniec roku	7	10
Liczba obowiązujących zezwoleń	19	23
Liczba wydanych zezwoleń	4	7
Deklarowane inwestycje wg zezwolenia (skumulowane, w zł)	629 442 660	682 113 770
Inwestycje zrealizowane (skumulowane, w zł)	456 006 524	498 204 341
Deklarowane nowe miejsca pracy (skumulowane)	841	985
Nowe (utworzone) miejsca pracy (skumulowane)	567	588
Utrzymane miejsca pracy (skumulowane)	402	451
Łącznie miejsca pracy na terenie SSE (skumulowane)	969	1 039

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności SSE Euro-Park Mielec

W 2013 r. zezwolenie Ministra Gospodarki na prowadzenie działalności gospodarczej w Podstrefie Lublin będącej częścią SSE Euro-Park Mielec uzyskało 7 inwestorów:

- Europiek Sp. z o.o – wypiek ciast i pieczywa (przemysł spożywczy),
- PZ Cormay S.A. z siedzibą w Łomiankach – producent wysokiej jakości odczynników diagnostycznych i dystrybutor światowej klasy aparatury medycznej (przemysł chemiczny/biotechnologiczny),
- Verano Ryszard Miazga (drugie zezwolenie) – producent grzejników kanałowych, stojących i naciennych oraz klimakonwektorów (przemysł metalowy),
- Medi-Sept Sp. z o.o.– producent środków dezynfekcyjnych będących wyrobami medycznymi przeznaczonymi do dezynfekcji powierzchni, skóry oraz narzędzi lekarskich (branża biotechnologiczna),
- ABM Greiffenberger Polska Sp. z o.o. – producent komponentów do silników elektrycznych (przemysł maszynowy i elektromaszynowy),
- GT85 Polska Sp. z o.o. – producent przemysłowych myjni ultradźwiękowych oraz preparatów chemicznych do mycia (przemysł maszynowy i elektromaszynowy),
- Lubelska Wytwórnia Dźwigów Osobowych Lift-Service S.A. – produkcja, montaż, remonty i konserwacja dźwigów osobowych i towarowo-osobowych wszystkich typów (przemysł maszynowy i elektromaszynowy).

W 2013 r. działalność produkcyjną na terenie Podstrefy Lublin rozpoczęły trzy podmioty: DOBRO-PLAST Fabryka Okien i Drzwi PCV Renata Kaczyńska – funkcjonujący na terenie Podstrefy Lublin, jednak w 2013 r. niekorzystający z pomocy publicznej (zezwolenie z 2010 r. zostało wygaszone), Ledrin Sp. z o.o. (zezwolenie wydane w 2010 r.), ABM Greiffenberger Polska Sp. z o.o. (zezwolenie wydane w 2013 r.). Ponadto w 2013 r. działalność poza Podstrefą Lublin rozpoczęła spółka Baxter Manufacturing Sp. z o.o.

Łącznie na koniec 2013 r. działalność na terenie Podstrefy Lublin prowadziły 24 podmioty gospodarcze. W tabeli 65 przedstawione zostały efekty działalności SSE Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin według stanu na koniec grudnia 2013 r.

Tabela 65: Efekty działalności SSE Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin wg stanu na dzień 31.12.2013 r.

Lp.	Nazwa Przedsiębiorcy	Data wydania zezwolenia	Deklarowane inwestycje wg zezwolenia (zł)	Inwestycje zrealizowane (zł)	Deklarowane nowe miejsca pracy wg zezwolenia
1.	Ballpackaging Europe Lublin Sp. z o.o.*	23.01.2008	200 000 000	209 596 995	100
2.	Aliplast Sp. z o.o.	24.04.2008	35 000 000	81 309 796	200
3.	Wikana Invest Sp. z o.o. Oficyna Wydawnicza „El-Press”	04.06.2009	66 033 000	27 593 483	57
4.	Wojciech Samoliński, Marek Tytuła Sp. J.	16.07.2009	2 340 000	3 054 336	11
5.	Eurocompass Sp. z o.o.	16.07.2009	1 800 000	4 409 832	7
6.	BioMaxima S.A.	16.07.2009	3 442 000	5 698 910	20
7.	Verano Ryszard Miazga	29.07.2009	4 101 800	7 001 849	22
8.	Firma „Henryk” Henryk Batyra	25.06.2013	1 500 000	6	6
9.	MW Lublin Sp. z o.o.	23.10.2009	2 565 000	4 060 035	10
10.	Ledrin Sp. z o.o.	4.11.2009	152 806 360	43 357 477	127
11.	DOBROPLAST Fabryka Okien i Drzwi PCV Renata Kaczyńska*	15.09.2010	4 000 000	4 931 423	12
12.	Daewon Europe Sp. z o.o.	08.04.2010	8 093 520	13 011 804	71
13.	Laboratoria Natury Sp. z o.o.	27.10.2010	25 000 000	38 358 314	30
14.	Multivac Sp. z o.o.	28.04.2011	8 136 000	0	10
15.	Intrograf-Lublin S.A.	10.10.2011	7 554 000	1 714 847	20
16.	Inwest Bistro III Sp. z o.o. BIS S.K.A.	25.01.2012	26 599 000	19 680 624	25
17.	MAX-BUD Grzegorz Pawłowski	16.02.2012	8 848 380	2 702 000	23
18.	Stanisław Margol prow. dział. gospodarczą pod nazwą Stanisław Margol MARGOMED P.P.	20.06.2012	9 490 000	2 200 000	15
19.	Europiek Sp. z o.o.	06.12.2012	29 300 000	2 403 427	40
20.	PZ CORMAY S.A.	06.03.2013	7 730 000	9 382 669	15
21.	Medi-Sept Sp. z o.o.	17.04.2013	25 590 000	2 928 293	20
22.	ABM Greiffenberger Polska Sp. z o.o.	07.08.2013	10 467 710	1 457 010	10
23.	GT 85 Polska Sp. z o.o.	07.08.2013	21 524 000	10 303 626	109
24.	Lubelska Wytwórnia Dźwigów Osobowych Lift-Service S.A.	14.08.2013	3 193 000	542 781	15
		21.11.2013	17 000 000	2 504 811	10
Suma			682 113 770	498 204 341	985

*Przedsiębiorstwa prowadzące działalność na terenie Podstrefy Lublin, lecz niekorzystające z pomocy publicznej w 2013 r.

Źródło: Dane Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

W ramach wspierania rozwoju Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin w 2013 r. kontynuowano realizację projektu *Infrastruktura dla strefy ekonomicznej na Felinie w Lublinie – II etap*¹³³.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz Budżet Państwa
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
Działanie	1.3 Wspieranie innowacji
Całkowita wartość projektu	62 762 244,49 zł
Wartość dofinansowania	7 724 770,00 zł EFRR
Termin realizacji projektu	454 398,00 zł budżet państwa
	28.11.2007 r. – IV kw. 2013 r.

¹³³ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

W wyniku realizacji projektu stworzono warunki do prowadzenia działalności gospodarczej, rozwoju i dyfuzji przedsięwzięć innowacyjnych w Lublinie poprzez kompleksowe uzbrojenie terenów inwestycyjnych zlokalizowanych w Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Realizacja projektu przyczynia się do zwiększenia dotychczasowej aktywności inwestycyjnej w regionie o nowe podmioty gospodarcze generujące nowe miejsca pracy. W ramach projektu uzbrojono ponad 43 ha terenów inwestycyjnych położonych w rozszerzonej Podstrefie Lublin SSE Euro-Park Mielec w potrzebne przedsiębiorcom elementy infrastruktury technicznej. Wybudowano drogi o łącznej długości ok. 5,8 km umożliwiające obsługę terenów inwestycyjnych wraz z uzbrojeniem technicznym: kanalizacją sanitarną, deszczową, siecią wodociągową, oświetleniem ulicznym.

W 2013 r. pod hasłem „Lublin Przyjazny Inwestorom” prowadzono dalsze działania w zakresie realizacji projektu *Infrastruktura dla aktywizacji gospodarczej w dzielnicach Bursaki i Rudnik w Lublinie*¹³⁴. Efektem realizacji projektu będzie podniesienie atrakcyjności gospodarczej miasta Lublin poprzez przygotowanie terenów inwestycyjnych, stwarzających korzystne warunki do utworzenia nowych konkurencyjnych i innowacyjnych przedsiębiorstw, generujących nowe miejsca pracy.

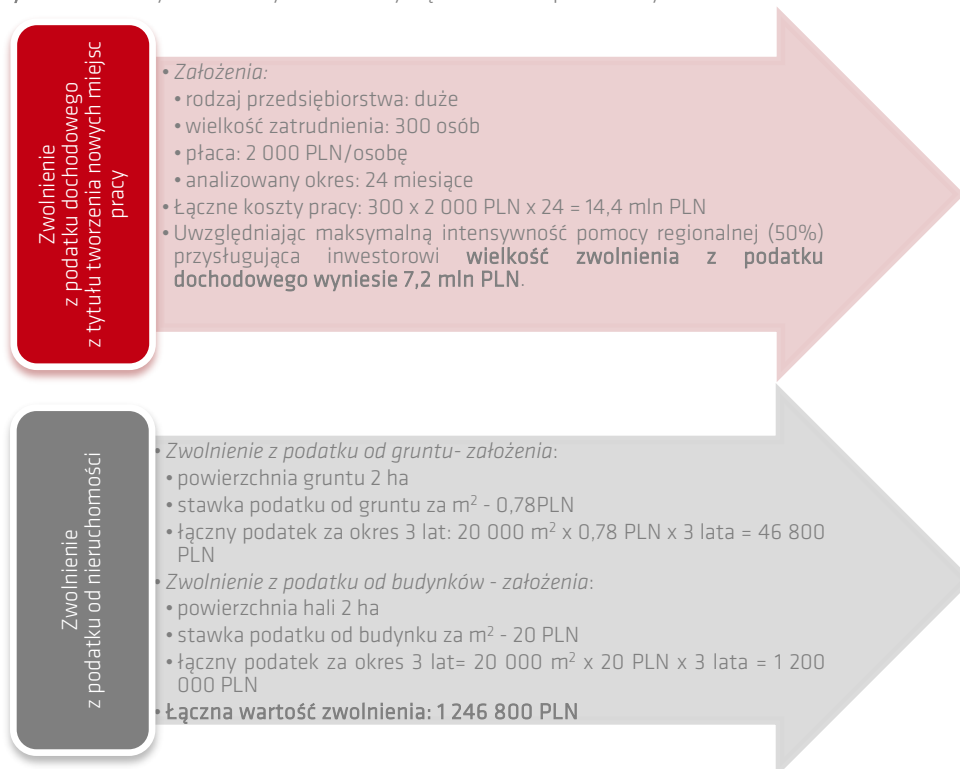
Jednym z czynników zapewniających rozwój przedsiębiorstw przemysłowych, w tym szczególnie wzrost ich innowacyjności, są powiązania kooperacyjne, zarówno w ramach sektora przedsiębiorstw, jak i z podmiotami w sferze nauki i administracji samorządowej. Narzędziem tworzenia i rozwoju tych powiązań są inicjatywy klastrowe. Spośród 11 klastrów działających w Lublinie w 2013 r., w 5 dominują przedsiębiorstwa przemysłowe. Są to: Lubelski Cebularz i Lubelski Klaster Branży Spożywczej, Lubelski Klaster Ekoenergetyczny, Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie oraz Wschodni Klaster Obróbki Metali. Więcej informacji na ich temat można znaleźć w części C.3. Kultura przedsiębiorczości, w której poddano analizie liczbę i rodzaj działających klastrów w Lublinie.

¹³⁴ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Na podstawie otrzymanego Zezwolenia Ministra Gospodarki przedsiębiorcy podejmujący działalność na terenie SSE są uprawnieni do korzystania z pomocy publicznej, stanowiącej pomoc regionalną w postaci zwolnienia z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych (PIT i CIT), udzielanej z tytułu poniesionych nakładów inwestycyjnych i tworzenia nowych miejsc pracy. Dla podmiotu zatrudniającego ponad 250 osób jest to zwolnienie w wysokości 50%, od 50 do 249 osób – 60%, a poniżej 50 osób – 70%. W ramach uzyskanego zezwolenia przedsiębiorcy przysługuje także prawo do zwolnienia z podatku od nieruchomości przez okres 3 lat. Uzyskanie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie SSE, wydawanego przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział Mielec z upoważnienia Ministra Gospodarki, jest możliwe po spełnieniu następujących warunków:

- poniesienie nakładów inwestycyjnych w wysokości co najmniej 100 000 Euro,
- prowadzenie działalności nie krócej niż pięć lat od zakończenia inwestycji w przypadku dużych przedsiębiorstw, nie krócej niż trzy lata dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- utrzymanie nowo utworzonych miejsc pracy nie krócej niż pięć lat od zakończenia inwestycji w przypadku dużych przedsiębiorstw, nie krócej niż trzy lata dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Rysunek 14: Przykładowe wyliczenia dotyczące zwolnień podatkowych w SSE

Ramka 5:
Korzyści
z inwestowania
w SSE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

Podsumowując pierwszy rok realizacji Strategii Lublin 2020 w zakresie rozwoju sektora przemysłu należy pozytywnie ocenić wszelkie działania podejmowane na rzecz przyciągania nowych inwestorów do miasta. Zarówno rozwój Podstrefy Lublin jak i promocja gospodarcza miasta, a także poziom

obsługi inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin bez wątpienia przyczynił się do poprawy wizerunku Lublina jako miasta atrakcyjnego dla rozwoju inwestycji przemysłowych. Działalność produkcyjną na terenie miasta rozpoczęły cztery podmioty, w tym trzy na terenie Podstrefy Lublin. Za strategię przyciągania inwestycji Lublin został nagrodzony nagrodą Rising Stars – 10 Upcoming BPO/SSC Destinations 2013 (Colliers International) oraz został laureatem *Programu Promocji Gmin Business Excellence 2012/2013*. Obok kompetencji miękkich, dotyczących obsługi inwestorów, ważne okazały się być również inwestycje infrastrukturalne realizowane m.in. w ramach dwóch projektów: *Infrastruktura dla strefy ekonomicznej na Felinie w Lublinie – II etap* oraz *Infrastruktura dla aktywizacji gospodarczej w dzielnicy Bursaki i Rudnik w Lublinie*, realizowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz budżetu państwa.

C.2. Rozwój sektora usług

Cechą gospodarek rozwiniętych jest wysoki udział usług w produkcie krajowym brutto. W gospodarce opartej na wiedzy szczególnego znaczenia nabiera tzw. sektor usług opartych na zaawansowanej wiedzy. Ich rozwój można uznać za drugi filar rozwoju gospodarczego Lublina. Rozwojowi tych usług sprzyja rozbudowana baza akademicka, dostarczająca wykwalifikowanych kadr, wraz z możliwościami badawczymi i innowacyjnymi.

Ocena realizacji celu rozwoju sektora usług dokonana została przy użyciu wskaźników opisowych i ilościowych. O rozwoju sektora usług świadczy zarówno zmiana liczby pracujących w nim osób, jak i wzrost podaży nowoczesnej powierzchni biurowej i handlowej jako infrastruktury sprzyjającej rozwojowi tego sektora gospodarki. Ponadto, w celu dopełnienia analizy zaprezentowano wykaz aktywnych działań podejmowanych na rzecz promocji gospodarczej Lublina jako miasta sprzyjającego inwestycjom usługowym.

Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż usług, które mogą stanowić mocny impuls rozwojowy dla Lublina: outsourcing biznesowy (*BPO – Business Process Outsourcing*), ze szczególnym naciskiem na outsourcing kompetencyjny (*KPO – Knowledge Process Outsourcing*), technologie informacyjne, transport i logistykę oraz usługi medyczne.

Rozwój sektora usług znajduje odzwierciedlenie w rosnącym zatrudnieniu w tym sektorze. Liczba osób pracujących w usługach w 2013 r. w porównaniu do 2012 r. wzrosła o 2% i wyniosła 94 986. Liczba pracujących w branżach: handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia oraz informacja i komunikacja zwiększyła się o 2,3%, zaś w pozostałych usługach - także o 2,3%. Zmniejszyła się natomiast liczba pracowników w branżach: działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku nieruchomości (spadek o 0,6%).

Tabela 66: Pracujący w sektorze usług

	2012	2013
Pracujący w sektorze usług ogółem, w tym:	93 105	94 986
<i>handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja</i>	29 210	29 876
<i>działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości</i>	8 634	8 584
<i>pozostałe usługi</i>	55 261	56 526

Uwagi: Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Lublin jest dziewiątym pod względem podaży rynkiem biurowym w kraju oraz największym zagłębiem nowoczesnych biur we wschodniej Polsce. Jeszcze w 2005 r. w Lublinie było zaledwie 28 tys. m² nowoczesnej powierzchni biurowej. Wraz z rozwojem sektora usług w mieście sukcesywnie powstawały kolejne obiekty, budowane głównie przez lokalnych deweloperów. W 2013 r. na rynek trafiło łącznie 27 tys. m² nowej powierzchni, co było najwyższą wartością zanotowaną do tej pory w Lublinie. Na

koniec 2013 r. całkowite zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej wynosiły 120 tys. m², a w budowie znajdowało się kilkanaście tysięcy m² nowej powierzchni.

Tabela 67: Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie na koniec roku (m²)

	2012	2013
Nowoczesna powierzchnia biurowa	113 000	120 000

Źródło: Dane Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

Dzięki nowym inwestycjom zrealizowanym w ostatnich latach, w końcu 2013 r. w mieście funkcjonowało ponad 30 obiektów o powierzchni co najmniej 1 000 m². Listę 10 największych biurowców przedstawiono w tabeli 68. W najbliższych latach można prognozować utrzymanie rosnącego trendu powierzchni biurowej: na etapie planowania znajduje się m.in. park biurowy na terenie zajezdni trolejbusowej u zbiegu al. Kraśnickiej i ul. Nałęczowskiej, gdzie miasto wraz ze zmianą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dopuściło do budowy na tym obszarze biurowców do 55 m wysokości. Analizując rozmieszczenie nowoczesnej powierzchni biurowej w Lublinie można zaobserwować koncentrację wzdłuż ulic Zana-Wallenroda oraz okolic ul. Szeligowskiego i ul. Północnej. Pozostałe budynki są zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż ulic: Witosa, Wojciechowskiej, Lubartowskiej, Lucyny Herc czy Związkowej. Warto podkreślić, że najbardziej poszukiwaną lokalizacją biurową, szczególnie dla oddziałów banków czy też kancelarii prawnych, są okolice ul. Krakowskie Przedmieście i przylegających do niej ulic: Chopina, Jasnej, Krótkiej czy Lipowej, gdzie znajdują się kamienice oferujące powierzchnie do około 200 m². Biorąc pod uwagę wysokość czynszów w polskich miastach, Lublin zalicza się do najbardziej atrakcyjnych lokalizacji, ze średnią ceną 11–12 euro za m² (por. ramka 6).

Tabela 68. Obiekty dysponujące największą powierzchnią biurową w Lublinie w 2013 r.

Obiekty istniejące	Powierzchnia (m ²)	Rok budowy
Nord Office Park, ul. Szeligowskiego	13 000	2013
Gray Office Park A, ul. Zana	12 000	2011
Centrum ZANA I, ul. Zana	9 800	2001
Gray Office Park D, ul. Wallenroda	8 700	2007
Gray Office Park C, ul. Wallenroda	7 000	2007
Dalimex, ul. Obywatelska	6 800	2013
Centrum ZANA II, ul. Zana	6 000	2005
Rupes, al. Racławickie	5 000	2012
Batory, al. Kraśnicka 31	4 800	2009
W9 Investment, ul. Wojciechowska	4 800	2010

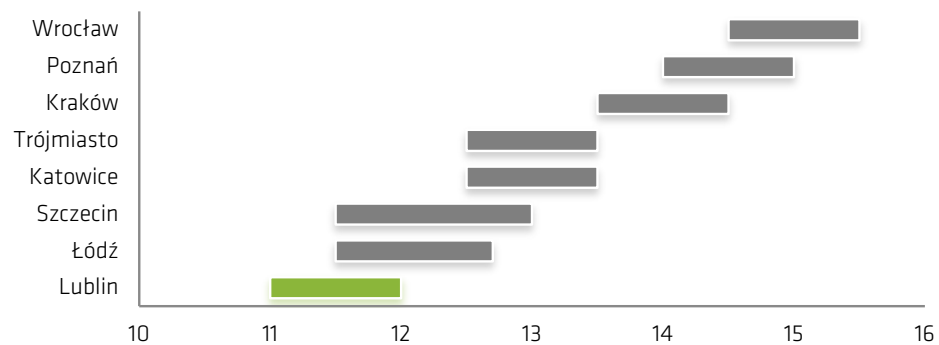
Źródło: Dane Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

W 2013 r. popyt brutto na powierzchnie biurowe w Polsce (z wyłączeniem Warszawy) wyniósł 370 000 m², zaś popyt netto – 224 000 m². Największą aktywność najemców w ubiegłym roku zaobserwowano w Krakowie, Wrocławiu i Katowicach, natomiast w IV kwartale prym wiodły pod tym względem Trójmiasto, Kraków i Wrocław.

W IV kwartale 2013 r. zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej w głównych miastach w Polsce zwiększyły się o około 75 050 m². Nowych biur przybyło przede wszystkim we Wrocławiu, Krakowie, Trójmieście czy w Lublinie (m.in.: Nord Office Park B i C – 8 250 m², czy JPBC Business Center – 4 400 m²).

Obecnie w najlepszych obiektach biurowych stawki czynszowe kształtują się od 11–12 €/m²/miesiąc w Lublinie do 22–24 €/m²/miesiąc w Warszawie. Łódź i Lublin to miasta, które w IV kwartale 2013 r. odnotowały niewielkie presje zniżkowe na czynsze.

Wykres 7: Czynsze transakcyjne na rynku biurowym w Polsce (€/m²/miesiąc)

Ramka 6:
Rynek biurowy
w Polsce w IV kw.
2013 r.

Źródło: Jones Lang LaSalle, dane na koniec IV kw. 2013 r.

Na koniec 2013 r. w Lublinie funkcjonowało 9 centrów handlowych o łącznej powierzchni 183 300 m² (por. tab. 69). W wyniku rozbudowy jednej z istniejących galerii, powierzchnia w stosunku do poprzedniego roku zwiększyła się o 10,1%. Wskaźnik nasycenia powierzchnią handlową na 1 000 mieszkańców w końcu 2013 r. wynosił 517 m² i był jednym z niższych w Polsce, przy średniej dla miast o populacji 200–400 tys. mieszkańców równej 575 m². Natomiast odsetek niewynajętej powierzchni zwiększył się z 1 do 3,6%, co wciąż stanowi niską wielkość na tle innych miast. Czynsze w lokalach handlowych kształtowały się w przedziale od 36 do 40 euro/m². Ponadto, 4 istniejące centra logistyczne oferowały 64 tys. m² nowoczesnych powierzchni magazynowych (por. tab. 70).

Tabela 69. Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie

	2012	2013
Liczba obiektów	9	9
Powierzchnia handlowa	166 430	183 300
Powierzchnia handlowa na tys. mieszkańców	474	517
Wskaźnik wolnych powierzchni (%)	1	3,6

Źródło: Raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata

Tabela 70: Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie w 2013 r.

	Powierzchnia (m ²)	Data powstania
Centrum Dystrybucyjne firmy Tradis	17 000	2007
Centrum Ekspedycyjno-Rozdzielcze Poczty Polskiej	17 500	2009
Centrum Logistyczne Mełgiewska	13 300	2011
Oddział przeładunkowy firmy Raben	16 200	2012

Źródło: Dane Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

Rozwojowi usług sprzyja podejmowanie aktywnych działań w zakresie promocji gospodarczej Lublina. Wiele inicjatyw o charakterze wielosektorowym zostało przedstawionych w poprzedniej części raportu poświęconej rozwojowi sektora przemysłu (C.1.). Natomiast spośród tych, które bezpośrednio przyczyniały się do rozwoju sektora usług, szczególną uwagę warto zwrócić na następujące działania:

- realizację 31 projektów w zakresie pozyskania i obsługi inwestorów z branż usługowych,
- dystrybucję oferty inwestycyjnej wśród firm z usługowych branż priorytetowych i wspierających rozwój gospodarczy miasta: outsourcingu biznesowego i centrów usług wspólnych (BPO/SSC), technologii informacyjnych (IT), transportu i logistyki oraz usług medycznych,
- realizację projektu „Lubelska Wyżyna IT”. Działania w ramach przedsięwzięcia dotyczyły współpracy z lubelskimi uczelniami, Wschodnim Klastrem ICT oraz lokalnym sektorem ICT. Jednym z ważniejszych wydarzeń była zorganizowana w dniach 14-15 maja, w Instytucie Informatyki UMCS konferencja „Dni Lubelskiej Wyżyny IT”, połączona z międzynarodową konferencją IBIZA 2013 (Informatyka – Badania i Zastosowania).
- promocję potencjału sektora ICT, przede wszystkim na stronie lwit.lublin.eu, przy wykorzystaniu funpage'a na portalu Facebook, wykorzystując inne kanały komunikacji Urzędu Miasta Lublin, a także współpracując z lokalną prasą. Wsparciem objęto szereg wydarzeń branżowych organizowanych przez lubelskie firmy, a także wyższe uczelnie i organizacje studenckie.
- przyznanie *Nagrody Gospodarczej Prezydenta Lublina*. Wśród przedsiębiorstw sektora usług zwyciężcą w kategorii „Innowacyjność” została firma CompuGroup Medical Polska (IT), w kategorii „Obecność na Rynku Globalnym” wyróżniono firmę eLeader (IT), a w kategorii „Społeczna odpowiedzialność biznesu” zwyciężył Pol-Inowex (logistyka), zaś wyróżnienie przyznano firmie MikroBit (IT).

Lublin dysponuje atutami, które dają przewagę konkurencyjną w zakresie lokalizacji centrów usług biznesowych oraz IT. Należą do nich przede wszystkim czynniki związane z zasobami ludzkimi: wysoka podaż dobrze wykształconych pracowników, napływ na rynek nowych absolwentów, konkurencyjny poziom wynagrodzeń i niska na tle innych miast rotacja pracowników. Rozwojowi branży sprzyja także dynamicznie rozwijający się rynek powierzchni biurowych, niższe stawki wynajmu do 20% niższe niż w centralnej i zachodniej Polsce czy obecność lotniska. Ponadto, już obecnie w mieście działa wiele przedsiębiorstw z tych branż, co pozwala osiągnąć synergii w ramach wzajemnej kooperacji, istotną zwłaszcza dla inwestorów sektora IT. W 2013 r. do grona przedsiębiorstw usługowych, prowadzących działalność na terenie Lublina dołączyły takie firmy, jak:

- Sii Sp. z o.o. – lider usług IT i inżynierii w Polsce (branża IT),
- Transition Technologies S.A. – producent autorskich systemów informatycznych, najnowocześniejszych rozwiązań technologicznych oraz usług IT (branża IT),
- Sollers Consulting – firma specjalizująca się w usługach doradczych i wdrożeniowych dla branży finansowej: ubezpieczeń, bankowości, leasingu (branża IT),
- Alior Bank S.A. – biuro relacji z Alior Bankiem (branża BPO/SSC),

- Dodatkowo firma Raben Polska Sp. z o.o., oferująca kompleksowe usługi logistyczne (branża TLS), w 2013 r. rozbudowała swój oddział w Lublinie.

Dostrzeżenie potencjału rozwojowego tych branż znalazło wyraz nie tylko we wskazaniu ich jako priorytetowych dla rozwoju gospodarczego, ale także poprzez aktywne działania Urzędu Miasta, wzmacniające atrakcyjność inwestycyjną Lublina.

Obok przedstawionych już inicjatyw ukierunkowanych na promocję gospodarczą sektora usług, na uwagę zasługują działania w zakresie kreowania warunków sprzyjających do wzrostu inwestycji w branżach kluczowych. Obejmują one szeroki wachlarz działań: od zachęt finansowych, przez doradztwo i pomoc w trakcie całego procesu inwestycyjnego, po zapewnienie odpowiedniego zaplecza dla rozwoju sektora.

Największe korzyści finansowe dla przedsiębiorstw są związane z inwestowaniem na obszarze Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Zostały one przedstawione w części poświęconej rozwojowi przemysłu (ramka 5). Przedsiębiorcy inwestujący poza strefą także mogą liczyć na preferencje: zwolnienie z podatku od nieruchomości przez okres 12 miesięcy, a także na staże i dofinansowanie do utworzenia nowych stanowisk pracy oferowane przez Miejski Urząd Pracy. Z kolei zindywidualizowaną obsługę inwestorów z branż usługowych w trybie *one-stop-shop* realizuje Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin¹³⁵.

Rozwój branż priorytetowych wspierają także działania Urzędu Miasta w zakresie dostępu do niezbędnej infrastruktury. Należy do nich zaliczyć w szczególności otwarcie i rozwój Portu Lotniczego Lublin oraz planowanie przestrzenne pod kątem rozwoju powierzchni biurowej, na przykład na obszarze byłej zajezdni trolejbusowej przy al. Kraśnickiej, gdzie w najbliższych latach ma powstać około 75 tys. m² nowoczesnej powierzchni biurowej. Równie ważne jest zapewnienie odpowiednich zasobów ludzkich, czemu służy współpraca z uczelniami (szczególnie z Wydziałem Ekonomicznym UMCS) w zakresie programów nauczania istotnych dla sektora oraz przyciągania studentów do miasta. Kolejnym obszarem działań samorządu jest inicjowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych. Z 11 istniejących klastrów, w 3 dominują przedsiębiorstwa branży IT. Są to: Wschodni Klaster ICT, Lubelski Klaster Teleinformatyczny i Klaster-Group.pl (więcej informacji o klastrach – część C.3. Kultura przedsiębiorczości).

Rozwój sektora usług w pierwszym roku obowiązywania Strategii Lublin 2020 możliwy był przede wszystkim dzięki rozwojowi infrastruktury sprzyjającej inwestycjom usługowym w mieście – rosła podaż nowoczesnej powierzchni biurowej i handlowej, a czynsze transakcyjne na rynku biurowym w Lublinie w grupie 8 największych miast w Polsce w 2013 r. były najniższe. Dzięki nowym inwestycjom infrastrukturalnym oraz aktywnej promocji gospodarczej miasta na rozpoczęcie działalności w Lublinie w 2013 r. zdecydowały się cztery nowe przedsiębiorstwa, w tym trzy z branży IT oraz jedna z branży

¹³⁵ Standardy obsługi zostały zaprezentowane w części opisującej rozwój przemysłu (C.1.).

BPO. Licząc się z atutami jakimi dysponuje Lublin jako potencjalny cel lokalizacji centrów usług biznesowych oraz IT, należy w przyszłości spodziewać się dalszego rozwoju inwestycji usługowych w mieście.

C.3. Kultura przedsiębiorczości

Warunkiem rozwoju przedsiębiorczości jest aktywność miasta w sferze dynamizowania procesu powstawania firm oraz stworzenia warunków do ich rozwoju. Aktywność ta powinna polegać przede wszystkim na dostarczaniu spójnej systemowej informacji na każdym etapie rozwoju przedsiębiorstwa. Rolą miasta będzie w szczególności wspieranie tworzenia ekosystemu przedsiębiorczości w Lublinie, opartego na lokalnych przedsiębiorstwach i kreatywnej przedsiębiorczości, wspieranie transferu wiedzy do sektora biznesu oraz promocja potencjału gospodarczego Lublina i jego obszarów funkcjonalnych. Dla rozwoju gospodarczego miasta pożądanym zjawiskiem będzie dynamiczny proces kreacji nowych przedsiębiorstw, szczególnie w branżach o wysokiej produktywności i innowacyjności, a także budowanie więzi kooperacyjnych z innymi podmiotami (m.in. przedsiębiorstwami, uczelniami czy instytucjami otoczenia biznesu), umożliwiające poprawę konkurencyjności i innowacyjności sektora przedsiębiorstw.

Oceniając kulturę przedsiębiorczości w Lublinie posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Potencjał gospodarczy miasta zmierzono liczbą podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, po czym dokonano analizy struktury sektora przedsiębiorstw pod względem wielkości przedsiębiorstw, dominującego sektora własności, form prawnych oraz sekcji PKD 2007. Dokonano również analizy zmian zachodzących w sektorze – powstawania nowych oraz wyrejestrowywania dotychczas istniejących firm. Mając na uwadze, że konkurencyjność sektora przedsiębiorstw może być wzmacniana poprzez animowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych przedstawiono klastry funkcjonujące w Lublinie w 2013 r. Dokonano również analizy podejmowanych działań w zakresie wspierania rozwoju przedsiębiorczości przez władze samorządowe, Miejski Urząd Pracy w Lublinie, jak i funkcjonujące w mieście i regionie instytucje otoczenia biznesu.

Analizując potencjał przedsiębiorczy Lublina należy wskazać, że liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2013 r. wyniosła 43 334 i była o 2,4% wyższa niż w 2012 r. Sektor przedsiębiorstw w Lublinie pozostaje silnie rozdrobniony, gdyż około 99% podmiotów zalicza się do grupy mikro- i małych przedsiębiorstw (por. tab. 71). Największe zmiany w stosunku do roku poprzedzającego dotyczyły podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób (wzrost o 2,5%) oraz jednostek średnich o liczbie pracujących od 50 do 249 osób (spadek o 2,3%). W grupach podmiotów małych oraz dużych zmiany okazały się niewielkie. Odnosząc dane o podmiotach do liczby mieszkańców można stwierdzić wzrost nasycenia przedsiębiorczością – liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2013 r. wyniosła 1 261 i była o 44 wyższa niż w 2012 r.

Tabela 71: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących

	2012	2013
Podmioty wpisane do rejestru REGON ogółem, w tym:	42 310	43 334
0 - 9	40 604	41 625
10 - 49	1 291	1 303
50 - 249	346	338
250 - 999	50	50
1 000 i więcej	19	18

	2012	2013
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1 217	1 261

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Biorąc pod uwagę sektor własnościowy, do którego przynależą podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON, okazuje się, że zwiększyła się zarówno liczba przedsiębiorstw sektora publicznego (wzrost o 0,8%), jak i podmiotów sektora prywatnego (wzrost o 2,5%). Największy wzrost – wynoszący 12% – odnotowano w kategorii spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Jedyną formą prawną, dla której odnotowano spadek liczby podmiotów, były spółdzielnie. Szczegółowe informacje na ten temat zostały przedstawione w tabeli 72.

Tabela 72: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych

	2012	2013
Sektor publiczny – ogółem, w tym:	769	775
<i>państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego</i>	433	437
<i>przedsiębiorstwa państwowe</i>	2	2
<i>spółki handlowe</i>	40	40
<i>spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego</i>	1	1
Sektor prywatny – ogółem, w tym:	41 541	42 559
<i>osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą</i>	30 582	30 980
<i>spółki handlowe</i>	4 701	5 150
<i>spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego</i>	551	617
<i>spółdzielnie</i>	191	189
<i>fundacje</i>	376	409
<i>stowarzyszenia i organizacje społeczne</i>	1 159	1 197

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Interesujących informacji o sektorze przedsiębiorstw w mieście dostarcza także analiza struktury podmiotów gospodarczych według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności. Informacje na temat liczby przedsiębiorstw według sekcji przedstawiono w tabeli 72. W 2013 r. najwięcej podmiotów prowadziło działalność w sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” (26,4%), sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (11,8%), sekcji F „Budownictwo” (9,2%) oraz sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna” (8,3%).

Z perspektywy rozwoju szczególnie istotne wydaje się pytanie o sytuację przedsiębiorstw w branżach priorytetowych i wspierających. W 2013 r. nastąpił silny wzrost liczby przedsiębiorstw w sekcji J „Informacja i komunikacja” (o 7,4%), zwłaszcza w „Działalności związanej z oprogramowaniem” (J.62, +10,9%). Liczba przedsiębiorstw zwiększyła się także w sekcji H „Transport i gospodarka magazynowa” (+0,3%) (w tym szczególnie w dziale „Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport” – sekcja H dział 52, +15%), w „Produkcji pojazdów samochodowych, przyczep” (C.29, +4,1%). Minimalny wzrost odnotowano także w „Produkcji artykułów spożywczych” (C.10, +0,4%). Biotechnologia oraz energia odnawialna zostały uznane za bardziej specjalistyczne rodzaje działalności. W sekcjach, do których są zaliczane, tj. odpowiednio: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (M) oraz „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną” (D), procentowy wzrost podmiotów osiągnął wielkości dwucyfrowe. Z kolei działalności prowadzonej w centrach BPO/ITO oraz SSC, ze

względu na ich specyfikę, są zaliczane do kilku sekcji PKD 2007. Większość z nich prowadzi działalność zgodną z charakterystyką sekcji „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (+5,4%), jednak procesy biznesowe realizowane w pozostałych centrach klasyfikowane są również jako działalności należące do sekcji K „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa” (+0,9%) oraz „Informacja i komunikacja” (+7,4%). Ponadto procesy realizowane w call i contact centrach zaliczono do sekcji N „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca” (+6,6%).

Tabela 73: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007

	2012	2013	Zmiana
Ogółem, w tym:	42 310	43 334	2,4%
<i>Sekcja A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)</i>	160	173	8,1%
<i>Sekcja B-E (przemysł)</i>	6 332	6 365	0,5%
<i>Sekcja F (budownictwo)</i>	3 968	3 982	0,4%
<i>Sekcja G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)</i>	11 386	11 449	0,6%
<i>Sekcja H (transport i gospodarka magazynowa)</i>	2 859	2 867	0,3%
<i>Sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)</i>	1 005	1 035	3,0%
<i>Sekcja J (informacja i komunikacja)</i>	1 378	1 480	7,4%
<i>Sekcja K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa)</i>	1 760	1 775	0,9%
<i>Sekcja L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)</i>	1 704	1 807	6,0%
<i>Sekcja M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)</i>	4 839	5 102	5,4%
<i>Sekcja N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)</i>	1 041	1 110	6,6%
<i>Sekcja O (administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)</i>	85	84	-1,2%
<i>Sekcja P (edukacja)</i>	1 645	1 775	7,9%
<i>Sekcja Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna)</i>	3 456	3 579	3,6%
<i>Sekcja R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją)</i>	697	708	1,6%
<i>Sekcje S i T (Pozostała działalność usługowa)</i>	3 076	3 129	1,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

Zmiany liczby podmiotów w rejestrze REGON nie oddają w pełni dynamiki zmian w sektorze przedsiębiorstw. Charakterystyczny dla gospodarki wolnorynkowej proces twórczej destrukcji przejawia się w procesie powstawania nowych firm, ale również zamykania działalności gospodarczej, dlatego warto zwrócić uwagę także na liczbę podmiotów nowo rejestrowanych oraz wykreślanych z rejestru REGON. Zarówno liczba podmiotów nowo zarejestrowanych, jak i wyrejestrowanych w 2013 r. w porównaniu do 2012 r. wzrosła, co można interpretować jako przejaw nasilenia zmian strukturalnych w sektorze przedsiębiorstw, przy czym nowo zarejestrowanych podmiotów w 2013 r. było o 40% więcej niż tych, które zostały skreślone z rejestru REGON. Wskaźnik liczby jednostek nowo zarejestrowanych na 10 tys. ludności w 2013 r. wzrósł o 3,4% do 120, a dla jednostek wykreślonych z rejestru REGON wyniósł 86 podmiotów, o 10,3% więcej niż w 2012 r.

Tabela 74: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości

	2012	2013
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON		
Ogółem	4 032	4 167
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze regon w przeliczeniu na 10 tys. ludności	116	120
Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON		
Ogółem	2 715	2 976
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	78	86

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Konkurencyjność sektora przedsiębiorstw można wzmacniać poprzez animowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych. Mianem klastrów określa się geograficzne skupisko niezależnych, lecz współpracujących ze sobą podmiotów, reprezentujących określoną specjalizację gospodarczą. Klaster stanowi źródło korzyści i tworzy nową wartość dla wszystkich typów podmiotów w nim uczestniczących, takich jak przedsiębiorstwa, uczelnie i inne jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu oraz pozostałe organizacje wspierające. Wartością tą mogą być innowacje, rozszerzenie skali działania, podnoszenie jakości w łańcuchu dostaw, wąska specjalizacja, wymiana informacji o sytuacji na rynku, o potrzebach klientów i nowych rynkach zbytu, dostęp do wysoko kwalifikowanych pracowników, obniżenie kosztów działalności, zwłaszcza w zakresie wdrażania nowych technologii oraz marketingu i promocji¹³⁶.

W 2013 r. w Lublinie funkcjonowało 11 klastrów – o 2 więcej niż w 2012 r. Obok inicjatyw klastrowych, tworzenie i wzmacnianie powiązań kooperacyjnych jest realizowane także przez Stowarzyszenie Handlowców i Przedsiębiorców „ul. Rusałka”¹³⁷ i Zrzeszenie Handlu i Usług MSP w Lublinie¹³⁸. W tabeli 75 przedstawiono wykaz klastrów funkcjonujących w Lublinie w 2013 r. Łącznie zrzeszały one 488 członków, w tym 417 przedsiębiorstw.

Tabela 75: Klasyfikacja klastrów funkcjonujących w Lublinie w 2013 r.

Rok utworzenia	Nazwa	Liczba członków (w tym przedsiębiorstw)
2006	Klaster Restauratorów i Hotelarzy	63 (47)
2007	Wschodni Klaster ICT	103 (91)
2007	Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie	70 (70)
2008	Lubelski Klaster Teleinformatyczny	35 (30)
2008	Lubelski Cebularz	21 (21)
2009	Wschodni Klaster Obróbki Metali	65 (62)
2010	Lubelski Klaster Branży Spożywczej	23 (23)
2011	Lubelski Klaster Ekoenergetyczny	40 (34)
2011	Klaster-Group.pl	15 (15)
2013	Klaster Designu Innowacji i Mody	53 (24)
2013	Lubelskie Klasy	5 klastrów

Źródło: [Strona internetowa Urzędu Miasta Lublin](#)

Klaster Restauratorów i Hotelarzy zajmuje się integracją środowiska restauratorów i hotelarzy w województwie lubelskim, promocją kuchni regionalnej, organizacją konkursów kulinarnych i szkoleń.

¹³⁶ *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrów Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014 r., s. 9-10.

¹³⁷ [Strona internetowa Stowarzyszenia Handlowców i Przedsiębiorców „ul. Rusałka”](#).

¹³⁸ [Strona internetowa Zrzeszenia Handlu i Usług MSP w Lublinie](#).

Wschodni Klaster ICT zrzesza firmy sektora MŚP, uczelnie i IOB, które dzięki członkostwu w ramach porozumienia mogą realizować innowacyjne projekty w zakresie technologii informatycznych i telekomunikacyjnych oraz Smart Grid – inteligentnych sieci elektroenergetycznych.

Stowarzyszenie Lubelskie Drewno – Regionalny Klaster w Lublinie jest organizacją pozarządową powołaną w 2007 r. w ramach projektu 2.6 ZPORR Innowacyjna Sieć Współpracy Rzemiosła w celu wykorzystania zrębów współpracy przedsiębiorstw, pomocy przedsiębiorcom i ich wzajemnej kooperacji oraz podwyższenia atrakcyjności regionu. Klaster Lubelskie Drewno zrzesza przedsiębiorstwa i instytucje związane z budownictwem domów drewnianych. Prowadzi również współpracę z ośrodkami badawczymi, uczelniami wyższymi (Politechnika Lubelska), władzami województwa (Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie), a także realizuje projekty europejskie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ideą powołania Lubelskiego Klastra Teleinformatycznego jest rozpowszechnianie informacji na rynku regionalnym, krajowym oraz zagranicznym o rozwiązaniach spełniających najwyższe standardy techniczne, charakteryzujących się wysokim stopniem innowacyjności. Głównym zadaniem jest zrzeszenie przedsiębiorstw prowadzących działalność branżową i powiązanych z nimi instytucji w celu wspierania innowacyjności, promowania firm, instytucji, urzędów, produktów, usług i inwestycji w kadry.

Klaster Lubelski Cebularz zrzesza przedsiębiorców reprezentujących branżę spożywczą. Są to zakłady gastronomiczne, piekarnie, cukiernie, młyny, rolnicy oraz hurtownicy branży spożywczej i opakowań.

Wschodni Klaster Obróbki Metali to powiązanie ponad 60 przedsiębiorstw z branży metalowej działających w województwach: lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim. Główne cele klastra to: podniesienie konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wspólne działania członków Klastra, zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw branży obróbki metali, tworzenie powiązań gospodarczych między przedsiębiorstwami oraz między przedsiębiorstwami a sferą badawczo-rozwojową, uzyskanie efektu synergii.

Lubelski Klaster Branży Spożywczej zajmuje się promocją wyrobów produkowanych na Lubelszczyźnie, szkoleniem uczniów, czeladników oraz mistrzów z branży spożywczej, a także tworzeniem materiałów szkoleniowych dla branży spożywczej (tj. filmy, książki itp.).

Misją Lubelskiego Klastra Ekoenergetycznego jest wspieranie wszelkich działań związanych ze zrównoważonym wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w oparciu o potencjał województwa lubelskiego poprzez opracowywanie i wdrażanie innowacji technologicznych, produkcyjnych i procesowych oraz popularyzacja odnawialnych źródeł energii w regionie. Koordynatorem jest Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny. Klaster proponuje specjalistyczne usługi kompleksowego przygotowania i realizacji inwestycji w branży OZE. Oferuje wsparcie w zakresie opracowania analiz potencjału OZE, wstępnej koncepcji inwestycji, opracowania logistyki surowca dla biogazowni, a także szkolenia z zakresu OZE, poprawy efektywności energetycznej oraz projektowania i eksploatacji instalacji OZE.

Klaster-Group.pl powstał 14 stycznia 2011 r. w wyniku umowy partnerskiej pomiędzy spółkami Netrix Group sp. z o.o., BASoft sp. z o.o. oraz ICT Solutions Cezary Sieńczyk. Klaster integruje mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa działające na rynku informatycznym i teleinformatycznym, bądź świadczące usługi dla podmiotów z tego sektora. Misją Klaster-Group.pl to wzmocnienie potencjału innowacyjnego i dynamiki przedsiębiorstw branży informatycznej i teleinformatycznej dzięki wzajemnej współpracy oraz szybki i efektywny transfer wiedzy i technologii poprzez współdziałanie i kooperację z jednostkami badawczo-naukowymi.

Klaster Designu Innowacji i Mody powstał z inicjatywy Towarzystwa Mediów Lokalnych i Stowarzyszenia Inicjatyw Samorządowych. Misją Klastra jest stworzenie warunków rozwoju innowacji m.in. szeroko pojętego wzornictwa przemysłowego oraz branży odzieżowej, która stanowi istotny segment przemysłu w regionie. Klaster jest platformą szeroko rozumianej współpracy lubelskiego środowiska naukowego, projektantów i producentów oraz promocji lubelskich marek mającej na celu budowanie powiązań pomiędzy nimi dla zwiększenia ich innowacyjności, efektywności oraz promocji i rozwoju mierzonego wzrostem konkurencyjności i ekspansji na nowe rynki. Klaster zaangażował się także we współpracę przy tworzeniu nowego kierunku: wzornictwo na UMCS. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje, otoczenie biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa.

W dniu 20 listopada 2013 r. w Lubelskim Parku Naukowo-Technologicznym przedstawiciele pięciu głównych klastrów na Lubelszczyźnie podpisali porozumienie o utworzeniu Klastra o nazwie Lubelskie Klastry. Należą do niego:

- Wschodni Klaster ICT,
- Klaster Ekoinnowacje,
- Lubelski Klaster Biomedyczny,
- Wschodni Klaster Obróbki Metali w Lublinie,
- Klaster Lubelskie Drewno.

Jest to pierwsza tego typu inicjatywa na Lubelszczyźnie, mająca na celu zrzeszanie się klastrów w większe jednostki organizacyjne. Jest to powiązanie kooperacyjne klastrów oraz inicjatyw klastrowych z terenu województwa lubelskiego oraz niezależnych przedsiębiorców prowadzących działalność innowacyjną oraz organizacji badawczych, instytucji otoczenia biznesu i samorządów lokalnych. Misją Klastra jest podejmowanie działań, których efekty istotnie wpłyną na rozwój gospodarczy regionu poprzez wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, ich produktów i usług.

Funkcjonowanie i rozwój ekosystemu przedsiębiorczości wymaga aktywności władz samorządowych. Wiele działań Urzędu Miasta, szczególnie tych dedykowanych dla określonych branż i sektorów, zostało już zaprezentowanych w częściach poświęconych rozwojowi przemysłu, usług czy branż kreatywnych. Instrumentem wspierania rozwoju dojrzałych przedsiębiorstw jest również Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec. Opisując działania Urzędu Miasta w zakresie budowania kultury przedsiębiorczości, szczególną uwagę warto zwrócić na narzędzia dostarczenia informacji i innego wsparcia osobom

zakładającym działalność w fazie preinkubacji i początkowym etapie funkcjonowania oraz na działania adresowane do lokalnych przedsiębiorstw.

Władze samorządowe zapewniają doradztwo dla osób planujących rozpoczęcie lub rozwijanie działalności gospodarczej. W Wydziale Spraw Administracyjnych Urzędu Miasta Lublin zlokalizowano punkt informacyjny, w którym można bezpłatnie uzyskać porady dotyczące administracyjno-prawnych aspektów zakładania działalności gospodarczej i informacje o możliwościach pozyskania środków finansowych na uruchomienie i rozwój przedsiębiorstwa. Merytoryczne wsparcie zapewnia Lubelska Fundacja Rozwoju, na mocy porozumienia Prezydenta Miasta Lublin z Prezesem Fundacji, zawartym dnia 18 kwietnia 2013 r. Celem działalności punktu jest także diagnozowanie obszarów, w których przedsiębiorcy napotykają na największe trudności, by w przyszłości móc rozszerzać ofertę o kolejne usługi. Przedsiębiorcy mogą także skorzystać ze specjalistycznego doradztwa m.in. w zakresie przygotowania biznes planu, finansów i organizacji czy marketingu przedsiębiorstwa, przy odpłatności wynoszącej 10% kosztów usługi (pozostałe pokrywane są ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego).

Przedsiębiorstwa znajdujące się na bardziej dojrzałym etapie rozwoju mogły uczestniczyć w piątej edycji Wschodniego Forum Gospodarczego Lub-Invest, które odbyło się 20 czerwca 2013 r. Organizatorami Forum byli Prezydent Miasta Lublin oraz Marszałek Województwa Lubelskiego. Głównym celem przedsięwzięcia było ułatwianie lokalnym przedsiębiorcom nawiązywania międzynarodowej współpracy gospodarczej oraz budowanie pozycji regionu lubelskiego jako atrakcyjnego miejsca spotkań polityków i przedsiębiorców z Unii Europejskiej oraz m.in. Ukrainy, Białorusi, Kazachstanu, Rosji i Mołdawii.

W ramach rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości, władze samorządowe dążą do stworzenia trwałych mechanizmów wymiany informacji i współpracy z sektorem przedsiębiorstw. Narzędziami współpracy w 2013 r. były ciała doradcze przy Prezydencie Miasta Lublin: Rada Rozwoju Lublina¹³⁹ oraz Rada Lokalnej Przedsiębiorczości¹⁴⁰. Do ich zadań należało między innymi: wspieranie lokalnych i regionalnych instytucji służących aktywizacji przedsiębiorczości, w szczególności uwzględniając sektory innowacyjne; przyczynianie się do tworzenia optymalnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w Lublinie oraz reprezentowanie interesów przedsiębiorców, rzemieślników i innych podmiotów gospodarczych w kontaktach z organami administracji samorządowej. Kolejnym przykładem współpracy było spotkanie Prezydenta Lublina z przedsiębiorcami Lubelszczyzny, które odbyło się 24 czerwca 2013 r. Jego tematem była współpraca pracodawców ze szkołami w zakresie kształcenia zawodowego. Pracodawcy otrzymali podziękowania za współpracę ze szkołami zawodowymi, podpisano również listy intencyjne w ramach współpracy Prezydenta Miasta Lublin z przedsiębiorcami Lubelszczyzny, wyrażające wolę wspierania dalszych działań w tym zakresie.

¹³⁹ Rada Rozwoju Lublina została powołana Zarządzeniem nr 274/2011 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 11 kwietnia 2011 r. w sprawie powołania Rady Rozwoju Lublina przy Prezydencie Miasta Lublin oraz określenia zasad i trybu jej działania, zakończyła działalność w 2014 r., a jej zadania przejęła Rada Gospodarcza.

¹⁴⁰ Rada Lokalnej Przedsiębiorczości została powołana Zarządzeniem nr 78/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 28 marca 2012 r. w sprawie powołania Rady Lokalnej Przedsiębiorczości przy Prezydencie Miasta Lublin i ustanowienia jej Regulaminu.

Lokalnych przedsiębiorców wspiera również Miejski Urząd Pracy w Lublinie, dysponujący środkami Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Z perspektywy rozwoju przedsiębiorstw, do najważniejszych instrumentów rynku pracy należały¹⁴¹:

- 1) Dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy. W 2013 r. umowy zawarto z 86 pracodawcami, w ramach których utworzono 94 miejsca pracy. Ze zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy z PFRON skorzystało 3 pracodawców, którzy utworzyli 4 stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych.
- 2) Prace interwencyjne. W okresie sprawozdawczym umowy zawarto z 80 pracodawcami, w ramach których utworzono 86 miejsc pracy.
- 3) Dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej. W 2013 r. zawarto 482 umowy o przyznanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym 192 finansowane z FP i 290 z EFS. Podpisano także 8 umów z osobami niepełnosprawnymi, którzy otrzymali finansowanie ze środków PFRON.

Miejski Urząd Pracy był także zaangażowany w działania o charakterze informacyjno-doradczym, które przyczyniały się do budowania ekosystemu przedsiębiorczości. Przedsiębiorcy mogli korzystać z możliwości ogłoszenia informacji o wolnym miejscu pracy w MUP, usług doradczych w zakresie doboru kandydatów do pracy spośród zarejestrowanych bezrobotnych, uczestniczenia w organizowanych lub współorganizowanych przez Urząd targach i giełdach pracy. W 2013 r. działalność kontynuował Klub Pracodawców przy Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie, zrzeszający 42 pracodawców. Celem Klubu było budowanie sieci partnerstwa, współpracy i wsparcia na lokalnym rynku pracy pomiędzy MUP a światem biznesu, jak również inicjowanie powstawania nowych miejsc pracy poprzez promowanie przedsiębiorczości oraz zachęcanie pracodawców do zatrudniania osób bezrobotnych. Miejski Urząd Pracy kontynuował zawartą w dniu 3 lipca 2012 r. z Lubelską Fundacją Rozwoju umowę o współpracy w zakresie zwiększania dostępu do usług informacyjnych i doradczych dla osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą oraz przedsiębiorców. Jednym z postanowień porozumienia było świadczenie nieodpłatnych dyżurów konsultantów Lubelskiej Fundacji Rozwoju w siedzibie MUP. W 2013 r. z porad w ramach punktu konsultacyjnego z usług informacyjnych i doradczych skorzystało 38 osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą oraz przedsiębiorców. Celem działalności punktu było także diagnozowanie obszarów, w których przedsiębiorcy napotykają na największe trudności, by w przyszłości móc rozszerzać ofertę o kolejne usługi. W październiku i listopadzie 2013 r. przedstawiciele Miejskiego Urzędu Pracy udzielali także porad eksperckich dla klientów ZUS dotyczących możliwości uzyskania wsparcia w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Miejski Urząd Pracy w Lublinie współpracował z przedsiębiorstwami także podczas realizacji projektów, na które pozyskano środki z Europejskiego Funduszu Społecznego. Należały do nich¹⁴²:

¹⁴¹ Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

¹⁴² Przedstawione projekty zostały uszeregowane wg terminu rozpoczęcia realizacji projektu.

1) *PI Model kompleksowego systemu współpracy z przedsiębiorcami dla wsparcia wchodzenia na rynek pracy młodych więźniów w województwie lubelskim*

Priorytet	VII Promocja integracji społecznej
Działanie	7.1 Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji
Poddziałanie	7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej
Termin realizacji	02.04.2012 r. – 31.12.2014 r.

Projekt partnerski realizowany wspólnie z Fundacją Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – liderem projektu, oraz Pracodawcami Ziemi Lubelskiej i Stowarzyszeniem Natanaelum.

2) *PI Komplet innowacyjnych narzędzi optymalizujących współpracę podmiotów z przedsiębiorcami w zakresie ułatwienia wchodzenia na rynek pracy więźniom opuszczającym zakłady karne*

Priorytet	I Zatrudnienie i integracja społeczna
Działanie	1.1 Wsparcie systemowe instytucji rynku pracy
Termin realizacji	15.06.2012 r. – 15.02.2015 r.

Projekt partnerski realizowany wspólnie z Fundacją Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego - liderem projektu, Polimex-Mostostal S.A. oraz Stowarzyszeniem Natanaelum.

3) *Lubelska Pracownia*

Priorytet	VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich
Działanie	6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia
Termin realizacji	01.07.2012 r. – 31.03.2015 r.

Projekt partnerski realizowany wspólnie z Wyższą Szkołą Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie.

4) *Konsultant Lubelskiego Przedsiębiorcy*

Priorytet	VII Regionalne kadry gospodarki
Działanie	8.1 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie
Poddziałanie	8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw
Termin realizacji	01.01.2013 r. – 30.04.2014 r.

Z punktu widzenia wspierania rozwoju przedsiębiorczości, na szczególną uwagę zasługuje ostatni ze wskazanych projektów. Celem projektu *Konsultant Lubelskiego Przedsiębiorcy* była poprawa konkurencyjności i zdolności do funkcjonowania 75 mikroprzedsiębiorstw z obszaru województwa lubelskiego poprzez zapewnienie dostępu do usług doradczych, które pomogą w rozwiązaniu problemów biznesowych dostosowując firmę do aktualnych wymogów rynkowych. Uczestnikami projektu było 150 pracowników mikroprzedsiębiorstw utworzonych dzięki dofinansowaniu ze środków MUP, prowadzących działalność w co najmniej jednej z następujących dziedzin: ochrona środowiska, informatyka, logistyka, budownictwo, turystyka.

Rosnąca potrzeba podnoszenia kompetencji i umiejętności zarówno przez obecnych jak i potencjalnych pracowników, a także pracodawców zwiększa zapotrzebowanie na szkolenia, szczególnie

wśród firm rozwijających się. Realizowane przez MUP projekty zapewniły wsparcie inicjatyw i rozwiązań zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowy postaw kreatywnych, służących rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia, przyczyniły się do poprawy jakości usług świadczonych przez instytucje rynku pracy oraz podniesienia efektywności ich funkcjonowania, a także upowszechnienia aktywnej integracji i pracy socjalnej w mieście m.in. poprzez kontrakty socjalne.

Dla rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości kluczowe znaczenie ma działalność instytucji otoczenia biznesu. Są to instytucje niedziałające dla zysku, które wykorzystują swoją bazę materialną, techniczną, zasoby ludzkie i kompetencyjne w celu świadczenia usług na rzecz sektora przedsiębiorstw. Ze względu na ich funkcję, zazwyczaj wyróżnia się trzy grupy tych instytucji: ośrodki przedsiębiorczości, ośrodki innowacji oraz instytucje finansowe. Do najczęściej wymienianych podmiotów zalicza się: ośrodki szkoleniowo-doradcze, organizacje reprezentujące przedsiębiorców, instytucje proinnowacyjne, centra transferu technologii, instytuty i ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory przedsiębiorczości i inkubatory technologiczne, parki naukowo-technologiczne czy fundusze pożyczkowe i poręczeniowe¹⁴³.

W Lublinie działa wiele ośrodków przedsiębiorczości, które wspomagają rozwój lokalnej przedsiębiorczości. Reprezentują one interesy przedsiębiorstw, oferują usługi doradcze, promocyjne, kojarzą oferty współpracy gospodarczej, organizują seminaria, szkolenia i misje gospodarcze. Do najważniejszych należą:

- Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny¹⁴⁴,
- Lubelska Fundacja Rozwoju¹⁴⁵,
- Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego¹⁴⁶,
- Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”¹⁴⁷,
- Rada Przedsiębiorczości Lubelszczyzny¹⁴⁸,
- Związek Prywatnych Pracodawców Lubelszczyzny „Lewiatan”¹⁴⁹,
- Regionalna Izba Gospodarcza¹⁵⁰,
- Business Centre Club¹⁵¹,
- Lubelski Związek Pracodawców¹⁵²,
- Lubelska Izba Rzemieślnicza¹⁵³,

INSTYTUCJE
OTOCZENIA
BIZNESU

¹⁴³ Zob. np. A. Bąkowski, M. Mażewska, *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012 r.

¹⁴⁴ [Strona internetowa Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny](#).

¹⁴⁵ [Strona internetowa Lubelskiej Fundacji Rozwoju](#). Fundacja ma strukturę holdingu w ramach którego funkcjonują: Polski Fundusz Gwarancyjny Sp. z o.o., Lubelski Fundusz Kapitałowy Sp. z o.o., Agencja Rozwoju Lokalnego Sp. z o.o., Meritum Centrum Inicjatyw Lokalnych Sp. z o.o., Fundacja Inicjatyw Lokalnych, Agencja Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Sp. z o.o.

¹⁴⁶ [Strona internetowa Centrum Rozwoju Lokalnego](#).

¹⁴⁷ [Strona internetowa Polskiej Fundacji Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”](#).

¹⁴⁸ [Strona internetowa Rady Przedsiębiorczości Lubelszczyzny](#).

¹⁴⁹ [Strona internetowa Związku Prywatnych Pracodawców Lubelszczyzny „Lewiatan”](#).

¹⁵⁰ [Strona internetowa Regionalnej Izby Gospodarczej](#).

¹⁵¹ [Strona internetowa Business Centre Club](#).

¹⁵² [Strona internetowa Lubelskiego Związku Pracodawców](#).

¹⁵³ [Strona internetowa Lubelskiej Izby Rzemieślniczej](#).

- Lubelskie Forum Pracodawców¹⁵⁴,
- Stowarzyszenie Lubelski Klub Biznesu¹⁵⁵,
- Izba Przemysłowo Handlowa Lublin¹⁵⁶,
- Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie¹⁵⁷.

Do ośrodków wspomagania przedsiębiorczości należy także zaliczyć inkubatory przedsiębiorczości, które zasługują na szczególną uwagę ze względu na ich rolę w procesie tworzenia przedsiębiorstw. W 2013 r. w Lublinie funkcjonowało 7 inkubatorów, w tym 3 wyspecjalizowane w inkubacji innowacyjnych i technologicznych firm (por. tab. 76). Do najaktywniejszych zaliczają się: Inkubator Technologiczny Markiz oraz Lubelski Inkubator Przedsiębiorczości Politechniki Lubelskiej. Pierwszy z nich uczestniczył w realizacji kilkunastu różnych projektach (m.in. w szkoleniach dla inkubowanych firm czy w Lubelskim Obserwatorium Rynku Pracy), a pod jego opieką działało łącznie 59 firm. W drugim realizowano m.in. projekty wspierające rozwój społeczny, takie jak współpraca z liceami ogólnokształcącymi czy Fundacją Aktywnej Rehabilitacji, a 19 przedsiębiorstw działających w inkubatorze korzystało z kompleksowego wsparcia doradczego, szkoleniowego i technicznego.

Tabela 76: Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie w 2013 r.

Nazwa	Adres	Strona internetowa	Rok powstania
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości KUL	ul. Droga Męczenników Majdanka 70	www.aipublin.inkubatory.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości UMCS	ul. J. Sowińskiego 12	www.inkubator.biz.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości WSEI	ul. Mełgiewskiej 7/9	www.aip.wsei.lublin.pl	2006
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy WSPiA	ul. Bursaki 12	www.aipublin.inkubatory.pl	2011
Lubelski Inkubator Przedsiębiorczości przy Politechnice Lubelskiej	ul. Nadbystrzycka 36 C	www.inkubator.pollub.pl	2007
Inkubator Progress	ul. Sowińskiego 7/6	www.inkubatorprogress.pl	2013
Inkubator Technologiczny LPNT S.A.	ul. Dobrzańskiego 1	www.inkubator.lpnt.pl	2012

Zródło: Opracowanie własne

Ośrodki innowacji mają na celu promocję i inkubację innowacyjnej przedsiębiorczości, transfer technologii i dostarczanie usług proinnowacyjnych, aktywizację przedsiębiorczości akademickiej i współpracy nauki z biznesem. Wskazując podmioty zlokalizowane w Lublinie kierowano się przede wszystkim kryterium pełnionych przez nich funkcji, dlatego niejednokrotnie stanowią one powiązane bądź zależne od siebie jednostki organizacyjne. Do ośrodków działających w 2013 r. można zaliczyć:

- Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.¹⁵⁸,
- Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego Sp. z o.o.¹⁵⁹,

¹⁵⁴ [Strona internetowa Lubelskiego Forum Pracodawców.](#)

¹⁵⁵ [Strona internetowa Stowarzyszenia Lubelski Klub Biznesu.](#)

¹⁵⁶ [Strona internetowa Izby Przemysłowo Handlowej Lublin.](#)

¹⁵⁷ [Strona internetowa Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie.](#)

¹⁵⁸ [Strona internetowa Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.](#)

¹⁵⁹ [Strona internetowa Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego Sp. z o.o.](#)

- Lubelskie Centrum Transferu Technologii Politechniki Lubelskiej¹⁶⁰,
- Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii Politechniki Lubelskiej¹⁶¹,
- Centrum Innowacji i Komercjalizacji Badań Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej¹⁶²,
- Centrum Transferu Wiedzy Uniwersytetu Medycznego w Lublinie¹⁶³,
- Centrum Wdrożeń i Innowacji Uniwersytetu Medycznego w Lublinie Sp. z o. o.¹⁶⁴,
- Centrum Informatyzacji i Bezpieczeństwa Transportu Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie¹⁶⁵,
- Ośrodek Innowacji NOT – Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Naczelna Organizacja Techniczna¹⁶⁶,
- Wojewódzki Klub Techniki i Racjonalizacji w Lublinie¹⁶⁷.

Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A. powstał w 2005 r. z inicjatywy Samorządu Województwa Lubelskiego oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie by ułatwiać przepływ wiedzy i technologii pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami. Działa w zakresie doradztwa w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw, transferu technologii oraz przekształcania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w innowacje technologiczne. LPNT S.A. udostępnia nieruchomości i infrastrukturę techniczną zapewniając przedsiębiorcom korzystne warunki prowadzenia działalności gospodarczej.

LPNT S.A. zlokalizowany jest przy ulicy Bohdana Dobrzańskiego 3 w Lublinie i znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie Podstrefy LUBLIN Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec.

Jego misją jest wspieranie rozwoju Województwa Lubelskiego poprzez stworzenie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu.

Rysunek 15: Logo Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.

Źródło: [Strona internetowa Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.](#)

Ramka 7:
Lubelski Park
Naukowo-
Technologiczny S.A.

W 2013 r. realizowano projekty, w wyniku których w najbliższych latach powstaną kolejne centra transferu wiedzy i innowacji. Należy tu wskazać w szczególności Ecotech Complex, realizowany przez konsorcjum 6 uczelni z woj. lubelskiego i podkarpackiego, którego koordynatorem jest UMCS, Innowacyjne Centrum Patologii i Terapii Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Centrum Badawczo-Innowacyjne Instytutu Agrofizyki PAN w Lublinie oraz Innowacyjne Centrum Diagnostyki, Badań i Analiz WSEI.

Niektóre instytucje otoczenia biznesu umożliwiają pozyskanie środków na finansowanie działalności gospodarczej. Z reguły nie stanowią one odrębnych instytucji otoczenia biznesu, ale należą do

¹⁶⁰ [Strona internetowa Lubelskiego Centrum Transferu Technologii Politechniki Lubelskiej.](#)

¹⁶¹ [Strona internetowa Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii Politechniki Lubelskiej.](#)

¹⁶² [Strona internetowa Centrum Innowacji i Komercjalizacji Badań Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej.](#)

¹⁶³ [Strona internetowa Centrum Transferu Wiedzy Uniwersytetu Medycznego w Lublinie.](#)

¹⁶⁴ [Strona internetowa Centrum Wdrożeń i Innowacji Uniwersytetu Medycznego w Lublinie Sp. z o. o.](#)

¹⁶⁵ [Strona internetowa Centrum Informatyzacji i Bezpieczeństwa Transportu Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie.](#)

¹⁶⁶ [Strona internetowa Ośrodka Innowacji NOT.](#)

¹⁶⁷ [Strona internetowa Wojewódzkiego Klubu Techniki i Racjonalizacji w Lublinie.](#)

struktur istniejących podmiotów szkoleniowo-doradczych, wspomagających rozwój przedsiębiorczości, a zasilane są środkami z Unii Europejskiej oraz ze źródeł prywatnych. Do najważniejszych pozabankowych instytucji otoczenia biznesu, działających w Lublinie w 2013 r., można zaliczyć Lubelską Fundację Rozwoju (mechanizm finansowy Fundusz Pożyczkowy) oraz wchodzące w skład jej struktury holdingowej: Polski Fundusz Gwarancyjny Sp. z o.o. oraz Lubelski Fundusz Kapitałowy Sp. z o.o. Fundusz pożyczkowy posiadała także Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”, a fundusz kapitału zaangażowanego – Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego.

Przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa tworzą miejsca pracy, są nośnikami postępu, a przy tym bogactwa. Opierając się często na innowacyjnych pomysłach nadają tempo rozwoju gospodarczego zarówno w ujęciu lokalnym, jak i krajowym czy globalnym. Budowanie kultury przedsiębiorczości to proces tworzenia odpowiedniej atmosfery i klimatu wśród społeczeństwa, dzięki czemu wzrasta w nim gotowość do podejmowania ryzyka założenia firmy. Klimat ten tworzony jest przez otoczenie biznesowe, instytucje finansowe, instytucje rządowe świadczące pomoc doradczą i finansową dla małych i nowopowstających firm, ale również instytucje edukacyjne, rozumiejące istotę innowacji. Wzrost liczby zarejestrowanych w rejestrze REGON podmiotów gospodarki narodowej w Lublinie, a także analiza struktury całego sektora przedsiębiorstw wskazuje na rozwój kultury przedsiębiorczości w mieście. Bez wątpienia przyczyniają się do tego funkcjonujące klastry, instytucje otoczenia biznesu, lecz także działalność władz samorządowych oraz Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie. Konieczne jest dalsze wspieranie tworzenia ekosystemu przedsiębiorczości w Lublinie, opartego na lokalnych przedsiębiorstwach, kreatywnej przedsiębiorczości i transferze wiedzy do sektora biznesu, jako fundamentu do rozwoju gospodarczego miasta, wzrostu zamożności społeczeństwa i poprawy jakości życia mieszkańców .

C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych

Przemysły kreatywne to działania, które biorą się z indywidualnej kreatywności i talentu, i które mają zarazem potencjał kreowania bogactwa oraz zatrudnienia poprzez wytwarzanie i wykorzystywanie praw własności intelektualnej¹⁶⁸. Rozwijanie przemysłów kreatywnych w Lublinie jest możliwe ze względu na odpowiedni potencjał wynikający z akademickiego i kulturalnego charakteru miasta sprzyjającego edukowaniu twórców produktów kreatywnych i wysokiemu popytowi na nie. Rozwój tego sektora jest dla miasta korzystny, bo bez wielkich inwestycji kreuje nowe miejsca pracy, zatrzymując utalentowanych absolwentów i pomagając w rewitalizacji przestrzeni. Ponadto angażuje twórcze jednostki z wielu środowisk, wspierając integrację społeczną i podnosząc ogólną jakość życia przez wskazywanie rozwiązań uwzględniających potrzeby różnych grup.

Oceniając postępy w zakresie wspierania przemysłów kreatywnych posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Zaprezentowano liczbę podmiotów działalności gospodarczej zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych w stosunku do ogólnej liczby funkcjonujących w mieście przedsiębiorstw oraz liczbę podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD 2007. Dokonano również analizy działań podejmowanych na rzecz wspierania przemysłów kreatywnych w mieście przez władze samorządowe (Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin), klastry i instytucje kultury.

Przemysły kreatywne dotyczą wielu rodzajów twórczej działalności w sferze produkcji dóbr i usług, a ich zakres nie jest precyzyjnie zdefiniowany. Próba zdiagnozowania potencjału oraz dynamiki rozwojowej przemysłów kreatywnych za pomocą klasyfikacji działalności gospodarczej (PKD 2007) jest o tyle utrudniona, że musi objąć wiele sekcji, działów i grup działalności o twórczym charakterze. Sama przynależność do działu czy grupy także nie jest jeszcze jednoznaczna z prowadzeniem działalności kreatywnej. Na potrzeby opracowania został dokonany wybór rodzajów działalności najlepiej oddających istotę sektora kreatywnego, zaprezentowany w poniższej tabeli 77.

Tabela 77: Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007

Film, wideo, muzyka
59.11 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.12 Działalność postprodukcyjna związana z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi
59.13 Działalność związana z dystrybucją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.14 Działalność związana z projekcją filmów
59.2 Działalność w zakresie nagrań dźwiękowych i muzycznych
Wzornictwo (design)
13.20 Produkcja tkanin
14.11 Produkcja odzieży skórzanej
14.13 Produkcja pozostałej odzieży wierzchniej
14.19 Produkcja pozostałej odzieży i dodatków do odzieży
15.12 Produkcja toreb bagażowych, toreb ręcznych i podobnych wyrobów kaletniczych; produkcja wyrobów rymarskich
15.20 Produkcja obuwia
23.41 Produkcja ceramicznych wyrobów i ozdobnych
31.02 Produkcja mebli kuchennych

¹⁶⁸ Jest to definicja wprowadzona w Wielkiej Brytanii w latach 90. przez Zespół ds. Przemysłów Kreatywnych (*Creative Industries Taskforce*).

31.04 Produkcja pozostałych mebli
32.12 Produkcja wyrobów jubilerskich i podobnych
32.13 Produkcja sztucznej biżuterii i wyrobów podobnych
32.40 Produkcja gier i zabawek
74.10 Działalność w zakresie specjalistycznego projektowania
Architektura
71.11 Działalność w zakresie architektury
Reklama
73.11 Działalność agencji reklamowych
Oprogramowanie, gry komputerowe
58.2 Działalność wydawnicza w zakresie oprogramowania
58.21 Działalność wydawnicza w zakresie gier komputerowych
58.29 Działalność wydawnicza w zakresie pozostałego oprogramowania
62.01 Działalność związana z oprogramowaniem
62.02 Działalność związana z doradztwem w zakresie informatyki
62.03 Działalność związana z zarządzaniem urządzeniami informatycznymi
62.09 Pozostała działalność usługowa w zakresie technologii informatycznych i komputerowych
Rynek wydawniczy
58.11 Wydawanie książek
58.19 Pozostała działalność wydawnicza
Media
60.10 Nadawanie programów radiofonicznych
60.20 Nadawanie programów telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych
58.13 Wydawanie gazet
58.14 Wydawanie czasopism i pozostałych periodyków
Działalność artystyczna, twórcza, kulturalna
74.20 Działalność fotograficzna
74.90 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana
90.01 Działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych
90.03 Artystyczna i literacka działalność twórcza
90.04 Działalność obiektów kulturalnych
91.01 Działalność bibliotek i archiwów
91.02 Działalność muzeów
Sprzedaż detaliczna dóbr kultury
47.61 Sprzedaż detaliczna książek prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.63 Sprzedaż detaliczna nagrań dźwiękowych i audiowizualnych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.78 Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach

Źródło: *Wsparcie przemysłów kreatywnych w Lublinie. Analiza potencjału i kierunki rozwoju*, Lubelskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Lublin 2012 r.

Przedsiębiorstwa należące do sektora przemysłów kreatywnych w Lublinie w 2013 r. stanowiły 8,89% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON (por. tab. 78). W 2013 r. w Lublinie funkcjonowały łącznie 3 852 przedsiębiorstwa kreatywne, z czego 3 742 (a więc ponad 97%) zatrudniały od 0 do 9 osób. Przemysły kreatywne charakteryzują się nieco większym rozdrobnieniem na tle całego sektora przedsiębiorstw.

Tabela 78: Liczba podmiotów działalności gospodarczej zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych do ogólnej liczby podmiotów

	Liczba podmiotów ogółem	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	3 852	3 742	84	23	3	0
Łączna liczba podmiotów gospodarki narodowej	43 334	41 625	1 303	338	50	18
Odsetek podmiotów sektora kreatywnego	8,89%	8,99%	6,45%	6,80%	6,00%	0,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

W tabeli 79 zaprezentowano szczegółowe dane o podmiotach gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON i należących do sektora przemysłów kreatywnych zgodnie z zaproponowaną klasyfikacją opartą na PKD. Najwięcej podmiotów (676 firm) prowadziło „Pozostałą działalność profesjonalną, naukową i techniczną, gdzie indziej niesklasyfikowaną”, 467 przedsiębiorstw prowadziło „Działalność agencji reklamowych”, zaś 435 – „Działalność związaną z oprogramowaniem”.

Tabela 79: Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON z terenu Lublina według wybranych klas i grup PKD w 2013 r.

PKD	Liczba podmiotów	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
13.20	-	-	-	-	-	-
14.11	12	10	2	-	-	-
14.13	201	184	10	6	1	-
14.19	22	22	-	-	-	-
15.12	18	17	-	1	-	-
15.20	8	6	1	-	1	-
23.41	12	11	1	-	-	-
31.02	81	81	-	-	-	-
31.09	45	45	-	-	-	-
32.12	44	42	2	-	-	-
32.13	16	16	-	-	-	-
32.40	6	6	-	-	-	-
47.61	38	36	1	1	-	-
47.63	-	-	-	-	-	-
47.78	292	278	13	1	-	-
58.11	96	93	3	-	-	-
58.13	20	17	3	-	-	-
58.14	22	21	1	-	-	-
58.19	50	49	1	-	-	-
58.2	29	28	-	1	-	-
58.21	4	4	-	-	-	-
58.29	25	24	-	1	-	-
59.11	115	114	1	-	-	-
59.12	8	8	-	-	-	-
59.13	2	2	-	-	-	-
59.14	4	4	-	-	-	-
59.2	19	19	-	-	-	-
60.10	7	5	1	1	-	-
60.20	5	5	-	-	-	-
62.01	435	431	4	-	-	-
62.02	158	156	2	-	-	-
62.03	45	45	-	-	-	-
62.09	92	91	1	-	-	-
71.11	254	250	4	-	-	-
73.11	467	451	16	-	-	-
74.10	155	154	1	-	-	-
74.20	190	190	-	-	-	-
74.90	676	670	5	-	1	-
90.01	70	64	3	3	-	-
90.03	71	70	1	-	-	-
90.04	18	10	6	2	-	-
91.01	15	11	1	3	-	-
91.02	5	2	-	3	-	-
SUMA	3 852	3 742	84	23	3	0

Źródło: Dane Urzędu Statystycznego w Lublinie

Wzmocnieniu potencjału rozwoju branż kreatywnych w Lublinie służył zainaugurowany w 2013 r. projekt *Kreatywni 2013*¹⁶⁹. Celem projektu realizowanego przez Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin jest identyfikacja kreatywnych osób z Lublina prowadzących działalność oraz tworzących oryginalne rozwiązania. Prezentowane prace są dobrą, rynkową praktyką inspirującą innych. Projekt powstał z przekonania, że ludzie reprezentujący przemysły kreatywne poprzez swoją innowacyjność stanowią grupę o dużej wartości dodanej wśród przedsiębiorców. Kapitał społeczny w postaci osób kreatywnych stanowi siłę napędową innowacyjnej gospodarki Lublina. Projekt wspiera przyciąganie talentów, rozwijanie technologii i budowanie reputacji miejsca przyjaznego do prowadzenia biznesu. Do uczestnictwa w projekcie zgłosiło się 200 kandydatów, z których zostało wybranych 12 osób, które wzięły udział w sesjach zdjęciowych i wywiadach.

W ramach projektu 7 czerwca 2013 r. w Galerii Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego miało miejsce otwarcie wystawy *Kreatywni 2013*. Wystawa ta to fotograficzna opowieść o lubelskiej klasie kreatywnej – twórcach i przedsiębiorcach działających na styku sztuki, rzemiosła oraz technologii. Ekspozycję tworzyły fotografie powstałe w ramach 12 sesji zdjęciowych, opis procesu twórczego oraz obraz miejsca pracy i ostatecznego produktu. Zdjęciom towarzyszyły krótkie opowieści o każdym uczestniku. W przyszłości materiał zdjęciowy zostanie przekazany uczestnikom projektu i będzie wykorzystywany w indywidualnej promocji ich działalności. Zdjęcia będą także szeroko wykorzystywane w komunikacji potencjału biznesowego Lublina jako miasta przyjaznego klasie kreatywnej.

Jednym z rodzajów twórczej działalności gospodarczej o wysokim potencjale rozwojowym są niektóre segmenty przemysłu odzieżowego, charakteryzujące się wąską specjalizacją i nastawieniem na indywidualne preferencje konsumentów. Przejawem aktywności podmiotów w tym segmencie jest Klaster Designu Innowacji i Mody, założony w 2013 r. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje, otoczenie biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa. Jego misją jest stworzenie warunków rozwoju innowacji m.in. szeroko pojętego wzornictwa przemysłowego oraz branży odzieżowej, która stanowi istotny segment przemysłu w regionie. Klaster jest platformą szeroko rozumianej współpracy lubelskiego środowiska naukowego, projektantów i producentów oraz promocji lubelskich marek mającej na celu budowanie powiązań pomiędzy nimi dla zwiększenia ich innowacyjności, efektywności oraz promocji i rozwoju mierzonego wzrostem konkurencyjności i ekspansji na nowe rynki.

Warto zwrócić uwagę także na dwa wydarzenia branżowe, promowane przez Urząd Miasta: konferencję „Szanse i zagrożenia rozwoju branży odzieżowej na Lubelszczyźnie”, która odbyła się 27 czerwca 2013 r. w Nałęczowie, oraz trzecią edycję targów mody i designu Lublin Pop-Up Shop, zorganizowaną 7 grudnia 2013 r. w Centrum Kultury w Lublinie.

¹⁶⁹ [Strona internetowa projektu *Kreatywni*.](#)

Na rozwój przemysłów kreatywnych wpływa wiele czynników o charakterze lokalnym takich jak: kapitał ludzki i społeczny, rodzaj i poziom wykształcenia, zapotrzebowanie na produkty i usługi „kreatywne”, otoczenie gospodarcze, kultura i różnorodność czy poziom rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Stąd też wsparcie tego sektora wymaga stworzenia programu działań dostosowanego do lokalnego kontekstu poprzez poszukiwanie związków między biznesem a wieloma innymi dziedzinami. Przedsiębiorstwa należące do sektora przemysłów kreatywnych w Lublinie w 2013 r. stanowiły 8,89% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON. Wspieraniu przemysłów kreatywnych służył między innymi zainaugurowany w 2013 r. przez Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin projekt *Kreatywni* – potrzeba jego powstania znalazła wyraz w liczbie osób, które zgłosiły chęć udziału w projekcie – spośród 200 kandydatów wybrano 12, które wzięły udział w sesjach zdjęciowych i wywiadach. Jednakże sektor ten wspierany jest również przez inne instytucje, np. Centrum Kultury w Lublinie, czy funkcjonujące w Lublinie klastry. Dalszy rozwój tego sektora wpisuje się doskonale w cele zapisane w obszarze przedsiębiorczości – należy bowiem pamiętać, że podejmowane w jego ramach działania mają doprowadzić do uelastycznienia i dywersyfikacji gospodarczej miasta.

D. Akademickość

Trudno sobie wyobrazić rozwój Lublina bez wymiaru akademickiego, ponieważ co piąty mieszkaniec Miasta jest studentem, a kadra nauczycieli akademickich liczy blisko 6 tysięcy osób. Opisując akademicki charakter miasta, często nie umiemy jednak wyjść poza argumenty czysto statystyczne. Współczesny etos akademicki powstaje na styku uniwersytetu i miasta, jego mieszkańców, biznesu, kultury i innych partnerów. Powinniśmy do niego dążyć zarówno w sensie idei, jak i pragmatycznych efektów wynikających z synergicznego i symbiotycznego modelu współpracy i wzajemnych relacji. Osiągnięcie tego celu jest możliwe tylko przez zbudowanie prawdziwego partnerstwa między miastem a uczelniami oraz przez konsolidację środowiska akademickiego.

Poszczególne aspekty rozwoju Lublina akademickiego tworzą czytelną strukturę. Umiędzynarodowienie uczelni oraz ich symbioza z otoczeniem dotyczą intensyfikacji relacji uniwersytetów z ich dalszym i bliższym sąsiedztwem. Pozostałe dwa Cele skupiają się na przepływie przez uczelnie młodych ludzi. Budowanie akademickiego „ducha miejsca” dotyczy okresu studiów, a troska o młodych ludzi przed i po studiach – okresu, kiedy wybierają miejsce swojego zamieszkania, którym może, ale nie musi być Lublin.

D.1. Umiędzynarodowienie uczelni

Międzynarodowa ranga uczelni wyraża się w wielu wymiarach, m.in. w atrakcyjności studiów wśród zagranicznych kandydatów (a więc i w odsetku zagranicznych studentów), w obecności uczelni w międzynarodowych badaniach i sieciach współpracy czy też w podejmowaniu tematów badawczych o znaczeniu międzynarodowym. Obecność uczelni na arenie międzynarodowej przynosi im, obok prestiżu, także inspiracje do pozytywnych zmian, które w obszarze szkolnictwa wyższego często przycho-
dzą z zewnątrz. Równie ważna jest obecność zagranicznych naukowców na lubelskich uczelniach, co jest czynnikiem budującym rangę tak uczelni, jak i miasta. Osiągnięcie tych celów wymaga przede wszystkim aktywnych działań samych uczelni wyższych, jednak miasto również deklaruje swoje zaangażowanie w tym obszarze. Warto także zwrócić uwagę na synergię z działaniami instytucji miasta realizujących strategię w innych obszarach Strategii Lublin 2020, zwłaszcza tych mających na celu wzmacnianie otwartości kulturowej (cel A.3.) oraz wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego (cel B.4.).

Analizując realizację celu „Umiędzynarodowienie uczelni” posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przybliżone zostały dane o liczbie studentów zagranicznych, następnie o liczbie kierunków prowadzonych w językach obcych i wynikach lubelskich uniwersytetów w rankingu Umiędzynarodowienia „Perspektywy”. Wskazano także inicjatywy uczelni w zakresie współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi oraz zaprezentowano projekty realizowane z inicjatywy Urzędu Miasta. Analizę zamyka zestawienie korzyści, jakie niesie ze sobą rosnąca liczba studentów zagranicznych.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej Polsce. Młodych ludzi przyciągają na lubelskie uniwersytety niepowtarzalny klimat, ceniona kadra oraz różnorodność kierunków

kształcenia: od technicznych, przez medyczne, po humanistyczne i artystyczne. Na kilku cieszących się renomą uczelniach publicznych i w zdobywających prestiż niepublicznych szkołach wyższych pod koniec 2013 r.¹⁷⁰ studiowało łącznie 71 913 studentów, z czego 4,29% stanowili studenci zagraniczni. Pod względem odsetka studentów zagranicznych Lublin zajął pierwsze miejsce w kraju, wyprzedzając Warszawę. Szczegółowe informacje o strukturze studentów zagranicznych w przekroju uczelni oraz narodowości zaprezentowano w ramce 8.

Tabela 80: Liczba studentów zagranicznych w stosunku do ogólnej liczby studentów

	Rok akademicki 2013/2014
Liczba studentów zagranicznych	3 082
Liczba studentów ogółem	71 913
Stosunek liczby studentów zagranicznych do liczby studentów ogółem	4,29%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych oraz raportu *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2014*

W roku akademickim 2013/2014 w ofercie lubelskich uczelni znalazło się 10 kierunków prowadzonych w języku obcym: 2 kierunki na Uniwersytecie Medycznym (lekarski i lekarsko-dentystyczny), 5 kierunków na Uniwersytecie Przyrodniczym (na poziomie studiów doktoranckich), 2 kierunki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (filozofia i europeistyka) oraz 1 kierunek na Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji (ekonomia). Informacje na ten temat znajdują się w tabeli 81. UMCS nie prowadzi studiów w języku obcym, jednak jedna specjalność na Wydziale Chemii oraz część zajęć realizowanych na Wydziale Humanistycznym na kierunku kognitywistyka było prowadzonych w języku obcym.

Tabela 81: Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych

	2013
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	0
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2
Politechnika Lubelska	0
Uniwersytet Medyczny	2
Uniwersytet Przyrodniczy	5 (studia doktoranckie)
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	1
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	0

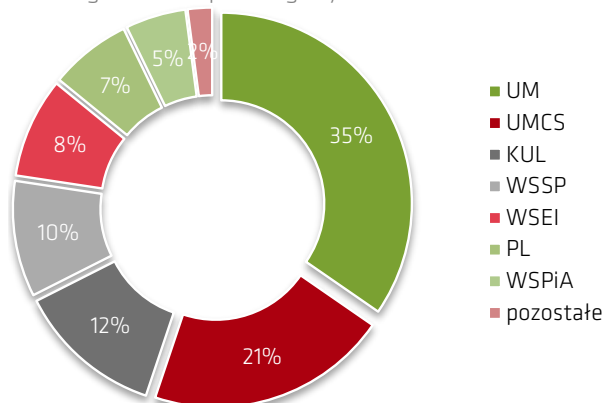
Uwagi: Brak danych dla Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie

¹⁷⁰ Zgodnie z harmonogramem przyjętym w publikacjach GUS, dane za 2013 r. prezentuje się według stanu w dniu 30 listopada. W dalszej części raportu analiza dotyczy więc roku akademickiego 2013/2014.

Uczelnią, na której studiuje największa liczba studentów zagranicznych w Lublinie, jest Uniwersytet Medyczny, kształcący 35% ogółu studentów spoza Polski. Na drugim miejscu w tej dziedzinie znajduje się Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej (21% studentów), a dalej Katolicki Uniwersytet Lubelski (12%), Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza (10%), Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (8%) oraz Politechnika Lubelska (7%).

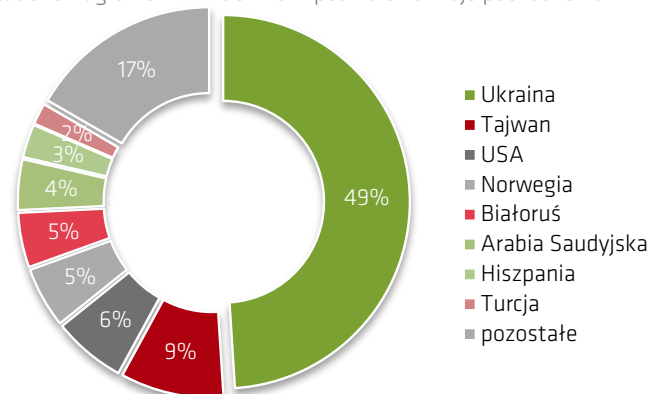
Wykres 8: Studenci zagraniczni na poszczególnych uczelniach w Lublinie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2014*, s. 81

Wśród studentów zagranicznych studiujących w Lublinie największą grupę stanowią osoby pochodzące z Ukrainy (49% ogólnej liczby studentów zagranicznych). Na drugim miejscu znajdują się obywatele Tajwanu (9%), dalej Stanów Zjednoczonych (6%) oraz Norwegii i Białorusi (po 5%). Wśród krajów pochodzenia studentów znalazły się również: Arabia Saudyjska, Hiszpania, Turcja, Indie, Słowacja, Kanada, Czechy, Wielka Brytania, Szwecja, Tajlandia, Nigeria, Francja, Kazachstan, Litwa, Chiny Niemcy, Pakistan i inne.

Wykres 9: Studenci zagraniczni w Lublinie w podziale na kraje pochodzenia

Ramka 8:
Studenci zagraniczni w Lublinie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2014*, s. 81

Syntetycznych informacji o umiędzynarodowieniu lubelskich uczelni wyższych dostarcza ranking publikowany przez portal edukacyjny „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W kalkulacji wskaźnika umiędzynarodowienia brane są takie kryteria, jak: liczba programów studiów w językach obcych, liczba studiujących w językach obcych, liczba studentów – cudzoziemców, liczba nauczycieli akademickich z zagranicy, popularność programów wymiany studenckiej oraz wielokulturowość środowiska studenckiego – liczba krajów, z których pochodzi min. 10 studentów cudzoziemców. Szczegółowe informacje o metodologii tej części rankingu zaprezentowano w ramce 3. W roku akademickim

2013/2014, w pierwszej pięćdziesiątce uczelni znalazły się: Uniwersytet Medyczny (miejsce 12.), Katolicki Uniwersytet Lubelski (miejsce 40.), Politechnika Lubelska (miejsce 41.). Informacja o wynikach uczelni w poszczególnych dziedzinach znajduje się w tabeli 82.

Tabela 82: Wyniki uczelni lubelskich w Rankingu Umiejdzynarodowienia „Perspektywy 2014”

	Wskaźnik umiejdzynarodowienia	Programy studiów w j. obcych	Studiujący w językach obcych	Studenci cudzoziemcy	Nauczyciele akademicy z zagranicy	Wymiana studencka (wyjazdy)	Wymiana studencka (przyjazdy)	Wielokulturowość
UM	49,56	8,33	68,32	49,70	0,32	3,91	2,96	65,00
KUL	17,66	11,11	6,04	7,97	12,76	23,86	8,02	20,00
PL	17,17	2,78	2,18	3,61	6,26	61,69	51,62	5,00
UMCS	8,12	0,00	0,00	9,25	7,51	16,31	6,27	10,00
UP	2,76	0,00	0,00	1,89	2,81	6,05	3,27	5,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie oraz informacji dostępnych na stronie internetowej www.perspektywy.pl

W rankingu „Perspektywy 2014” umieszczone zostały uczelnie akademickie (publiczne oraz niepubliczne), które w roku akademickim 2013/2014 posiadały co najmniej jedno uprawnienie do nadawania stopnia doktora, min. 200 studentów studiów stacjonarnych oraz dorobek bibliograficzny. W Rankingu Uczelni Akademickich uwzględniono szkoły, które miały minimum dwa roczniki absolwentów i wzięły udział w badaniach ankietowych. Wynik najlepszy w ramach danego kryterium to 100 punktów. Pozostałe wyniki są wartościami względnymi odniesionymi do najlepszego wyniku w danym kryterium (np. wartość 64,5 oznacza, że dana uczelnia w tym kryterium wypracowała 64,5% wyniku najlepszej uczelni w danym kryterium). W części „Umiejdzynarodowienie” brane były pod uwagę następujące kryteria (w nawiasie podano wagę kryterium zastosowaną w kalkulacji subindeksu „Umiejdzynarodowienie studiów”):

- Programy studiów w językach obcych w roku akademickim 2012/2013 i 2013/2014 – parametr liczony jako suma programów studiów prowadzonych w językach obcych. (4/15)
- Studiujący w językach obcych – parametr mierzony liczbą studentów studiujących w j. obcych w roku akademickim 2014/2015 w odniesieniu do ogółu studentów. (4/15)
- Studenci cudzoziemcy – liczba studentów obcokrajowców w proporcji do ogólnej liczby studentów. (3/15)
- Nauczyciele akademicy z zagranicy – liczba nauczycieli akademickich cudzoziemców w stosunku do ogólnej liczby nauczycieli akademickich. (1/15)
- Wymiana studencka (wyjazdy) – liczba studentów wyjeżdżających w ramach wymiany zagranicznej, na co najmniej jeden semestr w roku akademickim 2013/2014, z wyeksponowaniem wyjazdów w ramach programu Erasmus, w proporcji do ogólnej liczby studentów. (1/15)
- Wymiana studencka (przyjazdy) – liczba studentów przyjeżdżających w ramach wymiany, na co najmniej jeden semestr w roku akademickim 2013/2014, z wyeksponowaniem przyjazdów w ramach programu Erasmus, w proporcji do ogólnej liczby studentów. (1/15)
- Wielokulturowość środowiska studenckiego – liczba krajów, z których pochodzi min. 10 studentów cudzoziemców. (1/15)

Ramka 9:
Metodologia
Rankingu
Akademickiego
Szkół Wyższych
„Perspektywy 2014”
- Umiejdzynarodowienie

Źródło: [Portal Perspektywy](#). Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych 2014

W ramach współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi, w 2013 r. lubelskie uczelnie podejmowały szereg inicjatyw, wśród których w szczególności wskazać należy następujące działania:

- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej współpracował z zagranicznymi ośrodkami akademickimi w ramach 96 umów ramowych i 15 międzynarodowych projektów badawczych. Zakres współpracy obejmuje realizację projektów mających na celu podniesienie jakości edukacji, wspieranie działalności badawczej, promowanie wymiany międzynarodowej, popularyzację programów współpracy. Jedną z kluczowych inicjatyw jest wydawnictwo międzynarodowe ToKnowPress, będące efektem współpracy Kasetsart University (Bangkok, Tajlandia), International School for Social and Business Studie (Celje, Słowenia) oraz Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej¹⁷¹.
- Uniwersytet Medyczny współpracował z 29 ośrodkami zagranicznymi w ramach programu Erasmus+ oraz realizował 32 inne umowy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi w zakresie współpracy naukowo-dydaktycznej poza tym programem. Realizowano także międzynarodowy projekt badawczy w konsorcjum naukowym na zasadzie współpracy badawczej¹⁷².
- Uniwersytet Przyrodniczy w 2013 r. realizował 12 umów o współpracy z ośrodkami akademickimi. Poza umowami o współpracy odbywała się współpraca z 5 uniwersytetami zagranicznymi. Do kluczowego zrealizowanego projektu naukowo-badawczego należy Projekt z 7. Programu Ramowego UE 2007–2013 w zakresie: Nowe metody przetwarzania w efektywnej gospodarce osadami ściekowymi. Koordynatorami projektu była CNR-IRSA Italia, natomiast partnerami – INCA Italia, Uni-Brescia Italia, EAWAG Szwajcaria, BFG Niemcy, UniBielsko Polska, UniLublin Polska, URCA Francja, UB Hiszpania, UniChalmers Szwecja, 3VGreeneagle Italia, Vermicon Niemcy, TWE Niemcy, AnoxKaldnes Szwecja, ATEMIS Niemcy, Mediterranea Acque Italia oraz AAFC Kanada¹⁷³.
- Politechnika Lubelska utrzymywała stałe kontakty z instytucjami i środowiskami naukowymi na całym świecie w ramach ponad 120 umów o współpracy, przy czym w 2013 r. zawarła 25 nowych porozumień w ramach współpracy naukowo-badawczej. Działalność Politechniki Lubelskiej w zakresie współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi w 2013 r. koncentrowała się głównie na prowadzeniu wspólnych badań w naukach podstawowych i stosowanych, wymianie pracowników naukowych, udziale w zjazdach naukowych, wymianie wyników badań, publikacji i innych informacji naukowych czy mobilności studentów. Istotnym efektem współpracy jest skorzystanie z europejskich i światowych programów wymiany akademickiej (m.in. w ramach programów CEM-CAST, PK AERO, Politechnika przyszłości, ERASMUS/MUNDUS, Maria Curie, JUVENTUS PLUS, LEONARDO DA VINCI - PARTNERSHIP czy BISNEP) przez ponad 120 nauczycieli akademickich¹⁷⁴.

¹⁷¹ Opracowanie na podstawie danych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

¹⁷² Opracowanie na podstawie danych Uniwersytetu Medycznego w Lublinie.

¹⁷³ Opracowanie na podstawie danych Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie.

¹⁷⁴ Opracowanie na podstawie danych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

- Katolicki Uniwersytet Lubelski prowadził intensywną współpracę w zakresie wymiany pracowników oraz prowadził wspólne badania naukowe i projekty dydaktyczne, współpracując ze 107 ośrodkami naukowymi z 24 krajów. W 2013 r. KUL podpisał 146 umów Erasmus dla różnych kierunków studiów i 17 umów bilateralnych o współpracy, a z wymiany skorzystało 88 pracowników uniwersytetu¹⁷⁵.
- Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w 2013 r. realizowała 27 umów o współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi. Prowadzono także zagraniczne projekty: *Competences of future (COFFE)* „*Youth Enterprise and Unemployment*” oraz *TrainCoDe – Developing senior human capital and promoting active aging through teaching and coaching* (program operacyjny Leonardo da Vinci, działanie: Transfer of Innovation); *Improvement Science Training for European Healthcare Workers* i *Family Health Nursing in European Communities* (w ramach programu: *Uczenie się przez całe życie – Erasmus Projekty Wielostronne*) oraz projekty wymiany studentów i pracowników WSEI z uczelniami partnerskimi¹⁷⁶.
- Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji prowadziła współpracę z zagranicznymi ośrodkami akademickimi w 2013 r. polegającą na wymianie studentów i pracowników naukowych w ramach Programu Erasmus oraz Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego¹⁷⁷.

Wzmocnieniu pozycji Lublina jako atrakcyjnego ośrodka kształcenia dla studentów zagranicznych służy współpraca Urzędu Miasta z 9 lubelskimi uczelniami wyższymi. Odpowiedzią na rosnące zainteresowanie obcokrajowców studiami w Lublinie jest projekt *Study in Lublin*, który ma służyć wspieraniu uczelni w pozyskiwaniu studentów spoza Polski. Projekt jest połączony z portalem informacyjnym, na którym potencjalni studenci mogą znaleźć wszystkie interesujące ich informacje: od oferty edukacyjnej, przez programy stypendialne, po praktyczne porady dotyczące niezbędnych formalności i organizacji pobytu, w kilku językach.

W ramach projektu kilka razy w roku organizowane są spotkania z młodymi ludźmi w Polsce i za granicą. Przedstawiciele Urzędu Miasta Lublin i lubelskich uczelni odwiedzają konsulaty i szkoły polonijne, prezentują ofertę edukacyjną, zapraszają do Lublina maturzystów. Reprezentacja Lublina jest obecna na corocznych targach edukacyjnych na Ukrainie (Kijów), w Kazachstanie (Almaty), Gruzji (Tbilisi), Turcji (Istambuł), Czechach (Praga) i Białorusi (Mińsk). Organizowane są również wyjazdy promocyjne, na których prezentowana jest oferta promocyjna Lublina. Dotychczas miały miejsce wyjazdy na Ukrainę: do Łucka, Kowla, Równego, Żytomierza, Kijowa, Zdołbunowa, Winnicy, Chmielnickiego, Tarnopola, Odessy i Mikołajewa. Miasto zaprasza uczelnie do prezentacji swojej oferty edukacyjnej w ramach Dni Miast Partnerskich, organizuje dodatkowe spotkania w szkołach, Urzędzie Miasta czy konsulatach RP. Zaangażowanie Urzędu Miasta Lublin na rzecz zagranicznych studentów zostało docenione

PRZYCIĄGANIE
STUDENTÓW
ZAGRANICZNYCH

¹⁷⁵ Opracowanie na podstawie danych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

¹⁷⁶ Opracowanie na podstawie danych Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji.

¹⁷⁷ Opracowanie na podstawie danych Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

w kraju i za granicą. Projekt otrzymał m.in. trzy nagrody za aktywny udział w targach edukacyjnych i turystycznych na Ukrainie (w Kijowie i w Odessie) oraz w 2014 r. na Forum Polityk Migracyjnych w Warszawie.

Od 2013 r. w Wydziale Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin realizowany jest projekt *EUniverCities*. Ma on na celu tworzenie warunków niezbędnych dla rozwoju uczelni – rozwijanie infrastruktury technicznej, pobudzanie życia kulturalnego, przedsiębiorczości, rynku pracy oraz umiędzynarodowienia, rozwijanie współpracy miasta z uniwersytetami na rzecz zrównoważonego rozwoju gospodarki oraz lokalnej społeczności. Wspólnie z Lublinem udział w projekcie bierze 9 miast: Delft (Holandia) – miasto wiodące, Akwizgran (Niemcy), Aveiro (Portugalia), Gandawa (Belgia), Lecce (Włochy), Linköping (Szwecja), Magdeburg (Niemcy), Tampere (Finlandia) i Warna (Bułgaria). W ramach projektu w Lublinie została powołana Lokalna Grupa Wsparcia, która pracowała nad 3 zagadnieniami:

- 1) Jak przyciągać i zatrzymywać talenty w Lublinie?
- 2) Platforma współpracy na linii miasto-uczelnie.
- 3) Urbanistyczne i planistyczne aspekty rozwoju miasta.

Obecność studentów zagranicznych w Lublinie daje wiele korzyści. Łączne przychody uczelni z tytułu wpływów od zagranicznych studentów wyniosły ok. 48,09 mln zł, przy czym ponad 85% przychodów przypada na Uniwersytet Medyczny w Lublinie. Dzięki wzrostowi liczby studentów zagranicznych, w roku akademickim 2013/2014 w stosunku do poprzedniego roku wpływy uczelni i innych instytucji zwiększyły się o ok. 11 mln zł rocznie. Obok efektów finansowych należy także dostrzegać korzyści niematerialne: rywalizowanie o zagranicznych studentów wpływa na podnoszenie jakości edukacji akademickiej, a studenci polscy dzięki obcokrajowcom poznają inne kultury i style życia.

Studenci generują także popyt na wiele dóbr i usług. Badania przeprowadzone w 2013 r. przez Fundację Uniwersytetu Marii-Curie Skłodowskiej¹⁷⁸ pokazują, że osoby studiujące w Lublinie zostawiają miesięcznie w mieście ok. 50 mln zł. Studenci generują popyt na wynajem ok. 7 tys. mieszkań, przez co coraz częściej mieszkańcy Lublina decydują się na zakup mieszkania przeznaczonego typowo pod wynajem. Ponadto, studenci stanowią 1/3 wszystkich uprawnionych do tańszych przejazdów komunikacją miejską, przez co z roku na rok Zarząd Transportu Miejskiego wraz z początkiem roku akademickiego sprzedaje więcej biletów. Na obecności studentów zyskują także taksówkarze (studenci generują 1/4 weekendowych kursów), punkty xero, sklepy papiernicze, jak również sieci handlowe, punkty gastronomiczne, centra kultury, kina, teatry.

Wydatki studentów w trakcie roku akademickiego stanowią ok. 15% wydatków stałych mieszkańców Lublina. Z badań wynika, że student pochodzący z Lublina wydaje miesięcznie 622 zł, student spoza Lublina, który mieszka na stacji lub w akademiku – 820 zł, student zagraniczny studiujący na

¹⁷⁸ M. Lipowski, R. Furtak, *Analiza ilościowa i jakościowa ekonomiczno-społecznych uwarunkowań akademickości miasta Lublin. Raport z badań*, Fundacja Uniwersytetu Marii-Curie Skłodowskiej, Lublin 2013 r.

Uniwersytecie Medycznym (również bez opłat ponoszonych na studia) – 3 600 zł, a pozostali studenci zagraniczni – 946 zł.

Podsumowując realizację celu D.1. Umiędzynarodowienie uczelni należy podkreślić ogromny potencjał lubelskich ośrodków akademickich w tym zakresie, który pozytywnie oddziałuje na rozwój całego miasta. O istnieniu tego potencjału świadczy zarówno najwyższy odsetek studentów zagranicznych wśród polskich miast, jak i bliskość Ukrainy, predestynująca Lublin do roli najważniejszego centrum akademickiego dla osób tej narodowości. Rosnący napływ studentów zagranicznych jest efektem zarówno aktywności poszczególnych uczelni, jak i projektu Urzędu Miasta *Study in Lublin*, który pozwolił na skoordynowanie działań promocyjnych wielu interesariuszy. Kierunkiem dalszych działań w tym zakresie powinien być wzrost oferty uczelni w językach obcych oraz umiędzynarodowienie kadry akademickiej. Specyficzne potrzeby tej grupy mieszkańców powinny być dostrzegane i wpływać na funkcjonowanie nie tylko samych uczelni, ale również różnych instytucji miejskich. Odpowiednie działania w tym zakresie stwarzają szansę zatrzymania w mieście utalentowanych młodych ludzi kończących studia i pozyskania wartościowych pracowników i mieszkańców miasta.

D.2. Symbioza z otoczeniem

Ustawa o szkolnictwie wyższym¹⁷⁹ czyni współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym formalnym zadaniem uczelni. Przedsiębiorczość i aktywne działania na rzecz komercjalizacji wiedzy stały się kolejnym, po edukacji i badaniach, elementem misji uniwersytetów, ponieważ współczesne rezerwy rozwojowe kryją się w kontaktach międzysektorowych i interdyscyplinarnych. Chęć współpracy z uczelniami wyraża wielu interesariuszy z takich kręgów, jak samorząd, oświata, biznes czy kultura. Dzięki wzmocnieniu i rozszerzaniu tej współpracy, akademicki charakter Lublina może wejść w konkretny, społecznie użyteczny wymiar, gdyż w budowaniu dobrobytu społeczności lokalnej miasta ważna rola przypada nie tylko społecznie odpowiedzialnemu biznesowi, ale także społecznie odpowiedzialnym uczelniom.

Analizując realizację celu „Symbioza z otoczeniem” posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Zasadniczą treścią rozdziału jest analiza współpracy uczelni z biznesem, miastem i innymi uczelniami, ze wskazaniem głównych obszarów kooperacji i przykładów dobrych praktyk w tym zakresie. Zaprezentowano również liczbę patentów i praw ochronnych uzyskiwanych przez lubelskie uczelnie.

Miarą rozwoju współpracy na płaszczyznach uczelnie-biznes, uczelnie-miasto, czy uczelnie-uczelnie może być analiza projektów realizowanych między tymi podmiotami. Na podstawie danych nadesłanych przez lubelskie uczelnie¹⁸⁰ można stwierdzić, że najwięcej projektów współpracy było realizowanych z otoczeniem biznesowym, a największą liczbą projektów realizowanych na tej płaszczyźnie mógł poszczycić się Uniwersytet Przyrodniczy. Nieco mniej projektów było realizowanych we współpracy z miastem. Najsilniej rozwiniętą współpracą z innymi uczelniami charakteryzował się natomiast Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, jednak zarówno w przypadku tej, jak i innych ośrodków akademickich dominuje współpraca z uczelniami z innych miast, a wspólne projekty uczelni lubelskich są wciąż nieliczne.

Informacje przekazane przez lubelskie uczelnie wyższe pozwalają na wskazanie przykładów współpracy uczelni z biznesem, miastem i innymi uniwersytetami, przynoszącej korzyści społeczne i ekonomiczne. Typowe obszary współpracy między nauką a biznesem obejmują organizację praktyk studenckich, staży zawodowych z możliwością zatrudnienia, ustalanie tematów prac inżynierskich, magisterskich i doktorskich oraz organizację wspólnych prezentacji, sympozjów i konferencji. Szereg inicjatyw wykracza jednak poza tak określony zakres współpracy. Uniwersytet Medyczny realizował współpracę naukowo-badawczą z Instytutem Przemysłu Organicznego w Warszawie, GSK Commercial Sp. z o.o. i Skotan S.A. Politechnika Lubelska realizowała 10 wspólnych projektów z wieloma podmiotami gospodarczymi w zakresie ochrony patentowej opracowanych nowych technologii, nowoczesnych rozwiązań stosowanych w przemyśle lotniczym, a także komercjalizacji wyników badań. Wśród projektów znalazły się także budowa Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii wraz z infrastrukturą

¹⁷⁹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 z późniejszymi zmianami

¹⁸⁰ Ze względu na niepełność danych nie zostały one umieszczone w raporcie.

techniczną oraz Centralnego Laboratorium Wdrożeń Politechniki Lubelskiej. Przy Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji funkcjonowało szereg ośrodków współpracy z sektorem przedsiębiorstw: Centrum Ekspertyz Gospodarczych, Centrum Nowych Technologii, Centrum Informatyzacji i Bezpieczeństwa Transportu, Innowacyjne Centrum Diagnostyki, Badań i Analiz oraz Centrum Rozwoju Regionalnego. Wspólne projekty na płaszczyźnie uczelnia-biznes na Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji miały natomiast formę wykładów przedstawicieli biznesu¹⁸¹.

Inicjatywy na płaszczyźnie uczelnia-miasto dotyczyły różnorodnych obszarów współpracy. Politechnika Lubelska realizowała projekt dotyczący sieci kanalizacji małosrednicowej zrównoważonego przepływu, a także była partnerem projektu *Kreatywnie w przedsiębiorczość*, w ramach którego w pięciu liceach ogólnokształcących prowadzono zajęcia obowiązkowe z podstaw przedsiębiorczości w oparciu o opracowany Innowacyjny Program Nauczania Podstaw Przedsiębiorczości. Jej pracownicy podjęli także współpracę z MPK Lublin Sp. z o.o., w efekcie której powstał prototyp autobusu wykorzystującego energię słoneczną do zasilenia urządzeń pomocniczych (klimatyzacji, biletomatów itp.). UMCS współpracował z miastem m.in. przy realizacji projektu *UMCS dla rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy*, czy organizacji „Dni Kariery 2013”, a Akademicki Związek Sportowy UMCS wykonywał szereg programów szkolenia sportowego i promocji sportu w mieście. UMCS był również partnerem projektu „Lubelska Wyżyna IT”¹⁸², realizowanego przez Urząd Miasta Lublin. Współpraca Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego z instytucjami miasta dotyczyła przede wszystkim organizacji wydarzeń kulturalnych. Wśród przykładów współpracy Uniwersytetu Przyrodniczego z miastem warto zwrócić uwagę na porozumienia w sprawie leczenia zwierząt dzikich i bezdomnych czy monitorowania ekologicznego Zalewu Zembrzyckiego. Inicjatywy WSEI były adresowane głównie do dzieci i młodzieży. Przejawem symbiozy z otoczeniem były projekty: *Certyfikacji Szkół „Szkoła Innowacji”*, *Młodzi na rynku pracy*, *Akademia Młodych Talentów*, *Uniwersytet Przedszkolaka*, a także prowadzenie jedynego w Polsce Wschodniej niepublicznego bezpłatnego Akademickiego Liceum Mistrzostwa Sportowego.

Jednym z kierunków działalności naukowej WSEI jest Projekt Lubelski (The Lublin Project), w którym podjęto strategiczną problematykę rozwoju Polski Wschodniej, integrując doświadczenia Polski Wschodniej, Niemiec Wschodnich i Południowych Włoch i angażując ekonomistów z tych regionów. Prezentując oddziaływanie lubelskich uczelni na rozwój miasta warto również zwrócić uwagę na udział naukowców lubelskich uczelni w komitetach i zespołach doradczych przy Marszałku Województwa Lubelskiego i Prezydencie Miasta Lublin.

Wprawdzie wspólne projekty lubelskich uczelni nie są zbyt liczne, jednak trzy inicjatywy zasługują na szczególną uwagę. Pierwszą z nich jest Lubelski Park Naukowo-Technologiczny, powstały

¹⁸¹ Warto zwrócić także uwagę na inne inicjatywy uczelni w tworzeniu ekosystemu przedsiębiorczości i innowacji, opisane w części C.3. Kultura przedsiębiorczości przy okazji analizy działalności instytucji otoczenia biznesu.

¹⁸² Informacje na temat tego projektu można znaleźć w części C.2. Rozwój sektora usług.

w 2005 r. z inicjatywy Samorządu Województwa Lubelskiego oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Partnerami Parku są także pozostałe lubelskie uczelnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Lubelska, a także Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji oraz Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji. Misją Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego jest wspieranie rozwoju województwa lubelskiego poprzez stworzenie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu. Realizując swoją misję LPNT współpracuje na wielu płaszczyznach z pracownikami naukowymi lubelskich uczelni, organizując przedsięwzięcia związane m.in. z zagadnieniami popularyzacji takich zagadnień jak: komercjalizacja badań naukowych, przedsiębiorczość akademicka, spółki typu Spin Off i Spin Out. Kolejnym przykładem wspólnej współpracy lubelskich uczelni była jubileuszowa, X edycja Lubelskiego Festiwalu Nauki, odbywający się w dniach 14–20 września pod hasłem „Człowiek – nauka – pasja”. W 2013 r. głównym organizatorem i koordynatorem prac był Uniwersytet Medyczny, a wśród współorganizatorów znalazły się także: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Politechnika Lubelska, Uniwersytet Przyrodniczy i Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji. W ramach dziesiątej edycji festiwalu przygotowano 1245 projektów, pokazów i spotkań, w których wzięło udział 75 tys. uczestników. Wspólnym przedsięwzięciem Urzędu Miasta Lublin, UMCS, KUL i Uniwersytetu Medycznego była także Biblioteka Wirtualna, łącząca w wirtualną sieć katalogi bibliotek naukowych i publicznych¹⁸³.

Jednym z efektów współpracy podejmowanej przez uczelnie z innymi instytucjami i podmiotami gospodarczymi są wdrożenia dostarczone przez naukę. Charakterystyczną cechą szkolnictwa wyższego w Polsce jest, niestety, bardzo niska liczba wdrożeń w porównaniu do liczby uzyskanych patentów¹⁸⁴. Wśród lubelskich uczelni najwięcej patentów i praw ochronnych na wzory użytkowe uzyskała Politechnika Lubelska – 38 patentów i praw ochronnych dało jej wysoką 10 pozycję wśród podmiotów o największej liczbie tych uprawnień uzyskanych w Urzędzie Patentowym RP¹⁸⁵. Wysoka liczba uzyskiwanych patentów i praw ochronnych uplasowała Politechnikę Lubelską na 4 miejscu w rankingu krajowych uczelni „Perspektywy 2014” w tej kategorii. Kolejną lubelską uczelnią sklasyfikowaną w rankingu w tej kategorii jest Uniwersytet Przyrodniczy (21. miejsce), następnie Uniwersytet Medyczny (23. miejsce) i Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (37. miejsce). Zgodnie z informacjami udzielonymi przez lubelskie uczelnie, w 2013 r. Uniwersytet Przyrodniczy mógł poszczycić się pięcioma wdrożeniami, udostępnianymi na zasadzie umowy licencyjnej, natomiast Politechnika Lubelska zawarła 3 takie umowy.

¹⁸³ Informacje o tym projekcie przedstawiono w części A.2. Rozwój relacji zewnętrznych.

¹⁸⁴ Taki wniosek wypływa m.in. z raportu pokontrolnego Najwyższej Izby Kontroli dotyczącego lat 2010–2012. Skontrolowane w nim 16 uczelni wyższych (w tym dwie z Lublina) ukończyły prawie 5 tys. projektów badawczych (o wartości niemal 730 mln zł) i uzyskały 906 patentów i praw ochronnych. Tylko ok. 6% projektów (283) dotyczyło badań rozwojowych, celowych i zamawianych. Z całej puli projektów badawczych do gospodarki przekazano wyniki zaledwie 95 badań i prac rozwojowych. Blisko 2/3 tych wdrożeń to zasługa 2 z 16 skontrolowanych uczelni. (*Wdrażanie innowacji przez szkoły wyższe i parki technologiczne*, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa, marzec 2013 r.).

¹⁸⁵ *Raport Roczny*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2013 r., s. 25.

Analiza uzyskanych danych skłania do wniosku, że realizacja celu D.2. Symbioza z otoczeniem wymaga wzmocnienia współpracy lubelskich uczelni z biznesem, miastem i innymi szkołami wyższymi. Niemal w każdej uczelni można wskazać przykłady dobrych praktyk w zakresie współpracy z biznesem, jednak zarówno niska liczba porozumień wskazanych przez uczelnie, jak i jakość tej współpracy, świadczą o niewykorzystywaniu wielu potencjalnych korzyści płynących z kooperacji z przedsiębiorstwami. Być może sytuację tą poprawi rozwój infrastruktury badawczej i naukowej uczelni, jednak samo zaplecze nie jest warunkiem wystarczającym do rozwoju takiej współpracy. Szczególnym wyzwaniem pozostaje wzmocnienie współpracy między lubelskimi uczelniami, konkurującymi o studentów w warunkach pogłębiającego się niżu demograficznego.

D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego

Połączenie studiów z aktywnością kulturalną, społeczną i zawodową jest sposobem na odnalezienie się młodych ludzi w otaczającej rzeczywistości i wzbogacenie przyszłych kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji społecznych i komunikacyjnych, nawyków uczestnictwa w kulturze. Przede wszystkim jednak takie zaangażowanie kształtuje charakter i pozytywne cechy relacji z innymi ludźmi – lojalność, szacunek i umiejętność współpracy. Elementy te pozwalają kształtować postawę obywatelską, ułatwiając zakorzenienie studentów i absolwentów w Lublinie, a także rozwijając ich osobiste długotrwałe fascynacje. To właśnie studenci zachęcają mieszkańców do aktywnego udziału w życiu kulturalnym miasta oraz wspierają społeczność lokalną. *Genius loci*¹⁸⁶ miasta uniwersyteckiego stanowi więc pożądany wymiar miasta i powinien na trwałe wpisać się w charakter Lublina, stanowiąc inspirację dla mieszkańców, biznesu, turystów – nie tylko dla studentów. Oceniając realizację celu *Genius loci* miasta uniwersyteckiego posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi. Wychodząc od relacji liczby studentów do liczby mieszkańców ogółem, analizie poddano najpierw ofertę praktyk i wolontariatu w instytucjach publicznych, a następnie ofertę kulturalno-edukacyjną w mieście dedykowaną lub organizowaną przez studentów.

Lublin jest jednym z pięciu miast wojewódzkich, w których studenci stanowili co najmniej 1/5 mieszkańców. W analizowanym okresie (lata 2012–2013) liczba osób studiujących w mieście uległa zmniejszeniu o 6,8% i w 2013 r. wyniosła 71 913, co stanowi 20,9% wszystkich mieszkańców. Zmniejszenie liczby studentów jest ogólnopolskim trendem wynikającym z wchodzenia w wiek studiowania kolejnych roczników niżu demograficznego, odczuwalnym także w innych miastach (por. ramka 10).

Tabela 83: Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców

	2012	2013
Liczba studentów	77 173	71 913
Liczba mieszkańców	347 678	343 598
Stosunek liczby studentów do liczby mieszkańców	22,2%	20,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

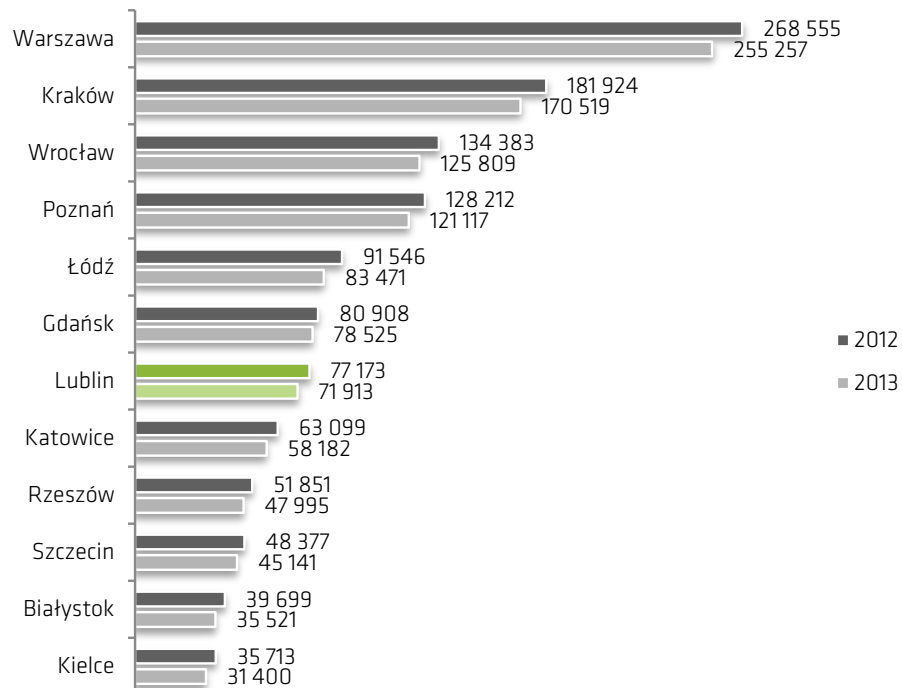
Uchwycenie akademickiego *genius loci* jakimikolwiek obiektywnymi miernikami, zwłaszcza o charakterze ilościowym, jest celem niemożliwym do osiągnięcia. Takie stanowisko zostało wyrażone w samej Strategii: poprzez przyjęcie metafory *genius loci* zaakcentowano istotną rolę wyjątkowo trudnych do zdefiniowania czynników, decydujących o subiektywnym wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce. Wzmacnianiu akademickiego „ducha miejsca” może sprzyjać wiele różnorodnych działań zadeklarowanych w wielu obszarach Strategii Lublin 2020: od tworzenia infrastruktury przyjaznej studentom, np. rozwijania sieci transportu rowerowego, przez wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego z ofertą uwzględniającą akademicki charakter miasta, po działania samych uczelni np. w zakresie tworzenia

¹⁸⁶ *Genius loci* (wym. genius loci, łac. duch opiekuńczy miejsca) – metafora całości czynników, które sprawiają, że subiektywnie dana przestrzeń, miejsce, wydaje się jedyna w swoim rodzaju (najczęściej w sensie pozytywnym). Termin ten bywa definiowany też jako synteza znaczeń i wartości kojarzonych z danym miejscem. Potrzeba użycia tego określenia w Strategii Lublin 2020 wynika stąd, że czynniki decydujące o wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce, są wyjątkowo trudne do zdefiniowania i heterogeniczne, natomiast ich skutki mają bardzo wymierny charakter, przekładając się na wizerunek, opinie, wybory życiowe (jeśli chodzi o wybór uniwersytetu) itd.

oferty pozadydaktycznej zapewniającej możliwość rozwoju pasji i zainteresowań. W tej części raportu zwrócono uwagę na dwa kierunki działań związanych z akademickim *genius loci*: ofertę praktyk i wolontariatu w instytucjach publicznych oraz ofertę kulturalną i edukacyjną tworzoną przez środowisko akademickie lub dedykowane dla tej grupy odbiorców.

Lublin nie był jedynym miastem, w którym zachodziły niekorzystne zmiany w kwestii liczby studentów. We wszystkich pozostałych miastach, należących do grupy najważniejszych ośrodków akademickich w Polsce, liczba studentów kształcących się na uczelniach wyższych i uniwersytetach w 2013 r. była niższa w stosunku do 2012 r. W największym stopniu liczba studentów zmniejszyła się w Kielcach – o 12,1%, Białymstoku – o 10,5%, Łodzi – o 8,8%, Katowicach – o 7,8% oraz Rzeszowie – o 7,4%. Najmniej, bo o 2,9%, zmniejszyła się liczba studentów studiujących w Gdańsku. W całej Polsce liczba studentów w 2013 r. była o 7,6% mniejsza niż w 2012 r. W Lublinie spadek wyniósł 6,8%.

Wykres 10: Zmiana liczby studentów w 12 największych ośrodkach akademickich w Polsce w latach 2012–2013

Ramka 10:
Studenci
w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Oferta praktyk i wolontariatu w instytucjach publicznych umożliwia studentom zdobywanie praktycznych umiejętności. Urząd Miasta oferuje praktyki dla uczniów i studentów uczelni wyższych w wydziałach zgodnych z profilem kształcenia. Praktyki realizowane są także w instytucjach miejskich takich jak: Miejski Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji, Zarząd Transportu Miejskiego, miejskich instytucjach kultury. Natomiast biura karier funkcjonujące przy uczelniach organizują szkolenia dla studentów oraz przekazują informacje o konferencjach, ofertach staży, praktyk i wolontariatu. Informacje przekazane przez lubelskie uczelnie wyższe pozwalają na zaprezentowanie oferty praktyk i wolontariatu dostępnej dla studentów.

W 2013 r. pracodawcy zgłosili do Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 310 propozycji praktyk dodatkowych – bezpłatnych, 99 propozycji staży oraz 67 ofert wolontariatu. Z kolei do Biura Zawodowej Promocji Studentów i Absolwentów KUL wpłynęło 327 propozycji pracodawców z ofertą 743 miejsc praktyk w różnych działach, m.in. w administracji, finansach i księgowości, marketingu czy informatyce. W ofercie obowiązkowych praktyk Uniwersytetu Przyrodniczego, wynikających z programu nauczania, dostępnych było ponad 4 800 miejsc praktyk w kraju i za granicą. Poza obowiązkowymi praktykami organizowanymi przez Zakład Szkolenia Praktycznego studenci mogli korzystać z ofert praktyk, staży i pracy przekazywanych przez Biuro Karier Studenckich. Przed podjęciem takiej praktyki studenci korzystali z porady doradcy zawodowego i mogli uzyskać umowę pomiędzy Uniwersytetem i pracodawcą na realizację praktyki ponadprogramowej. Możliwości odbywania praktyk dla studentów Uniwersytetu Medycznego zależą od realizowanego kierunku studiów. Studenci Wydziału Lekarskiego odbywają co do zasady praktyki w szpitalach klinicznych Uniwersytetu Medycznego w Lublinie. Wydział Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu realizuje kształcenie praktyczne w Szpitalach Klinicznych, jak również w placówkach służby zdrowia na terenie miasta Lublina oraz w innych ośrodkach. Studenci pozostałych Wydziałów realizują kształcenie praktyczne w podmiotach zewnętrznych posiadających umowę o współpracy z Uniwersytetem. Praktyki studenckie realizowane na Politechnice Lubelskiej są zgodne z profilem kierunku i prowadzonymi specjalnościami. Studenci mogą odbywać praktyki zawodowe zorganizowane indywidualnie lub mogą skorzystać z zadeklarowanych na Wydziale ofert kilkudziesięciu firm przemysłowych. Studenci Wydziału Budownictwa i Architektury wybierali najczęściej biura projektowe jak też jednostki administracji państwowej, a z Wydziału Podstaw Techniki realizują praktyki pozwalające otrzymać przygotowanie pedagogiczno-metodyczne do nauczania przedmiotów technicznych i informatycznych w placówkach oświatowych województwa. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji wprowadziła „rozszerzony system praktyk zawodowych”, zakładający dwa cykle indywidualnie dopasowanych praktyk (15 tygodni) oraz staż absolwencki, trwający 3–6 miesięcy. W celu realizacji programu podpisano ponad 100 umów z pracodawcami. Organizacje studenckie WSEI prowadzą natomiast działalność wolontariacką w Świetlicy w Pliszczynie; Domu Opieki Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty w Lublinie, Domu Dziecka w Woli Gałęzowskiej, Szpitalu Neuropsychiatrycznym na ul. Abramowickiej, Domu Dziecka w Przybysławicach i Domu Dziecka „Pogodny Dom”. Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie organizuje studentom obowiązkowe praktyki w 39 podmiotach, z którymi uczelnia posiada podpisane porozumienia o współpracy. Osoby zainteresowane mają możliwość wyboru miejsca odbywania praktyki z oferty uczelni, bądź zorganizować sobie praktykę we własnym zakresie. Wszyscy studenci mają także możliwość odbycia 3 miesięcznych nieobowiązkowych praktyk. Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Lublinie miała w 2013 r. podpisane umowy w zakresie praktyk m.in. z urzędami pracy, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, klubami pracy, akademickimi biurami karier, szpitalami na terenie woj. lubelskiego (w tym oddziałami SOR), poradniami dietetycznymi, gabinetami kosmetycznymi, pracowniami protetycznymi i ortodontycznymi. Do kształcenia praktycznego kierowani byli studenci według programu praktyk zatwierdzonego dla danego kierunku studiów.

Akademicki charakter miasta przejawia się także istnieniem wielu innych możliwości rozwoju dzięki istniejącej ofercie kulturalnej i edukacyjnej. Warto zwrócić uwagę na synergię z zawartym w Strategii Lublin 2020 celem B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego. Duża liczba studentów, aktywnie uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych i sportowych miasta i wnoszących bogactwo swoich gustów i upodobań, sprzyja podejmowaniu i rozwijaniu wielu działań opisanych już w obszarze C. Przyjazność. W części raportu poświęconej *genius loci* miasta akademickiego szczególną uwagę warto natomiast zwrócić na projekty organizowane przez środowisko akademickie (zwłaszcza samych studentów) oraz te dedykowane głównie studentom, dające im szansę wszechstronnego rozwoju poza murami uczelni.

W 2013 r. w Lublinie odbywało się szereg wydarzeń cyklicznych kulturalnych, w organizację których zaangażowani byli studenci. Należy wśród nich zwrócić uwagę nie tylko na dobrze znane mieszkańcom Lublina dni kultury studenckiej różnych uczelni, ale także na inicjatywy adresowane do węższego grona odbiorców: IX Studencki Ogólnopolski Festiwal Teatralny „Kontestacje”, Studenckie Konfrontacje Filmowe, Lubelskie Spotkania Literackie – Miasto Poezji czy Festiwal Fantastyki Falkon. Wśród innych godnych uwagi wydarzeń kulturalnych warto zwrócić uwagę na Festiwal Kultury Rosyjskiej, wieczory literackie wystawę animacji podczas Nocy Kultury, Pokaz Talentów, XVII Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „Bakcynalia” czy spektakle przygotowywane przez studencki teatr ITP. Trudno wyobrazić sobie kulturalną panoramę Lublina bez Akademickiego Centrum Kultury „Chatka Żaka”. W 2013 r. realizowane były w niej takie projekty, jak: Chatka Blues Festiwal, Mikołajki Folkowe, Kino Studyjne, Letnie Forum Tańca Współczesnego czy Artystyczne Warsztaty Umiejętności. W „Chatce Żaka” regularnie odbywały się pokazy filmowe, spektakle, koncerty i warsztaty. Studenci wspierali także najbardziej potrzebujących mieszkańców miasta, na przykład przygotowując Rockowy Koncert Charytatywny, Charytatywne Dyktando Językowe „KAP OF TII - POMAGASZ TY!”, akcje honorowego krwiodawstwa czy Piknik z bł. Piotrem Jerzym Frassati dla podopiecznych Akademickiego Centrum Wolontariatu. Z kolei rozwój szeroko rozumianych postaw przedsiębiorczych wśród studentów zapewniają zarówno działające akademickie inkubatory przedsiębiorczości i biura karier, jak i lokalne inicjatywy start-upowe. Studenci mieli możliwość uczestniczenia w spotkaniach z przedstawicielami biznesu, odbycia bezpłatnych szkoleń i warsztatów czy uczestniczenia w cyklicznych wydarzeniach, takich jak Dni Kariery czy Światowy Tydzień Przedsiębiorczości. Inicjatywy służące edukacji i wymianie poglądów podejmowały także liczne koła naukowe i organizacje studentów¹⁸⁷. W tym zakresie warto zwrócić uwagę na przykład na cykl debat „Strategia Lublin 2020 oczami studentów”, debatę „Sukces w szpilkach”, konferencję „Network Session Lublin”, seminarium „Kultura wiedzy – miasto, sztuka, uniwersytet”, „Forum Młodych Lublin 2013” poświęcone tolerancji, projekt *Student w mieście. Kultura*

¹⁸⁷ Pod względem liczby kół naukowych w stosunku do liczby studentów, w rankingu „Perspektywy” 14. miejsce zajął Uniwersytet Przyrodniczy, 15. – Uniwersytet Medyczny, 16. – Katolicki Uniwersytet Lubelski, a 37. – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej.

i edukacja, czy zainaugurowane w 2013 r. konferencje z cyklu TEDx, w ramach której odbyły się warsztaty dla studentów „Aktywne działanie w przestrzeni miasta”. Młodzi ludzie mieli także możliwość uczestniczenia w bezpłatnych szkołach letnich „Unia Europejska w XXI wieku” (Wydział Politologii UMCS) i Interdyscyplinarnej Letniej Szkoły Edukacji Globalnej (Chrześcijańska Służba Charytatywna), a także w pokazach Lubelskiego Festiwalu Nauki¹⁸⁸. Mnogość i różnorodność tych inicjatyw potwierdza, że Lublin w pełni zasługuje na miano miasta inspiracji, a środowisko akademickie wnosi doniosły wkład w jego wieloaspektowy rozwój.

Ocena realizacji celu D.3. *Genius loci* miasta akademickiego jest zadaniem niezwykle trudnym ze względu na jego niemierzalny charakter. Fakt, że co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem sprawia, że studenci są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Analiza najważniejszych informacji o ofercie praktyk potwierdza, że zapewnienie oferty praktyk dopasowanej do kierunku studiów, wraz z działalnością wyspecjalizowanych w tym zakresie Biur Karier, stało się obecnie standardem na lubelskich uczelniach. Wydaje się jednak, że wykształcenie akademickiego *genius loci* jest obecnie przede wszystkim efektem niezwykle bogatej oferty kulturalnej dla studentów i wieloaspektowej aktywności samych studentów, z której czerpią także pozostali mieszkańcy. Atrakcyjność Lublina jako miejsca studiowania jest determinowana także przez wiele innych czynników wskazanych w innych częściach Strategii Lublin 2020, przede wszystkim w obszarze C. Przyjazność.

¹⁸⁸ Opracowano na podstawie informacji zawartych na [stronach internetowych Urzędu Miasta Lublin](#), [Centrum Kultury w Lublinie](#) oraz portalu [studentnews.pl](#).

D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie

Społeczna odpowiedzialność miasta akademickiego (czyli wspólnie miasta i uczelni) przejawia się troską o młodych ludzi, którzy dopiero pójdą na studia i o tych, którzy studia już kończą. Chodzi zarówno o dobro tych osób, jak i o dobro miasta i uczelni, aby najbardziej wartościowi ludzie nie chcieli opuszczać miasta ani przed studiami, ani po ich zakończeniu. Abiturienti i absolwenci to bowiem najbardziej mobilne grupy mieszkańców miasta, w których kryją się przyszłe elity. Kluczem do sukcesu w przyciąganiu i zatrzymywaniu ich w Lublinie jest wieloletnia długofalowa praca u podstaw, obejmująca tworzenie kapitału społecznego między młodzieżą a Lublinem i jego uczelniami. Obejmuje ona takie obszary, jak zakorzenianie ucznia w przestrzeni „małej ojczyzny”, wspieranie wszelkiej aktywności i sukcesów licealistów, rozwijanie partnerskich i twórczych kontaktów uczniów ze studentami i naukowcami czy wspieranie absolwentów uczelni podczas startu na rynku pracy.

Analizując realizację celu „Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie” posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Wychodząc od danych o liczbie absolwentów szkół średnich i wyższych, zaprezentowano dostępne informacje dotyczące migracji młodych osób kończących kolejne etapy edukacji. Następnie przeanalizowano wybrane czynniki wpływające na decyzję absolwentów o pozostaniu lub opuszczeniu Lublina: ofertę edukacyjną lubelskich uczelni, miejsca zajmowane przez uczelnie w różnych rankingach (uzupełniając rozważania także o wyniki oceny parametrycznej poszczególnych Wydziałów), a następnie istniejące programy wsparcia studentów i absolwentów. Interesujących informacji o decyzjach migracyjnych dostarczają także badania losów absolwentów prowadzone przez lubelskie uczelnie. Ważnym uwarunkowaniem decyzji młodych ludzi mogą być perspektywy absolwentów na rynku pracy, które można ocenić na podstawie rankingu lubelskich uczelni i kierunków pod względem stopy bezrobocia absolwentów.

Najwyższa mobilność geograficzna wśród młodych ludzi jest związana z podejmowaniem życiowych wyborów zarówno przez absolwentów szkół średnich (dotyczących najczęściej miejsca odbywania studiów), jak i absolwentów szkół wyższych (dotyczących miejsca poszukiwania i podjęcia pierwszej pracy).

W 2013 r. świadectwo dojrzałości otrzymało 4 269 osób, o 7% mniej niż w 2012 r. Liczba absolwentów szkół wyższych wyniosła z kolei 22 448 i była niższa o 5,1% w porównaniu do roku poprzedzającego. Malejący trend liczby absolwentów wynika przede wszystkim z wchodzenia w okres kończenia szkół średnich i wyższych kolejnych roczników niżu demograficznego.

Tabela 84: Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych oraz absolwenci szkół wyższych

	2012	2013
Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości*	4 593	4 269
Liczba absolwentów szkół wyższych	23 646	22 448

Uwagi: * wraz ze szkołami specjalnymi, bez szkół dla dorosłych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Dane ze statystyki publicznej niestety nie pozwalają na uzyskanie odpowiedzi na kluczowe pytanie: jaka część młodych ludzi kończących dany etap edukacji zostaje w Lublinie, a jaka wyjeżdża. Urząd

Statystyczny monitoruje jedynie te migracje międzywojewódzkie, które wiążą się ze zmianą stałego miejsca zameldowania. Wycinkowych informacji o skali wyjazdów młodych ludzi mogą natomiast dostarczać badania losów absolwentów, przeprowadzane przez zainteresowane szkoły średnie lub mające do niedawna taki obowiązek szkoły wyższe.

Niektóre szkoły średnie monitorują losy swoich uczniów po zakończeniu edukacji. Warto zwrócić na informacje pochodzące z dwóch szkół: V Liceum Ogólnokształcącego w Lublinie im. Marii Skłodowskiej-Curie – jednej ze szkół o najwyższej zdawalności egzaminu maturalnego w mieście, oraz VII Liceum Ogólnokształcącego w Lublinie im. M. Konopnickiej – o zdawalności poniżej średniej dla miasta i kraju. W V LO zgromadzono informacje o losach absolwentów szkół z lat 2010–2013. Każdego roku powyżej 95% z nich rozpoczynało studia, z czego uczelnie poza Lublinem wybierało od blisko 13% absolwentów z 2010 r. do 23% w 2013 r. W VII LO zbadano losy absolwentów z lat 2011 i 2012. Studia na uczelni wyższej podjęło, odpowiednio, 69% i 72% absolwentów szkoły, z których odpowiednio 91% i 92% wybrało uczelnie z Lublina.

Z informacji przekazanych przez lubelskie uczelnie wynika, że w badaniach ankietowych absolwentów nie zawsze pytano o miejsce zamieszkania lub wykonywania pracy. Analizując raporty sporządzone przez Biura Karier, warto zwrócić uwagę na następujące ustalenia:

- Zdecydowana większość studentów to osoby zamieszkujące wcześniej poza granicami Miasta. Przed rozpoczęciem studiów na UMCS, 43,3% respondentów zamieszkiwało na wsi, 26,2% ankietowanych – w mieście do 50 tys. mieszkańców, a spoza Lublina pochodziło około 90% respondentów.
- W rok po ukończeniu studiów, województwo lubelskie zamieszkiwało 56,1% absolwentów KUL (rocznik 2012/2013) i 70% absolwentów UMCS (rocznik 2010/2011). Z badania przeprowadzonego przez UMCS można dowiedzieć się także, że 38,1% absolwentów mieszkało w mieście wojewódzkim. Można więc przypuszczać, że choć większość absolwentów uczelni po uzyskaniu dyplomu opuszcza Lublin, to w dużej mierze jest to wynikiem powrotu do miejsca zamieszkania w regionie, skąd zazwyczaj pochodzą.
- Wyniki badań nie potwierdzają rozpowszechnionych opinii o masowej emigracji zarobkowej absolwentów poza granice Polski. W rok po ukończeniu UMCS, 97% ankietowanych zamieszkiwało na terenie Polski. Wśród absolwentów KUL na pytanie „Czy rozważa Pan/Pani zamieszkanie za granicą w celu podjęcia pracy?” twierdząco odpowiedziało niespełna 20% w grupie absolwentów pracujących i 40% absolwentów niepracujących, co potwierdza, że to trudności w znalezieniu pracy są ważnym czynnikiem skłaniającym młodych ludzi do emigracji zarobkowej. Zagrożeniem wydaje się być natomiast emigracja absolwentów Uniwersytetu Medycznego: w tej grupie aż 60% absolwentów wchodzących na rynek pracy deklaruowało gotowość do migracji poza granice kraju w celu znalezienia pracy, co świadczy o istnieniu ryzyka odpływu dużej liczby wykształconych osób za granicę w przypadku braku satysfakcjonujących warunków zatrudnienia w kraju.

O powodzeniu zatrzymania uzdolnionych abiturientów w Lublinie decyduje zapewnienie młodym ludziom bogatej oferty edukacyjnej przez lubelskie uczelnie. W 2013 r. absolwenci szkół średnich mieli możliwość studiowania na 9 uczelniach wyższych:

- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej prowadził kształcenie na 11 Wydziałach, ponad 50 kierunkach studiów oraz ponad 200 specjalnościach. Na uczelni funkcjonuje ponad 80 kół naukowych, angażując młodych ludzi, którzy dzięki swojej determinacji organizują ciekawe inicjatywy.
- Uniwersytet Przyrodniczy jest wieloprofilową uczelnią, w której integrują się nauki rolnicze, biologiczne, weterynaryjne, techniczne i ekonomiczno-społeczne. Uczelnia oferowała młodym ludziom 31 kierunków i 57 specjalności.
- Uniwersytet Medyczny prowadził kształcenie w ramach czterech wydziałów na 13 kierunkach. Oferował także studia podyplomowe w zakresie analityki medycznej oraz promocji zdrowotnej, epidemiologii i higieny.
- Politechnika Lubelska prowadziła kształcenie studentów w ramach 17 kierunków studiów na 6 wydziałach. Główne kierunki badań naukowych prowadzonych obecnie w uczelni związane są z rozwojem konstrukcji i technologii, ochroną środowiska oraz oszczędnością materiałów i energii.
- Katolicki Uniwersytet Lubelski prowadził kształcenie na 43 kierunkach studiów, 12 kierunkach studiów doktoranckich i 28 kierunkach studiów podyplomowych.
- Wyższa Szkoła Nauk Społecznych oferowała kształcenie na 8 kierunkach na stopniu licencjackim i studia podyplomowe z obszarów 5 tematyk.
- Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji prowadziła studia na 13 kierunkach kształcenia i w 8 zakresach studiów podyplomowych.
- Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji oraz Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza posiadały w swojej ofercie po 10 kierunków studiów¹⁸⁹.

W swoich wyborach edukacyjnych absolwenci szkół średnich kierują się wieloma różnymi kryteriami, starając się wybrać najlepszą, spełniającą ich oczekiwania uczelnię i kierunek studiów. Dostarczenie obiektywnej informacji o pozycji uczelni umożliwiają różne rankingi. Najbardziej rozbudowanym, a zarazem najpopularniejszym zestawieniem uczelni akademickich, jest raport publikowany przez portal „Perspektywy”. Stanowi on syntetyczną ocenę 80 uczelni akademickich w sześciu obszarach: prestiż, innowacyjność, potencjał naukowy, efektywność naukowa, warunki kształcenia oraz umiędzynarodowienie¹⁹⁰. Według rankingu „Perspektywy 2014”, opracowanego na podstawie danych z roku akademickiego 2013/2014, najwyższej sklasyfikowanymi uczelniami w tej edycji rankingu były: Uniwersytet Medyczny (27. miejsce) oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (29. miejsce). Największy awans w stosunku do poprzedniego roku zanotowała natomiast Politechnika Lubelska, która przesunęła się

¹⁸⁹ Dane przekazane przez poszczególne uczelnie oraz znajdujące się na ich stronach internetowych.

¹⁹⁰ Szczegółowe informacje o kryteriach branych pod uwagę w poszczególnych obszarach, a także miejsca lubelskich uczelni w rankingach w grupach kryteriów, można znaleźć na [portalu Perspektywy](#).

wyżej o 5 pozycji. Biorąc po uwagę poszczególne kategorie rankingu warto wskazać, że w pierwszej dziesiątce znalazły się: Politechnika Lubelska, zajmując 6. miejsce w kategorii „Innowacyjność”, oraz Uniwersytet Medyczny, który uplasował się na 10 miejscu w kategorii „Warunki kształcenia”. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że lubelskie uczelnie w ostatnich latach utrzymywały lub poprawiały swoją pozycję w tym rankingu. W tabeli 85 zamieszczono zarówno wyniki zestawienia „Perspektywy 2014”, jak i inne informacje, przekazane przez same uczelnie, o ich pozycjach w innych rankingach, uzyskanych certyfikatach czy nagrodach.

Tabela 85: Miejsca uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie

	Rankingi
UMCS	29 miejsce w Rankingu Uczelni Akademickich „Perspektywy 2014” 9 miejsce w Rankingu „Perspektywy 2014” wśród uniwersytetów Certyfikat „Uczelnia Liderów” (po raz trzeci) Certyfikat „Dobra Uczelnia – Dobra Praca” Laureat konkursu „Najbardziej innowacyjna i kreatywna Uczelnia w Polsce w tworzeniu perspektyw zawodowych”
KUL	30 miejsce w Rankingu Uczelni Akademickich „Perspektywy 2014” 10 miejsce w Rankingu „Perspektywy 2014” wśród uniwersytetów
PL	46 miejsce w Rankingu Uczelni Akademickich „Perspektywy 2014” 12 miejsce w Rankingu „Perspektywy 2014” wśród uczelni technicznych
UM	27 miejsce w Rankingu Uczelni Akademickich „Perspektywy 2014” 9 miejsce w Rankingu „Perspektywy 2014” wśród uczelni medycznych
UP	44 miejsce w Rankingu Uczelni Akademickich „Perspektywy 2014”
WSEI	28 miejsce w Rankingu „Perspektywy 2014” wśród niepublicznych uczelni magisterskich w kraju i 1 miejsce w województwie Certyfikat „Uczelnia Liderów” Certyfikat „Wiarygodna Szkoła” Certyfikat „Dobra Uczelnia – Dobra Praca”

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne Uczelnie oraz informacji dostępnych na portalu [Perspektywy](#)

Informacji o pozycji oraz możliwościach rozwojowych poszczególnych wydziałów lubelskich uczelni może dostarczyć także analiza wyników oceny parametrycznej, dokonanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwo Wyższego we wrześniu 2013 r. Ocena jakości prowadzenia badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych MNiSW została dokonana przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych na podstawie analizy dorobku naukowego wydziałów, instytutów naukowych i badawczych. Na jej podstawie 963 jednostkom naukowym nadano cztery kategorie: A+, A, B, C. W skali ogólnopolskiej, w kategorii A+ znalazło się 37 tzw. jednostek wiodących, kategorię A otrzymało 308 jednostek, B – 541 jednostek, a C – 77 jednostek. Wśród lubelskich uczelni, 10 wydziałów otrzymało kategorię A, 25 wydziałów – B, a 2 wydziały – C. Oceny poszczególnych wydziałów zaprezentowano w tabeli 86.

Tabela 86: Ocena parametryczna wydziałów lubelskich uczelni Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Uczelnia	Wydział	Kategoria
Nauki humanistyczne i społeczne		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	Wydział Ekonomiczny	B
	Wydział Humanistyczny	B
	Wydział Prawa i Administracji	B
	Wydział Filozofii i Socjologii	B
	Wydział Politologii	B
	Wydział Pedagogiki i Psychologii	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie	Wydział Nauk Humanistycznych	B
	Wydział Filozofii	A
	Wydział Teologii	A
	Wydział Nauk Społecznych	A
	Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji	B
	Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych w Tomaszowie Lubelskim	B
	Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Gospodarce w Stalowej Woli	B
Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli	B	
Politechnika Lubelska	Wydział Zarządzania	B
Nauki o życiu		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	Wydział Biologii i Biotechnologii	B
	Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej	B
	Wydział Chemii	A
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie	Wydział Biotechnologii i Nauk o Środowisku	B
Uniwersytet Medyczny w Lublinie	Wydział Farmaceutyczny z Oddziałem Analityki Medycznej	A
	II Wydział Lekarski z Oddziałem Anglojęzycznym	A
	Wydział Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu	B
	I Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym	B
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie	Wydział Nauk o Żywności i Biotechnologii	A
	Wydział Medycyny Weterynaryjnej	B
	Wydział Inżynierii Produkcji	B
	Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt	B
	Wydział Agrobiotechnologii	B
	Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu	B
Wydział Nauk Rolniczych	C	
Nauki ścisłe i inżynierskie		
Politechnika Lubelska	Wydział Budownictwa i Architektury	A
	Wydział Elektrotechniki i Informatyki	A
	Wydział Inżynierii Środowiska	B
	Wydział Mechaniczny	A
	Wydział Podstaw Techniki	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie;	Wydział Matematyki, Informatyki i Architektury Krajobrazu	C
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie;	Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki	B
Nauki o sztuce i twórczości artystycznej		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie;	Wydział Artystyczny	A

Źródło: Opracowanie własne na podstawie komunikatu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

W Lublinie funkcjonuje wiele różnorodnych programów wsparcia uczniów i studentów. Zdecydowana większość z nich to inicjatywy oddolne, powstające na styku współpracy szkół, fundacji i stowa-

rzyszeń czy nawet aktywnych jednostek, ze szkołami i uczelniami oraz z samymi młodymi ludźmi. Zapewniają one młodzieży nowe możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań, pomoc w wypełnianiu obowiązków szkolnych czy wsparcie materialne. Ich dodatkowym efektem będzie zakorzenianie młodych ludzi w przestrzeni „małej ojczyzny”, z której czerpią pozytywne i twórcze doświadczenia. Na tym tle należy dostrzegać istniejące synergie między przyciąganiem i zatrzymywaniem talentów a innymi działaniami Strategii Lublin 2020, jak wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego, podnoszenie jakości edukacji czy partycypacja społeczna. W tej części raportu warto zwrócić uwagę na programy organizowane przez Urząd Miasta oraz lubelskie uczelnie.

W ramach promowania osiągnięć najzdolniejszych uczniów, w 2013 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dyplomami i nagrodami książkowymi 512 uczniów, którzy uzyskali 624 tytuły laureata w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich. Uczniowie – laureaci, którzy legitymowali się ponadto wysoką średnią ocen za wyniki w nauce, nagrodzeni zostali jednorazowymi stypendiami Prezydenta Miasta Lublin. Laureaci otrzymali łącznie 279 stypendiów, w tym 93 stypendia w szkołach podstawowych, 102 stypendia w gimnazjach i 84 stypendia w szkołach ponadgimnazjalnych – na łączną kwotę 135 574 zł.

Od 2010 r. w Lublinie realizowany jest także Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów. W roku akademickim 2013/2014, pomoc materialną w formie stypendium naukowego z „Miejskiego programu stypendialnego dla studentów i doktorantów” otrzymało 45 studentów i 30 doktorantów, których działalność naukowa lub artystyczna przyczynia się do rozwoju i promowania regionu jakim jest Lubelszczyzna. Kwota przyznanego stypendium dla studenta wyniosła 5 952 zł, zaś dla doktoranta 7 440 zł. Na wypłatę stypendiów z programu w budżecie miasta zarezerwowano środki finansowe w wysokości 491 040 zł.

Interesującą inicjatywą, pozwalającą na włączenie młodych ludzi w pracę na rzecz miasta i zarazem „zakorzenianie” ich w Lublinie, jest Młodzieżowa Rada Miasta Lublin. Rada została utworzona 26 maja 2006 r. jako przedstawicielstwo młodzieży – uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Lublina. Ma charakter opiniotwórczo-doradczy, jej celem jest reprezentowanie interesów młodzieży wobec władz miasta oraz wspieranie rozwoju i aktywności młodych ludzi w mieście. W 2013 r. Rada obradowała na pięciu sesjach, a także angażowała się w różne projekty, między innymi konkurs fotograficzny „Otwórz oczy na Lublin” czy tworzenie mapy niebezpiecznych miejsc. 26 września 2013 r. odbyły się wybory do Młodzieżowej Rady Miasta Lublin VIII kadencji. W 59 szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych wybrano 66 radnych, a frekwencja wyniosła 66,15%.

Lubelskie szkoły wyższe oferują studentom wiele form wsparcia w trakcie pobierania nauki. Studenci mogą korzystać z różnych form wsparcia finansowego: stypendiów socjalnych, stypendiów rektora dla najlepszych studentów lub zapomóg w sytuacjach losowych. Katolicki Uniwersytet Lubelski

i Uniwersytet Medyczny posiadają własne, wyodrębnione fundusze, z których finansują dodatkową pomoc dla najlepszych studentów lub działalność studenckich kół naukowych. Wymierne korzyści materialne wiążą się także ze studiowaniem na kierunkach lub specjalnościach zamawianych. Standardem na uczelniach stała się obecność biur karier, oferujących pomoc w znalezieniu i organizacji dodatkowych praktyk i staży, szkolenia i warsztaty w zakresie poszukiwania pracy, czy doradztwo zawodowe. Szczególną pomocą są objęte osoby niepełnosprawne. Ich sprawami zajmują się pełnomocnicy rektora ds. osób niepełnosprawnych, pełniący rolę „centrum” wsparcia edukacyjnego dla tej grupy studentów. Niektóre uczelnie oferują dodatkowe rozwiązania dedykowane dla studentów niepełnosprawnych. Na przykład UMCS organizuje dla nich bezpłatny transport, oferuje pomoc asystenta, wyjazdy dydaktyczne oraz poradnictwo i wsparcie psychologiczne.

Jednym z rozwiązań mających na celu wzmocnić powiązanie kształcenia uczelni z oczekiwaniami stawianymi młodym ludziom na rynku pracy miało być badanie losów zawodowych absolwentów. W praktyce jednak uzyskanie rzetelnej i porównywalnej informacji na ten temat okazało się utrudnione. Nie wszyscy studenci wyrażali zgodę na udział w badaniu internetowym, a odsetek kompletnych ankiet przesyłanych przez absolwentów był niski i z reguły kształtował się w granicach 20-40%. Co więcej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nie wyznaczyło żadnych ram badania, umożliwiających ich porównywalność między poszczególnymi uczelniami (np. dotyczących okresu czasu, jaki powinien upłynąć od ukończenia studiów, czy podstawowych pytań, jakie powinny znaleźć się w ankietach). Poprawie obecnego stanu ma służyć wprowadzenie centralnego monitorowania losów zawodowych absolwentów z wykorzystaniem danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych¹⁹¹.

Na podstawie wyników badań udostępnionych przez cztery lubelskie uczelnie (UMCS, KUL, Politechnika Lubelska i Uniwersytet Medyczny), można sformułować kilka ogólnych wniosków. Odsetek absolwentów pozostających w zatrudnieniu był zróżnicowany w zależności od uczelni i wydziału, jednak generalnie kształtował się w granicach 40-60%. Wyniki te należy jednak interpretować z zachowaniem dużej ostrożności: większość absolwentów I stopnia, stanowiących dużą część badanych, skupia się na kontynuacji edukacji na studiach magisterskich. W analizie losów absolwentów KUL zauważono na przykład, że rok po ukończeniu studiów licencjackich 9 na 10 studentów pracuje lub kontynuuje naukę. Na kolejnym etapie studiów studenci częściej niż na poziomie studiów licencjackich decydują się na łączenie edukacji z zatrudnieniem, przy czym preferowane są umowy cywilnoprawne, pozwalające na uniknięcie kosztów ubezpieczenia społecznego oraz na łatwiejsze godzenie pracy i edukacji. Dane nie pozwalają natomiast na rozpoznanie, jaki odsetek absolwentów nie kontynuujących edukacji posiada umowy o pracę, a jaka część jest zatrudniana na umowy cywilnoprawne. Najpopularniejszymi branżami, w których absolwenci znajdowali zatrudnienie, były: branża edukacyjna, finanse i ubezpieczenia, handel

¹⁹¹ Po 1 października 2014 r. wprowadzono zmiany w systemie monitorowania losów absolwentów. Monitoring będzie prowadzony co roku przez MNiSW z wykorzystaniem danych ZUS (tzw. „monitoring centralny”). Dane o absolwentach zostaną najpierw przekazane z MNiSW do ZUS, gdzie zostaną złączone z danymi z kont ubezpieczonych i płatników składek, a następnie po zastąpieniu nr PESEL absolwenta losowo wygenerowanym numerem przekazywane ponownie do MNiSW, który udostępni je w postaci zagregowanej na swojej stronie internetowej. Pełne badanie miało rozpocząć się we wrześniu 2015 r. Uczelnie nadal będą mogły jednak prowadzić własne badania (tzw. monitoring uczelniany).

i administracja publiczna. Znalazienie zatrudnienia w wyuczonym zawodzie było silnie uzależnione od kierunku podjętych studiów. Zgodność wykształcenia z wykonywanym zawodem deklarowali przede wszystkim absolwenci kierunków medycznych (Wydział Lekarski i Wydział Farmaceutyczny na Uniwersytecie Medycznym) i niektórych kierunków inżynieryjno-technicznych (zwłaszcza Wydziały: Elektrotechniki i Informatyki oraz Budownictwa i Architektury na Politechnice Lubelskiej). Niektóre uczelnie w swoich ankietach zadały także pytanie o wysokość otrzymywanych płac lub zajmowane stanowisko. W przypadku absolwentów UMCS 45% zatrudnionych uzyskiwało wynagrodzenie w przedziale 1500–2500 zł brutto, a 35% – w przedziale 2500–3500 zł brutto. Niemal identyczne wyniki dotyczyły absolwentów KUL.

Porównanie szans na znalezienie zatrudnienia wśród absolwentów uczelni wyższych umożliwia monitorowanie stopy bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych, prowadzone przez Wojewódzki Urząd Pracy¹⁹². Najwyższa relacja bezrobotnych do ogółu absolwentów charakteryzowała Uniwersytet Przyrodniczy oraz Wyższą Szkołę Społeczno-Przyrodniczą im. Wincentego Pola, zaś najniższa – Uniwersytet Medyczny. Dane dla wszystkich uczelni przedstawiono w tabeli 87.

Tabela 87: Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2011/2012

Szkoła	Liczba absolwentów roku akademickiego 2011/2012	Liczba bezrobotnych absolwentów w dniu 31 maja 2013 r.	% udział w liczbie absolwentów uczelni w roku akademickim 2011/2012
UP	2 767	356	12,9
WSSP	821	103	12,8
UMCS	8 717	915	10,6
WSNS	236	23	9,7
KUL	4 654	405	8,8
PL	2 220	191	8,6
WSEI	2 949	246	8,4
WSPiA	597	42	7,1
UM	1 545	83	5,4
Ogółem	24 506	2 364	9,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów](#) Wojewódzkiego Urzędu Pracy, rok akademicki 2011/2012

Większe dysproporcje w sytuacji absolwentów na rynku pracy są zauważalne w przekroju poszczególnych kierunków studiów. Analizując dane dla całego województwa można zauważyć, że kierunki, po których zanotowano największy odsetek absolwentów zarejestrowanych w urzędzie pracy to: bezpieczeństwo narodowe (39%), architektura i urbanistyka (29,6%), malarstwo (23,8%) oraz ochrona środowiska (20%). Natomiast wśród najbardziej popularnych kierunków (o liczbie absolwentów w skali województwa przekraczającej 500 osób), w najtrudniejszej sytuacji znaleźli się absolwenci: rolnictwa, turystyki i rekreacji, prawa, fizjoterapii i pedagogiki. Bardziej obszerne dane na ten temat zaprezentowano w tabeli 88. Wyniki analiz WUP pozwalają również na wskazanie kierunków o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów w poszczególnych uczelniach. Na przykład w przypadku

¹⁹² [Ranking szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów](#) Wojewódzkiego Urzędu Pracy. Warto zwrócić uwagę, że analiza bezrobotnych absolwentów nie mogła objąć tych zarejestrowanych w Urzędach Pracy poza województwem lubelskim.

UMCS, w najtrudniejszej sytuacji były osoby po malarstwie, psychologii i prawie, a najlepszej – po lingwistyce stosowanej, logopedii z audiofenologią i informatyce. Wśród absolwentów Politechniki Lubelskiej, najwyższy odsetek bezrobotnych dotyczył kierunków: architektura i urbanistyka oraz zarządzanie i inżynieria produkcji, a najniższy – informatyki i fizyki technicznej¹⁹³.

Tabela 88: Ranking kierunków nauki w szkołach wyższych województwa lubelskiego według liczby bezrobotnych absolwentów

Szkoła	Liczba absolwentów roku akademickiego	Liczba bezrobotnych absolwentów w dniu 31 maja	% udział w liczbie absolwentów uczelni w roku akademickim
	2011/2012	2013 r.	2011/2012
Kierunki o najwyższym odsetku bezrobotnych absolwentów			
Bezpieczeństwo narodowe	41	16	39
Architektura i urbanistyka	71	21	29,6
Malarstwo	21	5	23,8
Ochrona środowiska	425	85	20
Turystyka i rekreacja	551	98	17,8
Rolnictwo	506	90	17,8
Ogrodnictwo	298	45	15,1
Mechanika i budowa maszyn	293	44	15
Budownictwo	342	51	14,9
Ratownictwo medyczne	141	21	14,9
Prawo	1 070	157	14,7
Towaroznawstwo	244	35	14,3
Najczęściej wybierane kierunki			
Rolnictwo	506	90	17,8
Turystyka i rekreacja	551	98	17,8
Prawo	1 070	157	14,7
Fizjoterapia	1 068	140	13,1
Pedagogika**	3 059	366	12
Administracja	3 258	374	11,4
Politologia i nauki społeczne	895	101	11,3
Ekonomia	1 254	130	10,4
Zarządzanie	1 248	117	9,4
Informatyka	570	44	7,7
Socjologia	714	53	7,4
Filologia *	1 559	110	7,1
Pielęgniarstwo	713	24	3,4

Uwagi: * dotyczy wszystkich filologii obcojęzycznych ** dotyczy pedagogiki ogółem w tym nauczanie początkowe, wychowanie przedszkolne, pedagogika opiekuńczo-wychowawcza, pedagogika specjalna.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów Wojewódzkiego Urzędu Pracy, rok akademicki 2011/2012

Podsumowując rozważania warto zwrócić uwagę, że obecność uczelni wyższych w mieście prowadzi do silnych migracji: rokrocznie do Lublina napływają tysiące młodych ludzi, przede wszystkim z województwa lubelskiego, a większość z nich po edukacji wraca do swoich domów lub migruje do innych miast. Wiele wskazuje na występowanie korzystnego dla Lublina zjawiska: zdecydowana większość absolwentów szkół średnich zostaje w Lublinie, również większość tych kończących najlepsze licea. Co więcej, wielu absolwentów studiów pochodzących spoza miasta pozostaje w Lublinie, co oddziałuje w kierunku odmładzania struktury wiekowej miasta.

¹⁹³ Ranking szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów Wojewódzkiego Urzędu Pracy (rok akademicki 2010/2011), s. 56-66.

Jednym z najważniejszych czynników zachęcających młodych ludzi do pozostania lub przyjazdu do Lublina jest oferta kształcenia. Analiza prowadzi do wniosku, że bogata oferta kształcenia stanowi atut lubelskich uczelni. W rankingu „Perspektywy” Uniwersytet Medyczny, UMCS i KUL uplasowały się w trzeciej dziesiątce na 80 ocenionych uczelni, a Uniwersytet Przyrodniczy i Politechnika Lubelska – w piątej dziesiątce. 11 wydziałów lubelskich uczelni otrzymało kategorię „A” w ocenie parametrycznej MNiSW, wskazującą na wysoką jakość badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych.

Wskazując kierunki dalszych działań, warto zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia systemowych działań w zakresie szeroko rozumianej edukacji regionalnej i promocji Lublina wśród młodych ludzi. Zaprezentowanie rzetelnej wiedzy o mieście z wykorzystaniem atrakcyjnych form przekazu może pomóc zmienić wiele stereotypowych, negatywnych przekonań o perspektywach stojących przed osobami pozostającymi w Lublinie. Warto rozważyć także wzmocnienie doradztwa zawodowego w szkołach, pozwalające na dokonywanie bardziej trafnych (z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy) wyborów edukacyjnych przez młodych ludzi. Zachętą do osiedlania się w Lublinie będą także działania realizowane w obszarze rozwojowym „Przyjazność” oraz „Przedsiębiorczość”, podnoszące jakość życia mieszkańców i poprawiające perspektywy zawodowe w mieście.

Podsumowanie

Monitorowanie realizacji celów zapisanych w dokumencie strategicznym jest elementem koniecznym w procesie spójnego planowania działań i zarządzania strategicznego. Informuje realizatorów strategii oraz innych interesariuszy o dokonywanych postępach we wdrażaniu strategii. Pozwala zidentyfikować zachodzące procesy wewnątrz urzędu oraz w jego otoczeniu zewnętrznym, tym samym ułatwiając korygowanie odstępstw od planu działania i wprowadzenie modyfikacji w przyszłych latach.

Autorzy niniejszego dokumentu dokonali szczegółowej analizy działań jakie zostały podjęte w 2013 r. na rzecz realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 oraz na podstawie różnych mierników i wskaźników określili tendencje zachodzące w otoczeniu społeczno-gospodarczym miasta. Strategia Lublin 2020 zakłada realizację 18 Celów skupionych w 4 Obszarach Rozwojowych:

A. OTWARTOŚĆ

- A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina
- A.2. Rozwój relacji zewnętrznych
- A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej
- A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych

B. PRZYJAZNOŚĆ

- B.1. Poprawa infrastruktury technicznej
- B.2. Zwiększenie komfortu życia
- B.3. Dbalność o kulturę przestrzeni
- B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego
- B.5. Podnoszenie jakości edukacji
- B.6. Partycypacja społeczna

C. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

- C.1. Rozwój sektora przemysłu
- C.2. Rozwój sektora usług
- C.3. Kultura przedsiębiorczości
- C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych

D. AKADEMICKOŚĆ

- D.1. Umiędzynarodowienie uczelni
- D.2. Symbioza z otoczeniem
- D.3. Genius loci miasta uniwersyteckiego
- D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie

W ramach Obszaru Rozwojowego Otwartość dla poprawy dostępności komunikacyjnej Lublina kluczowy był rozwój Portu Lotniczego Lublin i rozbudowa siatki połączeń, co przełożyło się na rosnącą liczbę korzystających z portu lotniczego pasażerów. Drugie istotne przedsięwzięcie stanowi budowa obwodnicy miasta wraz z drogami dojazdowymi. Przez cały 2013 r. trwały intensywne prace budowlane. Lepsza dostępność komunikacyjna wpływa na umocnienie pozycji Lublina jako regionalnej metropolii, atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej i turystycznej. Zaś rosnąca liczba turystów, a przede wszystkim wysoka aktywność w zakresie współpracy projektowej z partnerami zewnętrznymi, potwierdzają istnienie silnych więzi miasta z jego otoczeniem już na obecnym etapie realizacji Strategii Lublin 2020. Relacje te stanowią kapitał, który może przyczynić się do przyspieszenia rozwoju miasta. Realizowane działania urzeczywistniają rolę Lublina jako pośrednika w kontaktach Wschodu z Zachodem, przyczyniając się do umocnienia funkcji metropolitalnych miasta. Pozytywnie należy ocenić także strategię marki Lublina jako miasta inspiracji oraz wysokie miejsca Lublina w różnych rankingach, wskazujące na poprawę rozpoznawalności miasta i jego sukcesów w kraju i zagranicą. Realizowane przez Urząd Miasta Lublin projekty przyczyniały się do kształtowania postaw sprzyjających współpracy i tolerancji wobec różnorodności. Istotną rolę w licznych przedsięwzięciach odgrywają organizacje pozarządowe. Już teraz wielokulturowość wyraźnie wpisuje się w dostępną ofertę kulturalną miasta. Należy podkreślić postępy w budowie wspólnego systemu transportowego, który wzmacnia więzi regionalne i metropolitalne Lublina. Najważniejsze inwestycje w zakresie infrastruktury drogowej są na etapie realizacji bądź planów, dlatego znacząca poprawa spójności transportowej obszaru funkcjonalnego nastąpi w kolejnych latach wdrażania Strategii Lublin 2020, w szczególności gdy w trakcie wykonywania będą projekty wpisane w Zintegrowane Inwestycje Terytorialne.

W Obszarze Rozwojowym Przyjazność przede wszystkim pozytywnie należy ocenić rozwój infrastruktury technicznej. W 2013 r. wydatki na transport i łączność w budżecie miasta wzrosły aż o 36,5%. Przebudowano m.in. ul. Zemborzycką i ul. Filaretów, kontynuowano rozwój komunikacji publicznej w ramach projektu Zintegrowany System Transportu Miejskiego, budowano kolejne ścieżki rowerowe. W 2013 r. zaczęły obowiązywać nowe przepisy dotyczące gospodarki odpadami. Przełożyło się to na wzrost liczby osób, od których są one odbierane, a towarzyszył temu spadek odpadów odebranych i wzrost udziału tych zebranych selektywnie i przetworzonych. W zakresie ochrony środowiska naturalnego i zrównoważonego rozwoju wykonano termomodernizację blisko 20 budynków oświatowych, co przyniesie zarówno korzyści środowiskowe, jak i ekonomiczne. Rozwijana była także infrastruktura sieciowa. O poprawiającym się komforcie życia i sytuacji mieszkaniowej świadczy zwłaszcza rosnąca powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na mieszkańca i wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne. Płace uzyskiwane w mieście pozwalają na zakup większej powierzchni niż w największych miastach wojewódzkich, co może być czynnikiem zachęcającym młodych ludzi do pozostania w mieście. Lublin jest miastem bezpiecznym, co potwierdza zarówno niska i malejąca liczba przestępstw. Pod względem dostępności opieki szpitalnej sytuacja w Lublinie jest relatywnie dobra na tle kraju. Natomiast mieszkańcy znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej mogli liczyć na wsparcie

w ramach pomocy społecznej. Zmienia się też charakter polityki wobec osób niepełnosprawnych. Miasto Lublin realizuje również własną politykę prorodzinną i senioralną. W polityce społecznej coraz więcej przedsięwzięć ma charakter programowy i są one realizowane w oparciu o wieloletnie programy, co stwarza szansę na osiągnięcie lepszych efektów niż w sytuacji, gdy dominują działania doraźne. Za największe osiągnięcie w ramach realizacji celu B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni w 2013 r. należy uznać zakończenie dwóch, bardzo istotnych dla Lublina i jego mieszkańców, projektów rewitalizacyjnych: Rewaloryzacji Ogrodu Saskiego oraz Konserwacji najcenniejszych zabytków Lublina – Kaplicy Trójcy Świętej i zabudowy wzgórza zamkowego oraz Bramy Krakowskiej. W analizowanym roku nie odnotowano zwiększenia objęcia miasta planami zagospodarowania przestrzennego, ale trwające prace nad nowymi planami, obejmującymi także centralne części miasta, rokują wzrost tego wskaźnika w nadchodzących latach, który na tle innych miast wojewódzkich i tak wypada dobrze. Lublin posiada bogatą ofertę spędzania czasu wolnego, która w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców jest stale rozwijana. Walory miasta w zakresie dziedzictwa kulturowego i historycznego stanowią kluczowy element oferty turystycznej miasta. W ramach realizowanych projektów inwestycyjnych, w 2013 r. zakończono renowację klasztoru powiżytkowskiego na centrum działań artystycznych, oddano do użytku basen przy Zespole Szkół Nr 7 oraz zbudowano drogi rowerowe w okolicy Zalewu Zemborzyckiego. W ramach celu B.5. Podnoszenie jakości edukacji warto zwrócić uwagę na to, że liczba miejsc w przedszkolach i innych ośrodkach dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat zaspokajała potrzeby mieszkańców w tym zakresie, a ponad 2/3 miejsc było oferowanych w placówkach prowadzonych przez samorząd. Docenić należy także poziom nauczania w lubelskich szkołach, gdyż uczniowie uzyskali bardzo dobre wyniki w sprawdzianach wiedzy i egzaminach kończących kolejne etapy kształcenia. Pod tym względem Lublin uplasował się w czołówce miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. W 2013 r. prowadzono liczne inwestycje infrastrukturalne na obiektach oświatowych (termomodernizacje, prace remontowe), ale także realizowano projekty o charakterze jakościowym poprawiające bezpieczeństwo w szkołach, mające na celu udzielanie pomocy uczniom będącym w trudnej sytuacji materialnej, wspieranie najbardziej uzdolnionych, czy też promujące umiejętności praktyczne i postawy przedsiębiorcze. Na poprawę jakości kształcenia wpływ mają także przedsięwzięcia dedykowane kadrze pedagogicznej i innym pracownikom oświaty. Zgodnie z założeniami Strategii Lublin 2020 wprowadzono wiele mechanizmów uzgadniania potrzeb mieszkańców Lublina w procesie zarządzania miastem (konsultacje społeczne, skrzynka dialogu, portal naprawmyto.pl, spotkania radarowe czy strona internetowa partycypacja.lublin.eu) oraz powołano społeczne zespoły doradcze zajmujące się różną tematyką. Przy tym w Lublinie funkcjonuje duża liczba organizacji pozarządowych i stale przybywają nowe. Ich działalność wspierana jest przez Urząd Miasta. Aktywność mieszkańców stanowi zatem cenny zasób Lublina, którego zagospodarowanie stanowi kluczowy czynnik prowadzenia przyjaznej i skutecznej polityki miejskiej.

Podsumowując pierwszy rok realizacji Strategii Lublin 2020 w Obszarze Rozwojowym Przedsiębiorczość należy pozytywnie ocenić działania podejmowane na rzecz przyciągania nowych inwestorów do miasta. Zarówno rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin, jak

i promocja gospodarcza miasta, a także poziom obsługi inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin, bez wątpienia przyczyniły się do poprawy wizerunku Lublina jako miasta atrakcyjnego dla rozwoju inwestycji przemysłowych. To właśnie za strategię przyciągania inwestycji Lublin został nagrodzony nagrodą *Rising Stars – 10 Upcoming BPO/SSC Destinations 2013* (Colliers International) oraz został laureatem *Programu Promocji Gmin Business Excellence 2012/2013*. Obok kompetencji miękkich, dotyczących obsługi inwestorów, dla rozwoju sektora przemysłu i usług ważne okazały się być inwestycje infrastrukturalne. Dwa kluczowe projekty w tym zakresie to: *Infrastruktura dla strefy ekonomicznej na Felinie w Lublinie – II etap* oraz *Infrastruktura dla aktywizacji gospodarczej w dzielnicach Bursaki i Rudnik w Lublinie*. Istotny był również rozwój infrastruktury sprzyjającej inwestycjom usługowym w mieście, co przełożyło się na wzrost podaży nowoczesnej powierzchni biurowej i handlowej. Wzrost liczby zarejestrowanych w rejestrze REGON podmiotów gospodarki narodowej w Lublinie, a także analiza struktury całego sektora przedsiębiorstw wskazuje na rozwój kultury przedsiębiorczości i ekosystemu gospodarczego w mieście. Bez wątpienia przyczyniają się do tego funkcjonujące klastry, instytucje otoczenia biznesu, ale także działalność władz samorządowych oraz Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie. Szczególne działania podejmowane były także w stosunku do przedsiębiorstw należących do sektora przemysłów kreatywnych. W Lublinie w 2013 r. stanowiły one 8,89% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON. Wspieraniu przemysłów kreatywnych służył między innymi zainaugurowany przez Urząd Miasta w 2013 r. projekt *Kreatywni*. Sektor ten wspomagany jest również przez inne instytucje, takie jak np. Centrum Kultury w Lublinie, czy funkcjonujące w Lublinie klastry.

Natomiast oceniając zmiany w Obszarze Rozwojowym Akademickość należy podkreślić ogromny potencjał lubelskiego ośrodka akademickiego. Bogata oferta kształcenia stanowi atut lubelskich uczelni. W rankingu „Perspektywy” Uniwersytet Medyczny, UMCS i KUL uplasowały się w trzeciej dekadzie na 80 ocenionych uczelni, a Uniwersytet Przyrodniczy i Politechnika Lubelska – w piątej dekadzie. Kategorię „A” w ocenie parametrycznej MNiSW, wskazującą na wysoką jakość badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych otrzymało 11 wydziałów lubelskich uczelni. Uczelnie wyższe i miasto podejmują liczne działania w zakresie umiędzynarodowienia lubelskiego ośrodka akademickiego, który pozytywnie oddziałuje na rozwój miasta i regionu. Dzięki realizacji projektu Urzędu Miasta Lublin *Study in Lublin* i aktywności uczelni w zakresie przyciągania studentów z zagranicy ich liczba stale rośnie. Wykształceniu się akademickiego *genius loci* sprzyja przede wszystkim niezwykle bogata oferta kulturalna dla studentów i wieloaspektowa aktywności samych studentów. Lubelskie uczelnie poprzez coraz lepiej wyspecjalizowane Biura Karier na bieżąco starają się dostosowywać ofertę praktyk do realizowanych kierunków studiów. Praktycznie każda uczelnia wykazuje przykłady współpracy z biznesem, jednak liczba zawieranych porozumień wskazanych przez uczelnie nie jest duża, jednak jakość tej współpracy nie zawsze jest na wysokim poziomie.

W wyniku przeprowadzonego monitoringu realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 można wysunąć 15 zasadniczych kwestii problemowych, na które w kolejnych latach należy zwrócić szczególną uwagę:

- Wzmocnienie funkcji metropolitalnych Lublina może być rezultatem wielu działań, o ile obejmą one swoim zasięgiem co najmniej obszar kraju bądź będą realizowane w powiązaniu z innymi ośrodkami metropolitalnymi.
- W ślad za poprawiającą się dostępnością komunikacyjną Lublina i coraz bogatszą ofertą turystyczną i kulturalną wymagana jest poprawa w zakresie istniejącej w mieście bazy noclegowej.
- Ważnym kierunkiem dalszych działań promujących otwartość kulturową może być systemowy rozwój wymiany międzynarodowej dla młodzieży szkolnej.
- Zwiększenie jakości życia wymaga dalszej poprawy estetyki miasta i funkcjonowania komunikacji publicznej, dlatego wszelkiego rodzaju działania wpisujące się w cele: B.1. Poprawa infrastruktury technicznej i B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni są przedmiotem specjalnej uwagi władz miasta.
- Rosnąca liczba samochodów stwarza presję na rozwój infrastruktury transportowej i znalezienie równowagi pomiędzy ruchem samochodowym, rowerowym i pieszym oraz zmniejszenie natężenia ruchu i jego negatywnych skutków w centralnej części miasta, co stanowi wyzwanie dla planowania przestrzennego w mieście.
- Pomimo, że w Lublinie nastąpiła poprawa wielu elementów wpływających na komfort życia to osiągnięcie celu „zwiększenie komfortu życia” zależy od utrzymania pozytywnych zmian w dłuższym horyzoncie czasowym, gdyż dopiero takie będą odczuwalne przez szerokie grono mieszkańców. Wydaje się również, że ocena realizacji tego celu powinna w większym stopniu niż gdzie indziej uwzględniać opinie mieszkańców wyrażone w badaniach ankietowych.
- Zapewnienie wysokiej jakości edukacji jest celem wymagającym długofalowych działań. W kolejnych latach, wraz z poprawą stanu infrastruktury szkół, zasadne wydaje się stopniowe zwiększenie nacisku na projekty przyczyniające się bezpośrednio do wzrostu wiedzy i kompetencji uczniów, jak i kwalifikacji ich nauczycieli. Warto rozważyć także wzmocnienie doradztwa zawodowego w szkołach, pozwalające na dokonywanie bardziej trafnych (z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy) wyborów edukacyjnych przez młodych ludzi.
- Licząc się z atutami jakimi dysponuje Lublin jako potencjalny cel lokalizacji inwestycji przemysłowych i centrów usług biznesowych oraz IT, należy skoncentrować się na zapewnieniu odpowiedniej podaży powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej dla potencjalnych inwestorów.
- Utrzymanie wysokiej dynamiki pozyskiwania inwestorów do Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (w 2013 r. 7 nowych inwestorów) sprawi, że w kolejnych latach niezbędne będzie podjęcie kroków w kierunku zwiększenia powierzchni SSE poprzez włączenie w jej obszar gruntów prywatnych lub przeprowadzenie procesu ich wykupu i scalenia, co wiąże się z wydatkowaniem na ten cel dość dużych środków finansowych.
- Konieczne jest dalsze wspieranie tworzenia ekosystemu przedsiębiorczości w Lublinie, opartego na lokalnych przedsiębiorstwach, kreatywnej przedsiębiorczości i transferze wiedzy do sektora biznesu, jako fundamentu do rozwoju gospodarczego miasta, wzrostu zamożności społeczeństwa

i poprawy jakości życia mieszkańców. Rozwój sektora kreatywnego prowadzi także do uelastyczenia i dywersyfikacji gospodarczej miasta.

- Niepokojącym zjawiskiem może być pogorszenie wskaźników innowacyjności dla województwa, pomimo poprawy dostępnych danych dla samego miasta. Istnieją co prawda powody, by negatywne zmiany uznać w dużej mierze za efekt przejściowy, jednak wzrost innowacyjności może wymagać większej aktywności interesariuszy Strategii Lublin 2020 w kolejnych latach.
- Rozpoczęcie działań mających na celu zacieśnienie współpracy pomiędzy samorządem, uczelniami wyższymi i przedsiębiorcami materializuje się konkretnymi porozumieniami, które zwiększają innowacyjność przedsiębiorstw i regionu. Niestety uczelnie zawierają zbyt mało porozumień o współpracy z biznesem, przez co nie wykorzystują potencjalnych korzyści płynących z kooperacji z przedsiębiorstwami. Na poprawę tej sytuacji może wpłynąć rozwój nowej infrastruktury badawczej i naukowej uczelni, lecz samo zaplecze nie jest warunkiem wystarczającym do rozwoju takiej współpracy.
- Rosnąca liczba studentów z zagranicy powinna skłonić uczelnie do wzbogacenia ich oferty o kierunki, na których kształcenie odbywa się w językach obcych i większe umiędzynarodowienie kadry naukowej. Specyficzne potrzeby obcokrajowców powinny być dostrzegane nie tylko przez uczelnie, ale również różne instytucje miejskie, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze prowadzące działalność na terenie miasta.
- Pewnym wyzwaniem jest wzmocnienie współpracy między lubelskimi uczelniami, które obecnie bardziej konkurują o studentów w warunkach pogłębiającego się niżu demograficznego, niż ze sobą współpracują.
- Istnieje potrzeba podjęcia systemowych działań w zakresie szeroko rozumianej edukacji regionalnej i promocji Lublina wśród młodych ludzi. Zaprezentowanie rzetelnej wiedzy o mieście z wykorzystaniem atrakcyjnych form przekazu może pomóc zmienić wiele stereotypowych, negatywnych przekonań o perspektywach stojących przed osobami pozostającymi w Lublinie. Takie działania mają też na celu zatrzymanie w mieście utalentowanych młodych ludzi kończących studia i tym samym pozyskanie wartościowych pracowników i mieszkańców miasta.

Raport z realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 ma wskazać narzędzia wykorzystywane przez władze miasta w bieżącym zarządzaniu, które przyczyniają się do realizacji określonych celów i działań zapisanych w poszczególnych Obszarach Rozwojowych, przyczyniając się tym samym do rozwoju stolicy województwa lubelskiego i wzrostu znaczenia Lublina na arenie krajowej oraz międzynarodowej.

Bibliografia

Literatura:

1. Bąkowski A., Mażewska M., *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012 r.
2. Drop P., Gajewski P., Mackiewicz M., *Zastosowanie danych Openstreetmap oraz wolnego oprogramowania do badań dostępności komunikacyjnej w skali lokalnej*, Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica 14, 2013 r.
3. *Informacja Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie skorygowanego szacunku wartości produktu krajowego brutto za lata 2012 i 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Departament Rachunków Narodowych, Warszawa 2014 r.
4. *Informacja na temat rozwoju gospodarczego Miasta Lublin i realizowanych inwestycji I-IV kwartał 2013 r.* Urząd Miasta Lublin, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów.
5. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*.
6. Markowski T., Marszał T., *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006 r.
7. *Strategia zarządzania dziedzictwem kulturowym miasta Lublin na lata 2014–2020*.
8. *Wstępne szacunki produktu krajowego brutto według województw w 2013 r., GUS, 27.01.2015 r.*

Akty prawne:

1. Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r.
2. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.
4. Ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej, Dz.U. 2005 nr 86 poz. 732.
5. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873.
6. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776.
7. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz.U. 2003 nr 228 poz. 2255.
8. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, Dz.U. 2007 nr 192 poz. 1378.
9. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz.U. 2011 nr 149 poz. 887.

Akty prawa miejscowego:

1. Uchwała nr 1021/XXXIX/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 13 marca 2014 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020.
2. Uchwała nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Lublin.
3. Uchwała nr 549/XXVII/2008 Rady Miasta Lublin z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie przyjęcia i wdrożenia „Programu Aktywności Lokalnej Mieszkańców Miasta Lublin na lata 2009-2013”.
4. Uchwała nr 685/XXVII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 17 stycznia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013-2015.
5. Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego nr 2013.2478 z dnia 2013.05.09).
6. Uchwała nr 763/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia "Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013 - 2015".
7. Uchwała nr 922/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie uchwalenia programu współpracy Gminy Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz z podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2014 r.
8. Zarządzenie nr 69/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.
9. Zarządzenie nr 274/2011 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 11 kwietnia 2011 r. w sprawie powołania Rady Rozwoju Lublina przy Prezydencie Miasta Lublin oraz określenia zasad i trybu jej działania.
10. Zarządzenie nr 78/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 28 marca 2012 r. w sprawie powołania Rady Lokalnej Przedsiębiorczości przy Prezydencie Miasta Lublin i ustanowienia jej Regulaminu.

Badania i raporty:

1. *W którym mieście żyje się najlepiej?* Badania przeprowadzone przez MillwardBrown w dn. 24.10-16.11.2013 r.
2. *Polski rynek biurowy*, Jones Lang LaSalle, dane na koniec IV kw. 2013 r.
3. *Raport o sytuacji na rynkach nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2013 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa, wrzesień 2014 r.
4. *Raport Roczny*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2013 r.
5. Raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.
6. *Regional Innovation Scoreboard 2014*, Komisja Europejska, UE 2014 r.
7. *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2014*
8. Tucki A., *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina*, Raport z badania przeprowadzonego na terenie Lublina w dniach 15.06.-09.09.2013 r., Lublin 2013 r.
9. *Wsparcie przemysłów kreatywnych w Lublinie. Analiza potencjału i kierunki rozwoju*, Lubelskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Lublin 2012 r.

Sprawozdania:

1. Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2012/2013.
2. Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2013 r.
3. Sprawozdanie Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie za 2013 r.
4. Sprawozdanie SIO wg stanu na dzień 30 września 2013 r.
5. Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Lublin za 2012 r. i 2013 r.
6. Sprawozdania kwartalne z działalności SSE Euro-Park Mielec.
7. Sprawozdanie z działalności Prezydenta Miasta Lublin w 2013 r.

Bazy danych:

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.
2. Bazy danych Urzędu Patentowego RP.

Strony internetowe:

1. Biuletyn Informacji Publicznej Samorząd Miasta Lublin,
<http://bip.lublin.eu>.
2. Portal internetowy kultura.lublin.eu,
<http://kultura.lublin.eu>.
3. Portal internetowy Urzędu Miasta Lublin,
<http://www.lublin.eu>.
4. Portal Lubelskie Online,
<http://www.lubelskie.pl>.
5. Portal Perspektywy,
<http://www.perspektywy.pl>.
6. Portal studentnews.pl,
<http://lublin.studentnews.pl>.
7. Strona internetowa Business Centre Club,
<http://www.bcc.org.pl>.
8. Strona internetowa Centrum Informatyzacji i Bezpieczeństwa Transportu Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie,
<http://cibt.wsei.lublin.pl>.
9. Strona internetowa Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego Sp. z o.o.,
<http://www.citt.lublin.pl>.
10. Strona internetowa Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii Politechniki Lubelskiej,
<http://www.pollub.pl/pl/uczelnia/organizacja-uczelni/jednostki-ogolnouczelniane/centrum-innowacji-i-zaawansowanych-technologii>.
11. Strona internetowa Centrum Innowacji i Komercjalizacji Badań Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej,
<http://www.umcs.pl/pl/centrum-innowacji-i-komercjalizacji-badan,1010.htm>.
12. Strona internetowa Centrum Kultury w Lublinie,
<http://ck.lublin.pl>.
13. Strona internetowa Centrum Rozwoju Lokalnego,
<http://www.rozwojlokalny.pl>.

14. Strona internetowa Centrum Transferu Wiedzy Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, <http://www.portalwiedzybr.umlub.pl>.
15. Strona internetowa Centrum Wdrożeń i Innowacji Uniwersytetu Medycznego w Lublinie Sp. z o.o., <http://centrumwdrozen.blogspot.com/p/centrum-wdrozen-i-innowacji.html>.
16. Strona internetowa Dzielnicowego Domu Kultury „Bronowice”, <http://www.ddkbronowice.pl>.
17. Strona internetowa Dzielnicowego Domu Kultury „Węgliń”, <http://ddkweglin.pl>.
18. Strona internetowa Filharmonii im. H. Wieniawskiego w Lublinie, <http://www.filharmonialubelska.pl>.
19. Strona internetowa Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny, <http://www.fundacja.lublin.pl>.
20. Strona internetowa fanpage'a „Fabryka dobrej przestrzeni” na portalu Facebook, <https://pl-pl.facebook.com/fabrykadobrejprzestrzeni>.
21. Strona internetowa Galerii Labirynt, <http://labirynt.com>.
22. Strona internetowa Izby Przemysłowo Handlowej Lublin, <http://iph.lublin.pl>.
23. Strona internetowa Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie, <http://www.izba.lublin.pl>.
24. Strona internetowa Lubelskiego Centrum Transferu Technologii Politechniki Lubelskiej, <http://lctt.pollub.pl>.
25. Strona internetowa Lubelskiego Forum Pracodawców, <http://www.lfp.biz.pl>.
26. Strona internetowa Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A., <http://lpnt.pl>.
27. Strona internetowa Lubelskiego Związku Pracodawców, <http://www.lzp.lublin.pl>.
28. Strona internetowa Lubelskiej Fundacji Rozwoju, <http://www.lfr.lublin.pl>.
29. Strona internetowa Lubelskiej Izby Rzemieśniczej, <http://www.lir.com.pl>.
30. Strona internetowa Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, <http://www.mbp.lublin.pl>.
31. Strona internetowa Muzeum Lubelskiego w Lublinie, <http://muzeumlubelskie.pl>.
32. Strona internetowa Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie, <http://skansen.lublin.pl>.
33. Strona internetowa Ośrodka „Brama Grodzka - Teatr NN”, <http://teatrnn.pl>.
34. Strona internetowa Ośrodka Innowacji NOT, http://www.not.org.pl/not/index.php?option=com_content&task=view&id=90.
35. Strona internetowa Ośrodka Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”, <http://rozdroza.com>.
36. Strona internetowa Polskiej Fundacji Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”, <http://www.oic.lublin.pl>.
37. Strona internetowa Programu „Rodzina Trzy Plus”, <http://bip.lublin.eu/um/index.php?t=200&fid=11531>.
38. Strona internetowa projektu “Kreatywni”, <http://kreatywni.lublin.eu/o-projekcie>.
39. Strona internetowa Rady Przedsiębiorczości Lubelszczyzny, <http://rpl.lublin.pl>.
40. Strona internetowa Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów Wojewódzkiego Urzędu Pracy, rok akademicki 2011/2012, <http://wuplublin.praca.gov.pl/ranking-szkol-wyzszych-wg-poziomu-bezrobocia-absolwentow>.
41. Strona internetowa Regionalnej Izby Gospodarczej, <http://www.rig.lublin.pl>.
42. Strona internetowa skrzynki dialogu społecznego, <http://fim.org.pl/projekt/pas>.

43. Strona internetowa Stowarzyszenia Lubelski Klub Biznesu,
<http://www.lkb.lublin.pl>.
44. Strona internetowa Teatru im. H. Ch. Andersena w Lublinie,
<http://www.teatrandersena.pl>.
45. Strona internetowa Teatru im. J. Osterwy w Lublinie,
<http://www.teatrosterwy.pl>.
46. Strona internetowa Teatru Muzycznego w Lublinie,
<http://www.teatrmuzyczny.eu>.
47. Strona internetowa Teatru Starego w Lublinie,
<http://teatrstary.eu>.
48. Strona internetowa Warsztatów Kultury w Lublinie,
<http://www.warsztatykultury.pl>.
49. Strona internetowa Wojewódzkiego Klubu Techniki i Racjonalizacji w Lublinie,
<http://www.wktir.pl>.
50. Strona internetowa Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Lublinie,
<http://www.wok.lublin.pl>.
51. Strona internetowa Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie,
<http://www.wbp.lublin.pl>.
52. Strona internetowa Zespołu Pieśni i Tańca „Lublin” im. Wandy Kaniorowej,
<http://www.zpit.lublin.pl>.
53. Strona internetowa Związku Prywatnych Pracodawców Lubelszczyzny „Lewiatan”,
<http://prywatni.lublin.pl>.

Spis ramek

Ramka 1: Rynek nieruchomości w Polsce w 2013 r.....	59
Ramka 2: Starzenie się społeczeństwa jako problem ogólnokrajowy.....	70
Ramka 3: Jakość życia w mieście.....	71
Ramka 4: Wizerunek turystyczny Lublina.....	94
Ramka 5: Korzyści z inwestowania w SSE.....	125
Ramka 6: Rynek biurowy w Polsce w IV kw. 2013 r.	129
Ramka 7: Lubelski Park Naukowo- Technologiczny S.A.	144
Ramka 8: Studenci zagraniczni w Lublinie.....	154
Ramka 9: Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych „Perspektywy 2014” - Umiejdzynarodowienie	155
Ramka 10: Studenci w Polsce.....	165

Spis rysunków

Rysunek 1: Przebieg obwodnicy Lublina	13
Rysunek 2: Natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina	17
Rysunek 3: Przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina (stan na 2013 r.)	18
Rysunek 4: Lokalizacja bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie (stan na grudzień 2014 r.)	18
Rysunek 5: Znak towarowy Miasta Lublin	29
Rysunek 6: Znak marki gospodarczej Miasta Lublin	30
Rysunek 7: Budowa dróg w województwie lubelskim	36
Rysunek 8: Gęstość dróg w Lublinie	45
Rysunek 9: Stan planistyczny Miasta Lublin (IV kwartał 2013 r.)	74
Rysunek 10: Funkcjonowanie strefy płatnego parkowania w Lublinie w 2013 r.	75
Rysunek 11: Obszary programu rewitalizacji na tle stanu planistycznego Lublina	77
Rysunek 12: Mapa rowerowa Lublina z 2013 r.	84
Rysunek 13: Obiekty zabytkowe w centrum Lublina (skala 1:12 500)	89
Rysunek 14: Przykładowe wyliczenia dotyczące zwolnień podatkowych w SSE	125
Rysunek 15: Logo Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.	144

Spis tabel

Tabela 1: Wykaz mierników/wskaźników służących do monitorowania Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 wykorzystanych w raporcie za 2013 r.	6
Tabela 2: Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie	13
Tabela 3: Liczba operacji lotniczych oraz obsłużonych pasażerów według rodzaju ruchu lotniczego w 2013 r.	14
Tabela 4: Kierunki połączeń lotniczych obowiązujące w 2013 r.	15
Tabela 5: Połączenia kolejowe oraz ich kierunki	16
Tabela 6: Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin	20
Tabela 7: Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych	20
Tabela 8: Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (%)	21
Tabela 9: Liczba miast partnerskich i podpisanych porozumień o współpracy	22
Tabela 10: Inwestycje w obszarze spójnego systemu transportowego dla metropolii	37
Tabela 11: Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (km)	37
Tabela 12: Liczba patentów i wynalazków w Lublinie oraz województwie lubelskim	39
Tabela 13: Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego	40
Tabela 14: Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność	44
Tabela 15: Gęstość sieci drogowej (na 100 km ²)	45
Tabela 16: Liczba pasażerów korzystających z miejskiej komunikacji publicznej	47
Tabela 17: Długość tras komunikacji miejskiej w Lublinie (km)	47
Tabela 18: Liczba realizowanych połączeń miejskiej komunikacji publicznej	47
Tabela 19: Posiadany tabor komunikacji publicznej	47
Tabela 20: Długość ścieżek rowerowych (km)	50
Tabela 21: Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej (w km)	50
Tabela 22: Korzystający z instalacji sieciowych w % ogółu ludności	50
Tabela 23: Ilość oraz struktura odpadów odebranych	51
Tabela 24: Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m ³)	51
Tabela 25: Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska	52
Tabela 26: Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki	57
Tabela 27: Średnia cena m ² mieszkania w Lublinie na rynku pierwotnym i wtórnym	58
Tabela 28: Dynamika zmian średniej ceny m ² mieszkania w Lublinie w 2013 r.	58
Tabela 29: Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne	60
Tabela 30: Liczba przestępstw i ich wykrywalność	60
Tabela 31: Liczba kolizji i wypadków drogowych	60
Tabela 32: Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej	61
Tabela 33: Placówki oraz miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej	61
Tabela 34: Liczba i struktura beneficjentów oraz obciążenie placówek stacjonarnej pomocy społecznej	62
Tabela 35: Liczba wniosków ogółem złożonych na poszczególne zadania ze środków PFRON oraz liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie w 2013 r. o charakterze socjalnym	66
Tabela 36: Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)	74
Tabela 37: Liczba pojazdów zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów	74
Tabela 38: Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki	75
Tabela 39: Tereny zieleni w gestii samorządu	76
Tabela 40: Działalność kin	82
Tabela 41: Liczba muzeów	82
Tabela 42: Frekwencja w najczęściej odwiedzanych muzeach w Lublinie (w tys.)	82

Tabela 43: Działalność bibliotek	82
Tabela 44: Liczba obiektów sportowych	83
Tabela 45: Liczba klubów sportowych	84
Tabela 46: Osiągnięcia lubelskich sportowców.....	85
Tabela 47: Osiągnięcia lubelskich sportowców w poszczególnych klubach i dziedzinach	85
Tabela 48: Imprezy i wydarzenia sportowe zorganizowane w 2013 r.	86
Tabela 49: Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2013 r.	94
Tabela 50: Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne.....	102
Tabela 51: Placówki oświatowe	102
Tabela 52: Uczniowie w placówkach oświatowych	103
Tabela 53: Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół	104
Tabela 54: Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach	105
Tabela 55: Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd.....	105
Tabela 56: Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd	106
Tabela 57: Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w Lublinie (%).....	106
Tabela 58: Inwestycje oświatowe zakończone w 2013 r.....	107
Tabela 59: Liczba organizacji pozarządowych.....	113
Tabela 60: Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe.....	114
Tabela 61: Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysł i budownictwo w Lublinie (mln zł).....	119
Tabela 62: Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca	119
Tabela 63: Pracujący w sekcji przemysł i budownictwo	120
Tabela 64: Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin	122
Tabela 65: Efekty działalności SSE Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin wg stanu na dzień 31.12.2013 r.	123
Tabela 66: Pracujący w sektorze usług	127
Tabela 67: Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie na koniec roku (m ²)	128
Tabela 68: Obiekty dysponujące największą powierzchnią biurową w Lublinie w 2013 r.	128
Tabela 69: Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie	129
Tabela 70: Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie w 2013 r.	129
Tabela 71: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących.....	133
Tabela 72: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych.....	134
Tabela 73: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007	135
Tabela 74: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości	136
Tabela 75: Klastry funkcjonujące w Lublinie w 2013 r.....	136
Tabela 76: Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie w 2013 r.	143
Tabela 77: Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007	146
Tabela 78: Liczba podmiotów działalności gospodarczej zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych do ogólnej liczby podmiotów	147
Tabela 79: Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON z terenu Lublina według wybranych klas i grup PKD w 2013 r.	148
Tabela 80: Liczba studentów zagranicznych w stosunku do ogólnej liczby studentów.....	153
Tabela 81: Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych	153
Tabela 82: Wyniki uczelni lubelskich w Rankingu Umiejędzynarodowienia „Perspektywy 2014”	155
Tabela 83: Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców.....	164
Tabela 84: Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych oraz absolwenci szkół wyższych.....	169
Tabela 85: Miejsca uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie.....	172

Tabela 86: Ocena parametryczna wydziałów lubelskich uczelni Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego	173
Tabela 87: Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2011/2012.....	176
Tabela 88: Ranking kierunków nauki w szkołach wyższych województwa lubelskiego według liczby bezrobotnych absolwentów	177

Spis wykresów

Wykres 1: Liczba pasażerów oraz operacji lotniczych w poszczególnych miesiącach w 2013 r.	15
Wykres 2: PKB na mieszkańca w podregionach województwa lubelskiego w 2012 i 2013 r.	38
Wykres 3: Średnia cena transakcyjna m ² mieszkania w największych polskich miastach w IV kw. 2013 r.	59
Wykres 4: Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i Lublinie (%).....	70
Wykres 5: Jakość życia w mieście – końcowa ocena poszczególnych kategorii dla Lublina w 2013 r.	71
Wykres 6: Postrzeganie Lublina jako miasta kultury (rozkład odpowiedzi w %).....	94
Wykres 7: Czynsze transakcyjne na rynku biurowym w Polsce (€/m ² /miesiąc).....	129
Wykres 8: Studenci zagraniczni na poszczególnych uczelniach w Lublinie	154
Wykres 9: Studenci zagraniczni w Lublinie w podziale na kraje pochodzenia.....	154
Wykres 10: Zmiana liczby studentów w 12 największych ośrodkach akademickich w Polsce w latach 2012–2013	165